

MES – KETVIRTOKAI!

(Praktiniai patarimai, kaip ugdyti lietuvių kalbą IV klasėje)

LITUANISTINĖS MOKYKLOS
IV KLASĖS MOKYTOJO KNYGA

Pirmasis leidimas
Elektroninė versija
Čikaga – Vilnius
2021–2022

Šį leidinį arba jo dalį, ištraukas be autorės sutikimo
draudžiama viešai skelbti internete, išleisti ir platinti.

© Elena Marcelionienė

Projekto vadovė

LAIMA APANA VIČIENĖ

Autorė

ELENA MARCELIONIENĖ

Mokytojo knyga „Mes – ketvirtokai“ tęsia anksčiau išleistų I – III klasių mokytojų knygų „Aš – pirmokas“, „Aš – antrokas“, „Mes – trečiokai“ tradiciją – supažindinti šeštadieninės lituanistinės mokyklos pedagogą su lietuvių kalbos vadovėlio „Mes – ketvirtokai“ komplektu. Šioje mokytojo knygoje aiškinama vadovėlio sandara, paskirtis, sudarymo principai, pateikiami išsamūs metodiniai patarimai, atkreipiamas dėmesys į IV klasėje aktualius kalbos teorijos dalykus. Kad mokytojui būtų lengviau organizuoti ugdymo procesą, siūlomas mokomosios medžiagos teminis planas visiems mokslo metams.

Knygoje pateikiami visų vadovėlio „Mes – ketvirtokai“ skyrių tikslai, detaliai analizuojamos visos literatūros ir kalbos temos. Jos parinktos atsižvelgiant į lituanistinių mokyklų programą ir susietos su I – III klasių temomis, kad vaikai įtvirtintų tai, ką išmoko ankstesniais mokslo metais. Ketvirtoje klasėje daug dėmesio skiriama pradinės mokyklos kurso apibendrinimui, įgytų žinių ir kalbinių gebėjimų įsivertinimui. Metodiniuose paaiškinimuose integruojamos ir aptariamasi visos kalbinės veiklos rūšys (apie jas išsamiai aiškinta I klasės mokytojo knygoje), mokytojui pakanka tik sekti tą aprašymą ir dirbti su komplekto mokomąja medžiaga, žinoma, pasirenkant, kas jo klasei aktualu, ir atmetant, praleidžiant, kas, jo manymu, nereikalinga, taip pat papildant savomis idėjomis. Gaila, kad rašant vadovėlio komplektą „Mes – ketvirtokai“ nebuvo sulaukta mokytojų atsiliepimų, kritikos (gal sutrukdė pandemija), todėl dėl kai kurių temų autorei kilo abejonų. Galbūt jau dirbdami su šiuo komplektu mokytojai pareikš savo pastabas projekto vadovei arba autorei.

Nei vadovėlio, nei pratybų sąsiuvinių medžiaga, nei mokytojo knygos patarimai nėra privalomi.

Šiai mokytojo knygai, kaip ir ankstesnėms, pasirinkta elektroninė versija. Autorė pasilieka teisę knygą papildyti, plėsti, tobulinti. Ji būtų dėkinga, jeigu mokytojai parašytų apie pastebėtas korektūros klaidas, netikslumus, pareikštų savo nuomonę, pateiktų siūlymų, pasidalytų darbo patirtimi. Prašome rašyti adresu marcelioniene@gmail.com [Šią mokytojo knygą ateityje bus galima rasti ir svetainėje www.saltinis.lt](http://www.saltinis.lt)

TURINYS

MOKYTOJUI APIE VADOVĖLIO KOMPLEKTĄ „MES – KETVIRTOKAI“ 5	
Vadovėlio komplekto sandara	5
Vadovėlio sudarymo principai	9
VADOVĖLIO MOKOMOSIOS MEDŽIAGOS PASKIRSTYMAS.....	10
METODINIAI PATARIMAI, KAIP NAUDOTIS VADOVĖLIO KOMPLEKTU.....	26
Pirmas skyrius. SMAGU, ĮDOMU, SVARBU PRISIMINTI.....	27
1 tema. Vasaros nuotykių.....	27
2 tema. Skaitykla po skėčiu.....	29
3 tema. Rudens garsai ir spalvos.....	32
4 tema. Dar kartą apie lietuvių kalbos garsus. Mišrieji dvigarsiai	35
5 tema. Rudens mugės.....	37
6 tema. Rudens vėjas.....	39
7 tema. Skaitome ir fantazuojame. Skyriaus apibendrinimas.....	41
I TESTAS baigus I vadovėlio skyrių „SMAGU, ĮDOMU, SVARBU PRISIMINTI“.....	44
Antras skyrius. ŽODIS ŠIRDIN KELIĄ SURANDA.....	45
1 tema. Žmogus gerumu gražus	45
2 tema. Pasaka, mokanti gerumo. Kas yra sakinio veikėjas?	49
3 tema. Būna ir taip... Ką veikia sakinio veikėjas?	51
4 tema. Draugiškai žaidžiame.....	53
5 tema. Paglostyti paukštį... Aiškus sakiny – aiški mintis	55
6 tema. Suprasti vienas kitą... Skyriaus apibendrinimas.....	57
Trečias skyrius. KARTU SU RUDENIU... ..	61
1 tema. Jie gyvi mūsų atmintyje.....	61
2 tema. Apie Padėkos dieną pasaulyje ir Lietuvoje	63
Ketvirtas skyrius. MŪSŲ POKALBIAI.....	64
1 tema. Klausimai ir atsakymai	64
2 tema. Mokomės kreiptis. Kreipinys. Kreipinio skyryba	67
3. tema. Kitokie laišakai.....	70
4. tema. Mokomės diskutuoti	71
5. tema. Dramos kūrinys – irgi dialogas. Skyriaus apibendrinimas.....	73
Penktas skyrius. MŪSŲ PASAKOJIMAI.....	75
1 tema. Pasakoti įvykį mokomės iš rašytojo	75
2 tema. Ketvirtokų pasakojimai.....	78
3 tema. Ir fantazuoti galime mokytis iš rašytojo	80
4 tema. Mes irgi mokame fantazuoti!	83
5 tema. Kitokie pasakojimai. Skyriaus apibendrinimas.....	85
II TESTAS. Kaip išmokome suprasti ir sudaryti sakinius, užrašyti pokalbį, kurti pasakojimą.....	88
Šeštas skyrius. APIE ŽIEMOS ŠVENTES RAŠYTOJAI IR MES.....	90
1 tema. Kūčios ir Kalėdos toli nuo Lietuvos	90
2 tema. Nauji metai – nauji lapai.....	92

Septintas skyrius. IR SKRUZDĖLĖ, IR DRAMBLYS...	94
1 tema. Maži daiktai ir...	94
2 tema. ...ir dideli daiktai	98
3 tema. Mažosios ir didžiosios raidės. Bendriniai ir tikriniai daiktavardžiai ..	102
4 tema. Mums šventi lietuviški vardai	104
5 tema. Neužmiršamos datos	107
III TESTAS – ką išmokai per pirmąjį mokslo metų lietuviškoje mokykloje pusmetį...	111
6 tema. Linksmi su ... eilėraščiu	112
7 tema. Taip linksniuojame labai daug daiktavardžių	114
8 tema. Taip linksniuojame daug daiktavardžių	117
9 tema. Taip linksniuojame mažai daiktavardžių	121
10 tema. Taip linksniuojame labai mažai daiktavardžių	125
11 tema. Kaip pavadinti gražiai, maloniai?	128
12 tema. Šarangė varangė po suolu susirangė	131
13 tema. Senelių išmintis. Skyriaus apibendrinimas	135
IV TESTAS – baigus VII vadovėlio skyrių „IR SKRUZDĖLĖ, IR DRAMBLYS...“	139
Aštuntas skyrius. KOKS MARGAS MŪSŲ PASAULIS!	141
1 tema. Spalvų ir žodžių margumynas	141
2 tema. Kas padeda apibūdinti daiktus? Žodis, kuriuo ką nors apibūdiname – būdvardis	143
3 tema. Kokie įdomūs tie veikėjai!	146
4 tema. Kuo kaitomi būdvardžiai?	149
5 tema. Geras ir... nelabai pasaulis	153
6 tema. Skanus... pasaulis	156
7 tema. Nuostabus ir tragiškas	160
8 tema. Mūsų pasaulis prieš 100 metų	163
9 tema. Mūsų pasaulis dabar ir... po 100 metų	167
10 tema. Mūsų pasaulis nuolat keičiasi. Skyriaus apibendrinimas	171
Devintas skyrius. KARTU SU PAVASARIU...	173
1 tema. Skamba Velykų varpai	173
2 tema. Ačiū, Jums, Motulės!	175
Dešimtas skyrius. KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI!	176
1 tema. „Vienas ginas, kitas puola...“	176
2 tema. Svajojame, mylime, sapnuojame, ...	179
3 tema. Judame, nenustygstame vietoje!	182
4 tema. Ką daryti? Veiksmožodžio bendratis	185
5 tema. Priesaikos seniau ir dabar	188
6 tema. Aš pasakoju	193
7 tema. Linksmi pokalbiai	196
8 tema. Kaip netikėta, nuostabu!	199
9 tema. Kalba, prikalba, apkalba, užkalba, įkalba ...	202
10 tema. Gražūs, įdomūs pasakojimai	205
11 tema. Iš senelių pasakojimų. Skyriaus apibendrinimas	208
V TESTAS – baigus X vadovėlio skyrių „KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI!“	212

Vienuoliktas skyrius. KO IŠMOKOME I – IV KLASĖJE	213
1 tema. Kiek daug perskaitėme!	213
2 tema. Dar geriau išmokome lietuvių kalbą!	216
3 tema. Mes jau gebame kurti!	219
4 tema. Švenčiame kalbos šventę!	220
PRIEDAI	222

MOKYTOJUI APIE VADOVĖLIO KOMPLEKTĄ „MES – KETVIRTOKAI“

Vadovėlio komplekto sandara

Vadovėlio komplektą „Mes – ketvirtokai“ sudaro:

- daugkartinio naudojimo spalvota knyga,
- du pratybų dvispalviai sąsiuviniai,
- mokytojo knyga (elektroninė versija).

Vadovėlis ir pratybų sąsiuviniai sudaro vientisą sistemą, todėl neturėtų būti naudojami atskirai ar keičiami kitomis mokymo priemonėmis. Šią sistemą aiškina ir papildo mokytojo knyga.

Vadovėlis
„Mes –
ketvirtokai“

Daugkartinio naudojimo knygoje „Mes – ketvirtokai“ pateikiama visa pagrindinė lietuvių kalbos ugdymo medžiaga IV klasei:

- skyrių pavadinimai ir temos mokiniams (puslapio viršuje),
- temos mokytojams (puslapio apačioje),
- tekstai skaitymui,
- klausimai ir užduotys literatūrinei teksto analizei,
- elementari kalbos teorijos medžiaga (paaiškinimai, taisyklės),
- kalbinės (gramatikos) užduotys,
- piešiniai ir paveikslai, paveikslėlių serijos, nuotraukos pokalbiams, sakininiams ir rašytiniams pasakojimams, aprašymams;
- medžiaga skyrių apibendrinimui, pasiekimų įsivertinimui ir įvertinimui.

Vadovėlis suskirstytas į 11 skyrių: 1. „Smagu, įdomu, svarbu prisiminti“ (P. 4–17), 2. „Žodis širdin kelią suranda“ (P. 18–29), 3. „Kartu su rudeni...“ (P. 30–33), 4. „Mūsų pokalbiai“ (P. 34–43), 5. „Mūsų pasakojimai“ (P. 44–53), 6. „Apie žiemos šventes rašytojai ir mes“ (P. 54–57), 7. „Ir skruzdėlė, ir dramblys...“ (P. 58–83), 8. „Koks margas mūsų pasaulis!“ (P. 84–103), 9. „Kartu su pavasariu...“ (P. 104–107), 10. „Kad veikiam, tai veikim veikiai!“ (P. 108–129), 11. „Ko išmokome I – IV klasėje“ (P. 130–136).

Skyriai yra nevienodos apimties. Skirtieji įvairioms šventėms yra trumpi, juos sudaro 2 temos, nes apie visas šventes buvo skaitoma ir kalbama nuo pirmos klasės, todėl sunku rasti vis naujos medžiagos, nesinori kartotis. Skyriai, skirti svarbioms kalbos temoms, daug platesni – gali turėti iki 13 temų. Kadangi vadovėlio komplekte integruotas literatūrinis ir kalbinis lavinimas, viena iš sistemos integruojančių linijų yra kalbos mokymosi sistema (sisteminio literatūros kurso pradūnukai dar neturi). Todėl skyriai sudaromi pagal kalbos mokymo (kalbos sandaros pažinimo) sistemą ir poreikius. Kad mokytojui būtų aišku, parodysime jų sąsajas.

Kalbos mokymosi sritis	Vadovėlio skyrius

III klasės kurso kartojimas ir plėtimas: Lietuvių kalbos garsai: balsiai, ilgieji, trumpieji balsiai, dvibalsiai; priebalsiai: kietai tariami, minkštai tariami susipažinimas su sąvokomis <i>kietieji priebalsiai</i>, <i>minkštieji priebalsiai</i>; <i>mišrieji dvigarsiai</i>; taisyklingas lietuvių kalbos garsų tarimas. Daiktavardžio klausimai, giminės, skaičiai; veiksmažodžio klausimai, laikai; daiktavardžio ir veiksmažodžio rašybos kartojimas. Žodyno plėtimas.	„SMAGU, ĮDOMU, SVARBU PRISIMINTI“
Elementarios žinios apie sakinį: <i>sakinio veiksnys</i>, <i>tarinys</i>, neišplėstiniai ir išplėstiniai sakiniai; Sakinio supratimas ir sudarymas.	„ŽODIS ŠIRDIN KELIĄ SURANDA“
Pokalbis (dialogas). Jo užrašymas, skyrybos ženklai. <i>Kreipinys</i>, kreipinio skyryba.	MŪSŲ POKALBIAI
Pasakojimas. Supratimo apie pasakojimo sandarą plėtimas. Sakytinių ir rašytinių pasakojimų kūrimas, tikroviški ir fantastiniai pasakojimai.	MŪSŲ PASAKOJIMAI
Žinių apie daiktavardį plėtimas: daiktavardžio reikšmių įvairovė, žodyno turtinimas daiktavardžiais; <i>bendriniai ir tikriniai daiktavardžiai</i>, jų rašymas, daiktavardžių linksniavimas pagal tipiškus pavyzdžius; <i>mažybiniai maloniniai daiktavardžiai</i>, jų vartojimas kalboje, jų rašyba; daiktavardžių vartojimas su <i>prielinksniais</i>.	IR SKRUZDĖLĖ, IR DRAMBLYS...
Žodžiai, kurie padeda apibūdinti daiktus, jų reikšmė; susipažinimas su <i>būdvardžiu</i>; būdvardžių kaitymas; mokinio žodyno plėtimas būdvardžiais, jų vartojimas aprašyme; būdvardžių rašybos mokymosi pradžia.	KOKS MARGAS MŪSŲ PASAULIS!
Veiksmažodžių kaitymas, vartojimas kalboje; veiksmažodžių laikų įtvirtinimas, jų rašyba; <i>veiksmažodžio bendratis</i>, jos vartojimas;	

veiksmazodžių priešdėliai, priešdėlinių veiksmazodžių vartojimas. I – IV klasės lietuvių kalbos kurso apibendrinimas; skaityti kūriniai, jų autoriai; įgytos žinios apie lietuvių kalbos sandarą (fonetika, morfologija, sintasė); gebėjimas kurti pasakojimus, aprašymus, fantazuoti; kiekvieno mokinio pasiekimų įsivertinimas.	KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI! KO IŠMOKOME I – IV KLASĖJE

Į šiuos skyrius įsiterpia trys šventėms skirti skyriai: „Kartu su rudeniū“, „Apie žiemos šventes rašytojai ir mes“ ir „Kartu su pavasariu...“. Kadangi švenčių kalendorius gali šiek tiek keistis, pavyzdžiui, šv. Velykų, be to, vienos mokyklos turi vienokias jų tradicijas, kitos kitokias, šventiniuose puslapiuose atsisakoma svarbių kalbos mokymosi klausimų, kad vaikams nekiltų sunkumų, jeigu tema dar nebūtų išeita. Be to, šių skyrių medžiagą mokytojas gali naudoti taip, kaip jo klasei tinkama, pavyzdžiui, šventinei programai (deklamuoti, skaityti scenoje), skirti namų skaitymui ir aptarimui su tėvais (jeigu vaikas turi tokias galimybes).

Kaip ir kituose vadovėliuose, šiame skyriaus pavadinimas rašomas puslapio viršuje didžiosiomis raidėmis, vis skirtingomis spalvomis, jo numeris žymimas romėniškais skaitmenimis. Tema rašoma po juo, jos seka žymima arabiškais skaitmenimis. Puslapio apačioje pateikiama temos formuluoė mokytojui, tėvams: viršutinė eilutė skirta skaitymo, apatinė – kalbos (gramatikos) temai.

Vadovėlyje naudojami sutartiniai ženklai:

- ① prie klausymo, kalbėjimo užduočių – ženklas „Klausomės, kalbame, pasakojame“;
- ② prie skaitomų tekstų – „Skaitome ir apmąstome tekstą“;
- ③ prie tekstų savarankiškam darbui – „Galime skaityti savarankiškai“;
- ④ prie kūrybinių darbų – „Kūrybinė užduotis“;
- ⑤ prie aiškinamų žodžių – „Aiškinamės žodį“;
- ⑥ prie kalbos (gramatikos) užduočių – „Atliekame kalbos (gramatikos, rašybos) užduotis.“

Vadovėlis visų pirma skirtas skaitymui ir skaitytų tekstų analizei. Jame pateikiami tekstai nėra ilgi – stengtasi, kad viename puslapyje tilptų vienas kūrinys (dažniausiai tai kūrinio ištrauka), iliustracija ir klausimai. Jie įvairūs: vieni paprasti, skirti kūrinio turiniui suprasti, atgaminti, žodynui turtinti, kiti – šiek tiek sudėtingesni, kreipiantys mokinį į gilesnį teksto supratimą, apmąstymą, diskusiją, kritinį mąstymą, kūrybingumą. Todėl **mokytojas turėtų rinktis klausimus atsižvelgdamas į savo klasės mokinių lietuvių kalbos lygį – nebūtina visus klausimus aptarti, visas užduotis atlikti.**

Vadovėlio tekstai, pažymėti ženklu „Skaitome ir apmąstome tekstą“, labai svarbūs ne tik literatūros, teksto analizės požiūriu, bet ir kaip kalbos ugdymo medžiaga – iš jų seka gramatinės užduotys ir vadovėlyje, ir pratybų sąsiuvinyje. Ženklu „Galime skaityti savarankiškai“ pažymėti tekstai siūlomi skaityti klasėje tyliai, skiriant tam laiko, arba namie kaip namų užduotis. Jeigu jie perskaitomi klasėje, nagrinėjami kaip ir pirmieji tekstai, atliekamos vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio kalbos užduotys. Jeigu šie tekstai skaitomi namie, gali būti aptariami su namiškiais arba kitą savaitgalį klasėje – tuomet mokytojas numato keletą minučių laiko. Kalbos užduotys gali būti atliekamos įvairiai – klasėje arba namie. Darbas su šiais tekstais detalčiau aptariamas metodinių patarimų skyriuje.

Vadovėlyje yra puslapių, skirtų elementariai kalbos teorijai, t. y. kalbai skirtų dalykinių tekstų. Jie kurti pačios vadovėlio autorės stengiantis nuosekliai paaiškinti mokiniui vieną ar kitą kalbos

reiškinį, „atvesti“ ketvirtoką iki apibrėžimo ar taisyklės, kurią jau ir pats gali nesunkiai suformuluoti, o jeigu dar nepajėgia, randa suformuluotą ir išryškintą. Tačiau mokytojas turėtų žinoti, kad nei apibrėžimų, nei taisyklių mokinyms atmintinai išmokti neprivalo. Svarbiausia, kad jis suprastų tą kalbos reiškinį (pavyzdžiui, atpažintų tekste daiktavardžius, būdvardžius, veiksmažodžius, mokėtų kelti jiems klausimus, derinti galūnes sakinyje) ir taisykles taikytų kalbėdamas bei rašydamas.

Visame vadovėlyje, kiek tik galima, išnaudojamos paraštės: ten spalvotame fone pateikiami žodžių aiškinimai, kai kurios taisyklės, jeigu jas reikia tik priminti, trumpos kalbos, rašybos, kūrybinės užduotys.

Kad kuo racionaliiau vadovėlis būtų panaudojamas, kad jis mokiniui būtų kuo naudingesnis, būtina išmokyti ketvirtokus orientuotis vadovėlyje, žinoti sutartinius ženklus, kur reikia kreipti akis ieškant vienokios ar kitokios informacijos, pavyzdžiui, ieškoti nežinomo žodžio reikšmės paaiškinimo, taisyklės priminimo ir kt.

Pratybų
sąsiuviniai
„Mes –
ketvirtokai“
nr. 1 ir nr. 2

Prie vadovėlio parengti du pratybų sąsiuviniai, kurie skirti praplėsti ir įtvirtinti vadovėlio medžiagą. Pagrindinė jų paskirtis – praktinis kalbos mokymasis. Pratybų sąsiuvinuose mokiniai:

- skaitys trumpus tekstus, kurie „prisodrinti“ kalbos mokymuisi reikalingų atvejų, pavyzdžiui, žodžių su mišriaisiais dvigarsiais, būdvardžių ir kt.;

- atliks gramatines užduotis – analizuos kalbos reiškinius, pavyzdžiui, atpažins veiksmažodžio bendratis, pabrauks, spalvins;

- taikys žodžių rašybos taisykles – įrašys praleistas raides, galūnes;

- sudarys sakinius, mokysis jų skyrybos;

- kurs tekstus.

Žinoma, mokiniai skaitydami pratimų tekstus, kartu ugdytų ir skaitymo įgūdžius, skaitinio supratimą. Paveikslėliai, paveikslėlių serijos suteiks progos kalbėti, pasakoti.

Pratybų sąsiuvinuose mokiniai ras jiems jau pažįstamus sutartinius ženklus: vadovėlio puslapius, užduoties numerį, ženklus „klausome, tariame, kalbame, pasakojame“, „spalviname, pabraukiame, apibraukiame, sujungiame“, „rašome, įrašome, perrašome“, „sunku, bet įdomu“, „aiškinamės žodį“, „namų darbai“, „mokytojui, tėvams“, naują ženklą „kuriamo“. Ketvirtoje klasėje vyrauja rašymo pratimai, daugiau kūrybinių užduočių.

Kaip ir trečioje klasėje, sąsiuvinuose yra testų mokinio pasiekimams įsivertinti. Šiuos testus mokinyms gali atlikti namie arba klasėje – tegul sprendžia mokytojas. Be to, jie neprivalomi.

Rašydamas sąsiuvinyje ketvirtokas pats gali rinktis raidės aukštį – rašyti per visą tarpelį ar per jo dalį. Kai kuriose užduotyse pateikiamas tik tuščias neliniuotas lapelis.

Prie pratybų sąsiuvinų įvairiems didesniems kūrybiniams darbams būtų reikalingas papildomas paprastas sąsiuvinis ar atskiri popieriaus lapai – mokytojas kartu su vaikais renkasi, kas jų klasei tinkamiausia. Paprastai tokie darbai vėliau susegami į klasės kūrybos knygą arba eksponuojami lentoje, plakate.

Mokytojo
knyga
„Mes –
ketvirtokai“

Šioje IV klasės mokytojo knygoje pateikiama visa mokytojui reikalinga metodinė medžiaga:

- išaiškinami kiekvieno skyriaus tikslai;

- aptariama kiekviena literatūros ir kalbos tema;
- detaliai aptariami literatūriniai tekstai ir darbas su jais;
- nagrinėjamos kalbinės užduotys;
- trumpai paaiškinama kalbos teorija, kad mokytojas išvengtų dalykinių klaidų.

Taigi mokytojas gauna visą pagalbą, kurią gali priimti tiek, kiek mano esant reikalinga.

Visi šie paaiškinimai nėra privalomi, juos galima koreguoti, papildyti savais sumanymais.

Tačiau mokytojais turėtų suprasti, kad autorė visą mokomąją medžiagą vaikams ir metodinę medžiagą pedagogams labai apgalvojo, rašydama rėmėsi literatūros teorija ir kalbos mokslu. Todėl gal geriau pasikliauti ja negu kurti savo versiją. Ypač tai pasakytina apie grožinio teksto analizę ir gramatikos užduotis.

Labai svarbu, kad mokytojais, ypač tie, kurių silpnos lietuvių literatūros ir kalbos (gramatikos) žinios, aiškindami mokiniams vieną ar kitą temą nedarytų dalykinių klaidų. Todėl jiems būtina atidžiai perskaityti teorinę medžiagą – į temos aprašus įterptus dalykinius paaiškinimus „Mokytojui“.

Vadovėlio sudarymo principai

Kaip žemesnių klasių, taip ir IV klasės komplektas sudarytas **vidinės integracijos principu**, t. y. jame integruotos visos lietuvių kalbos ugdymo/si sritys:

- mokymasis klausytis lietuviškos šnekos ir kalbėti;
- mokymasis skaityti tekstą ir pažinti lietuvių tautosaką bei vaikų literatūrą (vadovėlyje pateikiami **tik** lietuvių tautosakos ir rašytojų kūriniai, nes užsienio literatūrą mokiniai skaito valstybinėje mokykloje);
- mokymasis rašyti žodžius, sakinius lietuviškais rašmenimis (spausdintinėmis raidėmis) ir kurti tekstą lietuvių kalba;
- kalbos sandaros pažinimas (fonetika, morfologija, leksikos, sintaksės elementai), teksto tipai (pasakojimas, aprašymas);
- Lietuvos kultūros, istorijos, geografijos elementai.

Ypač svarbu, kad mokytojas suprastų, jog literatūrinis lavinimas ir kalbinis ugdymas sujungti. Kalbos (gramatikos) mokomasi iš skaitytų tekstų, kurie yra tikslingai atrinkti. Mokiniai skaito grožinį kūrinį, aiškinasi nesuprantamus žodžius, aptaria jo turinį, idėjas, išsako savo mintis, emocijas, o po to tą tekstą panaudoja kalbos dalykams mokytis. Pavyzdžiui, perskaitę kūrinį, kuriame vyrauja aprašymas ir vartojama daug būdvardžių, mokiniai randa būdvardžius, aiškinasi jų reikšmę, vartojimą ir patys mėgina juos vartoti. Taip mokiniams nereikia „kalti“ gramatikos apibrėžimų, taisyklių, o jie patys jas atranda skaitydami ir analizuodami tekstą. Be to, literatūriniai tekstai yra geras pavyzdys vaiko kūrybai, saviraiškai skatinti.

Skaitymas iš dalies siejamas ir su Lietuvos gamtos, istorijos pažinimu. Žinoma, vadovėlyje nepateikiamas išsamus Lietuvos geografijos ar istorijos kursas (tokio uždavinio sau nekėlėme), tačiau siūloma skaityti gražių publicistinių tekstų, pažintinių knygų ištraukų.

Visų kalbos ugdymosi sričių integracija tituliname vadovėlio lape išreikšta žodžiais: „**Klausome**“, „**Kalbame**“, „**Skaitome**“, „**Rašome**“. Taigi vadovėlis neapsiriboja tik šnekamosios lietuvių kalbos mokymu bendravimo, susižinojimo tikslais (kaip dažnai būna svetimos kalbos vadovėliuose), o skirtas lietuvių kalbos, tautosakos ir literatūros, kaip kultūros dalies, pažinimui, lietuviškumo puoselėjimui, rašytinės kalbos, kūrybiškumo ugdymuisi, lietuvių kalbos sandaros pažinimui.

Vadovėlio kokybę lemia ir jo tekstai. Atrenkant tekstus į knygą „Mes – ketvirtokai“ buvo vadovaujama trimis svarbiausiais kriterijais:

- teksto tinkamumas, prieinamumas šio amžiaus tarpsnio vaikui,
- teksto meniškumas,
- teksto tinkamumas kalbos (gramatikos) mokymuisi.

Be to, buvo stengiamasi pateikti visų pirma naujausių lietuvių vaikų rašytojų kūrinii, kurie priimtini ir suprantami dabartinei kartai, modernios literatūros, prozos ir poezijos pavyzdžių. Žinoma, yra ir klasikos bei įvairių tautosakos žanrų tekstų.

VADOVĖLIO MOKOMOSIOS MEDŽIAGOS PASKIRSTYMAS

Kaip minėta anksčiau, vadovėlis suskirstytas į 11 skyrių, kuriuos iš viso sudaro kelios dešimtys temų, nevienodų savo sudėtingumu ir svarba. Vienos pareikalaus daugiau darbo, išsamesnio aiškinimosi klasėje, kitos gali būti nagrinėjamos savarankiškai (siūlymus pateiksime analizuodami konkrečias temas). **Visa vadovėlio komplekto medžiaga numatyta maždaug 30–33 savaitėms. Tačiau mokslo metų savaitių skaičius mokyklose nevienodas, todėl galima sujungti mokslo metų pradžioje kartojimui skirtas temas arba kai kurias visai praleisti ir atvirksčiai – pridėti, pavyzdžiui, šventėms skirtas temas. Taip pat siūloma mokytojui laisvai skirstyti medžiagą pamokoms: kiekvienai savaitei numatytos dvi temos, mokytojas pats sprendžia, kiek laiko skirs vienai ar kitai temai, pavyzdžiui, vienai temai skiria pusę pamokos, visą pamoką, pusantros pamokos ar net dvi, o antrą temą palieka savarankiškam darbui namie. Tik kalbos teorijos (gramatikos) temas reikėtų nagrinėti klasėje.**

Šventinės temos paprastai taikomos prie jų kalendoriaus ir kiekvienoje mokykloje gali skirtis. Todėl šiame plane jos neskaičiuojamos – mokytojas turėtų pats numatyti, kuriai šventei kurią savaitę ir kiek pamokų skirs. Kadangi šeštadieninėje mokykloje laikas labai ribotas, gali būti, kad šventė klasėje bus tik trumpai aptariama, o jos tema plėtojama bendrame mokyklos renginyje. Trijuose šventiniuose skyriuose kiekvienos temos vienas tekstas gali būti skirtas savarankiškam skaitymui namie, jį aptariant su tėvais. Todėl šventinėse temose tikslingai nenumatyta kalbos mokymosi (gramatikos) užduočių.

Savarankiškam skaitymui gali būti skirta ir daugiau temų, jeigu darbui klasėje pritrūksta laiko; taip norima paskatinti tėvus prisijungti prie vaikų kalbos ugdymosi, daugiau bendrauti su jais. Jeigu mokytojas mano, kad kuri nors tema jo mokiniams nereikalinga arba dar persunki (pavyzdžiui, veiksmoždzio bendratis, prielinksniai), ją gali visai praleisti.

Siūlomas planas yra tik vienas iš variantų, kuris sutaupys mokytojo laiką, palengvins jo darbą – mokytojui pakaks tik peržiūrėti ir išbraukti tai, kas, jo manymu, nereikalinga, ką galbūt reikia sujungti arba papildyti. Taigi kiekvienas mokytojas turėtų atsižvelgti į savo mokinių galimybes, jų lietuvių kalbos lygį ir mokyklos tradicijas bei atitinkamai planuoti medžiagą.

Mokomosios medžiagos planas

Mėnuo, savaitė, pamoka	Skyrius ir tema	Vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio medžiaga	Vadovėlio puslapiai	Pratybų sąsiuvinio puslapiai
	I skyrius. SMAGU, ĮDOMU, SVARBU	Pastaba. Kartojimui skirtas vadovėlio I skyrius – 7 temos. Tačiau stiprioje klasėje galima šį laiką trumpinti, pavyzdžiui, 1–2 temai skirti tik vieną pamoką, 3–4 taip pat – vieną. Labai silpnai lietuviškai		

1 sav. 1–2 pam.	PRISIMINTI 1 tema. Vasaros nuotyčiai	kalbančių vaikų klasėje galima atsisakyti 7 temos. Vasara. Pokalbiai pagal paveikslėlius apie prabėgusią vasarą. Spaudos „konferencija“ „<i>Mūsų vasaros nuotyčiai</i>“. Lietuvių poetų posmai apie vasaros mėnesius. Pokalbis apie mėnesius. Mokymasis išsakyti savo įspūdžius. Mokinių žodyno plėtimas vasaros, atostogų tema. Sakinių sudarymas ir rašymas	4–5	1
----- 2 sav. 1–2 pam.	2 tema. Skaitykla po skėčiu	Sav. sk. Danielius Mušinskas. Dvilė ir jūra. Kūrinio tema. Įvykių numatymas. Vasarą skaitytų knygų aptarimas. Taisyklingo tarimo pratybos – užduotys pratybų sąsiuvinyje. Šios užduotys atliekamos klasėje, o D. Mušinsko tekstas gali būti skaitomas namie.	6–7	2 3 N. d.
----- 3 sav. 1–2 pam.	3 tema. Rudens garsai ir spalvos 4 tema. Dar kartą apie lietuvių kalbos garsus	M. Vainilaitis. Geltonas laiškelis. Eilėraščio analizė, raiškūs skaitymas. Lietuvių kalbos garsų kartojimas, taisyklingo tarimo pratybos. Sav. sk. G. Adomaitytė. Gilių kava. Veikėjų apmąstymas, įdomios pasakos detalės. <i>Kūrybinis darbas</i> – pasakos arba eilėraščio apie rudenį kūrimas (gali būti atliekamas kaip projektas, skiriama daugiau laiko – kelios savaitės). Prisimename ir daugiau sužinome apie lietuvių kalbos garsus. Lietuvių kalbos garsų kartojimas, supratimo apie juos gilinimas, susipažinimas su sąvokomis <i>kietieji priebalsiai, minkštieji priebalsiai</i>. Mišrieji dvigarsiai. Praktinis supažindinimas su mišriaisiais dvigarsiais, kalbos garsų schemos papildymas. Žinių apie lietuvių kalbos garsus apibendrinimas.	8 9 10–11	4–5 6 7 N. d.
----- 3 sav. 1–2 pam.	5 tema. Rudens mugės	Mįslių mugė. Mįslių skaitymas, minimas, aptarimas. K. D. Naujų mįslių kūrimas. D. Čepauskaitė. Paukščių turguje. Eilėraščio skaitymas ir aptarimas. Kas jame juokinga? Daiktavardžio reikšmės, klausimų, giminės, skaičiaus, galūnių rašybos kartojimas.	12 13	8 – 9

	6 tema. Rudens vėjas	Minklė apie vėją. Ar žinote, kad... Žaidimas su minkle. Informacinių straipsnių apie vėją skaitymas ir supratimas. Sav. sk. Č. Navakauskas. Vėjas moko kopų smilteles matematikos. Autorinės pasakos skaitymas, apmąstymas. Veiksmažodžio kartojimas: reikšmė, laikai, klausimai galūnių rašyba.	14 15	10 11 N. d.
4 sav. 1–2 pam.	7 tema. Skaitome ir fantazuojame	Pagal P. Villuveit. Debesyse. Fantastinio pasakojimo skaitymas, išpūdžių, veikėjo aptarimas. K. D. Fantastinės istorijos kūrimas. Ką pakartojome, ko išmokome skyriuje „Smaigu, įdomu, svarbu prisiminti“ Kaip prisiminėme lietuvių kalbos garsus, kaip gebame atpažinti ir vartoti daiktavardžius ir veiksmažodžius. I TESTAS <u>Pastaba.</u> Testą galima atlikti klasėje arba skirti savarankiškam pasiekimų pasitikrinimui namie. Tuomet jį mokinys atlieka pats, pasitiktina atsakymus pratybų sąsiuvinio 60-ame puslapyje ir apie rezultatus informuoja tėvus ir mokytoją.	16 17	12–13 14 N. d.
5 sav. 1–2 pam.	II skyrius. ŽODIS ŠIRDIN KELIĄ SURANDA 1 tema. Žmogus gerumu gražus 2 tema. Pasaka, mokanti gerumo	V. Palčinskītė. Iš ko padarytas pasaulis. Eilėraštis, kuris verčia mąstyti. Eilėraščio vaizdai, klausimai. Pokalbis apie gerumą. Sav. sk. V. Račickas. Kolumbas iš sandėliuko. Pasakojimas apie gražų poelgį. Mokymasis atpasakoti perskaitytą tekstą. Sakinio, sakinio skyrybos kartojimas. Sakinio žodžių klausimai. Klausimas <i>kas?</i> Lietuvių pasaka. Geroji žynė ir mergaitė. Pasakos veikėjų paveikslai. Mokymasis pasekti pasakos Kas yra sakinio veikėjas? Susipažinimas su sakinio <i>veiksniu</i>. Klausimų sakinio žodžiams kėlimas. Pratybų sakinio veiksniai suprasti. Sakinių sudarymas, rašymas. Kūrybinis darbas – pasakojimo rašymas pagal paveik-	18 19 20 21	16–17 18 19 N. d.

----- 6sav. 1–2 pam.	----- 3 tema. Būna ir taip...	slėlių seriją. ----- K. Boruta. Pelės ir žvirblio kivrčas. Eiliuotos autorinės pasakos skaitymas. Ko moko ši pasaka? <i>Ką veikia sakinio veikėjas?</i> Susipažinimas su sakinio <i>tariniu.</i> Prisimename veiksmazodžio klausimus. Į kokius klausimus atsako sakinio tarinys? Sakinių sudarymas. Veiksmazodžių galūnių rašybos kartojimas.	----- 22 23	----- 20–21
----- 7 sav. 1–2 pam.	4 tema. Draugiškai žaidžiame ----- 5 tema. Paglostyti paukštį... 6 tema. Suprasti vienas kitą...	----- Dėmesio! Pažaiskime! Sakinių sudarymas. Du ir daugiau veiksnių arba tarinių sakinyje (vienarūšiai veiksniai, vienaarūšiai tariniai). Sakinių su vienaarūšėmis sakinio dalimis (be šio termino) sudarymas, skyryba. ----- Joris Vaivoras. Kikilis Atsakymai į teksto klausimus. Kūrinio atpasakojimas žodžiu pagal pateiktą planą. Rašytinio atpasakojimo aptarimas – kuo jis skiriasi nuo autoriaus teksto. <i>Aiškus sakinys – aiški mintis.</i> Sakinių analizė: randame veiksnius ir tarinius. Sakinių plėtimas. <i>Neišplėstiniai ir išplėstiniai</i> sakiniai. Kuo jie skiriasi? Įvairių sakinių sudarymo pratybos. ----- Iš vaikų anekdotų. Kodėl neaiški kalba virsta anekdotu? Mokomės nedaryti kalbos klaidų. Sav. sk. E. Liegutė. Maumedžių giraitė. Pagrindinė kūrinio mintis. Sakinių analizė, jų plėtimas. Teksto kūrimas, tobulinimas.	----- 24–25 26 27 28 29	----- 22 23 N. d. 24–25 26 27 N. d.
----- III skyrius. KARTU SU RUDENIU...		----- Pastaba. Šventinės temos į šį planą neįtrauktos, kadangi skirtingose mokyklose šventės rengiamos skirtingai. Vadovėlyje pateikta medžiagos – įvairių kūrinų, o kalbos (gramatikos) užduočių nenumatyta. Be to, švenčių proga atliekami įvairūs kūrybiniai darbai: rašomi sveikinimai (jų jau mokyta I – II klasėje), aprašomi įspūdžiai, leidžiami sienlaikraščiai ir kt. Mokytojas pats sprendžia, ar skirs ir kiek laiko skirs vienai ar kitai švenčių temai. O gal tik su mokiniais dalyvaus bendruose mokyklos renginiuose, o kūriniai paliks skaityti namie, juos panaudos šventinėse programose.		

	1 tema. Jie gyvi mūsų atmintyje	Vilniaus kapinių kalneliuose. Kai nušvinta žvakių šviesa. Tekstų skaitymas klasėje arba savarankiškai. Jų apmąstymas. Informacijos ieškojimas internete.	30–31	
	2 tema. Apie Padėkos dieną pasaulyje ir Lietuvoje	Įdomūs faktai apie Padėkos dieną Už ką dėkoja lietuviai? Pagal M. Martinaitį. Duonai buvo rodoma didžiausią pagarbą. Tekstų skaitymas klasėje arba namie. Kūrybinis darbas projektas: laikraščio apie Padėkos dieną leidimas.	32–33	
	IV skyrius. MŪSŲ POKALBIAI			
8 sav. 1–2 pam.	1 tema. Klausimai ir atsakymai	Lietuvių pasaka. Sidabriniai rakteliai. Pasakos ištraukos skaitymas, pasakos pradžios kūrimas (žodžiu). Atminties lavinimas atkuriant pasakos įvykių seką. Kaip užrašome pokalbį (dialogą). Skyrybos ženklai. Sav. sk. V. Račickas. Riesta nosis. Klausimų atsakymų žaidimas.	34	28–29
	2 tema. Mokomės kreiptis	Dialogo skyrybos mokymasis. Paveikslėliuose pavaizduotų situacijų vaidinimas, aptarimas. Kaip reikia kreiptis? V. Misevičius. Geležinis žmogus. Veikėjos poelgio aptarimas. Kreipinys. Kreipinio skyryba. Mokomės taisyklingai kreiptis. Kreipinio skyrybos pratimai.	35 36 37	30 31 N. d.
9 sav. 1–2 pam.	3 tema. Kitokie laišakai	J. Kunčinas. Labas, sraige! V. Baltrėnas. Išmanuoliai mes abu? Pasirinkto eilėraščio raiškūs skaitymas. Pokalbis apie senąsias ir naujasias susižinojimo priemones. Kam naudingas išmanusis telefonas? Sav. sk. Kitokie laišakai. Apie laiškus seniau ir dabar. Elektroniniai laišakai, žinutės telefone. Jų rašymo taisyklės. Kūrybinis darbas – elektroninio laiško bendraamžiams į Lietuvą, žinutės rašymas. Kreipinio skyryba.	38 39	32–33
	4 tema. Mokomės diskutuoti	R. Černiauskas. Slieko pasaka. (kūrinys, skirtas mergaitėms). Kūrinio aptarimas, diskusija pagal skaity	40	34 35 N. d.

		kūrinį). V. Račickas. Mikė bėgikas. (kūrinys, skirtas berniukams). Kūrinio aptarimas, diskusija pagal skaitytą kūrinį). Sakinių analizavimas, plėtimas. Mokomės diskutuoti, įrodinėti, ginti savo nuomonę. Kuriame diskusijos taisykles.	41	
10 sav. 1–2 pam.	5 tema. Dramos kūrinys – irgi dialogas	V. Palčinskaitė. Nykštukas (ištrauka iš pasakos atbulai). Dramos kūrinio skaitymas, jo užrašymo ypatumų aptarimas. Spektaklio lėlių gaminimas ir ištraukos vaidinimas. Žodyno turpinimas vaizdingais pasakymais. Sakinių analizė.	42–43	36–37
11 sav. 1–2 pam.	V skyrius. MŪSŲ PASAKOJIMAI 1 tema. Pasakoti įvykį mokomės iš rašytojo 2 tema. Ketvirtokų pasakojimai	G. Morkūnas. Po audros. Įvykio pasakojimas. Prisimename pasakojimo sandarą <i>Kaip rašytojas kuria pasakojimą</i> Supratimo apie <i>pasakojimą</i> gilinimas, plėtimas. Papildytos pasakojimo schemos analizė, aptarimas. Mokomės pasakoti nuosekliai. Pasakojimo kūrimas. Gabrielė. Neprašytas svečias. Mokomės išsamiau analizuoti, aptarti pasakojimą – bendraamžės pasakojimo analizė pagal vadovėlyje pateiktus klausimus. Bendraamžio pasakojimo vertinimas – mokomės rašyti paprastas pastabas. Sav. sk. Iš Modesto dienoraščio. Savarankiškas dienoraščio ištraukos skaitymas, vertinimas. Savarankiškas kūrybinis darbas – mokinio patirto ar matyto pasakojimo kūrimas (pagalba – pratybų sąsiuvinyje)	44 45	38–39
12 sav. 1–2 pam.	3 tema. Ir fantazuoti galime mokytis iš rašytojo	D. Bajoraitė. Vėžlys pameta vardą. Rašytojo sukurto fantastinio pasakojimo skaitymas, sandaros aptarimas (supratimo apie pasakojimą gilinimas). Kūrybiniai darbai – fantastinių pasakojimų kūrimas pagal pasiūlytą idėją (žodžiu). Sav. sk. Vėžlys susigrąžina vardą. Fantastinio pasakojimo tęsinio skaitymas ir supratimas. Sakinio žodžių klausimai, sakinių plėtimas. Mokomės sudaryti pilnesnius, aiškesnius sakinius.	48 49	40 41 N. d. 42–43

	4 tema. Mes irgi mokame fantazuoti	Julijus. Į mokyklą – kitaip. Auksė. Stebuklinga moneta. Mokinių fantastinių pasakojimų skaitymas ir aptarimas pagal vadovėlyje pateiktą fantastinio pasakojimo schemą. Ko reikia fantastiniam pasakojimui? Fantastinio pasakojimo ypatybių aptarimas, jo kūrimas žodžiu pagal mokinio piešinį. Pasirinkto įdomiausio fantastinio pasakojimo kolektyvinis rašymas. Individualios kūrybinės užduotys fantazijai ugdytis (pratybų sąsiuvinyje) Toliau mokomės analizuoti, sudaryti, plėsti įvairius sakinius.	50–51	44
13 sav. 1–2 pam.	5 tema. Kitokie pasakojimai Skyriaus apibendrinimas	M. Vainilaitis. Bruknelė (Ištrauka). Eiliuoto pasakojimo skaitymas ir supratimas. Poeto kalbos grožis, skambumas. Kartojame kreipinį, mišriuosius dvigarsius, žodžių rašybą. Pagal G. Morkūną. Skrybėlė. Pasakojimo pagal paveikslėlių seriją kūrimas žodžiu. Rašytojo pasakojimo klausymas (pateiktas mokytojo knygoje, skaito mokytojas) ir jo lyginimas su mokinių pasakojimais pagal paveikslėlių seriją. Kūrybinis darbas – projektas „Mūsų pasakojimai“. Klasės knygos sudarymas. (Mokiniai ir mokytojas susitaria, kiek laiko skirs šiam projektui, pavyzdžiui, mėnesį, dvi savaites ar pan.) II TESTAS – kaip išmokome suprasti ir sudaryti sakinius, užrašyti pokalbį, kurti pasakojimą. <u>Pastaba.</u> Šiam testui galima skirti apie 20 min. laiko klasėje arba atlikti namie.	52 53	46
	VI skyrius. APIE ŽIEMOS ŠVENTES RAŠYTOJAI IR MES 1 tema. Kūčios ir Kalėdos toli nuo Lietuvos	Pagal R. Uną. Apie Kalėdų Senelį. Trumpas pasakojimas apie tai, iš kur atsirado Kalėdų Senelis. J. Švabaitė-Gylienė. Kalėdos Australijoje. Kūčių vakarienės emigracijoje nuotaikos, prarastos Lietuvos ilgesys. Pasakojimo skaitymas, atsakymai į	54	47, 60

		klausimus. J. Vilė, L. Itagaki. Kūčios. Susipažinimas su neseniai išleista komiksų knyga „Sibiro haiku“. Kaip lietuviai tremtiniai valgė Kūčių vakarienę Sibire? Kas vaizduojama iliustracijose? Ką regime ir jaučiame skaitydami tekstą ir matydami piešinius?	55	_____
	2 tema. Nauji metai – nauji lapai	Daiva Čepauskaitė. Mėnesiai. Šmaikštaus, netikėto eilėraščio apie visus metų mėnesius skaitymas. Mėnesių pavadinimų kartojimas, aiškinimasis, kodėl jie gavo tokius vardus. <u>Pastaba.</u> Daivos Čepauskaitės eilėraštį „Mėnesiai“ verta išmokti atmintinai – mokiniai neužmirštų lietuviškų mėnesių pavadinimų. Šis eilėraštis puikiai tinka deklamuoti Naujųjų Metų šventėje. Sav. sk. Simono ir Ievos rašiniai apie Naujuosius metus. Ko kiekvienas galime pasimokyti skaitydami šiuos rašinius? Pokalbis apie atėjusius metus, ką planuojame nuveikti, ko sieksime. Galima sudaryti klasės knygą „Ko sieksime ateinančiais metais“.	56	_____
			57	_____
	VII skyrius. IR SKRUZDĖLĖ, IR DRAMBLYS...			
14 sav. 1–2 pam.	1 tema. Maži daiktai ir...	V. Tamulaitis. Skruzdėlių miestas. Kūrinio ištraukos skaitymas ir aptarimas: tema, veikėjai, veiksmo vieta ir laikas. Pokalbis apie skruzdes, skruzdėlyną. Daiktavardžiai, kurie reiškia mažus daiktus. Sav. sk. V. Tamulaitis. Skruzdėlytė Greitutė. Kūrinio ištraukos veikėjai, pavaizduotas pasaulis. Dialogo skaitymas. Daiktavardžių reikšmės, klausimų kartojimas. Sakinių plėtimas. Teksto plano sudarymas, atpasakojimas (žodžiu).	58	48–49
			59	
	2 tema. ... ir dideli daiktai	L. Degėsys. Dramblys nori dangaus. Eilėraščio vaizdai, nuotaika. Kas šiame eilėraštyje netikėta? Koka eilėraštyje aprašytas dramblys? Daiktavardžiai, kurie reiškia didelius daiktus. Žodyno plėtimas gyvūnų kūno dalių pavadinimais. Daiktavardžių reikšmės, klausimų, giminės, skaičiaus kartojimas.	60	50
			61	51 N. d.

		Sav. sk. Iš interneto. Apie stumbrą. Pagal J. Soką. Stumbrą mūsų proseneliai gerai pažinojo... Dalykinių straipsnių skaitymas, informacijos supratimas, jos ieškojimas internete. Stumbro ir bizono palyginimas. Dideli ir maži gyvūnai – kokius pažįstu.		
-----	-----	-----	-----	-----
15 sav. 1–2 pam.	3 tema. Mažosios ir didžiosios raidės	Kodėl vienur Rasa, o kitur rasa? Teksto apie kai kurių lietuvių vardų kilmę skaitymas ir aptarimas. Išsiaiškiname, kodėl tas pats žodis gali būti rašomas mažąja ir didžiąja raide. Klasės mokinių vardų kilmės aptarimas (pagal galimybes).	62	
		Bendriniai ir tikriniai daiktavardžiai. Kalbos teorijos straipsnio skaitymas ir aptarimas. Susipažinimas su sąvokomis <i>bendriniai daiktavardžiai, tikriniai daiktavardžiai</i>. Pratytos tikrinių daiktavardžių rašybai įtvirtinti.	63	52–53
	4 tema. Mums šventi lietuviški vardai	B. Brazdžionis. Lietuvos vardas (Ištrauka). Posmų apie Lietuvą skaitymas. Vaizdų, eilėraštyje reiškiamų jausmų aptarimas. Ką kiekvienas jaučiame skaitydami šį eilėrašį? Eilėraščio mokymasis atmintinai (jeigu mokiniai nori).	64	54 55 N. d.
		Vienybės medis. Mokiniais žinomų žymių žmonių pavardžių, švenčių, vietovių prisiminimas. Kas mums visiems brangu? Kodėl? Tikrinių daiktavardžių rašybos įtvirtinimas. Žymiausios Lietuvos vietovės, Lietuvos rašytojai, kurių kūrinių esame skaitę.	65	
-----	-----	-----	-----	-----
16 sav. 1–2 pam.	5 tema. Neužmirštamąs datos	Maironis. Ištrauka iš eilėraščio „Kur bėga Šešupė“. Žinome, branginame, švenčiame! Eilėraščio posmo skaitymas ir aptarimas. Pokalbis apie svarbiausias Lietuvos istorijos datas. Švenčių pavadinimų rašymas.	66	56–57
		Sav. sk. Ar žinote šias datas? Kokios dar datos yra labai svarbios lietuviams? Kurias iš jų jau žinojome, apie kurias norėtume sužinoti daugiau? Didžiųjų raidžių rašymas. Mokomės rašyti datą. Jos užrašymo variantai.	67	
		III TESTAS – ką išmokai per pirmąjį mokslo metų		58–59, 60

		pusmetį. Kiekvienas mokinys atlieka testą individualiai ir įsivertina save. Testą galima atlikti klasėje arba namie.		2
17 sav. 1–2 pam.	6 tema. Linksmi su... eilėraščiū	Č. Navakauskas. Palinksniuokim. Linksmo eilėraščio apie linksniavimą skaitymas. Daiktavardžių klausimai. Sakinių su kreipiniais sudarymas. N. Jankutė. Keista kalba. Susipažįstame su daiktavardžių <i>linksniavimu</i> .	68 69	1
	7 tema. Taip linksniuojame labai daug daiktavardžių	Daiktavardžių su galūnėmis -as, -ys, -a, -ė linksniavimas. Pažintis su „ Daiktavardžių linksniavimo atmintine “. Daiktavardžių derinimas sakinyje. Kartojame ir įtvirtiname daiktavardžių galūnių rašybą. Pagal lietuvių pasaką „ Šuns laiškas “. Daiktavardžių su galūnėmis <i>-ias, -is</i> linksniavimas.	70 71	2, 57, 58 3 N. d.
18 sav. 1–2 pam.	8 tema. Taip linksniuojame daug daiktavardžių	V. Miliūnas. Danties traukimas. Pasakojimas apie tai, kaip berniukas pabėgo iš dantų gydytojos kabineto, kai jam reikėjo ištraukti dantį, kaip senelis padėjo berniukui. Daiktavardžių su galūne <i>-is</i> linksniavimas, derinimas sakinyje, galūnių rašyba. Sav. sk. Mįslių raizginys. Mįslės apie dantis, ausis ir kt. Sakinių sudarymas. Daiktavardžių <i>akis, ausis</i> vartojimas patarlėse.	72 73	4–5, 57, 58
	9 tema. Taip linksniuojame mažai daiktavardžių	Pagal A. Sabaliauską. Iš lietuviškų žodžių istorijos. Sužinome įdomių dalykų apie žodžius <i>Daiktavardžių su galūnėmis -us, -uo linksniavimas</i> Pagal lietuvių pasaką. Šuns ir vilko bičiulystė. Komikso skaitymas, pasakos sekimas. Daiktavardžių galūnių rašyba.	74 75	6, 57, 58 7 N. d.
19 sav. 1–2 pam.	10. tema. Taip linksniuojame labai mažai daiktavardžių	G. Morkūnas. Prie šviesoforo... <i>Daiktavardžių su galūnėmis -ė, -uo linksniavimas.</i> Pasakojimas pagal paveikslą apie šeimą. Pasakojame apie šeimą, pavaizduotą automobilyje, fantazuojame, kas jai nutiks, ką ji veiks. Daiktavardžių galūnių rašyba. Prisimename dialogo skyrybą.	76 77	8–9, 57, 58
	11. tema. Kaip pavadinti gražiai, maloniai	Lietuvių vaikų daina. Plaukė žaselė per ežerėlį. Mokomės dainuoti dainą. Dainos daiktavardžiai.	78	10 11 N. d.

		„Malonūs“ ir „maži“ daiktavardžiai. Susipažįstame su <i>mažybiniais maloniniais</i> daiktavardžiais, kaip jie padaromi. Šių daiktavardžių linksniavimas. Kūrybinis darbas – rašinėlis apie augintinį.	79	
20 sav. 1–2 pam.	12 tema. Šarangė varangė po suolu susirangė“	Vieną rytą apie devynias... Teksto, kuriame praleisti prielinksniai, skaitymas. Susipažįstame su <i>prielinksniais</i> , mokomės juos vartoti sakinyje. Sav. sk. Senos ir naujos greitkalbutės. Susipažįstame su greitakalbių „atrankinimo raktu“. Mokomės greitakalbių, kuriame naujas.	80	12–13
	13 tema. Senolių išmintis	Skyriaus apibendrinimas. Lietuvių sakmė. Saulė, vėjas ir žiema. Sakmės aptarimas, mokymasis ją vaidinti arba pasekti. Daiktavardžių derinimas sakinyje. Įtvirtiname daiktavardžių rašybą. Ko išmokome skyriuje „Ir skruzdė, ir dramblys“ Apibendriname, ką sužinojome apie daiktavardį: reikšmė, kaitymas skaičiais, vyriškoji ir moteriškoji giminė, linksniavimas (klausimai), mažybiniai maloniniai daiktavardžiai, daiktavardžių rašybos taisyklės, daiktavardis sakinyje.	81	
		IV TESTAS – baigus VII vadovėlio skyrių „IR SKRUZDĖLĖ, IR DRAMBLYS...“	82	14
			83	
				15, 56
	VIII skyrius. KOKS MARGAS MŪSŲ PASAULIS!			
21 sav. 1–2 pam.	1 tema. Spalvų ir žodžių margumynas	Pokalbis pagal paveikslą. Kokių spalvų ir formų pavadinimų žinome. Baliono apibūdinimas. Spalvų žodynas. Plečiame mokinių žodyną spalvų, jų atspalvių pavadinimais. Mokomės nusakyti spalvas ir jų atspalvius. Kūrybinis darbas – aprašome dangų.	84	16–17
	2 tema. Kas padeda apibūdinti daiktus?	Žodis, kuriuo ką nors apibūdiname – būdvardis. Kalbos straipsnio skaitymas ir aiškinimasis, ką reiškia būdvardžiai. Būdvardžių radimas tekste. Būdvardžių klausimai. J. Degutytė. Plaštakė. M. Vainilaitis. Drugelis. Kūrinių apie drugelį skaitymas, jų aprašymų	85	
			86	18
			87	19 N. d.

		aptarimas, lyginimas. Būdvardžių vartojimas tekste.		
22 sav. 1–2 pam.	3 tema. Koks jis? Kokia ji?	J. Ivanauskaitė. Vuoklis Tomas. Fantastinis pasakojimas, veikėjo aprašymas. Veikėjų pokalbio skaitymas vaidmenimis. Būdvardžių klausimai, derinimas su daiktavardžiais. Sav. sk. A. Zurba. Raganaitė Džilda. Raganaitės aprašymas. Pasakojimo tęsinio kūrimas (žodžiu). Mokymasis derinti būdvardžius su daiktavardžiais.	88	20–21
	4 tema. Kuo kaitomi būdvardžiai?	Koks jis? Kokia ji? ... Kokie jie? Kokios jos? ... Aiškinamės, kuo būdvardžiai derinami su daiktavardžiais. Žaidimas daiktavardžiais ir būdvardžiais. Sakinių sudarymas. S. Poškus. Pasijodinėjimas. „Pilkas ilgas begalinis...“. Žaidimai su eilėraščiais. Būdvardžių ir daiktavardžių derinimas. Kūrybinis darbas – pasakojimas, kuriame vartojami ir būdvardžių.	89 90 91	22 23 N. d.
23 sav. 1–2 pam.	5 tema. Geras ir ... ne labai geras pasaulis	V. Račickas. Simas ir šuniukas. Atsakymai į teksto klausimus. Pasakojimo pagrindinės minties aptarimas. Mokomės kelti būdvardžiams klausimus. V. Račickas. Trumpi pirštai. Veikėjų poelgiai. Diskusija apie tai, kaip būtų pasielgę mokiniai. Būdvardžių su galūnėmis -as, -a linksniavimas. Susipažinimas su „ Būdvardžių linksniavimo atmintine “. Būdvardžių galūnių rašyba.	92 93	24–25, 59
	6 tema. Skanus ... pasaulis	V. Žilinskaitė. Svogūnėlis (ištrauka). Teksto skaitymas, atsakymai į klausimus. Įvykio pabaigos prikūrimas. Būdvardžių su galūnėmis -ias, -ia linksniavimas, galūnių rašyba. Sav. sk. Gardu kaip devyni medūs. Valgio receptų, instrukcijos skaitymas ir supratimas. Mokymasis derinti būdvardžius su daiktavardžiais, taisyklingai rašyti būdvardžių galūnes.	94 95	26, 59 27 N. d.
24 sav. 1–2 pam.	7 tema. Nuostabus ir tragiškas	Pagal A. Ramoną. Legenda apie šv. Onos bažnyčią (trumpas pradžios atpasakojimas). Būdvardžių su galūnėmis -us, -i linksniavimas. A. Ramonas. Legenda apie šv. Onos bažnyčią (tęsinys). Atsakymai į teksto klausimus. Būdvardžių derinimas su daiktavardžiais, būdvardžių galūnių rašybos taisyklės.	96 97	28–29, 59
	8 tema. Mūsų	Sav. sk. V. Palčinskaitė. Stiklių gatvė. Eilėraščio	98	30, 59

	pasaulis prieš 100 metų	vaizdai ir garsai. Būdvardžių vartojimas eilėraštyje. Nuo mįslės – į muziejų. Mįslės apie namą, jo viduje esančius daiktus. Būdvardžių su galūnėmis -is, -ė linksniavimas, derinimas su daiktavardžiais, rašyba.	99	31 N. d.
25 sav. 1–2 pam.	9 tema. Mūsų pasaulis dabar ir... po 100 metų	Iš spaudos ir radijo pranešimų. Marsaeigis nusileido Marse. Informacinio straipsnio skaitymas ir aptarimas. Būdvardžių klausimų kėlimas, linksniavimas. Būdvardžio rašybos taisyklės. Sav. sk. Iš naujienų portalo „Marsenni“ pranešimų. Svečiai iš Žemės. Fantastinio straipsnio skaitymas. Būdvardžių vartojimas tekste. Būdvardžio rašybos taisyklės. Kūrybinis darbas – fantastinio automobilio aprašymas.	100 101	32–33
	10 tema. Mūsų pasaulis nuolat keičiasi	Skyriaus apibendrinimas. Č. Navakauskas. Jei daiktavardžiai pražūtų. Būdvardžių vartojimas eilėraštyje. Žaidimas eilėraščiu. Būdvardžių gramatinių požymių apibendrinimas. Pasakojimas pagal nuotraukas: sodo visais metų laikais aprašymas. Įsivertiname, kaip išmokome kurti aprašymą, vartoti būdvardžius.	102 103	
	IX skyrius. KARTU SU PAVASARIU...			
	1. tema. Skamba Velykų varpai	Atverkime duris šv. Velykoms ir pavasariui. Kaip pasiruošti artėjančioms šventėms. Kaip užsiauginti velykinės žolės. Mokomės mandagiai paraginti, paliepti. P. Vaičiūnas. Velykų varpai (ištrauka). Eilėraščio vaizdų ir garsų aptarimas. M. K. Čiurlionio paveikslo „Pavasario sonata“ stebėjimas, pokalbis apie M. K. Čiurlionį.	104 105	
	2 tema. Ačiū jums, Motulės...	E. Liegutė. Močiutės pasakojimas. Kūrinio apie motiną- tremtinę skaitymas, pagrindinės mionties aptarimas. Atsakymai į klausimus. Sav. sk. D. Kandrotienė. Mama keliauja į viršų. Pasakojimas apie dukros ir mamos bendravimą. Ką turėtume pasakyti savo mamytėms?	106 107	
	X skyrius. KAD			

	VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI			
26 sav. 1–2 pam.	1 tema. „Vienas ginas, kitas puola...“	Pasakojimas pagal paveikslą. Pokalbis apie krepšinio rungtynes, Lietuvos krepšininkus. Veiksmažodžiai, kuriais įvardijami krepšinio žaidėjų veiksmai. Veiksmažodžiai – svarbūs žodžiai. T. Dirgėla. Lu-kai! Lu-kai! Pasakojimas-sapnas apie nepaprastą Luko žaidimą. Kas padeda rašytojui sukurti gyvą, judrų krepšinio rungtynių pasakojimą? Veiksmažodžio laikų kartojimas klausimai, vartojimas pasakojime.	108	34–35
	2 tema. Svajojame, mylime, sapnuojame...	Sav. sk. V. Račickas. Vaikai svajoja. Pasakojimas apie mokinių bendraamžių ateities svajones. Veiksmažodžių vartojimas. Rašinys “Mano svajonė”. O. Jautakė. Pamestinukas. Pasakojimas su aprašymo elementais. Veikėjo jausmų perteikimas. Veiksmažodžiai, kurie nereiškia veiksmo. Susipažinimas su „Veiksmažodžių asmenavimo atmintine“.	109 110 111	36, 60 37 N. d.
	3 tema. Judame, nenustygstame vietoje	Sav. sk. V. Žilinskaitė. Riedučių skrydis. Įdomus veikėjas. Kiek daug veiksmo šiame pasakojime! Veiksmažodžio laikai. Veiksmažodžių asmenys, asmenavimas, rašybos taisyklės. Pagal N. Jankutę. Dėdės Veiksmažodžio karuselė. Veiksmažodžių vartojimas pasakojime, veikėjų pokalbis, jo vaidinimas. Veiksmažodžio laikų ir asmenų apibendrinimas.	112 113	38–39, 60
27 sav. 1–2 pam.	4 tema. Ką daryti?	Stebuklų pasakų burtai. Skaitome apie stebuklų pasakas: stebuklingi darbai, daiktai. Veiksmažodžiai, kuriais įvardijami tie darbai. Veiksmažodžio bendratis. Susipažįstame su <i>veiksmažodžio bendratimi</i> , mokomės kelti klausimą <i>ką daryti?</i> , rašyti bendraties veiksmažodžius.	114 115	40 41 N. d.
	5 tema. Priesaikos seniau ir dabar	Sav. sk. V. Misevičius. Karaliūnas Gargaliūnas... Humoristinis pasakojimas apie senovės riterius. Veiksmažodžio bendraties vartojimas, rašyba (priebalsių supanašėjimas). Kūrybinis darbas – „įsakymų“, pasižadėjimų rašymas vartojant bendratis.	116	42–43

		„Dievui, Tėvynei, Artimui!“ Straipsnis apie skautus. Skautų priesaika – žodis. Skautų daina. Ten, kur ošia. Mokomės skautų dainą. Veiksmazodžio bendraties vartojimas skautų veiklos nuostatuose.	117	
	6 tema. Aš pasakoju	V. Misevičius. Nepaprasta dovana. Pasakojimas veikėjo vardu (I asmeniu: <i>aš...</i>). Pasakojimo pratęsimas. Įvairių laikų veiksmazodžiai pasakojime. Sav. sk. Viliaus pasakojimas. Mūsų Šarka. Pasakojimas daugiskaitos I asmeniu – <i>mes...</i> Mokinio pasakojimo aptarimas, vertinimas. Įvairių laikų veiksmazodžių vartojimas.	118 119	44, 60 45 N. d.
29 sav. 1–2 pam.	7 tema. Linksni pokalbiai...	K. Boruta. Kaip Pūstapėdžių kaime saulę į trobas ir dūmus iš trobų nešė. Humoristinis pasakojimas liaudies melų pasakų motyvais. Veikėjų pokalbiai. II asmens veiksmazodžių vartojimas. Įvairių laikų veiksmazodžių II asmens vartojimas. Lietuvių vaikų daina. Kur buvai, oželi? Daina – pokalbis, II asmens veiksmazodžių vartojimas. Dainos mokymasis. Veiksmazodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veikei?</i> rašybos įtvirtinimas.	120 121	46–47, 60
	8 tema. Kaip netikėta, nuostabu!	R. Sadauskas. Susitikimas (ištrauka iš apsakymo „Brydė“). Netikėtumas, įtampa pasakojime. Pasakojimas tarsi stebint iš šalies – III asmeniu (<i>jis, jie...</i>). Atpasakojimo rašymas. Sav. sk. V. Račickas. Muzika, agurkai ir bitės. Netikėti dalykai – fantazija ar tikrovė. Pasakojimas III asmeniu (<i>ji, jos...</i>).	122 123	48, 60 49 N. d.
30 sav. 1–2 pam.	9 tema. Kalba, prikalba, apkalba, užkalba, įkalba...	L. Gutauskas. Melagėlio vaisės (ištrauka iš pasakos „Kipšo dūda“). Pasakos melai. Veiksmazodžių vartojimas tekste: panašūs, bet reikšmės skiriasi. Apie melą. Liaudies posakiai, patarlės apie melą. Veiksmazodžių priešdėliai. Susipažįstame su veiksmazodžių priešdėliais. Veiksmazodžių sudarymas su priešdėliais. Priešdėliai, kurių rašybą reikia įsidėmėti.	124 125	50–51
	10 tema. Gražūs, įdomūs pasakojimai	D. Dilytė. Pasaka apie Žalgirio mūšį. Pasakojimo apie Žalgirio mūšį skaitymas. Vytauto Didžiojo reikšmė šiame mūšyje. Skyriaus apibendrinimas: įvairių laikų	126–127	52, 60 53 N. d.

		veiksmažodžių asmenavimas, vartojimas pasakojime. Žodžiai, kurie atsako į klausimus <i>ką veikęs? ką veikę?</i> (pirminis praktinis supažindinimas)		
31 sav. 1–2 pam.	11 tema. Iš senolių pasakojimų	Skyriaus apibendrinimas. P. Tarasenka. Kernavės piliakalnyje. Pasakojimas apie įvykį. Teksto atpasakojimas pagal pateiktą planą. Veiksmažodžių vartojimas pasakojime. <u>Projektas „Virtuali kelionė po Lietuvos piliakalnių“</u>	128	
		Ko išmokome skyriuje „ KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI“. Veiksmažodžio požymių, kaitymo, vartojimo sakinyje, rašybos apibendrinimas. Įsivertinimo testas (jeigu mokinys nori).	129	54 60
		V TESTAS – baigus X vadovėlio skyrių „KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI“		55, 56
	XI skyrius. KO IŠMOKOME I – IV KLASĖJE?			
32 sav. 1–2 pam.	1tema. Kiek daug perskaitėme!	Pokalbis apie skaitytus kūrinius, jų autorius. Labiausiai patikęs, įsiminęs kūriny, mėgstamiausiais lietuvių rašytojas.	130–131	
	2 tema. Dar geriau išmokome lietuvių kalbą!	I. Gražiai, taisyklingai tariame lietuvių kalbos garsus. Lietuvių daina. Eina saulelė aplinkui dangų. Kodėl daina tokia skambi? Dainos garsų apibūdinimas. Dainos mokymasis.	132	
		II. Suprantame lietuviškus tekstus, nes jau žinome daugybę žodžių, o jei nežinome, mokame išsiaiškinti. Lietuvių saktė. Nusaugotas paparčio žiedas. Ką atskleidžia ši senolių saktė? Saktės kalba. Saktės sekimas. Kaip išmokome kalbėti, pasakoti?	133	
33 sav. 1–2 pam.	3 tema. Mes jau mokame kurti!	Mokinių pasakojimai: Jūratės „Jūros dovana“, Ažuolo „Ažuolas“. Mokinių pasakojimų skaitymas, vertinimas. Pasakojimo ir aprašymo sandaros kartojimas.	134–135	

	4 tema. Švenčiame kalbos šventę!	Savų pasakojimų kūrimas arba anksčiau parašytų tobulinimas, klasės rinkinio sudarymas. Gegužės 7-oji – spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. S. Daukanto mintys apie lietuvių kalbą. Mokytoja J. Baniienė apie lietuvių kalbos mokymąsi lituanistinėje mokykloje. Vadovėlio „Mes – ketvirtokai“ linkėjimai atsisveikinant.	136	_____

METODINIAI PATARIMAI, KAIP NAUDOTIS VADOVĖLIO KOMPLEKTU

Šiame skyriuje pateikiami viso vadovėlio komplekto mokomojo turinio metodiniai paaiškinimai. Jie, kaip ir vadovėlio komplektas, suskirstyti skyriais, o skyriai – temomis. Labai svarbu, kad mokytojas suprastų kiekvieno skyriaus svarbiausią tikslą, kuris pateikiamas ryškiu šriftu po skyriaus pavadinimo. O toliau – to skyriaus temos ir kiekvienos temos sukonkretinti tikslai bei jiems pasiekti numatyti darbai. Temos tikslas ir numatytieji darbai pateikiami pilkame fone, kad išsiskirtų, atkreiptų mokytojų dėmesį. Konkretūs metodiniai patarimai pateikti lentelėje: siauroje skiltyje surašyti darbo su vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio medžiaga žingsniai (I, II, III ir t. t.), plačioje skiltyje pirmiausia paaiškinami mokytojui svarbūs kalbos teorijos, literatūrinio ir kalbinio ugdymo praktikos dalykai, o toliau detalai aprašyta, kaip dirbti su vadovėlio tekstais, kaip atlikti literatūrinės ir gramatinės vadovėlio užduotis, išaiškinta, kaip naudoti pratybų sąsiuvinio medžiagą. Paaiškinimai mokytojui yra ypač svarbūs, kad jis suprastų teorinę vienos ar kitos gramatikos temos pagrindą ir nedarytų dalykinių klaidų, kad jam būtų aišku, kaip pasirinkti ir savo klasei taikyti mokomąją medžiagą. Visi konkretūs metodiniai patarimai yra rekomendacinio pobūdžio, mokytojas gali rinktis užduotis, jas keisti, tik turi atminti, kad vadovėlis ir pratybų sąsiuviniai sudaro vientisą mokinių literatūrinio lavinimo(si) ir kalbos ugdymo(si) sistemą.

Skyrių ir temų metodiniuose paaiškinimuose mokslo metų savaitės nenurodytos, kadangi kiekvienas mokytojas gali medžiagą skirstyti savaip. Savaitės nurodytos aukščiau metiniame plane, kurį mokytojas taip pat gali koreguoti.

I skyrius. SMAGU, ĮDOMU, SVARBU PRISIMINTI

Tikslas – atgaminti ir įtvirtinti I – III klasėje įgytus sakytinės ir rašytinės kalbos gebėjimus bei elementarias žinias apie lietuvių kalbos sandarą.

1 tema. VASAROS NUOTYKIAI

Tikslas – lietuvių kalba bendrauti su draugais ir mokytoju, pasakoti atostogų įspūdžius, trumpai juos užrašyti:

- pasakos nuotraukose pavaizduotas situacijas;
- kiekvienas pagal savo galimybes pasakos vasaros įspūdžius, reikš savo emocijas;
- klausysis draugų, mokytojo kalbos, stengsis juos suprasti;
- prisimins žodžių vasaros, atostogų tema, išmoks naujų žodžių;
- skaitys tekstus apie vasaros mėnesius, turtins savo žodyną vaizdingais pasakymais;
- išsiaiškins, kodėl lietuviai taip vadina vasaros mėnesius;
- susipažins su vadovėliu „Mes – ketvirtokai“, 1-uoju pratybų sąsiuvinium;

I

Pasisveikinimas, susipažinimas, bendri susitarimai dėl elgesio klasėje.

***Pastaba.** Šią skiltį mokytojas gali išnaudoti ir savo pastaboms.*

II

*Susipažinimas su vadovėlio „Mes – ketvirtokai“ komplektu .
Mokymosi tikslų aptarimas.*

Į pirmąją lietuvių kalbos pamoką ketvirtokai tikriausiai atėjo po mokslo metų pradžios šeštadieninėje mokykloje šventės. Galbūt jie jau pasisveikino su draugais, mokytojais. Todėl mokytojas, žinodamas situaciją, pats sprendžia, ar reikia prisiminti svarbiausias mandagumo frazes lietuvių kalba, susitarti, kaip sveikinsimės ir atsisveikinsime kiekvieną savaitgalį, kaip kreipsimės į draugus, į mokytoją, kitus mokyklos darbuotojus. Gal kas buvo Lietuvoje, viešėjo pas senelius, gimines, kaip ten sveikinamasi, atsisveikinama, ko linkima. Jeigu į klasę atėjo naujas mokinys ar mokinė, paprašykime jį prisistatyti, nors trumpai papasakoti apie save. Skatinkime vaikus bendrauti laisvai, drąsiai, nebijoti suklysti. Geriausiai būtų, jei šis pokalbis vyktų susėdus rateliu ar žaidžiant, vaidinant. Mokytojas taip pat turėtų pasakyti savo pageidavimus, o jeigu jis su šia klase susitinka pirmą kartą, privalėtų papasakoti apie save.

Mokytoja išdalyja mokiniams vadovėlius (jeigu jie dar nebuvo išdalyti), ir visi kartu juos pavarto, pasidžiaugia iliustracijomis, nuotraukomis. Mokiniai gali įvertinti tekstus – ar, jų manymu, ne per ilgi. Aptarkime ir vadovėlio, ir pratybų sąsiuvinio sutartinius ženklus: kurie jau pažįstami iš III klasės komplekto, kurie nauji (naujas ženklas vadovėlyje – „Kūrybinė užduotis“, pratybų sąsiuvinyje – „Kuriame“. Stabtelėkime prie turinio (P. 2–3), perskaitykime skyrių pavadinimus, visi kartu paspėliokime, apie ką juose skaitysime. Mokytojas pagal skyrių pavadinimus gali trumpai papasakoti mokiniams, ko mokysis IV klasėje:

- pakartos lietuvių kalbos garsus, susipažins su dar viena jų klase – mišriaisiais dvigarsiais, toliau mokysis taisyklingai tarti garsus žodžiuose, kuo taisyklingiau kalbėti lietuvių kalba;
- prisimins daiktavardžius, mokysis juos kaityti – linksniuoti, vartoti sakiniuose, pasakojimuose, t. y. savo kalboje, turtins savo žodyną daiktavardžiais;
- susipažins su būdvardžiais, mokysis juos kaityti, vartoti kalboje, plės savo žodyną būdvardžiais;
- prisimins veiksmažodžius, toliau mokysis juos kaityti, vartoti sakiniuose, pasakojimuose;
- daug kalbės apie sakinius, mokysis juos analizuoti, sudaryti;
- mokysis kurti ir užrašyti dialogą, kreiptis į pašnekovą;
- kurs daug pasakojimų iš asmeninės patirties, aprašymų, eiliuos, fantazuos, atliks įvairių kūrybinių projektų;

III <i>I skyriaus tikslų aptarimas.</i>	• apibendrins, ką išmoko per 4 metus, įsivertins savo pasiekimus: kaip kalba, skaito, rašo lietuvių kalba, kaip pažįsta jos sandarą. Atsiverskime 4 – 5 vadovėlio puslapį, perskaitykime viršuje parašytą temą SMAGU, ĮDOMU, SVARBU PRISIMINTI. Aptarkime su ketvirtokais šiuos žodžius – tegul jie padaro išvadą, kad šiame vadovėlio skyriuje kalbėsime ir pakartosime tuos dalykus, kurių jau mokėmės III klasėje. Svarbu mokinius padrąsinti drąsiai kalbėti lietuviškai.
IV <i>Pokalbis pagal nuotrauką.</i>	Apžiūrėkime 4 puslapio iliustracijas. Žodžio VASARA raidėse įkomponuotos nuotraukos, kuriose užfiksuoti vasaros atostogų momentai: V – berniukas šoka į vandenį, A – žaidžia indėnus, S- skrenda oro balionu, A – su tėveliais kelionėje, R – kuria laužą, tikriausiai kažką virs, A – po lietaus bėga per balas. Tai tik trumpos akimirkos, tegul kiekvienas mokinys arba grupelė pasirenka kurią nors vieną nuotrauką ir ją „išplečia“ – išvaizduoja, kas, kur, kada, vyko. Svarbus vadovėlio klausimas: Ką, jūsų manymu, įdomaus patyrė šie vaikai? Tegul ketvirtokai fantazuoja ką tik nori. Taip šeši mokiniai arba šešios jų grupės pasakoja nuotraukose pavaizduotas situacijas.
V <i>Mokinių pasakojimai apie vasarą.</i>	Mokinių asmeninių išpūdžių pasakojimas: tikriausiai ketvirtokams būtų įdomu pasijusti spaudos konferencijoje: vienas atsisėda prieš klasę ir atsakinėja į draugų klausimus. Taip lengviau tiems vaikams, kuriems sunkiau sekasi pasakoti. Tik vadovaukime klasei – tegul mokiniai nenukrypsta nuo temos, paraginkime kalbėti ir klausti nedrąsiuosius, juos pagirkime. Abi užduotys – sakininės, skirtos kalbėjimui. Mokytojas gali jas keisti, pavyzdžiui, aptariant fotografijose pavaizduotas situacijas, pasiūlyti mokiniams prisiminti, ar jiems panašiai nebuvo atsitikę praėjusią vasarą – taigi tarsi sujungiamo abu pasakojimus. Jeigu mokytojas mano, kad per daug laiko skiriama kalbėjimui, gali pasiūlyti mokiniams nuotrauką tik apžiūrėti, pagalvoti, ką jos primena, ir tada mokiniai pasakoja tik savo asmeninius išpūdžius.
VI <i>Posmų apie vasaros mėnesius skaitymas, aptarimas.</i>	Skirkime keletą minučių skaitymui: 5 vadovėlio puslapyje trijų poetų trys eilėraščių posmai apie vasaros mėnesius. Tegul mokiniai susiskirsto į tris grupes ir kiekviena grupė pasirenka po vieną posmą, jį perskaito, tarpusavyje aiškinasi (gali klausti mokytojo) nežinomus žodžius, perpranta posmo turinį: apie kurį vasaros mėnesį kalba poetas, kas būdinga tam mėnesiui. Atkreipkime mokinių akis į apačioje lapeliuose paašškintus mėnesių pavadinimus. Galbūt ketvirtokai nedaug žino apie lietuviškus vasaros mėnesių pavadinimus, bet tuose posmuose ir mėnesių vardų paašškiniuose pasakyti esminiai mėnesių požymiai, labai poetiškai jie perteikti. Todėl vaikams reikia išvaizduoti, įsijausti. Štai visą birželį mokysis paukščių kalbos, nes vasaros pradžioje paukščiai labai čiulba, visur Lietuvoje skamba jų trėlės. O liepa ne tik saulėta, reikia dengtis nuo karštų spindulių margu skėčiu, bet ir žydi liepos kvapniais žiedais, kuriuos mes skiname ir džioviname arbatai, vaistams nuo karščiavimo. Rugpjūtis turtingas obuoliais, kitais vaisiais ir Lietuvoje jau... jaučiasi artėjantis ruduo. Būtinai aptarkime mėnesių pavadinimus, nes jie lietuviški, ypatingi, prasmingi.

VII <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys: mokomės reikšti savo emocijas, turtiname žodyną, sudarome sakinius.</i>	Prisiminkime, kaip jie skamba angliškai, kodėl jie taip vadinami. Pratybų sąsiuvinyje (P. 1) mokiniai perskaitys trumpą rašytojo V. Tamulaičio vaizdelį apie vasarą – ištrauką iš Knygos „Vytuko užrašai“. Ji skirta mokinių vaizduotei, emocijoms žadinti, žodynui turtinti. Atkreipkime mokinių dėmesį į vaizdingus pasakymus: <i>Vasaros saulutė raičiojos po dangų ir juokėsi.</i> „<i>Kokios gražios pievos ir laukai, kokios nuostabios gėlės žydi...</i>“. Pasakyta paprastai, bet jausmingai – mokykime ir ketvirtokus reikšti savo emocijas. Gal ir jie ką nors panašaus patyrė praėjusią vasarą. Savo žodyną mokiniai gali įsivertinti atlikdami 2 pratimą: skaitomi žodžiai, pasakymai ir išbraukiami tie, kurie niekaip nesuderinami su vasara. Tai būtų: <i>pūga, rogutės, snieguoti kalnai, šaltis, žaliaskarė eglutė, greitos slidės, sušalę pirštai (žinoma, ir dėl kai kurių šių pasakymų galima ginčytis)</i>. Sunkesnis – 3 pratimas: parašyti keletą sakinių apie vasarą, atostogas. Žodžius siūloma pasirinkti iš 2 pratimo, tačiau galima sugalvoti ir visai kitus. Kokie tie sakiniai bus, priklausys nuo kiekvieno ketvirtoko lietuvių kalbos gebėjimų. Todėl gali būti ir labai gražių, taisyklingų sakinių, o gali būti ir trumpų ar net su nesuderintais žodžiais. Svarbiausia, kad mokiniai, atėję po atostogų ir gal ne visi turėję progos kalbėti lietuviškai, vėl pradėtų bendrauti, rašyti lietuvių kalba. Pamokos pabaigoje pasidžiaukime mokinių darbu, paklauskime, kas jiems buvo įdomu, patiko, o kas sunku, pagirkime už pastangas.

2 tema. SKAITYKLA PO SKĖČIU

Tikslas – atgaminti skaitymo gebėjimus, ugdytis teksto supratimą, prisiminti vasarą skaitytas knygas:

- savarankiškai tyliai skaitys **Danieliaus Mušinsko pasakojimą „Dovilė ir jūra“**, įsivertins skaitymo gebėjimus: skaitymo tempą, teksto supratimą;
- aptars perskaitytą kūrinį, kaip kiekvienas jį suprato;
- jeigu vasarą buvo prie jūros, trumpai papasakos, kokią ją matė;
- prisimins vasarą skaitytas knygas;
- plės savo žodyną skaityto kūrinio žodžiais;
- toliau mokysis taisyklingai tarti ilguosius ir trumpuosius lietuvių kalbos balsius, dvibalsius ir rašyti žodžius su jais.

Priemonės: Vad. P. 6–7, Pr. sąs.1. P. 2–3.

<i>Mokytojui.</i> I	Danieliaus Mušinsko pasakojimas „Dovilė ir jūra“ tęsia vasaros atostogų temą ir yra skirtas antrai šeštadienio pamokai. Tačiau jis gali būti skirtas ir namų skaitymui, jeigu mokytojas jaučia, kad pirmoje pamokoje pritrūko laiko mokiniams išsipasakoti, išsikalbėti. Tuomet tęsiame mokinių pasakojimus, o tekstą paliekame namų skaitymui. Bet pratybų sąsiuvinio 2 puslapio užduotis būtina atlikti klasėje – palikime joms 15 – 20 minučių.

Pokalbis pagal iliustraciją.

II

Teksto skaitymas, skaitymo gebėjimų įsivertinimas.

Temą galime pradėti nuo iliustracijos: pažiūrėti į ją ir įsivaizduoti, atspėti, apie ką vaikai skaito. Kiekvienas mokinys atsakys pagal savo skaitymo skonį – mokytojas daugiau sužinos apie savo mokinius. Suprantama, vaikai gali sakyti įvairiausias literatūros temas, gvildenamas tiek lietuvių, tiek anglų vaikų literatūroje.

Kadangi D. Mušinsko pasakojimo „Dovilė ir jūra“ skaitymo tikslas – atgaminti ir įsivertinti skaitymo gebėjimus, susitarkime dėl laiko. Pavyzdžiui, pirmąją teksto dalį (P. 6) mokiniai skaito 2–3 minutes (laikas gali trumpėti ar ilgėti priklausomai nuo klasės lygio), tada kiekvienas mokinys pagalvoja ir bando atspėti, ką sugalvoja Dovelės broliukas. Tegul mokiniai išsako savo spėjimus (jie gali būti įdomūs, juokingi, rimti ir kitokie – svarbu, kad mokinia kalbėtų). Tada vėl susitariama dėl laiko ir pasakojimas skaitomas toliau (P. 7). Kai mokinys baigia skaityti visą tekstą, jis duoda mokytojui ženklą, pavyzdžiui, pakelia ranką, užverčia knygą ir pan. (o galima turėti kokį nors sutartinį ženkliuką ar žaisliuką, kuriuo mokinys kviečiasi mokytoją prie savęs, jei ko nors nesuprato, atliko užduotį ir pan.).

Kiekvieno mokinio skaitymo trukmė parodys ir jo skaitymo gebėjimus – kas suspės per susitartą laiką, kas ne. Pirmiausia pats mokinys turėtų pasakyti, ką jis mano apie savo skaitymo gebėjimus: „Kaip manai, kaip tau sekasi skaityti?“ Jokiu būdu negalima vaiko peikti, moralizuoti. Mokytojas pasižymi savo užrašuose ir taip pat mokiniui duoda patarimų, o gal susitaria su mokiniu, kad jis per savaitę perskaitys keletą kokios nors lietuviškos knygos puslapių.

Kaip mokinys suprato tekstą, atskleis kūrinio aptarimas pagal pirmuosius du klausimus po tekstu. Įdomu, ar vaikai atspėjo Dovelės broliuko sumanymą paprašyti, kad gelbėtojai pakeistų vėliavą? Galime aptarti ir vaikų poelgį – kodėl jie taip padarė: jie dar maži, nesupranta, nuo ko priklauso jūros bangavimas. O ketvirtokai tikriausiai jau žino gelbėjimo stotyse iškeliamų vėliavų spalvų reikšmę. Galime pakartoti šias žinias.

Skaityto teksto pradžioje mokiniai rado gražų audringos jūros vaizdą. Kas buvo prie jūros gali papasakoti draugams, kokią jūrą jie matė: audringą, banguotą, ramią, lygią lyg stiklas.

Kokias knygas mokiniai skaitė vasarą, galime prisiminti dabar ir išklausti mokinių pasisakymų. Įdomu, ar vaikai skaitė lietuviškas knygas, o gal tik angliškas (tikriausiai bus ir tokių, kurie visai neskaitė). Būtų geras pavyzdys, jeigu mokytojas pasakytų, kiek lietuviškų knygų jis perskaitė vasarą. Galimas ir kitas būdas – skirti mokiniams užduotį kitą savaitgalį atsinešti perskaitytas knygas į klasę ir surengti jų parodą. Mokytojas ją gali papildyti knygomis, kurias siūlo ketvirtokams perskaityti per šiuos mokslo metus. Žinoma, šios parodos turinys priklausys nuo mokytojo, mokinių, mokyklos bibliotekos turimų lietuviškų knygų. Kiek jų bebūtų, visada bus naudinga vaikams pamatyti lietuvišką knygą.

Pratybų sąsiuvinyje (P. 2) visos užduotys skirtos tarimo įgūdžiams įsivertinti ir tobulinti. Mokiniai skaito pirmo pratimo eilėraščių, suskiemenuotą ir skirtingai

III

Vasarą skaitytos knygos.

IV

Pratybų sąsiuvinio užduotys: ilgųjų ir trumpųjų balsių, dvibalsių kartojimas.

pažymėtai trumpaisiais ir ilgaisiais skiemenimis. Šiuos posmus mokiniai gali skaityti garsiai po vieną, paskui visi kartu choru. Mokytojas girdi, kaip mokinys skaito, ir sau pasižymi, kokios pagalbos jam reikia. Skaitant choru mokomasi, todėl reikėtų perskaityti ne vieną kartą.

Panašus ir antras pratimas – taisyklingai tarti žodžius ir išgirsti jų garsus – ilguosius ir trumpuosius balsius. Mokiniai turėtų taip suporuoti žodžius: Jūra – Lūpa, guli – turi, kepurė – keptuvė, mėlynas – gėlynas, vasara – ašara, pūtė – kūrė, lova – šoka, kopos – poros, gėris – smėlis, vyras – žvyras, koja – moja, moka – šoka. Taigi žodžių porų balsiai vienodi.

Trečias pratimas – balsių ir dvibalsių rašymo gebėjimams patikrinti ir įtvirtinti. Galime garsiai skaityti po sakinį ir pagal tarimą nuspręsti, kurią raidę palikti, o kurią nubraukti. Jeigu mokiniai žodžius tars taisyklingai, nubrauks nereikalingas raides, o paliks reikalingas (jos paryškintos). Pratime yra žodžių ir su *e*, *ė* garsais.

Jūra didelė, plati. Kyla vėjas. Bangos ritasi į krantą. Žuvėdros klykia. Jūra tarytum pyksta. Saulutę uždengia juodas debesys. Tuojuims lyti. Bus audra. Bet po audros vėl švies saulė. Mes bėgsime ieškoti gintarėlių.

Ketvirtą pratimą galima atlikti savarankiškai – patikrinti, ar mokiniai skiria ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius.

**ryklys juodai maudau smėlį laivui gintaras akmenukas
žuvis mėlynė pėdos švieteį sūnūs skaitei žiba**

Namų darbai (P. 3) tęsia klasėje pradėtą vasaros skaitymo temą. Mokinys pasikartoja autoriaus ir knygos pavadinimo rašymą: ant dviejų knygų piešinių pagal pateiktą pavyzdį parašo perskaitytų knygų autorius, pavadinimus, jeigu žino, dailininką. Taip mokinys dar kartą prisimins vasaros skaitinius, gal šias knygas atsineš į klasėje rengiamą parodą, susimąstys apie laisvalaikio skaitymą. Antrame pratime yra rašytojo Gendručio Morkūno tekstas, kurį reikia papildyti – įrašyti knygų temas. Galima rašyti bet kokią temą – tiks. Jeigu kitą šeštadienį bus perskaityti tie įrašai, mokiniai praplės knygų temų ratą.

Trečio pratimo užduotis analogiška kaip klasėje atlikto ketvirto pratimo – skirtingomis spalvomis nuspalvinti ilgujų ir trumpųjų balsių raides, dvibalsius (kol mokiniai dar nesusipažinę su mišriaisiais dvigarsiais, jų garsus traktuojame kaip atskirus balsius ir priebalsius). Atėjus į klasę reikėtų patikrinti, kaip mokiniams sekėsi skirti minėtus garsus.

Po pietų dūlinėjau po kiemą. Vakare skaičiau. Šiomet mokykloje liepė perskaityti daug knygų, todėl jų atsivežėme visą dėžę. Tvarkaraštyje parašyta:

Namų darbams siūlomas ir kūrybinis darbas: ketvirto pratimo užduotis siūlo ant atskiro lapo (galima imti piešimo popierių) aprašyti vasarą labiausiai patikusį dalyką ir iliustruoti. Šis darbas gali būti ilgesnis ar labai trumpas – priklauso nuo mokinio gebėjimų ir noro. Be to, galima ne tik piešti bet panaudoti įdomią nuotrauką. Tegul mokiniai renkasi laisvai. Kitą šeštadienį eksponuokime darbus

V

Namų darbai.

	klasėje.

3 tema. RUDENS GARSAI IR SPALVOS

Tikslas – toliau ugdytis skaitymo gebėjimus, plėsti žodyną, įtvirtinti supratimą apie lietuvių kalbos garsus, toliau mokytis juos taisyklingai tarti:

- skaitys ir aptars eilėraščių apie rudinį: kokie rudens garsai, kokios spalvos perteikiamos, kokia jo nuotaika;
- išmoks raiškiai skaityti eilėraščių, kiek galima taisyklingiau tarti jo garsus;
- dar kartą prisimins lietuvių kalbos garsus: *balsius, priebalsius, dvibalsius*, pasitikrins, kaip juos skiria;
- pasitikrins, ar skiria *ilguosius ir trumpuosius balsius*, toliau mokysis juos taisyklingai tarti;
- pasitikrins, ar skiria *kietai ir minkštai tariamus priebalsius*;
- prisimins *priebalsių minkštumo ženklą i*;
- pasitikrins, kaip geba rašyti žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo (principas „taisyklingai tari – taisyklingai rašai“, toliau tobulins fonetinės rašybos gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 8–9, Pr. sąs.1. P. 4–5.

Mokytojui.

I

*Eilėraščių skaitymas,
jo garsų ir spalvų
aptarimas.*

Antrai savaitei vadovėlyje skirtos dvi temos: „Rudens garsai ir spalvos“ ir „Dar kartą apie lietuvių kalbos garsus“. Pirmoji tema skirta skaitymui, tekstų analizei ir kalbos garsų įtvirtinimui. Naujos kalbos teorijos neaiškinama, todėl mokytojas gali ir mažiau laiko skirti šiai temai. Svarbesnė – antroji tema, kuri mokinius supažindins su mišriaisiais dvigarsiais. Kaip ten bebūtų, mokytojas pats sprendžia, kam skirs daugiau dėmesio.

I – III klasėje mokiniai susipažino su lietuvių kalbos garsais: *balsiais, priebalsiais, dvibalsiais, ilgaisiais ir trumpaisiais balsiais, kietai ir minkštai tariamais priebalsiais* (terminų *kietieji ir minkštieji priebalsiai nevartojo*), *priebalsių minkštumo ženklu i*. Dabar ketvirtoje klasėje visa tai įtvirtinama ir pasirengiama susipažinti su mišriaisiais dvigarsiais. Dvigarsių tema ir baigiamas fonetikos kursas pradinėje mokykloje. Tačiau taisyklingas lietuvių kalbos garsų tarimas – nesibaigiantis procesas lituanistinėje mokykloje. Labai svarbu, kad mokiniai kalbos garsus girdėtų šnekos sraute, žodžiuose, o ne pavienius, taip pat ir mokytųsi juos tarti žodžiuose, o ne po vieną, atskirai. Kalbos garsų pratyboms labiausiai tinka poezija, vaikų žaidimai, greitakalbės, dainos, smulkioji tautosaka.

Pirmiausia Martyno Vainilaičio eilėraščių mokiniai perskaito tyliai, klausia nežinomų žodžių, aiškinasi. Antrą kartą eilėraščių raiškiai skaito gerai skaitantis mokinys arba mokytojas, o mokiniai nusiteikę klausosi. Svarbu, kad visi pajustų eilėraščių nuotaiką, išgirstų garsus: baigiantį čiulbėti paukštelį, šlamantį lapelį; regėtų spalvas: auksinis ruduo, sidabriniai lašai, geltoni lapai... Galima ir daugiau rudens spalvų paminėti. Stabtelėkime ties klevo lapu:

II

*Pratybos balsiams,
priebalsiams,
dvibalsiams atpažinti.*

didelis lyg laiškas, gražus. Apie klevo lapą skaitėme III klasėje, prisiminkime jo istoriją. Ir eilėraštyje lapo- laiškėlio likimas panašus – įdės jį į knygą, kad primintų auksinį rudenį.

Jeigu yra laiko, gali visi drauge pasimokyti raiškiai skaityti eilėraščių. Ypač akcentuokime taisyklingą garsų tarimą: trumpųjų kirčiuotų balsių (*pakilo*, *auksinio*, *lašū*, *Ievutei*, *nešu* ir sužvilgo).

Vadovėlyje yra ir kalbos mokymo užduotis: apibūdinti žodžių garsus. Mokytojas pats sprendžia, ar svarbu jo mokiniams skirti lietuvių kalbos garsų klases, mokėti apibūdinti kiekvieną garsą. Todėl tą užduotį galima atlikti, o galima ir praleisti, nes mokant lietuvių kalbos vis tik svarbiausia taisyklingas tarimas ir, žinoma, pats kalbėjimas.

Jeigu užduotis bus atliekama, rezultatas turėtų būti toks:

pakilo: **a, i** – trumpieji balsiai, **o** – ilgasis balsis, **p, l** – kietieji priebalsiai, **k** – minkštasis priebalsis;

nešu: **e, u** – trumpieji balsiai, **n** – minkštasis priebalsis, **š** – kietasis priebalsis;

sidabro: **i** – trumpasis balsis, **a, o** – ilgieji balsiai, **s** – minkštasis priebalsis, **d, b, r** – kietieji priebalsiai;

auksinio: **au** – dvibalsis, **i** – trumpasis balsis, **o** – ilgasis balsis, **k, s, n** – minkštieji priebalsiai, **i** – priebalsių minkštumo ženklas.

Garsų tarimo ir skyrimo pratybos siūlomos ir sąsiuvinyje (P. 4). Ketvirtokai dar kartą mokosi taisyklingai tarti trumpuosius skiemenis: skaito M. Vainilaičio eilėraščių „Žiogų smuikėliai“, kuriame trumpai tariami skiemenys paryškinti. Šį trumpą eilėraščių turėtų išmokti ir retkarčiais pakartoti tie mokiniai, kurie ilgina trumpuosius kirčiuotus skiemenis – būtų geros taisyklingos tarties pratybos. Prie pagrindinės užduoties yra ir įdomioji – suskaičiuoti žiogų smuikėlius. Jų buvo... 8.

Veiklos pakeitimui – rašybos užduotis – 2 pratimas. Jį mokiniai gali atlikti visi kartu arba individualiai, o paskui patikrinti. Paaškindime mokiniams, kad teisingai įrašys praleistas raides, jeigu taisyklingai tars žodžius.

Patikrinkite, ar mokiniai nepadarė klaidų:

Į mūsų kiemą atėjo ruduo. Parudo liepos lapai. O klevas visas raudonas. Po šalnų nuvyto gėlės, bet žolytė dar žalia. Tik eglutė žaliuoja. Joje matyti paukštelio lizdas. Jis tuščias. Visi paukšteliai jau išskrido į šiltuosius kraštus.

III

*Pratimai
priebalsiams
mokytis. Kietai ir*

Ketvirtokai pakartoja ir įtvirtina savo žinias apie priebalsius – atlieka labai paprastą 3 pratimą: skaito sakinius su garsažodžiais ir randa priebalsius/ priebalses. Ketvirtas pratimas sunkesnis – pagal tarimą reikia pasakyti, kurį

<i>minkštai tariami priebalsiai.</i> IV <i>Pratimas rašybos pasiekimams įvertinti.</i> V <i>Sakinių sudarymo pratimas.</i> VI <i>Antrojo teksto</i>	žodžių poros priebalsį tariame kietai, o kurį – minkštai: kalnas – visi priebalsiai tariami kietai, kelnės – visi priebalsiai tariami minkštai varo – visi priebalsiai tariami kietai, vėrė – visi priebalsiai tariami minkštai naras – visi priebalsiai tariami kietai, nėrė – visi priebalsiai tariami minkštai pala – visi priebalsiai tariami kietai, pelė – visi priebalsiai tariami minkštai Atkreipkite akis į plakatėlį „Įdomu!“ - lietuvių kalbos priebalsiai žodžio gale visada tariami kietai. Daugiau dėmesio skirkime priebalsių minkštumo ženklą <i>i</i> rašybai: skaitome 5 pratimo žodžių poras ir įsiklausykime, kurie priebalsiai tariami kietai, o kurie minkštai. Kadangi pratimo žodžių priebalsiai yra prieš o, u, ū, uo, kai jie tariami minkštai, reikia rašyti priebalsių minkštumo ženklą <i>i</i>. lokys lopas šūkis siūlas šukos paršiukas kvėpuoja garuoja voras kelionė lūpos liūdesys žuvis vėžiukas dainuoja skaičiuoja žolė žiovulys liūtas žiūrovas rudas žvėriukas žaliuoja vairuoja Sunkesnis 6 pratimas: įrašyti praleistas raides. Šį pratimą galima diktuoti kaip diktantą ir patikrinti mokinių rašybos gebėjimus. Silpnesnėje klasėje jį atlikime visi kartu tardami ir aiškindamiesi. Sugalvokime teksto pavadinimą (Ruduo parke. Auksinis rudenėlis ir pan.) <i>Miesto parke ruduo. Gražus! Tokį auksiniu vadina. Kokios ryškios spalvos! Ažuolai variu šviečia. Klevai ugnimi dega. Beržai auksu spindi. Tik alyvos žaliuoja. Jų lapai nukrenta žali. Man gražiausi klevo lapai. Renku juos ir dedu į puokštę. Parnešiu mamytei. Ji lapus sudžiovins. Žiemą jais papuoš langą.</i> Dar vienas pratimas skirtas sakinių sudarymui ir priebalsių minkštumo ženklui <i>i</i>, priebalsiui <i>j</i> rašyti. Prisiminkime, kad priebalsis <i>j</i> visada tariamas minkštai, todėl po jo minkštumo ženklas <i>i</i> nerašomas. Individualiai arba visi kartu sudarykime sakinius, pavyzdžiui: <i>Vasara ir ruduo susitinka tik vieną kartą metuose. Gintarės Adomaitytės pasakoje ruduo ir vasara geria gilių kavą.</i> Tačiau jeigu mokiniai neskaitė vadovėlio teksto – rašytojos Gintarės Adomaitytės pasakos „Gilių kava“ (P. 9), septinto pratimo atlikti nereikia. Šiai temai atrinktas dar vienas tekstas – Gintarės Adomaitytės pasaka „Gilių kava“. Prie jo – savarankiško skaitymo ženklas. Taigi šį tekstą galima

<i>skaitymo variantai</i>	skaityti klasėje tyliai, o paskui aptarti pagal vadovėlio klausimus, arba susitarti skaityti namie ir patiems apmąstyti turinį, klausimus, o kitą savaitgalį trumpai pasidalyti išpūdžiais apie šią pasaką. Kuo ji ypatinga? Pirmiausia labai poetiška, joje veikia neįprasti veikėjai Ruduo ir Vasara. Rašytoja panaudoja gamtos faktą – metų laikų kaitą, kai vasarą pakeičia ruduo. Iš tiesų galima įsivaizduoti, kad ruduo tik kartą susitinka su rudeniu. Pagal kalendorių rugpjūčio 31 d. 24 val., kuriai pasibaigus, prasideda pirmas rudens mėnuo – rugsėjo 1 d. Ruduo ir Vasara geria gilių kavą, nes gilės pribrešta į rudenį, o iš jų verdama kava (seniau Lietuvoje labai populiari). Šioje pasakoje labai gražus Rudens laiškų aprašymas. Paskaitykime jį dar kartą, įsivaizduokime tuos laiškus, rašytus ant medžių lapų. Juos gaus Vasara ir šildysis jų ugnyje. Pasiūlykime ketvirtokams pamėginti parašyti panašią pasaką arba sukurti eilėrašį.

4 tema. DAR KARTĄ APIE LIETUVIŲ KALBOS GARSUS

Tikslas – apibendrinti, ką žinome apie lietuvių kalbos garsus, susipažinti su mišriaisiais dvigarsiais:

- skaitys ir analizuos tekstus apie kalbą;
- apibendrins savo žinias apie lietuvių kalbos garsus;
- žais žodžiais, jų garsais;
- susipažins su **mišriaisiais dvigarsiais**;
- mokysis atpažinti mišriuosius dvigarsius, rašyti žodžius su jais;
- mokysis sudaryti sakinius,

Priemonės: Vad. P. 10–11. Pr. sąs.1. P. 6–7.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Susipažįstame su kietaisiais ir minkštaisiais priebalsiais.</i> II <i>Mišrieji dvigarsiai</i>	Mišrieji dvigarsiai – paskutinė fonetikos mokymo tema pradinėse klasėse. Jeigu mokytojas mano, kad fonetikos žinios ketvirtokams nereikalingos, gal mažiau dėmesio skirs teorijai. Tačiau praktiškai skirti mišriuosius dvigarsius, juos taisyklingai tarti, yra būtina, nes nebus galima išvengti rašybos klaidų. Rašyboje sunkumų kelia dvigarsiai su i, u: il, im, in, ir, ul, um, un, ur. Mokiniai privalo žinoti, kad dvigarsių i, u, visada trumpi. Dalykinį tekstą „Prisimename ir daugiau sužinome apie lietuvių kalbos garsus“ tikslinga skaityti kolektyviai, aptariant kiekvieną teiginį. Susipažįstame su terminais kietieji priebalsiai, minkštieji priebalsiai. Iš tiesų mokiniai juos jau pažįsta, lieka tik išmokti vartoti terminus. Apibendriname lietuvių kalbos garsus: pasirenkami garsai/ raidės ir su jais parašoma kuo daugiau žodžių. Labai svarbus antras tekstas „Mišrieji dvigarsiai“. Skaitykime visi po sakinį, įsiklausykime į žodžių su mišriaisiais dvigarsiais tarimą. Išsiaiškinkime, kaip

III <i>Lietuvių kalbos garsų schema</i> IV <i>Namų darbai</i>	kalboje atsiranda mišrieji dvigarsiai, kodėl jie taip vadinami. Įsidėmėkime mišriųjų dvigarsių <i>il, im, in, ir, ul, um, un, ur</i> tarimą ir rašybą. Kalbos straipsnyje nuosekliai viskas išaiškinta, todėl kuo nors papildyti nereikia. Atlikime pratybų sąsiuvinyje 3 pratimą – visi kartu sudarykime mišriųjų dvigarsių lentelę. Vadovėlio 11 puslapyje yra pateikta papildyta schema „Lietuvių kalbos garsai“. Visi kartu paanalizuokime ją. Paskui dar kartą pasitikrinkime, ar supratome, ar atpažįstame mišriuosius dvigarsius – atlikime užduotis, pateiktas po schema. Namų darbams skirti keturi pratimai. Mokinys pakartos priebalsių minkštumo ženklą <i>i</i> rašybą ir mišriuosius dvigarsius – 1 pratimas. Žodžius reikėtų rašyti taip: <i>pajuto, vejasi, šepčio, tokia, giria, negalėjo, ją, tiesiai, nepadariusi, kirvio, kelių, vejasi.</i> Žodžiai su mišriaisiais dvigarsiais: <i>tanki, per, aplinkui, viršum, perlėkti, atgal, kirvio, kirvj, išsikirto.</i> Antro pratimo tekstas – mokiniams žinoma lietuvių pasaka be galo „Žvirblelis ant krantelio“. Žodžiai su mišriaisiais dvigarsiais: <i>žvirblelis, ant, krantelio, balta, vandenėlį, pliumpt, ir, mirko, išmirko.</i> Trečio pratimo žodžiai su mišriaisiais dvigarsiais: <i>pirkia, kurmis, stirna, silkė, pelkė, varžtas, startas, pulkas, tulpė.</i> Visuose pratimuose yra žodžių, kuriuose balsiai a, e, i, u atsiduria prie l, m, n, r, bet jie mišriojo dvigarsio nesudaro, nes yra ne tame pačiame skiemenyje, pavyzdžiui: <u>ka-ra-laitė</u>, <u>že-mės</u>, raga-na, nu-metė ir pan. Ketvirto pratimo sakiniai ir mišrieji dvigarsiai: <i>Aš nusipirkau spanguolių sulčių. Turguje narvelyje šūkavo dvi margaspalvės papūgos. Kelto keleiviai pamatė pulką ryklių. Ant lango tupi geltonsparnis drugelis. Ant ledo lyties stovėjo baltoji lokė su lokiuku. Dumble maudosi purvinas šernas.</i>

5 tema. RUDENS MUGĖS

Tikslas – skaityti ir minti mįsles, skaityti eilėraščių, pakartoti daiktavardį:

- skaitys pluoštą lietuvių liaudies mįslių, aiškinsis jų turinį, įmins;
- skaitys linksmą poetės Daivos Čepauskaitės eilėraščių apie paukščius, pajaus jo nuotaiką;
- skaitomuose tekstuose ras daiktavardžius, aptars apie jų reikšmę;
- prisimins klausimus, į kuriuos atsako daiktavardžiai, pasakys jų skaičių, giminę;
- plės žodyną daiktavardžiais;
- prisimins, kaip rašomi daiktavardžiai, kurie atsako į klausimus *ką? ko? kur?*;

<i>Mokytojui.</i> I <i>Temos aptarimas.</i>	Pirmoje ir antroje klasėje vaikai plėtė savo žodyną įvairiais daiktų pavadinimais, susipažino su daikto sąvoka kalboje, mokėsi daiktus reiškiantiems žodžiams, arba daiktų pavadinimams, kelti klausimus, rašyti dažniausiai vartojamas formas. Trečioje klasėje jie susipažino su terminu <i>daiktavardis</i>, išsiaiškino, kad daiktavardis turi gimines ir kaitomas skaičiais, mokėsi kelti daiktavardžiams klausimus, rašyti daiktavardžius. Visų šių kalbos dalykų kartojimui pasirinkta tema „Rudens mugės“, nes mugėse parduodami ir perkami įvairiausi daiktai.
II <i>Mįslių skaitymas ir įminimas.</i>	Su mokiniais perskaitykime pamokos temą „Rudens mugės“ ir trumpai pakalbėkime apie muges: kas jose parduodama, perkama. Pasiūlykime ketvirtokams įsivaizduoti mįslių mugę, kaip tokia mugė, jų manymu, atrodytų – tegul vaikai fantazuoja. Paaiškinkime, kad skaitydami apie įvairias, gal net keistas muges, turėsime progą prisiminti daiktavardžius. Kodėl? Gal kuris nors galite pasakyti? Temai skirti du tekstai: pluoštas mįslių ir Daivos Čepauskaitės eilėrašcio „Paukščių turguje“ ištraukos. Abu tekstai skaitomi ir apmąstomi klasėje. Tačiau galima rinktis – trūkstant laiko skaityti vieną kurį tekstą, o kitą skirti namams ar praleisti (žinoma, būtų gaila).
III	Mokytojas kartu su mokiniais pasirenka mįslių skaitymo būdą: skaito grupelės, suolo draugai ar visi paeiliui. Perskaitę iššifruoja užkoduotus mįslių įminimus – jie yra puslapio apačioje. Jeigu mokiniais bus sunku, paaiškinkime, kad tų žodžių sukeisti skiemenys arba parašyti atvirkščiai. GUSDAN – DANGUS, BEDESYS – DEBESYS, NAŠAL – ŠALNA, VĖSBUL – BULVĖS, NASGŪSVO – SVOGŪNAS, ZASBŪAR – ARBŪZAS, VASLY – SLYVA, DISME – MEDIS, SYSBEDE – DEBESYS, SAJĖV – VĖJAS, KOMNASBAI – KOMBAINAS, SITEKS – SKĖTIS, SYGUR – RUGYS, TRASMOMOTER - TERMOMETRAS Mįslės ne tik įmenamos, bet ir aptariamos: kaip jas įminėte, kurie žodžiai padėjo įminti mįslę, kurios mįslės labiausiai patiko, kodėl? Taigi kurias mįsles kiekvienas mokinys pirktų mįslių mugėje. Ir dar vienas klausimas – kodėl šias mįsles galima vadinti rudens mįslėmis? Tegul ketvirtokai pamąsto (juk jose daug rudenį simboli-zuojančių daiktų). Pasiūlykime mokiniais sukurti naujų mįslių, šią kūrybinę užduotį galima atlikti ir namie kartu su namiškiais.

<i>Eilėraščių skaitymas</i> IV <i>Gramatikos užduotys vadovėlyje.</i> V <i>Daiktavardžio kartojimo užduotys pratybų sąsiuvinyje: daiktavardžio reikšmė, skaičiai, giminės, rašyba.</i>	Eilėraštis turėtų būti skaitomas linksmai, nes jame rašomi keisti ir juokingi dalykai. Pirmą kartą jį gali raiškiai perskaityti mokytojas. Išklause teksto, aiškinamės vaikams nesuprantamus žodžius, kad geriau suprastų kūrinio turinį. Paskui skaitykime ir raskime paminėtus paukščius nuotraukose. Tada įsigilinkime į eilėraštyje pavaizduotas situacijas – kas ką pirko. Kurie paukščių pirkiniai mokiniams atrodo juokingi? Tegul randa ir perskaito tekste. Būtų naudinga mokiniams atlikti prie kalbos ženklo nurodytas užduotis: 12 puslapyje mįslių tekstuose mokiniai randa 5 daiktavardžius ir pasako kieno jie pavadinimai, t. y. jų reikšmę. Pavyzdžiui: meškinai – gyvūnas žvėris, žolė – augalas, rankų – kūno dalis, kailiniai – apsirengimas, drabužis, durų – namo dalis, rudenį – metų laikas, kalnai – gamta ir pan. Taip pat randama daiktavardžių, kurie atsako į klausimus (kartojami daiktavardžių klausimai): Kas? pirkia, kūnas; ko? kieno? kojų, rankų, mėsos; kam? žmonėms, ką? kada? rudenį, žiemą, pasaulį; kuo? žeme, kailiniais; kame? kampe, lauke. Kitame, 13, puslapyje kartojami daiktavardžio skaičiai ir giminės: reikia rasti vienaskaitos ir daugiskaitos, vyriškosios ir moteriškosios giminės pavyzdžių eilėraščių tekste (pavyzdžiai pateikti vadovėlyje), paaiškinti daiktavardžių rašybą. Tai nesunkios užduotys. Jeigu mokiniai III klasėje mokėsi iš vadovėlio „Mes – trečiokai“, turėtų nesunkiai įveikti visas daiktavardžio kartojimo užduotis. Sąsiuvinio pratimai taip pat skirti daiktavardžiui kartoti. Pirmas pratimas – tik perskaityti etikečių pavadinimus ir juos suprasti bei pasirinkti patinkantį produktą. Kartu turtinamas mokinių žodynas. Po to mokiniai nurašo daiktavardžius, pažymi jų giminę ir skaičių, parašo klausimą (2 pratimas). Trečias pratimas – kryžiažodis, kurio atsakymai – daiktavardžiai. Kryžiažodžio atsakymai: MORKA, BULVĖ, MEDUS, BUROKAS, LINAS, SLYVA, KOPŪSTAS. Daiktavardžio kartojimas baigiamas pasitikrinimu, kaip kiekvienas mokinys atpažįsta daiktavardžius ir supranta jų reikšmę – 4 ir 5 pratimas ir moka rašyti jų galūnes (6 pratimas). Kaip papildoma užduotis – rasti į žodžius su mišriaisiais dvigarsiais (ant, kranto, ankstyvo, inkiluose, švilpauja, pulkai, varnėnų ir kt.)

6 tema. RUDENS VĖJAS

Tikslas – Skaityti informacinį ir meninį tekstą, pakartoti veiksmažodį:

- skaitys informacinius tekstus, atsakys į klausimus;
- skaitys meninį tekstą (autorinę pasaką), aptars veikėjus;
- skaitomuose tekstuose ras veiksmažodžius, pasakys jų reikšmę;
- prisimins veiksmažodžio klausimus;
- prisimins veiksmažodžio laikus;
- plės žodyną veiksmažodžiais;
- toliau tobulins kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Pamokos temos ir tikslų aptarimas.</i> II <i>Informacinių tekstų apie vėją skaitymas, atsakymai į klausimus.</i> III <i>Autorinės pasakos apie vėją skaitymas.</i> IV <i>Kalbos užduotys vadovėlyje: veiksmožodžių</i>	Pirmoje ir antroje klasėje vaikai plėtė savo žodyną įvairiais veiksmy pavadinimais, susipažino su veiksmo sąvoka kalboje, mokėsi kelti klausimus veiksmo žodžiams, rašyti dažniausiai vartojamas formas. Trečioje klasėje jie susipažino su terminu <i>veiksmažodis</i>, išsiaiškino, kad veiksmožodis kaitomas laikais, mokėsi kelti veiksmožodžiams klausimus, rašyti veiksmožodžius. Ketvirtoje klasėje mokslo metų pradžioje visa tai pakartojama. Veiksmažodis – veiksmas, todėl neatsitiktinai pasirinkta tema apie vėją – „Rudens vėjas“. Perskaitykime temos pavadinimą ir paklauskime mokinių, ką jie žino apie vėją. Koks tas rudens vėjas? Paaiškinkime, kad tokia tema skirta veiksmožodžiams pakartoti. Kaip jie mano, kodėl? Taip, vėjas – tai veiksmas, o veiksmus įvardijame veiksmožodžiais. Todėl ši tema padės mums pakartoti viską, ką III klasėje mokėmės apie veiksmožodį. Kaip įvadas į temą – minklė apie vėją. Sena minklė <i>Kas skrenda be sparnų?</i> gerokai papildyta – perskaitykime ją ir visi kartu pamėginkime dar ją papildyti, pavyzdžiui: <i>kas ūžia be motoro, švilpia be švilpuko?</i> Toliau mokiniai skaito dalykinį tekstą „Ar žinote?“ Skaitykime po pastraipą ir išsiaiškinkime jos turinį. Kadangi tekste yra daug skaičių, perskaitykime juos - taip mokiniai pakartos lietuviškus skaitmenų pavadinimus. Taip pat nepraleiskime ndaiktavardžių – pavadinimų, parašytų didžiosiomis raidėmis. Pakalbėkime apie JAV praūžusius uraganus – mokiniai tikrai napie juos yra girdėję, nes jie gana dažni. Kitas tekstas – vėjo atliekami darbai. Tegul mokiniai perskaito ir pasako, kokių dar vėjo darbų žino, pavyzdžiui: supusto sniego pusnis, supusto smėlio kopas, vėdina nuo karščio įkaitusius žmones, ... Vadovėlyje savarankiškam skaitymui skirta rašytojo Česlovo Navakausko pasaka „Vėjas moko kopų smilteles matematikos“. Vėl pasirinkime pagal situaciją – kiek turime laiko. Galima šią pasaką skaityti tyliai klasėje, galima ją skirti namų skaitymui. Šioje pasakoje kalbasi Vėjas ir kopų smiltelės. Vėjas čia visagalis, smiltelės jam paklūsta. Rašytojas kuria pasaką pasitelkdamas paprasčiausius matematikos veiksmus. Mokiniai prisimins skaičius, matematikos terminus. Iš šių tekstų seka gramatikos užduotys: pasakyti daugiau veiksmožodžių, įvardijančių, ką veikia vėjas, pavyzdžiui: <i>švilpia, ūkauja, ūžia, dejuoja, gaivina, ...</i> Prisimenami veiksmožodžio klausimai – mokiniai parašo klausimus iš pasakos

<i>reikšmė, klausimai, laikai.</i> V <i>Veiksmažodžio mokymosi pratimai sąsiuvinyje.</i>	išrinktiems veiksmažodžiams: pūsteliu – ką veikiu? nurieda – ką veikia? klausė – ką veikė?, pridėjai – ką veikei?, matau – ką veikiu?, atimsiu – ką veiksiu?, atimi – ką veiki? Prisiminę veiksmažodžio klausimus, prisiminkime veiksmažodžio laikus – pavyzdžių mokiniai randa pasakos tekste, tik būtojo dažninio laiko veiksmažodžius reikia sugalvoti. Esm. l.: pūsteliu, nurieda, lieka, ... Būt. k. l. klausė, atsiliepė, pridėjai, ... Būs. l. atimsiu, padalysiu, baigsis, ... Būt. d. l. pūsteldavau, nuriedėdavau, likdavo, ... Pratybose tęsiama vėjo tema: pirmo pratimo tekstą reikia perskaityti garsiai ir kolektyviai aptarti jo turinį. Ką naujo sužinojome iš šio teksto? Jame kalbama ir apie senovines gernas, ir apie paskutinį technikos laimėjimą – vėjo jėgaines. Mokiniai atlieka kalbos užduotį – randa tekste „Malūnai“ veiksmažodžius ir juos pabraukia (1 pratimas). Toliau atlieka antrą pratimą – parašo pabrauktų veiksmažodžių laiką ir klausimą. Tekste yra visų veiksmažodžių laikų pavyzdžių: Esm. l. : turi, pagauna, suka, gamina – ką veikia? Būt. k. l.: sudarė, buvo, pradėjo, suko, atgimė – ką veikė? Būt. d. l.: maldavo, vadindavo, pildavo, patekdavo, sutrindavo – ką veikdavo? Trečiajame pratime yra visų veiksmažodžių laikų klausimai ir pavyzdžiai: mokiniams reikia „susodinti“ veiksmažodžius į jų klausimų balionus. Be to, aptarti sunkesnius rašybos atvejus: <i>kelia, ošia, kepei, byrėjai, šveičia, kopdavo, kopei, tikėjai, burzgia, trūkdavo,ėjai, pūsdavo.</i>
VI <i>Namų darbai.</i>	Namų darbams skirtas 11 pratybų sąsiuvinio puslapis. Mokinys pakartos daiktavardžio ir veiksmažodžio vartojimą. Pirmiausia skaitys sakmę „Malūnininko vėjas“, ras daiktavardžius ir veiksmažodžius ir tuo pačiu matys gerą šią kalbos dalių vartojimo pavyzdį (1 pratimas). Kaip suprato sakmę, parodys mokinio atsakymai į teksto klausimus (2 pratimas). Ši užduotis sunkesnė, nes reikia savarankiškai sudaryti sakinius. Gali būti, kad ne visi mokiniai atsakys pilnais sakiniais, pavyzdžiui: <i>Kad jis išdulkino miltus iš geldos. Kad jiems nereikėjo vėjo. Kad jam vėjas buvo reikalingas.</i> Trečio pratimo tekste praleista ir daiktavardžių, ir veiksmažodžių. Juos reikia įrašyti derinant sakinyje: <i>Didelis vaikų būrys kopia į smėlio kopą. Jos viršūnėje visi sustoja ir žvalgosi. Vienoje pusėje mato jūrą, o kitoje marias. Toliau žaliuoja pušynas. Po pušyną vaikšto trys briedžiai. Tai gražioji Kuršių nerija!</i> Taigi ketvirtokai pasitikrins, kaip jie geba savo kalboje vartoti daiktavardžius ir veiksmažodžius.

7 tema. SKAITOME IR FANTAZUOJAME

Tikslas – skaityti fantastinį pasakojimą, pakartoti daiktavardžio ir veiksmažodžio rašybą, apibendrinti kartojimo skyrių:

- skaitys ir aptars Povilo Villuveit fantastinį pasakojimą „Debesyse“;
- fantazuos pagal skaitytą kūrinį, pagal paveikslėlių seriją;
- užrašys sugalvotą pasakojimą;
- apibūdins (nagrins) daiktavardžius ir veiksmažodžius;
- pasitikrins, kaip išmoko vartoti (kaityti, rašyti daiktavardžius ir veiksmažodžius
- toliau tobulins kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Temos skelbimas.</i> II <i>Teksto skaitymas. Pokalbis apie jį.</i>	Paskutinė kartojimo skyriaus tema. Kiek jai skirti laiko, sprendžia pats mokytojas pagal savo klasės poreikius. Gaima mokomąją medžiagą (tekstą, schemas) išnaudoti maksimaliai, galima pasirinkti tik dalį. Literatūrinio teksto skaitymas padėtų mokytojui įvertinti mokinių skaitymo gebėjimus, prie jo sudarytos vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio užduotys – ar vaikai mėgsta ir geba fantazuoti, kurti, kalbos chemų aptarimas – kokios mokinių lietuvių kalbos gramatikos žinios. Skaitymui pasirinktas galbūt vaikams ar nežinomo lietuvių vaikų rašytojo Povilo Villuveit knygos „Spinčius“ ištrauka. Ši knyga tikrai stebina rašytojo fantazija – jis sugyvena ir priverčia veikti, kalbėtis visai paprastus, kasdien matomus daiktus, juose apgyvendina įdomius veikėjus. Be to, stebina autoriaus gebėjimas kurti naujus žodžius, kurie visai gražiai pritinka lietuviškai žodžių darybai. Taigi iš šio autoriaus galima pasimokyti ir išmonės, ir kalbos. Trumpai pristatykime mokiniams temą: baigiame I vadovėlio skyrių, todėl aptarsime, kaip pakartojome tai, ko mokėmės III klasėje, skaitysime fantastinį pasakojimą ir patys fantazuosime. Pirmiausia perskaitykime paaiškinimą apie kūrinio veikėją Spinčių, išsiaiškinkime, kaip padarytas šis žodis-vardas: spinta (baldas) – Spinčius (vardas, susijęs su spinta). Pasirenkame kūrinio skaitymo būdą ir perskaitome. Jeigu norime aiškintis mokinių skaitymo gebėjimus, kūrinį skaitome dalimis visi iš eilės (žinoma, taip nukentės teksto vientisumas, bet po to galima jį dar kartą perskaityti išsiaiš visą). Išsiaiškinkime nežinomus žodžius, ko vaikai nesuprato ir pakalbėkime apie kūrinį pagal vadovėlio klausimus: kas vaikus nustebino (o gal ne), kaip patiko šis pasakojimas, koks tas veikėjas Spinčius. Detaliau aptarkime tuos autoriaus sugalvotus fantastikos „deimančiukus“: * debesų šukavimas; * vėjas užkelia veikėją ant debesų; * jis šukuoja debesis lyg jie būtų kokios susivėlusios avys ar ilgaplaukiai šunys; * debesyse randa begalę visokių daiktų, kurie paprastai voliojasi kur nors gatvėje ar parke – ant žemės; * debesyse aptinka įstrigusį lėktuvą ir jį išvaduoja; * šukas ir šepėčius pamiršta ant debesies (jie ten laikosi lyg ant kokios

III <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - fantastinių situacijų kūrimas pagal paveikslėlių seriją; - daiktavardžių nagrinėjimas; - veiksmažodžių nagrinėjimas; - rašybos užduotis; - įdomioji užduotis; - daiktavardžių ir veiksmažodžių vartojimo kalboje užduotis.	lentynos!) Vadovėlio kūrybinė užduotis – sugalvoti veikėją, gyvenantį kuriame nors balde, ir sukurti apie jį istoriją. Ją tikslinga kurti pirma atlikus užduotis pratybų sąsiuvinyje. Fantastikos tema tęsiama pratybų sąsiuvinyje: mokiniai skaito pirmo pratimo tekstą – ištrauką iš tos pačios P. Villuveit knygos, susiskirsto į grupes ir kiekviena grupė sugalvoja, kaip šokoladinis Spinčiaus švarkas virto trupiniais. Skatinkime mokinius fantazuoti ir kalbėti – tegul pirma pasakoja sugalvotą istoriją žodžiu. Joje gali būti veikėjo minčių, pokalbių su naujais veikėjais, nukrypimų ir paskui visi pasitardami „šlifukuokime“ tos istorijos sakinius ir užrašykime ją (galime trumpinti – rašyti trumpesnę negu buvo sukurta žodžiu, pavyzdžiui, praleisti veikėjo mintis, pokalbius ir pan.), t. y. užrašome tik svarbiausius momentus – kaip šokoladinis švarkas neteko savo dalių. Įsitinkime, ar gerai pakartojome daiktavardžius: kiekvienas savarankiškai atlikime trečią pratimą (susitarkime, kiek laiko skirsime), paskui visi kartu pasitikrinkime. Analogiška ketvirto pratimo užduotis: išnagrinėti veiksmažodžius. Ji taip pat pirmiausia atliekama savarankiškai, o paskui pasitikrinama. Silpnesnėje klasėje penktas pratimas atliekamas kolektyviai – dar kartą prisimenama daiktavardžių ir veiksmažodžių galūnių rašyba, kuriai pasitikrinti reikia kelti atitinkamus klausimus: ką? ko? kur?, ką veikia? ką veikėi?, žinoti, kaip pasitikrinti e ir ia rašymą daiktavardžių galūnėse (jeigu <i>saldainis, saldainio</i>, tai kitose galūnėse, kur girdime <i>e</i>, rašysime <i>ia</i>, jeigu <i>rankovė, rankovei</i>, tai kitose galūnėse <i>e</i>). Atlikdami šeštą pratimą kervirtokai susipažins su gana dažnu žodžių darybos atveju – tai įdomi, bet nebūtina užduotis. Iš daiktavardžių lietuvių kalboje padaromi nauji žodžiai (būdvardžiai), su kuriais ketvirtokai susipažins kiek vėliau. Septintas pratimas sunkesnis, jame apibendriname, ką mokiniai moka apie daiktavardį ir veiksmažodį, kaip juos vartoja kurdami tekstą. Pasirinkta vaikams patinkanti užduotis – ištaisyti mokinio klaidas. Jų yra Džordanos rašinyje yra visokų: sakiniuose netaisyklingai vartojami, nederinami daiktavardžiai, veiksmažodžiai, yra rašybos klaidų. Rašinį galima taisyti individualiai, o paskui aptarti, arba aiškintis ir taisyti visiems kartu. Tekstas turėtų būti toks: <i>Sofčius</i> <i>Mano sofoje apsigyveno Sofčius. Jau bus savaitė. Iš kur aš žinau? Radau raštelį.</i> <i>Džordana, aš gyvenutavo sofoje. Man ten patinka. Tik naktį nekark ir nesivartyk.</i> <i>Sofčius</i>

IV <i>Kalbos schemų aptarimas.</i>	<i>Aš labai norėjau pamatyti Sofčią. Nuėmiau visas sofos pagalves. Palindau po sofa, bet neradau Sofčiaus. Tada padėjau saują saldainių. Rytą radau tik popierėlius ir raštelį “Ačiū”. Kada aš pamatysiu Sofčią?</i> Vadovėlio 17-ame puslapyje yra ir kalbos (gramatikos) temų kartojimo apibendrinimas. Trumpai stabtelėkime prie jo: galime šį puslapį skaityti „vaidmenimis“: mokytojas skaito pirmąją teiginio dalį, mokiniai choru – antrąją. Pasakykime jiems, kad tai lyg atmintinė, ką mes jau žinome, jeigu primiršime, o šių žinių reikės, galime atsiversti šį puslapį ir pasiskaityti, prisiminti. O kad įsitikintume, jog tikrai pakartojome schemeje minimus dalykus, galime atlikti I testą. Mokytojas sprendžia, kur ir kada mokiniai jį atliks. Kadangi šios savaitės dviems pamokoms vadovėlyje buvo skirta tik viena tema, galbūt yra laiko testą atlikti klasėje. Jam nereikia labai daug laiko, nes užduotys neilgos, nesudėtingos. (testą paaiškiname toliau).
V <i>Namų darbai</i>	Namuose siūlomas mokiniams kūrybinis darbas – sukurti fantastinį pasakojimą (P. 14). Apie šią užduotį užsiminėme vadovėlyje. Užduotis vaikams neturėtų būti sunki, nes panašias atliko klasėje. Be to, į talką gali pasikviesti ir namiškius. Juk jiems irgi turėtų būti smagu fantazuoti. Pirmas pratimas padės pasirinkti veikėją, tačiau mokinys gali sugalvoti ir visai naują ir jį pavadinti, surašyti svarbiausius duomenis – atsakyti į antro pratimo klausimus. Taigi apgalvojęs tą fantastinį veikėją, rašo pasakojimą apie jį – trečias pratimas. Pasakojimą gali ir iliustruoti. Kurdamas pasakojimą mokinys remiasi antro pratimo klausimais ir savo atsakymais į juos. Žinoma, kiekvienas ketvirtokas rašys pagal savo gebėjimus, todėl pasakojimai bus labai skirtingi ne tik savo turiniu, bet ir apimtimi, kalbos taisyklingumu. Kitą savaitę skirkime laiko juos perskaityti ir susipažinti. Galima ir kitaip: mokytojas ištaiso mokinių pasakojimus, jie namie perrašomi ant atskiro lapo ir po to eksponuojami klasėje, kad visi draugai perskaitytų.

I T E S T A S – baigus I vadovėlio skyrių „SMAGU, ĮDOMU, SVARBU PRISIMINTI“

Tikslas – įsivertinti, kaip pakartojo III klasės kursą: kaip supranta skaitomą tekstą; kaip skiria dvibalsius, mišriuosius dvigarsiais, kaip atpažįsta daiktavardžius, jų skaičių, giminę, veiksmažodžius, jų laikus, kaip geba vartoti daiktavardžius ir veiksmažodžius.

- skaitys ir supras skaičiuotes, sakmę;
- atpažins tekstuose dvibalsius, mišriuosius dvigarsius;
- atpažins tekste daiktavardžius, veiksmažodžius;
- išnagrinės pateiktus daiktavardžius ir veiksmažodžius;
- sugalvos ir parašys sakinius apie rudenį;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

<i>Mokytojai.</i> I <i>Testo atlikimo tvarka.</i> II <i>Trumpi užduočių paaiškinimai.</i>	Šiuolaikinėse mokyklose (bent jau Lietuvoje) mokiniai atlieka daug ir įvairių testų. Manau, kad pradinėse klasėse jų tikrai tiek nereikia, nes jie kelia daug baimės vaikui, be reikalo jaudina mokytoją. Kai kurie mokyklų vadovai pagal testų rezultatus pradeda vertinti visą mokytojo darbą, o tai tikrai neteisinga, nes vaiko ugdymas apima kur kas platesnį gebėjimų ir žinių lauką negu galima patikrinti testais. Ir blogiausia – pabūgę tokio vertinimo, kai kurie mokytojai pradeda dirbti tikrai „testams“, t. y. moko tik to, ką galima patikrinti testu. O kur literatūrinis lavinimas, kūrybiškumo ugdymas, vaiko akiračio plėtimas ir kiti labai svarbūs dalykai? Todėl šiame mokymo komplekte pateikiami testai yra skirti tik dalies gebėjimų patikrinimui, o svarbiausia vaikui įsivertinti, kad jis žinotų savo stipriąsias ir silpnąsias puses ir galėtų tobulėti. Testas jokių būdu ne kontrolė ir bausmė. Jeigu vaikas nenori, gali testų neatlikti. Kiekvienas testas yra nedidelės apimties – tik vieno puslapio. Jį mokinys gali atlikti klasėje arba namie ir pats pasitikrinti: pavartyti vadovėlį, pažiūrėti atsakymus sąsiuvinio gale, pats susiskaičiuoti balus. Testai pateikiami pratybų sąsiuvinyje po kurio nors skyriaus ar kelių skyrių baigimo. Šie pasitikrinamieji testai pratybų sąsiuvinyje sumanyti vietoje šventėms skirtų puslapių. Manome, kad šventėms labiau tinka įvairūs piešiniai, rašiniai, kurie piešiami arba rašomi ant atskirų lapų, paskui eksponuojami, dedami į bendrą klasės knygą. Baigus pirmą vadovėlio skyrių „SMAGU, ĮDOMU, SVARBU PRISIMINTI“, atliekamas testas, kuris yra pratybų sąsiuvinio 15-me puslapyje. Visi jo atsakymai – 60-ame sąsiuvinio puslapyje. Visos testo užduotys atliekamos savarankiškai, sąžiningai. Dar vienas pasiūlymas: pirmą kartą testo lape viską rašyti paprastu pieštuku, o raides spalvinti labai neryškiai. Pasitikrinus atsakymus, galima išsitaisyti klaidas. Taip mokomasi, o ne tik įsivertinama. Reikia atidžiai perskaityti pirmą užduotį ir ją atlikti: pirmiausia vaikas turi suprasti skaičiuočių turinį, jų žodžius, tik tada jis galės sėkmingai atlikti gramatikos užduotį – skirtingomis spalvomis nuspalvinti žodžių dvibalsius ir mišriuosius dvigarsius (atsakymuose jie surašyti). Toliau skaityti antrą užduotį ir ją atlikti – perskaityti sakmę, ją suprasti, rasti daiktavardžius bei veiksmažodžius ir juos pabraukti skirtingomis linijomis. Trečia užduotis skirta daiktavardžiui. Daiktavardžiai parašyti sakiniuose, kad mokiniai analizuotų prasmingą kalbos vartojimo pavyzdį. Jiems reikės parašyti

III <i>Pasitikrinimas ir įsivertinimas.</i>	daiktavardžių giminę, skaičių ir klausimą. Ketvirta užduotis leis mokiniui pasitikrinti žinias apie veiksmažodį: nurašys veiksmažodžius ir parašys, į kokius klausimus jie arsako, bei kiekvieno veiksmažodžio laiką. Paskutinė užduotis – parašyti tris sakinius apie rudenį. Vaikai juos sugalvoja laisvai, svarbu tik nenukrypti nuo temos. Sakiniai gali būti rišlūs, o gali ir nesisieti. Svarbu, kad juose būtų taisyklingai derinami žodžiai, taisyklingai parašyti daiktavardžiai ir veiksmažodžiai – taip pasitikrins, ar moka juos vartoti. Atlikus visas užduotis reikia pasitikrinti atsakymus ir susiskaičiuoti teisingus. Tegul pats mokinys sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su mokytoju, ką dar jam reikėtų pasimokyti.

II skyrius. ŽODIS ŠIRDIN KELIĄ SURANDA

Tikslas – skaityti prozos ir poezijos tekstus, juos suprasti, gilintis į tų tekstų sakinių įvairovę, susipažinti su elementaria lietuvių kalbos sakinio teorija, mokyti sudaryti sakinius, juos sieti į tekstą.

1 tema. ŽMOGUS GERUMU GRAŽUS

Tikslas – skaityti poezijos ir prozos kūrinius, juos suprasti; analizuoti įvairius sakinius, jų skyrybos ženklus, mokyti kelti sakinio žodžiams klausimus.

- skaitys V. Palčinskaitės eilėrašį „Iš ko padarytas pasaulis“, apmąstys jį, pajaus jo nuotaiką, aptars vaizdus;
- skaitys V. Račicko pasakojimą „Kolumbas iš sandėliuko“, vertins veikėjo poelgį, išmoks raiškiai skaityti dialogą;
- mokysis trumpai atpasakoti skaitytą tekstą;
- kurs pokalbį ir jį užrašys;
- analizuos skaitytų tekstų sakinius;
- skaitys minkles, atsakys į jų klausimą *kas?*;
- sakinio žodžiams mokysis kelti klausimus;
- turtins žodyną skaitytų tekstų žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 18–19. Pr. sąs.1. P. 16–17.

<i>Mokytojui.</i>	Trečioje klasėje mokiniai jau mokėsi apie sakinį, aptarė, kad mintis reiškiamė sakiniiais, mokėsi kelti sakinio žodžiams klausimus. Apie sakinį, kaip kalbos vienetą, jie mokosi ir valstybinėje mokykloje per anglų kalbos pamokas. Ketvirtoje klasėje toliau tęsiamas sakinio mokymas – vadovėlyje pateikiama elementari sakinio teorija: susipažįstama su sakinio <i>veiksniu</i> ir <i>tariniu</i>,

I <i>Skyriaus pavadinimo aptarimas. Pamokos temos skelbimas.</i>	mokomasi plėsti sakinius, rašyti įvairius skyrybos ženklus. Tačiau svarbiausia yra praktinis sakinio mokymas: suprasti sakinio intonaciją, jo skyrybos ženklus, sudaryti sakinius, juos rašyti. Primename mokytojui, kad lietuvių kalbos sakinyje žodžių tvarka yra laisva: sakinio veiksnio ir tarinio su jiems priklausančiais žodžiais vieta gali keistis, pavyzdžiui: <i>Mieloji saulutė rudenį šviečia vis trumpiau. Vis trumpiau rudenį šviečia mieloji saulutė. Rudenį mieloji saulutė šviečia vis trumpiau.</i>
II <i>Eilėraščio skaitymas, analizė.</i>	Mokinius trumpai supažindiname su pamokos tema ir tikslais: perskaitykime skyriaus ir temos pavadinimą ir pasikalbėkime su vaikais, kaip jie supranta tuos žodžius. Tai senos lietuvių patarlės, mūsų senolių išmintis. Iš tiesų geras žodis visiems mums labai svarbus, gera girdėti pagyrimą, užuojautą, patarimą... O žmogaus gerumas daro jį gražų. Kiekvienas pamąstykite apie tai. Juk ne paslaptis, kad gražus, bet piktas žmogus nekelia susižavėjimo. Taigi vadovėlyje skaitysime apie gerumą, gražius poelgius.
III <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys sakiniui suprasti:</i>	V. Palčinskaitės eilėraštis yra labai gilus, prasmingas, gal mokiniams nelengva bus jį suprasti. Tačiau ir nebūtina viską „išsemti“. Tegul ketvirtokai tik pajaučia poetės nuotaiką, supranta jos mintis apie mus supantį pasaulį. Eilėraščio analizei palengvinti vadovėlyje pateikta daugiau klausimų – juos ir panaudokime analizuodami kūrinį. Pirmiausia visi kartu atlikime pirmąją užduotį. Iš tiesų į šio eilėraščio pavadinimo klausimą atsakyti nesunku – ką bevardytume, viskas tiks (prisiminkime III klasėje skaitytą G. Morkūno tekstą „Ko yra Žemėje?“. kalnų, miškų, liūtų, ...). Pirmą kartą siūlome eilėraščių perskaityti mokytojui, o mokiniams tik atidžiai paklausti. Paklauskime jų, ką suprato, jautė, regėjo, t. y. koks pirmas įspūdis. Tada išsiaiškinkime nežinomus žodžius. Poetė, atsakydama į savo pačios iškeltą klausimą <i>Iš ko sudarytas pasaulis?</i>, pasirenka labai paprastus dalykus: medelį ir drugelį. Ir toliau klausia, iš ko jie sudaryti, ir pati atsako. Šiuos dalykus ketvirtokai tikrai turėtų suprasti. Eilėraštyje sukurta labai gražių vaizdų: naktį klajojančio mėnulio, drugelio sparnelio. Pasidžiaukime šiais vaizdais, dar kartą perskaitykime šias eilutes. Paskutinis eilėraščio posmas pats sudėtingiausias, dar kartą jį perskaitykime ir pasiaiškinkime, ką reiškia tie „vargo upeliai“ (jeigu paprastai kalbėtume – sunkumai, nelaimės, neturtas). Tačiau svarbiausia pasaulio dalis – mūsų visų gerumas. Pasikalbėkime su mokiniais, koks būtų pasaulis, jeigu visi žmonės būtų geri, jeigu neliktų pykčio, pavydo, neapykantos, ... (paskutinė užduotis puslapio apačioje). Skaitytame eilėraštyje yra įvairių sakinių: vienais klausiama, kitais atsakoma. Perskaitykime juos, aptarkime skyrybos ženklus tų sakinių gale. Pratybų sąsiuvinio tekstas tęsia žmogaus gerumo temą. Pirmo pratimo tekstas – berniuko pasakojimas apie mergaitę, kuri pūtė muilo burbulus. Svarbiausia šio teksto mintis – kaip gera, kai vienas kitą suprantame. Rašytoja Ignė Zarembaitė labai netikėtai, įdomiai perteikia tą vaikų pokalbį: jie susitikę

- įdomus pokalbis, - pokalbio rašymas,	sakinių ar žodžių neištaria, o įpučia juos į muilo burbulus, o kai tie sprogsta, žodžiai ištrūksta, ir kalbantieji viską sužino. Būtinai perskaitykime šį tekstą ir tegul mokiniai įsivaizduoja tą fantastišką situaciją. Perskaitykime burbuluose parašytus žodžius, jie labai gražūs, tikrai „širdin kelią suras“. Antro pratimo užduotis – iš burbuluose surašytų sakinių sukurti vaikų pokalbį (surašyti reikiama tvarka, kur reikia, papildyti, sudėti skyrybos ženklus):		
	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="500 472 1015 808"> ENRIKAS: - Labas! - Kaip gyveni? - Man truputį liūdna... - ..... Kiek tau metų? - Tavo gražios akys! - ..... </td> <td data-bbox="1023 472 1529 808"> GRETA: - Labas! - Gerai! O tu? - Kodėl? - Devyneri su puse. - ..... - Aš vardu Greta. Moku groti fleita. </td> </tr> </table>	ENRIKAS: - Labas! - Kaip gyveni? - Man truputį liūdna... - ..... Kiek tau metų? - Tavo gražios akys! -	GRETA: - Labas! - Gerai! O tu? - Kodėl? - Devyneri su puse. - ..... - Aš vardu Greta. Moku groti fleita.
ENRIKAS: - Labas! - Kaip gyveni? - Man truputį liūdna... - ..... Kiek tau metų? - Tavo gražios akys! -	GRETA: - Labas! - Gerai! O tu? - Kodėl? - Devyneri su puse. - ..... - Aš vardu Greta. Moku groti fleita.		
- sakinių skyrybos ženklų aptarimas,	Atliekant trečią pratimą grįžtama prie pirmo pratimo teksto ir analizuojami jo sakiniai. Mokiniai įsitikins, kad sakinių gali būti labai įvairaus ilgio, jų gale rašomi įvairūs skyrybos ženklai, kurie skaitytojui parodo, kokia intonacija reikia skaityti sakinį: ▪ ramiai teigiant, ▪ susijaudinus džiaugiantis ar piktinantis, liepiant, ▪ klausiant, ▪ abejojant, paslaptinai nutylint o gal liūdnai. Sakinio intonacija gana sudėtingas klausimas, todėl su ketvirtokais jos mokomės tik praktiškai – išgirsti ir patiems raiškiai pasakyti sakinį. Pakalbėkime, kodėl sakinio gale dažniausiai rašomas taškas: <i>Pastebėjau ją ant suoliuko. Prisėdau greta.</i> ir t. t. Taškas dažniausias skyrybos ženklas tekste, nes jis rašomas po tokių sakinių, kuriais kas nors pasakoma, pranešama ramiai, nereiškiant ypatingų emocijų, jis parodo, kad mintis baigta. Kodėl parašytas šauktukas: <i>Ten burbulų mergaitė!</i> Šiuo sakiniu reiškiamas džiaugsmas, nustebimas (berniukas seniai nematė draugės, pamatė ją netikėtai). Kodėl klaustukas: <i>Kaip gyveni?</i> Šiuo sakiniu klausiama (paprastai mokiniai nesunkiai supranta, kada sakinio gale reikia rašyti klaustuką). Kodėl daugtaškis: <i>Žodis ištrūkdavo laukan...</i> (daugtaškis sakinio gale parodo, kad mintis nebaigta, kad dar toliau kažką norima pasakyti, bet nutylima, nes gal abejojama, nežinoma, nenorima pasakyti arba leidžiama skaitytojui pačiam suprasti, pagalvoti). Tie patys skyrybos ženklai rašomi ir kitose kalbose, todėl ketvirtokai su jais jau tikriausiai pažįstami.		
- klausimas <i>kas?</i>	Kiti pratimai skirti prisiminti ir mokyti kelti sakinio žodžiams klausimus, ypač klausimą <i>kas?</i> Jis bus labai svarbus susipažįstant su sakinio veiksmu, mokantis sudaryti sakinius. Be to, mokytojas žino, kad klausimai padeda ir sakinį sudaryti, ir patikrinti žodžių rašybą. Paeiliui perskaitykime ketvirto		

IV Antro teksto skaitymas.	pratimo patarles, išsiaiškinkime, kada taip sakoma, ir pasimokykime kelti patarlių žodžiams klausimus, juos parašykime žodžių viršuje: <i>kas? kur? ką veikia? koks? kas? kokius? ką? ką veikia?</i> Auksas ir pelenuose žiba. Geras žodis gerus darbus gimdo. <i>kas? ką veikia? kas? ką veikia? kokios? kas? kokio? ko?</i> Žodis skriaudžia, žodis ir glaudžia. Blogos ausys gero žodžio <i>ką veikia? kokie? kas? ką? ką veikia? ant kokio? ant ko? kas?</i> neklauso. Blogi darbai akis bado. Ant gero žiedo ir bitė <i>ką veikia? kieno? kas? ko? ką veikia?</i> sėda. Šunų balsai dangaus nesiekia. Penktas ir šeštas pratimas padės ketvirtokams išmokti kelti klausimą <i>kas?</i> Perskaitome tekstą „Kieme“, išsiaiškiname, jeigu ko nors mokiniai nesuprato, ir pasiūlome savarankiškai atsakyti į po tekstu esančius klausimus. Po to visi kartu pasitikrinkime. Paašškinkime mokiniams, kad atsakyti reikia ne pilnu sakiniu, o tik vienu ar dviem trim žodžiais: reikės parašyti vaikų vardus, pavyzdžiui: Kas mėto kamuolį? <i>Vilius ir Ramūnas</i> Kas drožinėja? <i>Gerardas</i> Ir t. t. Minklėse beveik visada keliamas klausimas <i>kas?</i> Vaikai įmims šešto pratimo minkles (kai kurias iš jų tereikės prisiminti, nes skaitė III klasėje) ir išspręs kryžiažodį. Jo atsakymai: 1. KNYGA, 2. VĖJAS, 3. ŽVAKĖ, 4. PLYŠYS, 5. VANDUO, 6. PINIGAS, 7. DEBESIS. Šiai temai skirtas dar vienas literatūrinis tekstas, pažymėtas savarankiško skaitymo ženklu. Tekstas paimtas iš V. Račicko knygos „Šlepetė“. Mokiniai jau yra skaitę apie Evalduką, puslapio viršuje paašškinta ištraukoje aprašyto įvykio priešistorė. Pasiūlykime pasakojimą „Kolumbas iš sandėliuko“ perskaityti namie ir savarankiškai atlikti užduotis po tekstu: apmąstyti klausimus, pasimokyti pasakoti, pakalbėti apie aprašytą situaciją su tėveliais, išmokti raiškiai skaityti dialogą. Kitą savaitgalį galime trumpai aptarti kūrinį.

2 tema. PASAKA, MOKANTI GERUMO

Tikslas – susipažinti su dar dviem lietuvių pasakomis, mokyti suprasti jų pagrindinę mintį; remiantis pasakų veikėjų supratimu, suprasti, kas yra sakinio veikėjas, mokyti kelti sakinio žodžiams klausimą *kas?*

- skaitys lietuvių pasakas „**Geroji žynė ir mergaitė**“ (vadovėlyje) ir „**Meškos dėkingumas**“ (pratybų sąsiuvinyje), jas aptars, pasakys pagrindinę mintį;
- pasakys pasakų veikėjus, juos apibūdins;
- toliau mokysis kelti klausimus sakinio žodžiams;
- skaitys dalykinį straipsnį „**Kas yra sakinio veikėjas?**“ ir susipažins su *sakinio veiksniumi*;
- mokysis kelti sakinio žodžiams klausimą *kas?* ir rasti sakinio veiksnį;
- sudarys sakinius su pateiktais veiksniais;

<i>Mokytojui</i> I <i>Pamokos temos skelbimas.</i> II <i>Pasakos skaitymas.</i> III <i>Pasakos veikėjai, pagrindinė mintis.</i>	Mokantis lietuvių kalbos svarbiausia išmokti sudaryti sakinius, mintis reikšti sakiniais. O su elementaria lietuvių kalbos sakinio teorija mokiniai supažindinami dėl kalbos sistemos pažinimo, lietuviškų kalbos mokslo terminų vartojimo. Sintaksės dalykai panašūs daugelyje kalbų. Todėl mokytojas gali remtis ir mokinių anglų kalbos žiniomis. Ketvirtokai susipažįsta su sakinio <i>veiksniu</i> ir <i>tariniu</i>, <i>neišplėstiniu</i> ir <i>išplėstiniu</i> sakiniu. Pasiūlykime ketvirtokams perskaityti temos ir pasakos pavadinimus ir pasakyti, kaip, jų manymu, aktuali tokia tema šiandien. Kaip jie supranta gerumą? Paskatinkime mokinius kalbėti – tegul reiškia savo nuomonę ir ugdomi sakinę kalbą. Susitarkime su mokiniais, kaip jie susipažins su pasaka „Geroji žynė ir mergaitė“. Kai pasaka perskaitoma, išsiaiškinami nežinomi žodžiai. Pasikalbėkime su ketvirtokais, kaip jiems patiko ši pasaka. Suprantama, kad šiame informacinių technologijų ir kosmoso amžiuje toks kūrinys gali būti dešimtmečiams visai neįdomus. Tačiau galime jiems paaiškinti, kad į šią pasaką galime žiūrėti kaip į labai labai seną mūsų senolių gyvenimo liudijimą. Ji galėjo atsirasti gal prieš tūkstančius metų, kada tikrai vienintelis vaistas buvo žolės, o žynės gydančios kruopelės – stebuklas, kurio taip laukė žmogus. Todėl ši pasaka ne tik apie gerumą, bet ir apie mūsų proprosenelių svajonę, tikėjimą, lauktą stebuklą. Labai svarbu paminėti pasakos veikėjus: mergaitė ir žynė, dar minima mergaitės mama. Apibūdinkime, kaip įsivaizduojame žynę, mergaitę (galima apžiūrėti dailininko iliustraciją). Dar išsiaiškinkime žodžio <i>žynė</i> reikšmę. Aišku, kad jis kilęs iš žodžio <i>žinoti</i>. Taigi žynė arba žynys – žmogus, kuris daug žino, išmano. (Galime prisiminti žynį Lizdeiką, kuris kunigaikščiui Gediminui išaiškino sapną apie staugiantį vilką.) Aptarkime pagrindinę pasakos mintį – ko mus moko ši pasaka. Tai jau buvo suformuluota pamokos temoje – moko gerumo. Mergaitei už jos gerą širdį, meilę motinai geroji žynė atlygina už tai nereikalaujama ir nepriimdama jokio atlygio. Dar kartą paskaitykime, ko buvo pasiryžusi atsisakyti mergaitė, kad tik pasveiktų jos mama.

IV <i>Klausimų sakinio žodžiams kėlimas.</i> V <i>Dalykinio straipsnio skaitymas, susipažinimas su sakinio veiksniais.</i> VI <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - pasakos veikėjai ir sakinio veiksniai, - dar vienos pasakos skaitymas, klausimo kas? kėlimas, veiksmių radimas. VII <i>Namų darbai</i>	Skaitymo įgūdžiams tobulinti galime skaityti žynės ir mergaitės dialogą vaidmenimis. O jei pasaka patiko, išmokti ją pasekti. Toliau mokomės kelti sakinio žodžiams klausimus – visi kartu atlikime gramatinę užduotį, pateiktą vadovėlio paraštėje. <i>kas? ką veikė? ką? kur? ką veikė? koks? kas?</i> Žynė užkalbino mergaitę. Girioje augo senas ažuolas. Pastraipomis skaitykime ir aiškinkimės kalbos teorijos straipsnį „Kas yra sakinio veikėjas?“. Jame viskas nuosekliai ir paprastai paaiškinta. Sakinio veiksnio supratimas grindžiamas vaikams žinomu dalyku – pasakos veikėjo supratimu. Todėl pirmiausia kalbame apie pasakos veikėją, o paskui apie sakinio. Tačiau ne visi skaitytos (ir kitų) pasakos sakinių veikėjai yra ir tos pasakos veikėjai. Aptarkime sakinius prie nuotraukų ir perskaitykime išvadą, kad sakinio veikėjai gali būti ir žmonės, ir gyvūnai, ir augalai, ir daiktai, ir reiškiniai... Sakinio veikėją padeda rasti klausimas kas? Taigi galime sakyti, kad sakinio veikėjo ir daiktavardžio klausimas yra tas pats. Tai neatsitiktinis dalykas – sakinio veikėju dažniausiai eina daiktavardis. Mums belieka perskaityti apibrėžimą, parašytą spalvotame fone. <i>Taigi žodis, kuris pasako sakinio veikėją yra veiksnys.</i> Svarbi teksto pastraipa puslapio apačioje: kokie žodžiai sakinyje gali pavaduoti daiktavardžius (dažniausiai <i>jis, ji, jie jos</i>). Jie tuomet irgi yra sakinio veiksniai. Perskaitykime žodyno plotelyje, su kokiais žodžiais žodis <i>veiksnys</i> giminiuojasi. Taip pat atkreipkime mokinių dėmesį, kaip sakinyje žymėsime veiksnį, kai analizuosime sakinius, – pabrauksime vienu brūkšniu. Ir pratybų sąsiuvinyje darbą pradėdame nuo pasakų veikėjų. Mokiniam yra proga prisiminti skaitytų pasakų veikėjus (dalis jų nupiešta prie pirmo pratimo užduoties) ir sugalvoti su jais po tokį sakinį, kad pasakos veikėjas taptų sakinio veikėju. Mokiniai gali kolektyviai sugalvoti ir parašyti sakinius. Nepamirškime viena linija pabraukti tų sakinių veiksmius. Pasiūlykime mokiniams savarankiškai perskaityti antro pratimo pasaką „Meškos dėkingumas“ (pasaka tikrai dvelkia Lietuvos senove, kai mūsų miškuose gyveno daug lokių) ir savarankiškai rasti sakinių veiksmius: <i>moterys, bobutė, lietus, moterys, meška, ji, pašinas, žvėris, jos, bobutė, meška, senutė, ji, meška</i>. Mokiniam atlikus užduotį, būtinai visi kartu pasitikrinkime – matysime, kas jau moka atpažinti veiksnį. Aptarkime ir šios pasakos pagrindinę mintį – už gera geru atsilyginama. Trečias pratimas sugalvoti su duotais veiksniais po sakinį. Paraginkime mokinius sugalvoti gražius, taisyklingus sakinius. Namų darbams skirta kūrybinė užduotis – pagal paveikslėlių seriją sukurti pasakojimą ir jį užrašyti, pabraukti sakinių veiksmius. Pagalba mokiniui yra sąsiuvinyje: lapelyje surašyti svarbiausi veiksmazodžiai, kuriuos galima pavartoti rašinyje. Pats mokinys sugalvoja veikėjų vardus, sprendžia, ar smulkiai, išsamiai pasakos įvyki, t. y. rašys ilgą pasakojimą ar trumpą. Žinoma,

	tai priklausys nuo mokinio lietuvių kalbos gebėjimų. Užduotis atlikta, jeigu kiekvienam paveikslėliui bus parašyti 1–2 sakiniai.

3 tema. BŪNA IR TAIP...

Tikslas – skaityti eiliuotą pasaką, kurioje daug veiksmo; aptarti jos pagrindinę mintį; prisiminti veiksmažodžio klausimus, susipažinti su sakinio *tariniu*.

- skaitys K. Borutos pasaką „Pelės ir žvirblio kivrėdas“;
- aptars pasakos pagrindinę mintį;
- prisimins veiksmažodžio klausimus;
- skaitys dalykinį straipsnį „Ką veikia sakinio veikėjas?“, išsiaiškins, kas yra sakinio *tarinys*;
- mokysis kelti sakinio žodžiams klausimus *ką veikia? ką veikė? ką veikdavo? ką veiks?* ir rasti *tarinius*;
- sudarys sakinius, pabrauks jų *tarinius*;
- turtins savo žodyną senais žemdirbystės žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 22–23. Pr. sąs.1. P. 20–21.

I <i>Pamokos temos skelbimas.</i>	Paašškinkime mokiniams pamokos temos pavadinimą „Būna ir taip...“ toks pasakymas reiškia, kad būna kažkas neįtikėtino, keisto, nelaukto. Šį kartą skaitysime apie pelės ir žvirblio ginčą – mokiniams jau pažįstamo rašytojo K. Borutos pasaką „Pelės ir žvirblio kivrėdas“. Ši pasaka parašyta pagal lietuvių liaudies pasaką. Poetas ją tik sueiliavo, galima sakyti – „papuošė“ labai gražia gyva kalba.
II <i>Pasakos skaitymas, žodžių aiškinimasis, veikėjų aptarimas.</i>	Pasakoje daug žodžių, susijusių su žemės dirbimu, derliaus dorojimu. Paašškinkime mokiniams jų reikšmę, o paskui patys pirmą kartą perskaitykime pasaką ir paašškinkime mokiniams jos turinį: pelė ir žvirblis pasėjo kviečio grūdą, jis užaugino kvietį, paskui jie kvietį nupjovė, iškūlė ir pasidalijo grūdus. Vienas grūdas liko, ir jiedu dėl jo susiginčijo. Ginčą išsprendė gaidys – jis sulesė tą grūdą. Aptarkime labai aiškiai patarle išreikštą pagrindinę mintį: kur du pešasi, trečias laimi. Mokiniai nesunkiai pasakys pasakos veikėjus: pelė, žvirblis ir gaidys. Savo elgesiu jie labai panašūs į žmones: taip kaip ir žmonės dirba, ginčijasi, pralaimi. Paklauskime mokinių, ko juos moko ši pasaka, ar yra joje gero elgesio pavyzdžių.
III <i>Pasakos veiksmažodžiai.</i>	Pasakoje daug veiksmažodžių (visų K. Borutos kūrinų kalba graži, gyva, joje ypač daug vaizdingų veiksmažodžių), paieškokime jų tekste: <i>kalbėjo, sėjo, arė, akėjo, užaugo, ...</i> Atlikime gramatikos užduotį: <i>ką veikė? ką veikė? ką veikia? ką veiks?</i> Pelė arė. Žvirblis akėjo. Atbėga gaidys. Gaidys teismą padarys. Visai analogiškas pratybų sąsiuvinio pirmas pratimas: atlikime jį visi kartu – pasirengsime <i>tarinio</i> supratimui.
IV	

Dalykinio straipsnio skaitymas, tarinio supratimas.

V

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- veiksniams sugalvoti tarinius,

- keisti sakinio tarinio laiką.

- iš veiksnių ir tarinių sudaryti kuo daugiau sakinių.

Kaip visada kalbos teorijos straipsnį skaitykime visi kartu ir aptarkime kiekvieną pastraipą – žingsnis po žingsnio išsiaiškinsime, kas yra sakinio tarinys. Svarbu, kad mokiniai suprastų, jog tarinys pasako, ką veikia sakinio veikėjas, t. y. veiksnys. Perskaitykime plakatėlyje „Įdomu!“ su kokiu žodžiu susijęs kalbos mokslo terminas **tarinys**. Tarinys reiškiamas veiksmažodžiu ir atsako į tuos pačius veiksmažodžio klausimus: *ką veikia? ką veikė? ką veikdavo? ką veiks?* Tarinį sakinyje pabraukiame dviem brūkšniais. Atidžiai išnagrinėkime visus vadovėlyje pateiktus pavyzdžius.

Visi pratybų sąsiuvinio pratimai skirti tariniui suprasti ir mokytis sudaryti sakinius. Antrame pratime (P. 9) surašyta daug sakinio veikėjų, t. y. veiksnių, pavyzdžių. Mokiniai sugalvoja, ką veikia sakinio veikėjas, parašo, pabraukia tarinius, pavyzdžiui: *Lempa užgeso. Ažuolas ošia. Žąsis gageną*. Ir t. t. Mokantis tarinio, reikia, kad ketvirtokai išmoktų kelti jam įvairius klausimus kaip ir veiksmažodžiams ir vartotų įvairių laikų veiksmažodžius. To moko trečias pratimas: jame yra keturi sakiniai, kurių tariniai yra skirtingų laikų. Keliant lentelėje nurodytus klausimus, reikia tuos sakinius parašyti vis kitu laiku – kiekvieną sakinį dar tris kartus (pateiktus pavyzdžius parašėme mėlynai):

<i>Ką veikia?</i>	<i>Ką veikė?</i>	<i>Ką veikdavo?</i>	<i>Ką veiks?</i>
Vaikai skaito pasakas.	Vaikai skaitė pasakas.	Vaikai skaitydavo pasakas.	Vaikai skitys pasakas.
Senelis seka pasaką.	Senelis sekė pasaką.	Senelis sekdavo pasakas.	Senelis seks pasakas.
Pasakose žvėrys kalba.	Pasakose žvėrys kalbėjo.	Pasakose žvėrys kalbėdavo.	Pasakose žvėrys kalbės.
Pasakoje našlaitė pabėga nuo raganos.	Pasakoje našlaitė pabėgo nuo raganos.	Pasakoje našlaitė pabėgdavo nuo raganos.	Pasakoje našlaitė pabėgs nuo raganos.

Ketvirtą pratimą galime panaudoti mokinių „varžyboms“: susiskirstyti į grupes ir lenktyniauti, kuri grupė su duotais veiksniais ir tariniais sugalvos ir parašys daugiau sakinių. Su tuo pačiu veiksmiu ar tariniu galima sugalvoti ne vieną sakinį, pavyzdžiui: *Kalnas snaudžia. Kalnas žaliuoja. Kalnas iškyla. Jūra banguoja. Upė banguoja. Rugiai banguoja.*

Dar labiau įtvirtinti veiksnio ir tarinio supratimą padės sąsiuvinio 21 puslapio pratimai. Durys ji skaitys linksmą S. Poškaus tekstą apie duris ir matys, kad sakinių tariniai nupiešti, o tarinius reikia rasti ir pabraukti: *Gyveno kartą* . Kiti sakinių tariniai: *atsidarydavo, užsidarydavo,*

turėjo, eina, atsidaro, neidavo, atsidarydavo, teisindavosi, atidarė, girgždėjo.

Po to atlikti penkto pratimo užduotį – parašyti tariniams klausimus (pavyzdys pateiktas). Sunkesnis ir daugiau laiko reikalaujantis septintas

- pakartoti veiksmožodžių rašybą.	pratimas: nupiešti veiksnį (tegu piešia labai paprastai, tik kontūrą, kad būtų atpažįstamas daiktas) ir apie tą daiktą parašyti keletą sakinių, pavyzdžiui: <u>dega</u> ant mano stalo. Staiga užgeso. <u>Perdegė</u> stalinė . Paskutinis temos pratimas skirtas veiksmožodžio rašybai pakartoti. Jį mokiniai gali atlikti savarankiškai, o paskui pasitikrinti. Trūkstant laiko, galima šią užduotį papildomai skirti namų darbams. Žodžiai su įrašytomis raidėmis: <i>svajoja, galvoja, šnypščia, susimąstei, ijungei, norėjo, tekdavo, išmetei, neišmesdavo, šaukiasi, graužia, nepadėjai.</i>

4 tema. DRAUGIŠKAI ŽAIDŽIAME

Tikslas – žaisti kalbos žaidimą, mokytis bendrauti tarpusavyje lietuviškai; sudaryti sakinius, suprasti, kad sakinyje gali būti keli veiksniai arba tariniai, mokytis skirti vienaarūšius (be šio termino) veiksnius ir tarinius:

- su draugu ar drauge žais kalbinį žaidimą;
- žaisdami sudarys prasmingus arba juokingus sakinius;
- sudarys sakinius su keliais veiksniais arba keliais tariniais;
- susipažins su *jungtuku*;
- rašys sakinius, kableliais skirs vienaarūšius veiksnius arba tarinius;
- pažymės sakinio veiksnį ir tarinį, įtvirtins jų supratimą.

Priemonės: Vad. P. 24–25. Pr. sąs. I. P. 22–23.

Mokytojui I Žaidimo instrukcijos skaitymas.	Savo sakytinėje kalboje vaikai praktiškai vartoja sakinius su vienaarūšėmis sakinio dalimis, nors teoriškai jų nepažįsta. Kad ketvirtokai galėtų sudaryti ilgesnius, informatyvesnius sakinius ir mokėtų rašyti skyrybos ženklus, vadovėlyje elementariai supažindinami su vienaarūšiais veiksniais ir vienaarūšiais tariniais be šių sintaksės mokslo sąvokų – jie tik išsiaiškina, kad sakinyje gali būti keli veiksniai arba keli tariniai, jie atskiriami kableliais arba gali būti jungiami jungtuku <i>ir</i>. Gerai skaitantis mokinys arba mokytojas perskaito žaidimo instrukciją „Dėmesio! Pažaiskime!“. Detaliau pasiaiškinkime, kaip žaidžiamas šis kalbos žaidimas: sakinių veikėjai, arba veiksniai, nupiešti 24-ame puslapyje, o sakinių tariniai parašyti ant lapelių 25-ame puslapyje. Atkreipkime dėmesį, kad piešiniuose yra po vieną, po du arba po tris veikėjus (objektus): ▪ po vieną : medis, šaukštas, krokodilas ir kt. ▪ po du: mėnulis ir žvaigždė, kompiuteris ir telefonas, stalas ir kėdė, kriaušė ir obuolys, pelė ir peliukas; ▪ po tris: lėktuvas, malūnsparnis ir oro balionas; gulbė, gandras ir žąsis.

<i>Namų darbas.</i>	Namų darbams numatyti pratybų 23-io puslapio pratimai. Mokinys pagal pirmo pratimo nuotrauką parašys keletą sakinių, ką jis mato gatvėje, pabrauks veiksnius ir tarinius. Pradžią yra, o toliau sudaro sakinius ir juos parašo kaip geba. Antras pratimas lengvesnis – rasti ir pabraukti veiksnius bei tarinius, nuspalvinti kablelius ir jungtuką <i>ir</i> – taip mokysis skyrybos. O trečio pratimo užduotis – parašyti vieną sakinį, kaip valosi dantis, ir sudėti kablelius, pavyzdžiui: <i>Ant dantų šepetėlio išspaudžiu truputį pastos, šveičiu vieną dantų pusę, paskui kitą ir burną išskalauju vandeniu.</i>

5 tema. PAGLOSTYTI PAUKŠTĮ

Tikslas – skaityti tekstą apie paukštelio globą, mokyti jį atpasakoti; mokyti išplėsti sakinį, praktiškai susipažinti su neišplėstiniais ir išplėstiniais sakiniais:

- skaitys **J. Vaivoro** pasakojimą „**Kikilis**“, aptars vaikų elgesį;
- mokysis atpasakoti skaitytą kūrinį pagal pateiktą planą;
- lygins atpasakojimą ir autoriaus tekstą, aiškinsis, kodėl reikia mokėti atpasakoti ir kas būdinga atpasakojimui;
- skaitys dalykinę tekstą „**Aiškus sakiny – aiški mintis**“;
- mokysis išplėsti sakinį, supras, kodėl jį išplečiame, lygins sakinius;
- susipažins su kalbos mokslo terminais *neišplėstinis sakiny, išplėstinis sakiny*;
- toliau mokysis kelti sakinio žodžiams klausimus;
- mokysis sakinių skyrybos.

Priemonės: Vad. P. 26–27. Pr. sąs.1. P. 24–25.

<i>Mokytojai.</i> I <i>Kūrinio skaitymas ir supratimas.</i> II <i>Kūrinio</i>	Siekdami, kad mokiniai kalbėtų ne tik trumpais primityviais sakiniais, ketvirtokai supažindinami su <i>neišplėstiniais</i> ir <i>išplėstiniais sakiniais</i>, keldami klausimus mokosi išplėsti sakinį. Lygindami įvairius sakinius, supranta, kad išplėstas sakiny daug aiškesnis, perteikia daugiau informacijos. Svarbu, kad mokiniai išmokyti kelti klausimus iš veiksnio ir tarinio, žinotų, kurie klausimai kam priklauso. Pirmiausia paaiškinkime mokiniams, koks paukštis yra kikilis, galima apžiūrėti jo nuotrauką internete. Vadovėlyje – jauno kikiliuko nuotrauka. Tekstą galima skaityti įvairiai – kaip pasirinks mokiniai. Išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius. Aptarkime pasakojimo turinį – įsitikinkime, kad mokiniai suprato tekstą: senelis rado jauną kikiliuką, jį ėmė globoti vaikai Simas, Liepa ir Martynas. Jie mokė kikiliuką lesti, čiulbėti, skraidyti. Kikiliukas susidraugavo su vaikais. Ar mokiniai suprato pasakojimą, parodys ir atsakymai į klausimus po tekstu. Vis paraginkime mokinius atsakant grįžti į tekstą, skaityti tuos sakinius, kurie tinka atsakymui. Mokiniams siūloma išmokyti atpasakoti tekstą: perskaitykime teksto planą ir

<i>atpasakojimas.</i> III <i>Kodėl reikia mokėti atpasakoti?</i> IV <i>Dalykinio teksto skaitymas.</i> V <i>Pratimai pratybų sąsiuvinyje: - įtvirtinti veiksnį ir darinį, - atpasakojimų lyginimas, - jų sakinių lyginimas.</i>	pagal kiekvieną jo dalį atpasakokime tekstą žodžiu. Paskui pratybų sąsiuvinyje perskaitykime parašytą atpasakojimą (1 pratimas) ir pakalbėkime su mokiniais, kaip jie mano, ar jie panašiai atpasakojo tą patį kūrinį. Aptarkime, kuo, jų manymu, atpasakojimas skiriasi nuo autoriaus teksto. Tegul mokiniai pasako nors keletą skirtumų: atpasakojimas trumpesnis už autoriaus tekstą, jame nėra dialogo, kai kas praleista, pasakyta trumpiau. Visi kartu baikime antro pratimo sakinius: <i>Autoriaus pasakojimas daug ilgesnis, gražesnis už atpasakojimą. Autoriaus sakiniai ilgesni, aiškesni. Atpasakojime perteikti tik pagrindiniai įvykio momentai. Autoriaus kalba vaizdingesnė, gražesnė, o atpasakojimo paprastesnė. Iš autoriaus galime pasimokyti kalbos aiškumo, vaizdingumo.</i> Žinoma, sakinius galime baigti ir kitaip – svarbu, kad mokiniai mąstyty, lygintų. Perskaitome plakatą „Idomu!“ ir aptariame, ar mums reikia išmokti atpasakoti skaitytą tekstą. Kurie punktai patys svarbiausi? O gal visi svarbūs? Pasikalbėkime apie tai su mokiniais. Skaitome ir aiškinamės tekstą „Aiškus sakiny – aiški mintis“. Aptarkime kiekvieną sakinio <i>Vaikai glosto</i>. klausimą ir išplėtimą, kol ateisime iki labiausiai išplėsto šio sakinio varianto ir suprasime, kad neišplėsti sakiniai ne visada aiškūs, kad išplėsti daug aiškesni, daugiau pasako. Plakatyje „Mokomės!“ skaitome paaiškinimą apie neišplėstinius ir išplėstinius sakinius. Nesvarbu, ar ketvirtokai vartos šias sąvokas, svarbu, kad jie mokėtų išplėsti sakinius. O išplėsti sakinį padeda klausimai, keliami iš veiksnio ir tarinio (vėliau sužinos, kad ir iš kitų sakinio dalių); jie surašyti lapeliuose prie veiksnio ir tarinio. Pratybų sąsiuvinyje dar kartą grįžkime prie veiksnio ir tarinio (3 pratimas). Galima pratimą atlikti savarankiškai, o paskui pasitikrinti, arba atlikti visiems kartu, kad mažiau reikėtų laiko. Tačiau šis tekstas svarbesnis ketvirtam ir penktam pratimui. Sąsiuvinyje pateikti teksto „Kėkštas ir spanguolė“ du atpasakojimai: Vilmanto ir Karolės. Perskaitykime juos ir palyginkime, kuris atpasakojimas pilnesnis, aiškesnis. Akivaizdžiai matyti, kad Karolės. Kodėl? Atsakymą rasime atlikę penktą pratimą – palyginę Vilmanto ir Karolės tekstų sakinius. Karolės sakiniai daugiau išplėsti, aiškesni. Taigi jeigu norime aiškiau kalbėti ar rašyti, turime mokėti išplėsti sakinius, sudaryti juos aiškesnius. O kaip jau minėjome, išplėsti sakinius padeda klausimai. Pasimokykime juos kelti – atlikime šeštą pratimą.

6 tema. SUPRASTI VIENAS KITĄ...

Tikslas – skaitys vaikų anekdotus, grožinį tekstą, aptars, kodėl žmonės nesupranta, ar – atvirksčiai – supranta vienas kitą; mokysis kelti sakinio žodžiams klausimus, išplėsti sakinius, tobulinti rašinį:

- skaitys pluoštelį **vaikų anekdotų**, aiškinsis jų turinį;
- skaitys **E. Liegutės** pasakojimą „**Maumedžių giraitė**“, aptars pagrindinę šio pasakojimo mintį;
- analizuos sakinius, mokysis juos išplėsti;
- mokysis sakinio skyrybos;
- aiškinsis, kaip galima patobulinti rašinį;
- mokysis kalbėti taisyklingai – susipažins su keletu kalbos kultūros klaidų;
- turtins savo žodyną skaityto kūrinio žodžiais

<i>Mokytojui</i> I <i>Pamokos temos skelbimas.</i> II <i>Vaikų anekdotų skaitymas, dviprasmybių aiškinimasis.</i> III <i>Kalbos kultūros klaidos.</i>	Praeitoje temoje kalbėjome apie sakinių plėtimą, ko reikia, kad sakiny būtų aiškesnis, informatyvesnis. Šioje temoje humoro forma aptarsime, kas atsitinka, kai kalbame neaiškiai. Toliau įtvirtinsime veiksnio ir tarinio supratimą, mokysimės plėsti sakinius. Plėsdami sakinius, juos taisydami, tobulinsime rašinį, mokysimės sakinio skyrybos. Mokiniai aptars keletą jų kalboje dažniausiai pasitaikančių klabos kultūros klaidų. Paklauskime mokinių, ar jie nustebtų, jeigu mokytoja dabar jiems papasakotų anekdotą. Vieni žmonės į anekdotus žiūri labai neigiamai, kiti juos labai mėgsta. Iš tiesų yra negražių anekdotų, kurie jo pasakotojui garbės nedaro, bet yra daug anekdotų, kuriais juokaujama nieko neįžeidžiant. Vadovėlyje skaitysime keletą tokių ir išsiaiškinsime, kaip atsiranda anekdotas. Pasirodo, kad čia yra ir nemokėjimo aiškiai kalbėti, sudaryti sakinius kaltės. Po vieną skaitomi anekdotai. Kelia jie juoką ar ne? Tegul pasako mokiniai. Kuris iš jų juokingiausias? Išsakius pirmuosius įspūdžius, aiškinamasi, kas sukelia juoką, kodėl tie pokalbiai virsta anekdotais. Pasiaiškinkime: Atsakymas: <i>Tik su žodynu</i> išties dviprasmiškas, nes galima suprasti dvejopai: kad kalba su žodynu kaip su žmogumi, juk sakome „Aš kalbuosi su draugu.“ Arba „Aš kalbuosi su žodyno pagalba.“ arba „Aš kalbuosi padedant žodynui.“ Ir visuose kituose anekdotuose yra dviprasmiškų pasakymų: „šuo persekiojo žmogų su dviračiu“ ar žmogų, važiuojantį dviračiu“, „ar matei kiaulę“ ar „ar matei gyvą kiaulę tvarte“, „krokodilo batai“ ar „krokodilo odos batai“, „prie kompiuterio pasėdėsiu“ ar „kompiuterinį žaidimą pažaisiu“. Taigi padarykime išvadą: kai aiškiai nepasakome minties, nesudarome aiškaus sakinio, gaunasi anekdotiška situacija. Visus šiuos anekdotus galima paversti paprastu pokalbiu, jeigu papildysime sakinius. Pamėginkime! Tereikia praplėsti sakinius, kaip padaryta po klausimo ar. Vadovėlio paraštėje mokiniai perskaitys keletą pasakymų, kurie yra netaisyklingi. Perskaitykime ir išsiaiškinkime, kaip pakeisti tuos netaisyklingus pasakymus. Deja, jie labai dažni, todėl galime visi kartu pasidaryti plakatų ir pasikabinti klasėje. Pavyzdžiui:

IV

Kalbos mokymosi užduotys:

- randa sakinių veiksnius ir tarinius,

- plečia sakinius,

- tobulina rašinį.

V

!!!

~~Ant gatvės daug žmonių.~~

Gatvėje daug žmonių.

!!!

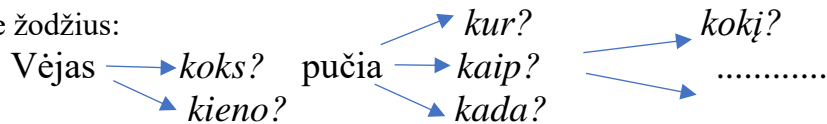
~~Atskridau su lėktuvu.~~

Atskridau lėktuvu.

Kalbos mokymosi užduotys vadovėlyje ir pratybų sąsiuvinyje skirtos sakiniui: įtvirtinti veiksnio ir tarinio supratimą, plėsti sakinį, tobulinti rašinio sakinius.

Mokiniai atlieka vadovėlio užduotį: pasako sakinių veiksnius ir tarinius: *Aš važiuoju dviračiu. Mes žiūrime filmą.* Atkreipkime mokinių dėmesį į veiksnius: jie išreikšti ne daiktavardžiais, o juos pavaduojančiais žodžiais **aš, mes** (įvardžiais).

Pratybų sąsiuvinyje 1 ir 2 pratimas padės ketvirtokams mokytis plėsti sakinius. Labai svarbu, kad mokiniai suprastų, kokie klausimai keliami iš veiksnio, o kokie iš tarinio. Pirmą pratimą atlikime visi kartu: kelkime veiksnio ir tarinio klausimus ir pritaikykime žodžius:

Stiprus jūros vėjas rudenį smarkiai pučia į mažą pakrantės miestelį.

O antras pratimas siūlo palenktyniauti. Galima lenktyniauti individualiai arba grupelėmis.

Skamba daina.

Didelėje aukštoje koncertų salėje mažiems ir dideliems klausytojams labai gražai skamba sena liaudies daina.

Sunkiausia užduotis – tobulinti Mildos rašinėlį, nes reikės išplėsti daug sakinių. Skaitykime po sakinį ir aptarkime su mokiniais, ar jis pakankamai aiškus, gal reikia jį papildyti, „pagražinti“.

Praėjusį karštą sekmadienį aš, mano mažasis broliukas ir mamytė išsiruošėme į kavinę ledų. Pro automobilio langą mačiau dar žalius medžius, ramų ežerą, jo pakrantėje pilkas žąsis. Man labai patiko dairytis, viską stebėti. Bet mes greitai atvažiavome. Pirmiausia pamačiau naujų ledų reklamą ir apsidžiaugiau. Būtinai turiu jų paragauti! Greitai įėjome į kavinę ir atsistojome į ilgą eilę. Visi nori paragauti naujų ledų! Priėjo mūsų eilė ir mamytė nupirko tris porcijas tų naujų ledų. Idomu, ar jie bus skanūs? Valgėme lauke prie balto staliuko. Ledai tikrai buvo labai skanūs.

Suvalgėme po porciją, daugiau netilpo. Visi patenkinti grįžome namo. Kitą sekmadienį būtinai vėl važiuosime tų skanių ledų laižyti!

Antras šiai temai skirtas tekstas – **E. Liegutės „Maumedžių giraitė“** (ištrauka iš

<i>Grožinio kūrinio skaitymas.</i> VI <i>Kalbos užduotys.</i>	knygos „Dramblienė“). Tai jautrus pasakojimas apie Ingą, atvažiavusią iš miesto gyventi į kaimą pas močiutę, ir jos draugą, kaimo berniuką Joną, kuris gerai pažįsta apylinkes ir nori su jomis supažindinti mergaitę. Paašškinkime mokiniams apie maumedį – spygliuotį, kuris rudenį kaip koks lapuotis pagelsta ir numeta švelnius spyglius. O gal mokiniai žino šį medį, tuomet viskas bus dar aiškiau? Tekstas skirtas savarankiškam saktymui, todėl susitarkime, kiek laiko mokiniai skaitys. (Žinoma, tekstą galima skaityti namie, jeigu klasėje pritrūkstama laiko.) Į ką reikėtų atkreipti mokinių dėmesį? Pirmiausia į maumedžių giraitės aprašymą, spygliukų spindėjimą. Antra, labai graži Ingos mintis, kuri išreiškia ir pagrindinę šio pasakojimo idėją: „Žmogus pats sau yra saulė, pats sau – šviesa. Jeigu tavo širdyje tamsu, tai tu pats kaltas. Tu nemoki pats sau pasišviesti.“ Jeigu kūrinį mokiniai skaitys namie, tai kitą savaitę skirkime kelias minutes laiko aptarti šiems žodžiams – ar mokiniai pritaria šioms mintims, kaip jas supranta.
VII <i>Namų darbai.</i>	Prie šio kūrinio yra ir dvi nesudėtingos kalbos mokymo užduotys: rasti tekste sakinių su įvairiais sakinio skyrybos ženklais gale ir paašškinti, kodėl tokie ženklai rašomi (žodžiu). Kita užduotis – nurašyti sakinius, pabraukti veiksnius ir tarinius: <i>Ūmai Jonas <u>sustoja</u>. <u>Spygliai maloniai <u>kutena</u></u>. <u>Dar niekada <u>nemačiau maumedžio</u></u>.</i> (Trečiame sakinyje veiksnys praleistas, bet jis aiškus iš konteksto ir iš tarinio: <i>aš <u>nemačiau</u></i>.) Namų darbams numatyti pratimai (P. 27) – tai ir įdomiosios užduotys, ir žinių apie sakinių apibendrinimas. Pirmas pratimas – vis plečiant sakinį užpildyti piramidę. Tikriausiai ši užduotis mokiniams nebus sunki: Ruduo. Baigsis ruduo. Baigsis pilkas ruduo. Netrukus baigsis pilkas ruduo. Netrukus baigsis pilkas, šaltas ruduo. Galimi ir kitokie variantai. Rečiau pasitaikantis antras pratimas – suskirstyti tekstą į sakinius: sudėti taškus, kablelius, parašyti didžiąsias raides sakinių pradžioje. <i>Kiekvieną rytą į mokyklą išeinu aš. Mano kuprinė, knygos, batai, kepurė eina ir tyliai kalbasi, o aš galvoju apie pamokas. Vakar ilgai žaidžiau kompiuterinius žaidimus, spardžiau kamuolį su draugu. Vakare mokiausi eilėraštį, internete ieškojau informacijos apie Australijos aborigenus. Rodė įdomų filmą. Ką dabar galvoja mano knygos, kuprinė, batai, kepurė? Ar užjaučia mane? Bet padėti negali. Negali už mane išmolti kiti.</i> Gali būti ir kitoks sakinių suskirstymas

Kiekvieną rytą į mokyklą išeinu aš, mano kuprinė ir knygos. Batai ir kepurė eina ir tyliai kalbasi, o aš galvoju apie pamokas. Vakar ilgai žaidžiau kompiuterinius žaidimus, spardžiau kamuolį. Su draugu vakare mokiausi eilėraštį, internete ieškojau informacijos. Apie Australijos aborigenus rodė įdomų filmą. Ką dabar galvoja mano knygos, kuprinė, batai, kepurė? Ar užjaučia mane? Bet padėti negali. Negali už mane išmokti kiti.

Trečio pratimo tekste yra daug vientisinių sakinių, netgi su praleistais veiksniais (nepilnų), tuos sakinius reikia pabraukti.

Matas atsikėlė. Jis nusiprausė. Papusryčiavo. Antradienį Matas visada važiuoja į futbolo treniruotę. Jis pasiėmė sportinę aprangą, kedus, susidėjo į kuprinę. Tėtis laukė. Matas skubėjo. Jis atbėgo ir atsisėdo į tėčio automobilį. Automobilis pajudėjo. Matas ir tėtis važiavo greitkeliu. Paskui pasuko į šoninį kelią. Atvažiavo. Matas išlipo. Tėtis nuvažiavo į darbą. Matas treniruošis. Tėtis atvažiuos. Tada abu tuo pačiu keliu grįš namo.

Šį tekstą mokiniui reikia patobulinti (4 pratimas). Kaip mokinys gebės, taip praplės sakinius, kai kuriuos sujungs į vieną.

Pavyzdys:

Matas atsikėlė, nusiprausė, papusryčiavo. Antradienį Matas visada važiuoja į futbolo treniruotę. Jis pasiėmė sportinę aprangą, kedus, viską susidėjo į kuprinę. Tėtis laukė sūnaus. Matas labai skubėjo. Jis atbėgo ir atsisėdo į tėčio automobilį. Automobilis pajudėjo iš kiemo. Iš pradžių Matas ir tėtis važiavo greitkeliu, o paskui pasuko į šoninį kelią. Atvažiavo iki stadiono. Matas išlipo iš mašinos ir nuėjo į treniruotę, o tėtis nuvažiavo į darbą. Matas treniruošis ilgai, nes jam patinka žaisti futbolą. Paskui atvažiuos tėtis jo paimti. Tada abu tuo pačiu keliu grįš namo.

III skyrius. KARTU SU RUDENIU...

Tikslas – kalbėtis ir skaityti apie Vėlines, Padėkos dieną, prisiminti Lietuvos istoriją, Lietuvai nusipelnčius žmones, susipažinti su naujais faktais apie šių švenčių papročius.

1 tema. JIE GYVI MŪSŲ ATMINTYJE

Tikslas – prisiminti Vėlinių papročius, skaityti dalykinius straipsnius apie kapų lankymą Vilniuje ir Vėlinių šventimą lituanistinėje mokykloje, prisiminti žymius Lietuvos žmones:

- prisimins, ką žino apie Vėlines;
- skaitys vadovėlio straipsnį „**Vilniaus kapinių kalneliuose**“;
- prisimins, ką žino apie straipsnyje minimus asmenis – Lietuvos veikėjus, rašytojus;
- jei norės, ieškos informacijos apie senąsias Vilniaus Rasų ir Antakalnio kapines, aplankys jas virtualiai;
- skaitys **K. Vaitkutės** straipsnį „**Kai nušvinta žvakių šviesa**“, jį aptars, pasakys savo įspūdžius iš šios šventės;
- prisimins žodžių, susijusių su pamokos tema, reikšmę, išmoks naujų žodžių.

Priemonės: Vad. P. 30–31. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Temos skelbimas, pamokos pradžia.</i> II <i>Pirmo teksto skaitymas ir aptarimas.</i>	Apie Vėlines mokiniai kalbėjo I – III klasėje, todėl rasti ką nors naujo apie šią dieną ir suprantamo šio amžiaus vaikams nelengva. Vadovėlyje ketvirtokai susipažins su dalykiniu straipsniu apie žymiausias istorines Vilniaus kapines, o kalbėdami apie jas prisimins žymius, Lietuvai nusipelnčius žmones, apie kuriuos jau skaitė I – III klasėje, taip pat rašytojus, kurių kūriniai galbūt prisimena. Dar vienas straipsnis, iliustruotas nuotraukomis, apie Čikagos lituanistinėje mokykloje švenčiamą Vėlinių minėjimą. Vėlinių šventė kiekvienoje mokykloje vyksta tikriausiai skirtingai, ir kiekvienas mokytojas su savo mokiniais ją švenčia ar pamini kitaip. Todėl mokytojui paliekame spręsti, kiek laiko jis skirs šiai temai, kaip skaitys tekstus, kaip panaudos tą medžiagą. Abu ar vieną kurį tekstą mokinys gali skaityti ir savarankiškai namie, pasikviesti pasiklaudyti tėvus. Gramatikos užduočių nei vadovėlyje, nei pratybų sąsiuvinyje šiai temai neskirta. Jeigu mokytojas norės, gali pasiūlyti mokiniams kūrybinių darbų. Pateiksime tekstų analizę, jeigu mokytojas nuspręstų šiai temai skirti pamoką klasėje. Taip pat aptarsime galimas kūrybines užduotis. Paskelbkime pamokos temą: galime ją gražiai užrašyti lentoje arba pakabinti plakata, susijusį su šia diena, galime uždegti žvakutę, paleisti tinkamą muzikos įrašą ar dar kitaip pažymėti šią valandą. Pasikalbėkime apie minimą dieną, ką mokiniai prisimena iš ankstesnių metų, ką žino iš asmeninės patirties. Skaitykime po pastraipą tekstą „Vilniaus kapinių kalneliuose“ ir aiškinimės, ką mokiniai supranta, o ko ne. Aptarkime, ką jie sužinojo naujo, su kuo susipažino, ką prisiminė. Galima ir kitaip – tyliai perskaityti straipsnį ir paklausti, kurių žodžių nesuprato, išsiaiškinkime juos. O tada aptarkime straipsnyje pateiktą informaciją. Aptardami straipsnį prisiminkime, ką esame skaitę, žinome apie jame minimus

III <i>Antro straipsnio skaitymas ir aptarimas.</i> IV <i>Galimos kūrybinės užduotys.</i>	žmonės, kurie palaidoti Rasų ir Antakalnio kapinėse. Jeigu yra galimybių, galima kompiuteryje rasti apie šias istorines kapines vaizdų, juos parodyti mokiniams, virtualiai aplankyti Jono Basanavičiaus, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kapus. Mokiniai tikrai žino Kazio Borutos pavardę, tegul prisimena nors vieną jo kūrinį arba nors, apie ką jis rašė. Paaiškinkime, kad Vincas Mykolaitis-Putinas, Balys Sruoga yra labai žymūs lietuvių rašytojai, jie irgi ilsisi Rasose. Visai nauja informacija apie sukilėlių palaidojimą Rasų kapinių koplyčioje. Jeigu mokytojas nori, gali mokiniams papasakoti apie tai, nes jie tikriausiai dar nesimokė apie šį 1863–1864 m. sukilimą prieš rusų caro valdžią, prieš carinę priespaudą. Internetu yra daug medžiagos, pavyzdžiui įdomų straipsnį galima rasti šiuo adresu: https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1118291/1863-1864-m-sukilimo-vadai-ir-dalyviai-rasu-kapinese-atgule-amzinojo-poilsio Skaitydami antrą straipsnio pusę, mokiniai tikrai žinos apie Sausio 13-ąją žuvusiųosius už Lietuvos laisvę – apie tai jau yra kalbėję, skaitę. Jeigu vaikai nežinos, paaiškinkime jiems apie pokario laisvės kovų dalyvius – partizanus, jų vadą A. Ramanauską-Vanagą, kurio palaikai ne taip seniai rasti ir perlaidoti Antakalnio kapinėse. Žinoma, jeigu mokytojas mano, kad ši informacija dar per ankstyva jo mokiniams, gali apie tai ir nekalbėti (manau, kad apie pokario rezistenciją Lietuvoje mokiniai daug kalbės aukštesnėse klasėse). Straipsnyje dar minimi poetai Justinas Marcinkevičius, Janina Degutytė, Sigitas Geda – visi jie palaidoti Antakalnio kapinių Menininkų kalnelyje. Šiame Menininkų kalnelyje, pastaraisiais metais laidojami visi Lietuvos menininkai: rašytojai, dailininkai, aktoriai ir kiti žymūs meno srities žmonės. Antras straipsnis K. Vaitkutės „Kai nušvinta žvakių šviesa“ yra apie Čikagos lituanistinėje mokykloje rengiamą tradicinį Vėlinių minėjimą. Tikriausiai jis mokiniams bus suprantamas. Jį gali perskaityti tyliai savarankiškai ir paskui palyginti, kaip jų mokykloje – panašiai ar skirtingai – minima ši diena. Tikrai gražiai, išradingai čikagiškiai organizuoja šį paminėjimą. Galime pasiūlyti mokiniams papasakoti, kas jiems įsiminė iš šios šventės jų mokykloje, šeimoje. O jeigu šventės dar nebuvo, pakalbėti, kokią jie įsivaizduoja. Kūrybiniai darbai, skirti šiai šventei, gali būti įvairūs. Pagalvokime, kas duotų daugiausia naudos ir vaikų dvasiai, ir kalbai. Galima rašyti rašinėlius ir sudaryti jų rinkinį ar išleisti laikraštį, knygą arba paprasčiausiai eksponuoti klasės stende. Galima rinkti medžiagą iš interneto apie žymiuosius lietuvius, palaidotus JAV lietuviškose kapinėse. Galima kalbėtis su tėveliais, seneliais ir daugiau sužinoti apie šeimos, giminės praeitį, jos žymius žmones.

2 tema. APIE PADĖKOS DIENĄ PASAULYJE IR LIETUVOJE

Tikslas – prisiminti, ką žino apie Padėkos dieną, praplėsti žinias apie ją, daugiau sužinoti apie mūsų senelių papročius:

- skaityti ir suprasti dalykinius tekstus „Įdomūs faktai apie Padėkos dieną“ ir „Už ką dėkoja lietuviai.“, atsakyti į klausimus;
- skaityti poeto **M. Martinaičio** pasakojimą „Duonai buvo rodoma didžiausia pagarba...“ – kaip seniau lietuviai gerbė ir brangino duoną;
- plėsti žodyną skaitytų tekstų žodžiais;
- mėginti aprašyti Padėkos dienos įspūdžius.

Priemonės: Vad. P. 32–33. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Temos skelbimas ir pokalbio pradžia.</i> II <i>Žinučių skaitymas.</i> III <i>II dalykinio straipsnio skaitymas ir aptarimas.</i> IV <i>Pasakojimas apie duoną.</i> IV <i>Galimos kūrybinės užduotys.</i>	Apie JAV ir Kanadoje švenčiamą Padėkos dieną mokiniai jau skaitė ir kalbėjo I – III klasėje. Ketvirtoje tik prisimins, ką skaitė. Be to, Padėkos diena lituanistinėse mokyklose ir šeimose visada švenčiama, todėl galima su vaikais kalbėtis, kaip jie šventė šią dieną, rašyti rašinius, leisti laikraštį ir pan. Jeigu mokytojas numato tokius darbus, gali vadovėlio temą „Apie Padėkos dieną pasaulyje ir Lietuvoje“ praleisti. Šią temą mokytojas skelbia mokiniams atsižvelgdamas į klasės situaciją. Ir aplinka klasėje, mokykloje tikriausiai bus susijusi su Padėkos diena. Galime klasę suskirstyti į grupes ir užrašyti lentoje klausimą: <i>Ką mes žinome apie Padėkos dieną?</i> Tegul kiekviena grupė pasako, ką žino. Mokytojas gali kiekvieną faktą pažymėti lentoje koku nors ženklu, pavyzdžiui, žvaigždute, moliūgo formos ženkliuku ir pan. Tada pasiūlykime mokiniams grupėse perskaityti vadovėlyje pateiktus „Įdomius faktus apie Padėkos dieną“ ir kiekvieną naują faktą taip pat pažymėti sutartu ženkliuku. Aptarkime su mokiniais tuos faktus, išsiaiškinkime, ar jie žino paminėtas šalis. Taigi mokinių akiratis prasiplės, jie sužinos daugiau faktų, naujų žodžių. Antras tekstas „Už ką dėkoja lietuviai?“ primins mokiniams III klasėje skaitytą straipsnį apie Švento Martyno dieną. Paskaitykime jį ir pakalbėkime, kas jiems patiko iš šios šventės aprašymo, kas buvo nauja, įdomu. Galima internete paieškoti vaizdų iš šios šventės Vilniaus Bernardinų bažnyčioje. Nepaprastas poeto M. Martinaičio pasakojimas „Duonai buvo rodoma didžiausia pagarba...“ iš jo atsiminimų knygos „Gyvenome“. Šį tekstą ne tik reikėtų perskaityti, pamąstyti apie poeto minimas lietuvių šeimos tradicijas, palyginti jas su mokinio šeimoje gyvuojančiu požiūriu į duoną. Tegul kiekvienas vaikas pamąsto, ką reiškia duona, kokių faktų jis žino apie tai, kur, kada, kam trūksta duonos. Ši ištrauka puikiai tiktų mokyklos Padėkos dienos šventėje: ją galima raiškiai perskaityti arba net išmokti atmintinai, nes tai vienas iš gražiausių tekstų apie duoną lietuvių literatūroje. Vadovėlyje siūloma išleisti klasės laikraštį apie Padėkos dieną. Kokius kūrybinius darbus mokiniai pasirinks, kiekvienoje klasėje jie bus skirtingi. Tikriausiai būtų puiku aprašyti Padėkos dienos įspūdžius, sukurti eilėraščių, vaizdelių, kaupti medžiagą klasės archyve ir pan. Svarbu, kad mokiniams būtų įdomu, kad jie kalbėtų, rašytų ir ugdytųsi kalbą.

IV skyrius. MŪSŲ POKALBIAI

Tikslas – plėsti mokinio gebėjimą kalbėtis su bendraamžiais ir suaugusiais, diskutuoti; susipažinti su pokalbio užrašymo taisyklėmis, su *kreipiniu*, mokytis taisyklingai, mandagiai kreiptis.

1 tema. KLAUSIMAI IR ATSAKYMAI

Tikslas – skaityti ištrauką – įdomų pokalbį – iš pasakos, suprasti, kas jį sudaro, patiems mėginti kurti panašų; susipažinti su pokalbio užrašymo taisyklėmis, mokytis užrašyti pokalbį:

- skaitys lietuvių pasakos „Sidabriniai rakteliai“ ištrauką, ją aptars;
- išsakys savo įspūdžius apie senelių pokalbį, kas patiko, buvo juokinga;
- mokysis raiškiai skaityti pokalbį arba jį suvaidinti;
- patys kurs pokalbį apie šiandienos dalykus, fantazuos;
- susipažins su pokalbio užrašymo taisyklėmis: kokia užrašymo tvarka, kokie skyrybos ženklai dedami;
- savarankiškai skaitys V. Račicko pasakojimą „Riesta nosis“, aptars veikėjo poelgi;
- toliau mokysis išplėsti sakinį;
- mokysis užrašyti pokalbį, dėti reikiamus skyrybos ženklus.

Priemonės: Vad. P. 34–35. Pr. sąs.1. P. 28–29.

<i>Mokytojui.</i> I <i>I teksto skaitymas ir aptarimas.</i>	Šiai temai pasirinkti du kūriniai: lietuvių pasakos „Sidabriniai rakteliai“ ištrauka ir V. Račicko „Riesta nosis“ (ištrauka iš knygos „Kita šlepetės istorija“). Pasakos ištrauka – humoristinis veikėjų pokalbis, kuris tikriausiai buvo perteikiamas mūsų senelių, kad mažieji klausytojai mokytųsi įsiminti daiktų seką, ugdytųsi atmintį ir kalbą. V. Račicko knygos ištrauka – apie šiandieninius vaikus – mokinių bendraamžius, patiriančius panašias situacijas, pergyvenančius dėl panašių dalykų. Pasakos ištrauką būtinai skaitykime klasėje, rašytojo tekstą galima skaityti ir namie. Būtų puiku, jeigu mokytojas iš anksto parengtų du mokinius (gal jie net ir apsirengtų atitinkamai: vienas seneliu, kitas senele), ir jie klasės draugams perskaitytų pasakos ištrauką vaidmenimis. Tikrai vaikams būtų smagu pasiklausyti. Tada mokytojas gali paaiškinti, kodėl ši ištrauka buvo perskaityta: „Šią pamoką kalbėsime apie pokalbį, dar kitaip dialogą, kurį jūs visi puikiai žinote, kiekvieną dieną kuriate lietuviškai arba angliškai. Be pokalbių būtų neįmanoma bendrauti su artimaisiais, su draugais, su kitais žmonėmis. Bet ar mes tikrai gerai mokame kalbėtis? Ar mes mokame užrašyti pokalbį?“ Aptarkime skaitytą pasakos ištrauką: kas ją sudaro. Tai klausimai ir atsakymai. Pamėginkime taip pasikalbėti: tegul viena klasės pusė chorui skaito klausimus, kita – atsakymus. Kas juokina šiame pokalbyje? Ką į ką išmaino

II

Gramatinė vadovėlio užduotis:

- kalbos teksto skaitymas,

- schemas analizavimas,

- pasakos ištraukos skyrybos ženklų analizė.

III

Uduotys pratybų sąsiuvinyje:

- vaikų žaidimas – pokalbis,

- pokalbio skyrybos aptarimas, mokymasis,

senelis? Ar galime atsiminti tų daiktų seką? Pamėginkime. Sugalvokime, ką į ką mes šiandien išmainytume. Gal galime sukurti panašų pokalbį? Pavyzdžiui, gavome dovanų: jachtą į ..., dangoraižį į ..., lėktuvą į ..., ledų kibirą į ..., svarą kramtomosios gumos į ...

Perskaitykime trumpą kalbos tekstą „**Kaip užrašome pokalbį?**“. Aptarkime jį, palyginkime, ką jau žinome apie dialogo užrašymą iš anglų kalbos pamokų. Mokytojas atkreipia mokinių akis į pokalbio (lietuvių mokyklose vartojame *tiesioginės kalbos* terminą) užrašymo schemą. Ji labai svarbi mokantis skyrybos. Užrašykime šią schemą su spalvota kreida lentoje arba su spalvotais flomasteriais dideliame plakate ir aiškinkimės:

Senelė klausia:

- Kur buvai, seneli?

- Buvau danguje, - atsako

senelis.

Ketvirtokai jau turėtų:

- suprasti, kurie žodžiai yra autoriaus, arba pasakotojo, o kurie veikėjo ar veikėjų;
- autoriaus žodžiai pasako, kas kalbės, klaus, kas atsakė, pasakė;
- po autoriaus žodžių prieš veikėjo žodžius dedamas dvitaškis;
- kiekvieno veikėjo žodžiai pradedami naujoje eilutėje, prieš juos rašomas brūkšnyš, po jų gali būti rašomas klaustukas, šauktukas, taškas, daugtaškis.
- jeigu po veikėjų žodžių yra autoriaus žodžiai, tada po veikėjo žodžių rašomas kablelis ir brūkšnyš, o autoriaus žodžiai, pasakantys, kas kalbėjo, pradedami rašyti mažąja raide. Vietoj kablelio kartais rašomas šauktukas arba klaustukas, tačiau autoriaus žodžiai vis tiek pradedami rašyti mažąja raide. Jeigu autoriaus žodžiai nenurodo, kas kalbėjo, jie pradedami rašyti naujoje eilutėje didžiąja raide kaip naujas sakinyš. Visų šių taisyklių mokiniams atmintinai mokytis nereikia. Svarbu, kad jie matytų schemą, pavyzdžius ir praktiškai išmoktų užrašyti pokalbį. Galime dar pakomentuoti skyrybos ženklus pasakos tekste ir pereiti prie pratybų sąsiuvinio užduočių.

Pasirenkame, kaip skaitysime žaidimą „Kate, kate“ ir jį perskaitome (1 pratimas). Tuomet atliekame gramatinę užduotį – skirtingomis spalvomis pabraukiame klausimus ir atsakymus. Aptarkime pokalbio skyrybą: prieš kiekvieną „katės“ ir šeimininko“ pasakymą rašomas brūkšnyš, po klausimų dedamas klaustukas, po atsakymų šauktukas. Jis parodo, kad atsakyti reikia garsiai, sušunkant. Žinoma, po atsakymo sakinio gali būti ir taškas.

Mokiniams siūloma patiems baigti sakinius apie pokalbio skyrybą (2 pratimas):

Po autoriaus žodžių dedamas *dvitaškis*.

Kiekvieno veikėjo žodžiai pradedami *naujoje eilutėje*.

Prieš veikėjo žodžius rašomas *brūkšnyš*.

Kiti sąsiuvinio pratimai skirti įtvirtinti mokinių supratimą apie pokalbio

- kaip išmoko užrašyti pokalbį. IV Vadovėlio antro teksto skaitymas, atsakymai į klausimus, skyrybos užduotys.	užrašymo tvarką, jos mokytis. Todėl pateikiama dar daugiau pavyzdžių, nuspalvinami skyrybos ženklai, kolektyviai aptariamas jų rašymas (3, 5, 6 pratimas). Dar kartą grįžkime prie pokalbio (dialogo) užrašymo schemas (7 pratimas), tik dabar tegul ją aiškina mokiniai, tegul sugalvoja dar du pavyzdžius ir juos parašo lentoje ir sąsiuvinuose. Ar ketvirtokai išmoko pokalbio skyrybos ženklus, parodys teisingai atlikta aštunta užduotis: <i>Lėktuvo palydovė manęs paklausė:</i> <table border="0"> <tr> <td>- Ko norėsi, berniuk?</td> <td>- Prašyčiau vieną porciją ledų, – paprašiau kavinės padavėjos.</td> </tr> <tr> <td>- Apelsinų sulčių, – atsakiau aš.</td> <td>- Tuojau atnešiu, mergaite, – nusišypsojo ji.</td> </tr> </table> Jeigu pamokoje lieka laiko, galima atlikti 4 pratimą – pakartoti būtojo kartinio laiko veiksmazodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veikei?</i>, ir daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>ką?</i>, rašybą, nes šios žodžių formos gana dažnai vartojamos pokalbiuose. V. Račicko pasakojimas „Riesta nosis“ pažymėtas savarankiško skaitymo ženklu. Pagal klasės situaciją mokytojas gali skirti šį tekstą skaityti namie arba klasėje. Galima paaiškinti mokiniams, kad pasakojime autorius panaudoja vaikams žinomą žaidimą „Šilta, šalta“: kai kas nors ką nors spėja, žinantysis atsakymą atsako <i>šalta</i>, jeigu spėjėjas toli nuo tiesos, <i>šilta</i>, jeigu atspėja. Galimi tarpiniai atsakymai: <i>šilčiau, dar šilčiau, šalčiau</i> ir pan. Jeigu mokiniai skaitys klasėje tyliai, perskaičius galima aptarti kūrinį pagal klausimus, esančius po tekstu. Tai labai šiuolaikiškas pasakojimas, panašių situacijų pasitaiko kiekvienoje klasėje. Nereikėtų vaikų moralizuoti, geriau tegul pasako, kaip jaučiasi veikėjas, ar pritaria močiutei, kaip ketvirtokai pasielgtų. Jeigu mokiniai šį tekstą skaitys namie, tegul savarankiškai pasirengia atsakyti į teksto klausimus. Vadovėlio gramatinė užduotis irgi skirta dialogo skyrybos įtvirtinimui, sakinio intonacijos supratimui.	- Ko norėsi, berniuk?	- Prašyčiau vieną porciją ledų, – paprašiau kavinės padavėjos.	- Apelsinų sulčių, – atsakiau aš.	- Tuojau atnešiu, mergaite, – nusišypsojo ji.
- Ko norėsi, berniuk?	- Prašyčiau vieną porciją ledų, – paprašiau kavinės padavėjos.				
- Apelsinų sulčių, – atsakiau aš.	- Tuojau atnešiu, mergaite, – nusišypsojo ji.				

2 tema. MOKOMĖS KREIPTIS

Tikslas – mokytis kreiptis į bendraamžius, artimuosius, kitus suaugusiuosius, susipažinti su kreipiniu, mokytis jį skirti rašytinėje kalboje.

- aptars vadovėlyje pavaizduotas situacijas, jas vaidins;
- sužinos, kaip įvairiose situacijose taisyklingai kreiptis į pašnekovą;
- skaitys V. Misevičiaus pasakojimą „Geležinis žmogus“, diskutuos apie veikėjos poelgį;
- susipažins su kreipiniu;
- mokysis skirti kreipinį sakinyje;
- toliau mokysis dialogo skyrybos;
- kurs ir užrašys pokalbį;
- turtins savo žodyną.

<i>Mokytojui</i> I <i>Pavaizduotų situacijų trumpas aptarimas.</i> II <i>Situacijų vaidinimas, kreipinių aptarimas.</i>	Į savo klasės draugus, bendraamžius ketvirtokai tikriausiai jau moka kreiptis, to ne kartą mokėsi moklo metų pradžioje I – III klasėje. Ir mokytojo jau buvo pamokyti gražiai kreiptis į draugus, mokyklos darbuotojus, į artimuosius. Ši tema praplečia mokinių supratimą apie bendravimą su pažįstamais ir nepažįstamais oficialiais žmonėmis, moko mandagiai kreiptis. Vadovėlyje nupieštos 6 situacijos, kuriose vaikai kreipiasi į suaugusiuosius, kurių jie tikriausiai nepažįsta. Kai kurie iš jų – oficialūs asmenys. Kadangi tai gyvenimiškos situacijos, reikalingos dešimtmečiams, pasiaiškinkime, kaip reikia mandagiai kreiptis. Apie tai ir paskelbkime pamokos pradžioje. Ketvirtokai skaitys humoristinį V. Misevičiaus pasakojimą „Geležinis žmogus“, kuriame mergaitė-pleputė nori visiems įrodyti, kad ji turi geležinę valią ir gali ištylėti ne vieną dieną. Pasakojime yra dialogų, kreipinių. Jeigu mokytojas mano, kad jo mokiniams bus per sunku savarankiškai įsigilinti į paveikslėlių turinį, galima juos trumpai aptarti kolektyviai. Paskui suolo draugai pasirenka (galima paskirstyti) paveikslėlį, jį tarpusavyje aptaria ir pasiruošia suvaidinti pavaizduotą situaciją. Svarbiausia – mokiniai turi perskaityti peveikslėlyje parašytus žodžius ir toliau tęsti sakinių-prašymą, klausimą ir pan. I pav. Berniukas kreipiasi į policininką su kažkoku prašymu. Tegul mokiniai sugalvoja, ko jis klausia pareigūno. Pavyzdžiui: „Pareigūne, prašau pasakyti, kaip man rasti artimiausią kavinę.“ „...padėti man pereiti gatvę.“ „... padėti man grįžti namo, aš paklydau.“ „... padėti rasti mano mamą, aš atsilikau nuo jos.“ Ir pan. (mokiniai gali sugalvoti jų gyvenimiškai aplinkai būdingus atvejus). II pav. Mergaitė pas veterinarijos gydytoją atnešė šuniuką. Ko ji prašo, nesunku atspėti: „Gydytojau, labai prašau padėti – mano šuniukas susižeidė koją.“ „... mano Ridui, jam skauda koją, jis šlubuoja“. Ir pan. III pav. Jaunoji pirkėja nepasiekia prekės ir prašo nepažįstamos ponios pagalbos: „Pone, gal galėtumėte paduoti... Aš nepasiekiu.“ Vaidiname toliau: kai ponios paduos prekę, mergaitė privalo jai mandagiai padėkoti: „Labai ačiū.“ „Dėkoju, pone.“ IV pav. Vaikas bibliotekoje ar knygyne susitiko su žinomu poetu ir prašo jo autografo. Suolo draugai suvaidina šią situaciją: „Gerbiamasis poete, labai norėčiau gauti jūsų autografa.“ „...Gerbiamasis poete, labai norėčiau, kad jūs pasirašytumėte į knygą.“ „...turėti jūsų autografa. Šią knygą perskaičiau, man labai patinka jūsų eilėraščiai.“ Ką atsakys poetas, ką jis padarys – tegul sugalvoja kitas mokinys. Ir vėl nepamiškime padėkoti. V pav. Berniukas nori gauti garsaus krepšininko autografa. Kreipinys jau kitoks: vaikas atsiprašo, kad trukdo sportininkui ir prašo: „Atleiskite, Tamsta, bet labai

III	norėčiau jūsų parašo (autografo). Gal galėtumėte pasirašyti?“ Galbūt klasėje yra berniukų ar mergaičių, kurie renka krepšininkų autografus, tai yra darę ne kartą. Paklauskime, kaip jie kreipiasi į sportininką, kaip prašo, kaip padėkoja. VI pav. Mergaitė po koncerto kreipiasi į dainininką. Pavyzdžio pradžia yra: „Man labai patinka Jūsų dainos. Labai prašau Jūsų pasirašyti ant disko (plokštelės).“ Visos poros situacijas vaidina iki pabaigos: vaikui pasirašoma, atsakoma, šis dėkoja. Atkreipkime mokinių dėmesį į įvairius kreipinius, surašytus paveikslėliuose. Perskaitykime daugiau kreipinių plakatėlyje „Mokomės!“.
Ką svarbu žinoti kreipiantis lietuviškai.	Akcentuokime, kad lietuvių kalba turi specialų linksnį (vidurinėje mokykloje sužinos jo pavadinimą – šauksmininkas). Daug kalbų jo neturi. Lietuvoje dažnai daroma klaida – kreipiamasi vardininku, t. y. daiktavardžiu, kuris atsako į klausimą <i>kas?</i> (<i>Vytas, Genutė</i>, o būtina <i>Vytai, Genute</i>). Tai rusų kalbos įtaka. Dar dažna klaida kreipiantis į mokytoją: <i>tamsta mokytoja, tamsta mokytojau</i>, o reikia tik <i>tamsta</i> arba tik <i>mokytoja, mokytojau</i>.
IV Susipažinimas su sąvoka kreipinys.	Vadovėlio 37-ame puslapyje yra paaiškinta, kas yra kreipinys. Perskaitykime tą trumpą paaiškinimą garsiai, aptarkime, kaip sakinyje skiriamas kreipinys. Galima pasiaiškinti, kad žodis <i>kreipinys</i> yra padarytas iš žodžio <i>kreiptis</i>. Paanalizuokime pavyzdžius. (žinoma, šį kalbos straipsnelį galima skaityti ir po V. Misevičiaus pasakojimo skaitymo, tačiau gali pritrūkti laiko).
V Pratybų sąsiuvinio užduotys:	Ką aptarėme, įtvirtinkime atlikdami pratybų sąsiuvinio užduotis. Pirmo pratimo tekste pavartota keletas kreipinių. Mokiniai tekstą gali skaityti savarankiškai arba paeiliui po pastraipą arba sakinį ir pasakyti kreipinius, kurie pabraukiami. Atkreipkime vaikų akis, kaip berniukas kreipiasi į suaugusiuosius (pone, seneli, teta, dėde), į savo bendraamžę (mergaite), kaip į jį kreipiasi užkalbinti žmonės (berniuk). Į antro pratimo sakinius reikia įrašyti tinkamus kreipinius. Galime aptarti visi kartu arba kiekvienas mokinys rašo savarankiškai, o paskui pasitikrina. Sakiniai: <i>Ačiū, senele, už šiltą megztuką. Seneli, ar išmokysi mane drožinėti? Treneri, šiandien negaliu treniruotis. Kada pas mus atvažiuosi, tėtuk? Broli, padėk man išspręsti uždavinį. Kada grįšite į mokyklą, mokytojau? Tavo dainos, sesute, man labai patinka.</i> (Žinoma, kai kurių sakinių gali būti ir kiti variantai.) Mokant kreiptis vardu, labai svarbu, kad vaikai išmoktų vartoti taisyklingas kreipinio formas (3 pratimas): <i>Simonai, Daiva, Tomai, Rūtele, Gediminai, Jurga, Ale</i>. Pavyzdžių yra ir plakatėlyje „Mokomės“. Toliau pamokykime ketvirtokus taisyklingai kreiptis į savo klasės draugus (4 pratimas) – tegul mokiniai išmoksta pasakyti šauksmininko linksnį: <i>Augustai, Džoni, Žaklina, Karile</i> ir pan.
V Antro teksto skaitymas.	Jeigu pamokoje lieka laiko, galima skaityti antrą tekstą – V. Misevičiaus „Geležinis žmogus“. Pasirenkamas skaitymo būdas ir perskaitoma. Kūrinys linksmas, jame yra įvairių kreipinių. Aptarkime kūrinį pagal klausimus po tekstu.
VI	Jeigu lieka laiko, galime padiskutuoti apie „geležinį“ žmogų. Šį tekstą galima skirti

<i>Namų darbas:</i> – kreipinių radimai tekstuose, – pokalbio skyrybos ženklai, – kūrybinis darbas fantastinis pokalbis.	ir namų skaitymui, o jį trumpai aptarti kitą savaitę. Namų darbams skirtas 31-as pratybų sąsiuvinio puslapis. Užduotys nesudėtingos – rasti ir nuspalvinti kreipinius, skyrybos ženklus (1 pratimas). Kreipiniai labai gražūs: <i>lapai uosio, lapai klevo, Dieve, Jonai, bitele, viešnele, mokyklos suolo, skambutis, Jurgut</i>. Visi jie atskirti arba išskirti kableliais. Tačiau yra du kreipiniai <i>tu, jūs</i>, kurie kableliais neskiriami, ir čia pat mokiniams pateikiamas paaiškinimas (plakatėlis „Mokykis!“). 2 pratimas sunkesnis, nes mokiniai skaitys apie naujus fantastinio veikėjo Spinčiaus nuotykius, susipažins su keistais veikėjais lygintuvu, Grindžiumi, kuris, aišku, gyvena po grindimis. Jeigu gali, mokytojas trumpai paaiškina kūrinio ištraukoje aprašytą situaciją: mokiniams pažįstamas Spinčius su lygintuvu atvyksta į svečius pas Grindžių, kuris labai mėgsta po grindimis rausti tunelius. Mokinys perskaito ištrauką ir sudeda trūkstamus skyrybos ženklus – kablelius, brūkšnius, šauktukus, klaustukus. – <i>Paleisk, čia mano nosis, – negi nematai ?</i> – <i>O, aš vėl kažką radau! – džiaugsmingai šūktelėjo lygintuvas.</i> – <i>Paleisk mano uodegą!</i> – <i>Aaa. O čia kas?</i> – <i>Čia mano ausis. Klausyk, liaukis mane žnaibęs! Grindžiau, kur tu?</i> – <i>A, štai ir judu! Sveiki atvykę į mano tunelį, – pasveikino Spinčių ir lygintuvą Grindžius. Prie galvos jis buvo prisisegęs prožektorių.</i> Sunkiausia užduotis – kūrybinis darbas (3 pratimas). Mokiniai reikia sukurti fantastinį pokalbį su pasirinktu daiktu arba žaislu. Kaip šį pokalbį kurti, surašyta plakatėlyje. Vadovaudamasis šia instrukcija mokinys laisvai kuria ir užrašo pokalbį. Kitą savaitgalį būtų puiku susipažinti su šiais mokinių kūrybiniais darbais, aptarti pavartotus kreipinius, skyrybos ženklus.

3 tema. KITOKIE LAIŠKAI

Tikslas – prisiminti, kaip rašomas laiškas, kaip kreipiamasi laiške, mokytis taisyklingai rašyti elektroninį laišką, žinutę telefone, skaityti ir suprasti eilėraščius pašto, laiško tema, plėsti žinias apie paštą senovėje ir dabar; įtvirtinti kreipinį:

- perskaitys linksmus eilėraščius apie praeities ir dabarties paštą;
- kalbės apie šiuolaikines ryšio priemones;
- susipažins su elektroninio laiško rašymo taisyklėmis;
- mokysis rašyti elektroninį laišką, žinutę;
- įtvirtins kreipinio vartojimą, jo skyrybą;
- turtins savo žodyną.

<i>Mokytojai.</i> I <i>Temos pristatymas.</i> II <i>Eilėraščių skaitymas ir aptarimas.</i> III <i>Antro teksto skaitymas ir supratimas.</i> IV	Tema apie elektroninius laiškus, telefonines žinutes ketvirtokams tikriausiai labai artima, suprantama. Todėl mokytojas gali daugiau remtis vaikų žiniomis bei patirtimi. Vadovėlio medžiagoje siekiama sudominti vaikus praeitimi ir palyginti ją su dabartimi: koks buvo senasis paštas, koks jis dabar. Labai svarbu, kad mokiniai išmoktų taisyklingai rašyti elektroninį laišką, žinutę, nes jaunimas jas rašo labai trumpindamas, netinkamai kreipiasi, nevartoja lietuviškų rašmenų, skyrybos ženklų. Žinoma, ne Lietuvoje gyvenantiems vaikams jų kompiuteriuose lietuviški rašmenys galbūt bus neprieinami, tačiau vis tiek pakabėkime apie juos, jei šos temos išvis neatsisakysime (mokytojas pats sprendžia, ar ši tema aktuali jo mokiniams). Tema „Kitokie laišakai“ gali būti pradėta trumpu pokalbiu apie laiškus: ką apie juos jau kalbėjome anksčiau, kam rašėme laiškus, kokias laiškų formas (arba kokie laišakai gali būti) žino mokiniai. Kokius laiškus jie rašo? Ar išvis rašo? Šią pamoką pakalbėsime apie elektroniniu paštu siunčiamus laiškus, apie žinutes, rašomas išmaniajame telefone. Klasė pasiskirsto į dvi grupes. Viena grupė skaito J. Kunčino eilėrašį „Labas, sraige!“, kita – V. Baltrėno „Išmanuoliai mes abu?“. Toliau atliekamos puslapio apačioje po tekstais nurodytos užduotys, atsakoma į klausimus. Svarbu, kad vaikai suprastų, jog praeities pašta, palyginus su šiandienos elektroninėmis susižinojimo priemonėmis, tikrai galima palyginti su sraige. Galima daugiau padiskutuoti apie mobilųjį telefoną: autorius kelia klausimą, ar tikrai labai protinga juo visur naudotis, ar tikrai būsi „išmanus“, t. y. protingas. Aptarkime su ketvirtokais, kada šis telefonas reikalingas, o kada tik trukdo. (Lietuvos vaikams jis labai didelė problema: nenori skaityti, bendrauti su artimaisiais, draugais, o nori tik žaisti.) Pirmajame eilėraštyje raskime kreipinį <i>sraige</i>, aptarkime jo skyrybą. Dalykinį straipsnį „Kitokie laišakai“ (vad. P. 39) mokiniai gali skaityti klasėje savarankiškai, apmąstyti klausimus, o paskui visi kartu aptarti. Galima šio puslapio medžiagą palikti savarankiškam namų darbui – renkasi mokytojas pagal aplinkybes. Labai svarbu, kad mokinys suprastų, jog ir elektroninį laišką, ir žinutę reikia rašyti be klaidų, gerbti adresatą. Todėl pratybų sąsiuvinyje ir pateiktos elektroninio laiško rašymo taisyklės. Pratybų sąsiuvinyje mokiniams turėtų būti įdomu sužinoti apie krivulę (1

<i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - <i>praeties ir dabarties susižinojimo priemonių lyginimas,</i> - <i>elektroninio laiško rašymo taisyklės,</i> - <i>ektroninio laiško rašymas,</i> - <i>žinučių aptarimas,</i> - <i>žinučių rašymas.</i>	pratimas) ir suskaičiuoti, kiek kartų greičiau žinutė mobiliuoju telefonu už pranešimą krivūle pasiekia adresatą. Jeigu vaikai turi mobiliuosius telefonus, gali atlikti šią užduotį. Visi iš eilės skaitykime elektroninio laiško rašymo taisykles ir jas aptarkime: kurių taisyklių paisome, kurios taisyklės nesilaikome, nes neįmanoma, ir pan. Kad praktiškai išmoktume šių taisyklių laikytis, atlikime 3 pratimą: parašykime laišką į Lietuvą įsivaizduotam draugui ar klasei: ▪ suformuluokime temą, ▪ parašykime pasisveikinimą ir kreipinį, ▪ pasitarkime, apie ką rašysime laiške (apie savo klasę, įdomų renginį ir pan.) ir rašykime pastraipą po pastraipos, ▪ atsisveikinkime, pasirašykime. Ketvirtas pratimas: mokiniai perskaito žinutes (jos autentiškos, paimtos iš vaikų telefonų), aptaria kiekvieną: pirmojoje žinutėje nėra kreipimosi, pasisveikinimo, kas rašo, trumpinamas žodis (SV. – Sveikas). Trečioje žinutėje taip pat trūksta minėtų dalykų, daug klaidų (nevarojami lietuviški rašmenys), sutrumpintas žodis <i>dabar</i> (db). Taisyklingai parašyta antroji žinutė. Skirkime truputį laiko – tegul kiekvienas mokinys parašo po dvi žinutes (5 pratimas), paskui jas perskaito ir aptaria su draugais. Atkreipkime mokinių akis į kreipinių plakatėlį.

4 tema. MOKOMĖS DISKUTUOTI

Tikslas – skaityti pasakojimus apie vaikams artimas, įdomias problemas, diskutuoti apie jas, mokyti išsakyti savo nuomonę, ją pagrįsti; susipažinti su diskusijos taisyklėmis, patiems diskutuoti pasirinkta tema; įtvirtinti kreipinio vartojimą.

- mergaitės skaitys R. Černiausko kūrinį „**Slieko pasaka**“, kalbėsis mergaitėms aktualia tema apie grožį;
- berniukai skaitys V. Račicko kūrinį „**Mikė bėgikas**“, vertins veikėjų poelgius, kalbėsis apie protą, pinigus;
- diskutuos pagal skaitytą pasakojimą, mokysis įtikinti pašnekovus, argumentuoti;
- susipažins su diskusijos taisyklėmis;
- diskutuos pasirinkta tema;
- toliau mokysis rašyti elektroninį laišką;
- kartos kreipinį, jo skyrybą, sudarys sakinius su kreipiniais;
- plės žodyną skaitytų kūrinių žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 44–45. Pr. sąs.1. P. 32–33.

	apibendrinama – susipažinama su diskusijos taisyklėmis. Tačiau svarbiausia, kad mokiniai praktiškai išmoktų mandagiai, dalykiškai diskutuoti. Kas svarbiausia? Išmokti mandagiai reikšti savo nuomonę, ją pagrįsti argumentais (įrodymais, pavyzdžiais). Temai parinkti du tekstai: vienas turėtų būti įdomesnis mergaitėms, kitas – berniukams. Todėl vadovėlyje prie jų ir parašytos

I <i>Temos skelbimas. Kūrinių skaitymas berniukų ir mergaičių grupėse. Atsakymai į klausimus.</i>	atitinkamos pastabos. Tačiau mokytojas gali šių nurodymų ir nepaisyti, o skirti skaityti abu tekstus visiems. Jeigu laikysimės vadovėlio autorės patarimo, pamokos pradžioje vienoje klasės pusėje susodinkite berniukus, kitoje – mergaites, kad būtų patogiau darbą diferencijuoti. Pasistenkime sudominti mokinius: skaitysime neįprastai – berniukai ir mergaitės skaitys skirtingus tekstus, o paskui diskutuos berniukai „berniukiška“ tema, o mergaitės – „mergaitiška“. Kiekviena grupė nusprendžia, kaip skaitys tekstą. Gali skaityti geriau skaitantis mokinys, o kiti klausyti, gali skaityti po pastraipą iš eilės, o galima susitarti dėl laiko ir skaityti tyliai individualiai. Perskaičius kūriniai aptariami pagal klausimus po tekstu: atsakymų mokiniai ieško tekstuose. Svarbu, kad mergaitės suprastų, jog ginčą laimi Veronika, įrodžiusi, kad negerai visoms tapti vienodomis barbėmis ir nieko savito neturėti. O berniukai turėtų nuspręsti, kas geriau: greitos kojos ar gera galva. O yra ir trečias variantas: būti protingam ir greitam. Juk tai visai įmanoma daug mokantis ir sportuojant.
II <i>Diskusijos.</i>	Medžiagos diskusijoms yra pratybų sąsiuvinyje. Perskaitykime pirmo pratimo tekstą apie ugnies ir lietaus ginčą. Tada išsirinkime klasėje moderatorių, t. y. diskusijos vadovą ar vadovę, ir pamėginkime įrodyti, kas naudingesnis žmonėms – lietus ar ugnis (2 pratimas). Mokiniai gali pateikti pačių įvairiausių ir įdomiausių pavyzdžių apie ugnies ir lietaus naudą. Svarbu, kad jie kalbėtų, diskutuotų. Mokytojas turėtų atidžiai klausytis vaikų samprotavimų ir po to pasiūlyti susipažinti su diskusijos taisyklėmis (3 pratimas) ir visiems nuspręsti, kurios svarbiausios, jas užrašyti. O tada įsivertinkime, ar jų buvo laikomasi diskutuojant. Ketvirtas pratimas skirtas įtvirtinti diskusijos taisykles. Jis atliekamas žodžiu. Mokiniai pasidalija į dvi grupes ir diskutuoja: vieni bando įrodyti pirmąjį teiginį, kiti – antrąjį. Skatinkime mokinius kalbėti laisvai, nebijoti suklysti, reikšti savo nuomonę ir, žinoma, laikytis svarbiausių diskusijos taisyklių. Pavyzdžiui, nesakyti „tu nežinai“, „jūs neišmanote“ ir pan. Prieštarauti reikia mandagiai, pavyzdžiui: norėčiau nesutikti su tokia nuomone...“, „atsiprašau, bet aš negaliu pritarti...“, „manau, kad...“, „prašyčiau neįsižeisti, bet jūs neteisūs...“ Ir t. t.
III <i>Kalbos mokymo užduotys vadovėlyje.</i>	Kalbos užduočių yra ir vadovėlyje. Mokiniai pakartos sakinio skyrybos ženklus, sakinio veiksnį ir tarinį, išplės sakinius. Berniukai gali atlikti savo puslapio gramatinės užduotis, mergaitės – savo.
IV <i>Namų darbai.</i>	Pratybų sąsiuvinio užduotys susietos su abiem temomis – trečia ir ketvirta. Mokiniui reikės perskaityti elektroninį laišką ir nuspręsti, kas jam patiko tame laiške, o ką keistų. Pasiūlykime patikusias vietas pabraukti, o pakeitimus parašyti greta arba kur bus vietos. Svarbus 2 pratimas – parašyti elektroninį laišką kam nors iš namiškių. Laiškas gali būti linksmas arba liūdnas, trumpas arba ilgas – tegul kiekvienas

	rašo pagal savo „skonį“. Be to, tegul laikosi tokio laiško rašymo taisyklių. Tečias pratimas mokiniui primins kreipinį, jo skyrybą. Nurodytame pirmo pratimo tekste yra keli sakiniai su kreipiniais: <i>Ugnie, ugnie, – šnarėjo lietus, – juk tu visiems žalos pridarai...</i> Niekai, <i>broleli, veltui giries</i>. Taip pat šiame tekste reikia rasti ir išbraukti netinkamus diskusijai sakinius, kuriais ugnis ir lietus pažeidė diskusijos taisyklę. O tai būtų ugnies ir lietaus kalbų pradžios, kuriose jie peikia vienas kitą.

5 tema. DRAMOS KŪRINYS – IRGI DIALOGAS

Tikslas – skaityti ir suprasti dramos kūrinio ištrauką, mokytis ją vaidinti, tobulinti kalbėjimo ir bendravimo įgūdžius; apibendrinti žinias apie sakinį ir kreipinį:

- skaitys V. Palčinskaitės dramos kūrinio „Septynios snieguolės ir vienas nykštukas“ ištrauką „Nykštukas“ ir ją analizuos;
- aptars, kuo ypatingas dramos kūrinys;
- mokysis skaityti kūrinio ištrauką vaidmenimis;
- pasigamins veikėjus-lėles ir suvaidins ištrauką;
- kartos kreipinį, jo skyrybą;
- nagrinės sakinius, dar kartą prisimins, ką žino apie sakinį;
- turtins žodyną vaizdingais posakiais.

Priemonės: Vad. P. 42–43. Pr. sąs.1. P. 36–37.

Mokytojui. I Prisimename ir	Ketvirtą vadovėlio skyrių „Mūsų pokalbiai“ baigiame tema, skirta dramos kūriniai. Su dramos žanru ketvirtokai jau pažįstami – ištraukų iš šio tipo kūrinų skaitė ir anksčiau. Šį kartą prisiminsime dramos kūrinio ypatumus, akcentuodami pokalbio reikšmę, mokysimės to pokalbio: tinkamai intonuoti sakinius, atskleisti nuotaiką, moduluoti balsą. Vaidinant gali gražiai išryškėti vaiko šnekos gebėjimai, lietuvių kalbos lygis. Trumpai apie kūrinį. Poetė V. Palčinskaitė yra parašiusi ne vieną dramos kūrinį vaikams. Kūrinys, iš kurio paimta ištrauka „Nykštukas“, sukurtas visiems gerai žinomos pasakos „Snieguolė ir septyni nykštukai“ motyvais, tik viskas apversta aukštyn kojomis – atbulai. Todėl ir V. Palčinskaitės dramos paantraštė <i>Pasaka atbulai</i>. Iš tiesų tai puikus kūrinys, stebinantis Karaliaus vaiko Nykštuko išdaigomis, šmaikščia kalba, netikėtais juokingais poelgiais. Šią ištrauką siūloma išmokti vaidinti. Tačiau ir visas kūrinys labai tiktų klasės ar mokyklos teatrui. Mokytojas, įvertinęs aplinkybes ir galimybes, turėtų pristatyti kūrinį klasei. Gal iš anksto parengti mokiniai suvaidins ištrauką, gal mokytojas pats suvaidins jos pradžią pasitelkęs stalo teatro lėles, o gal tik pasiskirstys vaidmenimis ir perskaitys... Jeigu kūrinį pristatėme, trumpai aptarkime pirmuosius įspūdžius: kas patiko a

<i>aptariame, kuo ypatingas dramos kūrinys.</i>	nepatiko, kodėl, kokia jo nuotaika, kokius jausmus sukėlė (tegul vaikai kalba laisvai). Tada stabtelėkime prie kūrinio pateikimo formos ir aptarkime, kas pateikta dramos ištraukos pradžioje: autorė, pavadinimas – kaip ir visų kūrinių; perskaitykime paantraštę ir prisiminkime tą visiems žinomą mūsų minėtą pasaką. Akcentuokime žodį <i>atbulai</i> (net galima pavaizduoti, kaip einama atbulai). Paklauskime mokinių, kaip jie išivaizduoja pasaką atbulai. Čia jau paantraštėje yra tas „atbulai“: vietoj septynių nykštukų – vienas, vietoj vienos snieguolės – septynios.
II <i>Kūrinio skaitymas vaidmenimis, aptarimas.</i>	Toliau susipažinkime su veikėjais: Karalius, Nykštukas, jo Teta. (Snieguolių šioje ištraukoje nėra). Perskaitykime remarką – autorės paaiškinimą, kas turi vykti scenoje. Apžiūrėkime iliustraciją, po to panagrinėkime, kaip užrašytas tekstas: parašomas kiekvienas veikėjas (čia didžiosiomis raidėmis) ir autoriaus paaiškinimai (skliaustuose kursyvu). Pasiskirstykime vaidmenimis (tegul kiekvienas mokinys pasirenka sau vaidmenį). Pasiūlykime pasimokyti skaityti, išsiaiškinti nežinomus žodžius, paskui skaitykime kūrinio tekstą vaidmenimis. Išsiaiškinkime, ar mokiniai suprato kūrinio turinį – tegul atsako į pirmus keturis klausimus. Ištraukoje įdomiausias nykštukas. Kuo jis įdomus? Kodėl jį galime vadinti išdykėliu? Kaip jis elgiasi? Koks jo poelgis juokingas? Kurie jo pasakymai keisti, juokingi? Raskime ir perskaitykime tuos žodžius.
III <i>Veikėjų-lėlių gaminimas. Spektaklio vaidinimas.</i>	Ištraukos tekste raskime atbulų detalių: <i>Žuvys išlipa į krantą ir tada... į pietus skrenda. Noriu duonos ant sviesto. Ką tau atnešti po stalą.</i> Pratybų sąsiuvinyje yra dramos ištraukos veikėjų ir vienos snieguolės figūros Nykštukas, Karalius, Teta, Snieguolė. Kitoje puslapio pusėje mokiniai perskaito lėlės gaminimo instrukciją. Tada pagal ją gamina lėles. Vaidinti galima stalo teatre, su kuriuo vaikai susipažino III klasėje, arba paprastai lėles laikant rankose. Lėlės tarsi padeda vaikams „pasislėpti“, jaustis drąsiau. Suvaidinkime ištrauką keletą kartų, kad galėtų pasireikšti visi mokiniai.
IV <i>Kreipinio įvirtinimas, sakinio apibendrinimas.</i>	Vadovėlio paraštėje pateikta keletas gramatinių užduočių. Jos skirtos pakartoti kreipiniui ir apibendrinti, ką mokiniai žino apie sakinį. Kreipinių yra skaitytoje kūrinio ištraukoje: nurašoma keletas sakinių su kreipiniais ir nuspalvinami skyrybos ženklai: <i>Veidrodeli, veidrodeli, kas pasaulyje gražiausias, protingiausias ir geriausias? Tu, o karaliau, tu... Tėtuši, jei man dar sykį pasiūlysi... Ta ko gi tu, sūneli, norėtum?</i> Apibendrinkime, ką mokiniai žino apie sakinį. Aptarkime skyrybos ženklus sakinių pabaigoje: paieškokime taškų, klausukų, šauktukų, daugtaškių, pasikalbėkime, kodėl tokie ženklai rašomi, kaip skaitome tuos sakinius. Siūlome iš teksto pasirinkti du sakinius ir juos išanalizuoti: pasakyti, į kokius klausimus atsako sakinio žodžiai (tų, kurių nesimokė, nereikia), rasti ir pabraukti pagrindines sakinio dalis – veiksnius ir tarinius Pavyzdys: <i>prie kokio? prie ko? (kur?) ką veikia? kas stovi?</i>

	<i>Prie apvalaus veidrodžio <u>stovi</u> <u>Karalius</u>. kas? ką veiksiu? kokias? ką? <u>Aš patikrinsiu</u> kelias geografines žinias.</i> Pastaba. Ir ateityje vaikai mokysis sudaryti sakinius, juos išplėsti, analizuoti.

V skyrius. MŪSŲ PASAKOJIMAI

Tikslas – skaityti įvairius šiuolaikinių rašytojų ir mokinių bendraamžių pasakojimus, plėsti supratimą apie pasakojimo sandarą, toliau mokytis įdomiai pasakoti, kurti pasakojimus; toliau mokytis sudaryti aiškius taisyklingus sakinius, kartoti sunkesnių žodžių rašybą.

1 tema. PASAKOTI ĮVYKŲ MOKOMĖS IŠ RAŠYTOJO

Tikslas – skaityti rašytojo pasakojimą, aiškintis jo sandarą, mokytis iš rašytojo, kartoti sakinį:

- skaitys **G. Morkūno** pasakojimą „**Po audros**“, įsivertins, kaip suprato jo turinį;
- analizuos pasakojimo sandarą, aiškinsis, kaip rašytojas sukuria pasakojimą;
- mėgins atpasakoti rašytojo tekstą savais žodžiais;
- rašys teksto atpasakojimą ;
- sudarys ir rašys sakinius, juos išplės;
- toliau mokysis atpažinti sakinio veiksnį ir tarinį;
- toliau ugdytis taisyklingos rašybos įgūdžius;
- turtins žodyną skaitytų kūrinių žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 44–45. Pr. sąs. I. P. 38–39.

<i>Mokytojai.</i> I <i>Rašytojo pasakojimo skaitymas,</i>	Penktas vadovėlio skyrius skirtas pasakojimui. Pasakojimas – pagrindinis teksto tipas, vyraujantis ir literatūroje, ir žmogaus gyvenime. Todėl jis toks svarbus. Kiekvienas mokytojas siekia, kad jo auklėtiniai išmokyti sklandžiai, vaizdingai, įdomiai pasakoti. Pasakojimo pradedama mokytis jau nuo I klasės – visuose šios serijos vadovėliuose yra nemažai užduočių, skirtų šiam teksto tipui. Antroje klasėje mokiniai susipažino su elementaria pasakojimo sandara, trečioje klasėje praplėtė supratimą apie pasakojimą ir kūrė įvairius pasakojimus. Ketvirtoje klasėje apie pasakojimo sandarą, kaip jis kuriamas, sužinos dar daugiau, kad mokiniui būtų lengviau kurti savus pasakojimus. Todėl labai svarbu su mokiniais išanalizuoti vadovėlyje pateiktas schemas, pavyzdžius. G. Morkūno tekstas „Po audros“ paimtas iš rašytojo knygos „Velniškai karštos atostogos“, kurioje aprašomi paslaptingi, netgi mistiški nutikimai (šią knygą būtų tikrai įdomu skaityti vaikams, mėgstantiems nuotykius). Kaime nei iš šio nei iš to kilo audra. Kūrinio veikėjas Pijus pasakoja apie ją. Su juo kartu jo draugas Linas.

nežinomų žodžių
aiškinimasis ir
trumpas įvykio
atpasakojimas.

II

Pasakojimo
kūrimo analizė.

Perskaitykime šį neilgą pasakojimą visi kartu arba kiekvienas tyliai. Kadangi tai pasakojimas apie kaimą, šiuolaikiniams miesto vaikams gali būti neaiškių žodžių, pasakymų – išsiaiškinkime. Rašytojas vartoja vaizdingų pasakymų, palyginimų, daug gyvų veiksmažodžių. Jei mokiniai suprato pasakojimą, nesunkiai atliks antrą užduotį po tekstu: trumpai savais žodžiais pasakys, kas atsitiko: *Per audrą vėjas į klevą įkėlė ožką. Jos virvė įsipainiojo ir ožka negalėjo iššokti iš medžio. O ožkos šeimininkas nepajėgė jos iškelti. Du berniukai, Pijus ir Linas, atlaisvino virvę, ir ožka iškrito iš klevo. Ji kiek pagulėjo, o tada atsikėlė ir ėmė skabyti žolę. Galima dar trumpiau: Pijus ir Linas išlaisvino ožką, kuri per audrą buvo vėjo įkelta į klevą. Arba: Per audrą vėjas į klevą įkėlė ožką. Ją išlaisvino Pijus ir Linas.*

Kad mokiniams būtų aiškiau, kaip sukuriamas pasakojimas, kad jie plėstų savo supratimą apie pasakojimą, visi kartu išanalizuokime schemą vadovėlio 45-ame puslapyje. Pradėkime nuo schemos viršaus:

KAIP RAŠYTOJAS KURIA PASAKOJIMĄ

Pirmiausia pasirenka **temą**: pasakoja apie dviejų berniukų nuotykią po audros. Kiekvieno pasakojimo tema bus skirtinga. Pasakojimų temų įvairovė yra begalinė. Ją atspindi pasakojimo **pavadinimas**: PO AUDROS. Tačiau pavadinimas gali atspindėti ir pagrindinę autoriaus mintį, pavyzdžiui, šiam pasakojimui tiktų pavadinimas „Laiminga pabaiga“.

Rašytojas pasirenka (sugalvoja) **veikėjus** – kas veiks jo pasakojime. Šiame pasakojime veikia Pijus, kurio vardu rašytojas ir pasakoja šį nuotykią, ir Linas. Pijus ir Linas – **pagrindiniai pasakojimo veikėjai**. Tačiau be ožkos nebūtų ir šio pasakojimo, todėl ožką taip pat turime priskirti prie pagrindinių veikėjų. Prie **kitų, antraeilių, veikėjų** priskirtume senuką – ožkos šeimininką. Nepamirškime, kad kituose pasakojimuose bus kiti veikėjai.

Kad skaitytojui būtų lengviau įsivaizduoti įvykią, rašytojas nurodo įvykio **vieta**. Šio įvykio vieta – kaimas, pakelės klevas (nesunku įsivaizduoti kaimo kelią ir klevą prie jo). Šiame kaime Linas gyvena, o Pijus atostogauja pas tetą.

Laiko rašytojas tiksliai nepasako, tačiau jį skaitytojas puikiai suvokia: tai vyko po audros. Iš kitų pasakojimo detalių taip pat aiškėja, kad buvo vasara: minima žolė, ožka ganėsi lauke (o ne buvo tvarte), skabė žolę.

Taigi aptarėme labai svarbias pasakojimo detales arba sandaros elementus. Tačiau pasakojimas – visada vyksmas, įvykis, veiksmas. Todėl labai svarbu skaitant suprasti, o kuriant perteikti įvykių, to veiksmo, seką. Todėl toliau aptarkime (paprasčiausiai skaitykime) schemą:

Įvykio pradžia: berniukai eina per kaimą ir stebi audros padarinius.

Įvykio raida, arba vyksmas, o paprasčiau – kaip viskas vyko:

pirmas momentas – berniukai pamato medyje ožką,

antras momentas – pataria ožkos šeimininkui ją iškelti,

trečias momentas – paaiškėja, kad senukas nepajėgia ožkos iškelti,

ketvirtas momentas – Linas įlipa į medį,

penktas momentas – Pijus pakelia ožką,

šeštas momentas – Linas atlaisvina ožkos virvę,

III

Žinių apie pasakojimą įtvirtinimas – antro pasakojimo skaitymas ir analizavimas.

IV

Teksto atpasakojimas kreičiant asmenį.

svarbiausias momentas – ožka nukrinta žemyn.

Įvykio pabaiga – ožka atsikėlė ir ėmė ėsti (skabyti) žolę.

Rašytojo pavaizduotą įvykį išanalizavome labai smulkiai – žingsnelis po žingsnelio. Kodėl rašytojas taip viską detalai aprašo? Kad skaitytojas galėtų įsivaizduoti – savo galvoje susikurti įvykio vaizdą kaip kino filme. Štai kodėl skaitant kūrinį dirba mūsų vaizduotė, o žiūrint filmą ji tinginiauja, nes viskas jau už mus padaryta. Kai mokinys rašo pasakojimą, jeigu nori, kad jis žadintų skaitytojo vaizduotę, taip pat turi parašyti, kaip viskas vyko. Kuo detaliau, vaizdingiau parašys, tuo skaitytojui bus įdomiau. Taigi iš rašytojo pasakojimo ir mes mokomės pasakoti.

Pratybų sąsiuvinyje skaitome dar vieną pasakojimą ir trumpai aptariame jo turinį: berniukas išgelbsti jauną antelę, kuri buvo užkibusi ant negero žmogaus (brakonieriaus) meškerės kabliuko. Gražus Ryčio poelgis! Po to išsiaiškiname šio pasakojimo sandarą (1, 2 pratimas). Skaitykime pasakojimą po pastraipą, išsiaiškinkime, kuriai pasakojimo daliai ji priklauso.

I pastraipa: **įvykio pradžia** – Rytis atsiduria prie Vilnelės ir pamato žmogyną.

II pastraipa: **įvykio raida** (vystymasis, eiga) – ant meškerės jauko kažkas užkimba, Rytis, pastebi, kad tai antelė, atskrenda jos motina, bet negali jai padėti.

III pastraipa: **svarbiausias įvykio momentas** (kulminacija) – Rytis puola į upę, sugauna ančiuką ir jį išvaduoja, nepaisydamas žmogyno pykčio.

IV pastraipa: **įvykio pabaiga** – Rytis išlipa iš vandens ir išsigręžia drabužius.

Žinoma, taip griežtai suskirstyti pasakojimą į dalis gali ne visada pavykti, nes autoriai neretai nukrypsta, kažką pastebi, paaiškina. Štai kad ir šiame pasakojime: berniukas pamatė, kad meškeriotojas ant kabliuko buvo užmovęs batono gabalą. Tačiau visada pasakojime užčiuopsime įvykių seką, kuri mus labiausiai ir domina.

Antro pratimo klausimai taip pat svarbūs – jie padeda mokiniams suprasti skaitytą pasakojimą ir įtvirtinti supratimą, ko reikės patiems rašant pasakojimus.

Pasakojimo „Ančiukas“ **veikėjai**: Rytis, žmogynas, ančiukas, jo motina. Dėl pagrindinių galima turėti skirtingą nuomonę. Pavyzdžiui, sakyti, kad tai Rytis ir ančiukas arba Rytis, ančiukas ir žmogynas.

Pasakojimo **veiksmas** vyksta prie Vilnelės.

Laikas – tikriausiai vasara arba antroji jos pusė (ančiukas jau paaugęs – šiųmetinė antelė, minimas medžio šešėlis, Rytis šoka į vandenį (neminima, kad vanduo buvo ledinis ir pan.).

Kad Rytis išgelbėjo ančiuką, aišku iš šių sakinių: *Sugavęs apsidžiaugė, kad jis dar nenurijo kablio. – Tvarka!*

Meškeriotojas tikslas buvo negeras – pasigauti antelę pietums. Jį išduoda sakinys: *Tasai žmogus kažką piktai šūkavo, mojavo lazda.*

Kad ketvirtokai pasimokytų pasakoti, atlikime trečią pratimą: tegul įvykį atpasakoja savo vardu, t. y. save įsivaizduoja Ryčio vietoje:

Stačiu šlaitu nuriedėjau (nusileidau) prie Vilnelės. Po medžiu pamačiau kažkokį žmogų. Jis buvo apšepęs, netvarkingas. Rankoje laikė meškerę.

... Pastebėjau, kad ten jauna antytė...Nieko nelaukiau ir puoliau į

V Sakinių analizė. VI Teksto nuoseklumo atstatymas. Jo atpasakojimas.	<i>upę...Sugavau antelę, atkabinau kabliuką ir ją paleidau..</i> Papildoma užduotis – pažymėti sakinių veiksnius ir tarinius. <i>Rytis nuėjo prie Vilnelės. Po medžiu stovėjo žmogus ir žvejojo. Ant kabliuko užkibo antelė. Antis blaškėsi. Berniukas šoko į upę, sugavo ančiuką ir išvadavo.</i> Ar mokiniai suprato pasakojimo sandarą, gali patikrinti atlikdami penktą pratimą. Tegul kiekvienas perskaito tekstą ir eilės tvarka sužymi pasakojimo dalis. 4 2 3 5 1 Sunkesnė šeštoji užduotis – parašyti teksto apie šuniuką Dūlį atpasakojimą, sugalvoti pavadinimą. Jeigu klasėje nespėsime jo parašyti, gali mokiniai šią užduotį atlikti namie.

2 tema. KETVIRTOKŲ PASAKOJIMAI

Tikslas – skaityti ir vertinti bendraamžių pasakojimus, patiems juos kurti, ugdytis kūrybiškumą, rišlios kalbos gebėjimus; įtvirtinti sakinių sudarymo, skyrybos, žodžių rašybos gebėjimus:

- skaitys bendraamžių pasakojimus, juos aptars, vertins;
- išsiaiškins pasakojimų sandarą – kaip mokiniai konstruoja savo pasakojimus;
- aiškinsis tikro įvykio pasakojimo ypatybes;
- mokysis tobulinti pasakojimą;
- savarankiškai rašys pasakojimą;
- sudarys sakinius, juos jungs į tekstą;
- prisimins nosinių raidžių rašymą, kitus rašybos atvejus.

Priemonės: Vad. P. 46–47, Pr. sąs.1. P. 40–41.

I Pirmo rašinio	tėvų sutikimo priimta neskelbti). Tai autentiški ketvirtokų pasakojimai, tik šiek tiek pataisyta jų kalba. Mokiniais jie pateikiami kaip bendraamžių pasakojimų pavyzdžiai, kuriuos skaitysime, analizuosime, vertinsime, jei norėsime – tobulinsime. Gabrielės rašinys – tai atsitikimas Dainavos vasaros stovykloje. Pirmiausia susitarkime, kaip skaitysime rašinį (visi iš eilės po pastraipą,

<i>skaitymas ir analizė:</i> - <i>skaitymas,</i> <i>žodžių aiškinimasis,</i> - <i>rašinio analizė</i> <i>pagal vadovėlio</i> <i>paraštės klausimus.</i> II <i>Antro pasakojimo</i> <i>skaitymas (pratybų</i> <i>sąsiuvinyje).</i>	kiekvienas tyliai ar visą rašinį perskaitys gerai skaitantis mokinys. Žinoma, geriausia, kai kūrinys pirmą kartą skaitomas visas, jo neskaidant, raiškiai.) Išsiaiškinkime, jeigu buvo nesuprantamų žodžių, ar visi mokiniai suprato pasakojimo turinį. Vadovėlio paraštėje mokiniai ras klausimus detaliai rašinio analizei (tik taip galima pasimokyti iš pavyzdžio). Pavadinimas. Pirmiausia aptarkime su mokiniais rašinio pavadinimą: <i>Neprašytas svečias</i>. Pavadinimas vykęs, bet mokiniai gali pasiūlyti ir kitą, pavyzdžiui, <i>Naktinis svečias</i>, <i>Kaip mes išsigandome</i>, <i>Nuotykis stovykloje</i> ar pan. Aptariame pirmą sakinį – jis labai svarbus, nes sudomina skaitytoją ir pasako, kada įvyko tas nuotykis, kurio Gabrielė negali pamiršti. Tai tarsi rašinio įžanga. Antroji pastraipa supažindina skaitytoją su įvykio vieta, veikėjais (surašyti mergaičių vardai). Trečioje pastraipoje Gabrielė aprašo dieną stovykloje. Tikriausiai ji nori paaiškinti, kodėl mergaitės buvo pavargusios ir todėl greit užmigo. Įvykio nebūtų buvę, jeigu nebūtų naktipiečių. Todėl sakinį <i>Paskui mus pakvietė prie stovyklos valgyklos naktipiečių</i>. galime laikyti įvykio pradžia. Toliau mokiniai randa ir išvardija, kas vyko toliau – įvykio raida: - visi gėrė pieną, - skanavo pyragą, - Gabrielė nesuvalgė viso gabalėlio, - jį parsinešė į kambarį, - pasidėjo ant kėdės prie lovos, - naktį išgirdo kažkokį garsą. Svarbiausias šio įvykio momentas – Gabrielė pamato padarą, kuris kramto pyragą. Mergaitės išsigąsta, Sofija atpažįsta, kad tas padaras – meškėnas. Toliau raskime ir perskaitykime, kaip įvykis baigiasi – įvykio pabaigą: meškėnas išsigąsta ir sprunka pro duris. O mergaitės išsiaiškina, kaip meškėnas pateko į kambarį. Paskutinis rašinio sakinytis – išvada, apibendrinimas, kuris būna ne visuose pasakojimuose. Taip smulkiai aptarę Gabrielės rašinį, išsiaiškinsime, kad iki įvykio pradžios gali būti gana ilga įžanga, joje daug kas paaiškinama, todėl skaitytojui būna lengviau suprasti pasakojimą. Dar vieną pasakojimą mokiniai skaito pratybų sąsiuvinyje. Siūlome jį skaityti pasiskirsčius į grupes ir grupėse aptarti. Užduotis atsakinga – grupės mokiniai turi savarankiškai nuspręsti, kas jiems gražu, patiko Rimo pasakojime, o ką, jų manymu, galima būtų patobulinti. Prie rašinio šone palikta vietos pastaboms, taisymams. Šiame pasakojime įvykio pradžia sutampa su pasakojimo pradžia, nėra įžangos. Kokias pastabas mokiniai parašys, nežinome, paliekame kiekvienai grupei spręsti. Svarbu, kad jie parašytų nors kelias, tegul ir trumpas, pastabas (<i>Gražu. Įdomu. Gyva</i>

III <i>Ištrauka iš dienoraščio – savarankiškam skaitymui.</i> IV <i>Namų darbas.</i>	<i>kalba. ...)</i> Kas gražu šiame rašinyje? Visas įvykis aprašytas nuosekliai. Gana išsamiai apibūdinama sesutė Lina. Gyvai papasakotas sesutės nuotykis baseine. Nuotaikinga pasakojimo pabaiga. Ką būtų galima patobulinti? Reikėtų parašyti, kokia ta šeima, kas ją sudarė. Galima praleisti sakinius apie Pupą, nes jie nesusiję su įvykiu. Mokiniai galbūt ras daugiau, jų manymu, taisytinų dalykų. Tačiau iš esmės pasakojimas puikus. Vadovėlyje yra dar vienas pasakojimas – Modestas dienoraštyje aprašo vieną spalio savaitgalį, kai jo šeima poilsiaavo Nidoje, o paskui per audrą grįžo namo į Vilnių. Dienoraštyje papasakotas tikras įvykis, pateikti tikri faktai. Jeigu šis tekstas nebus skaitomas ir aptariamas klasėje, jį galima skirti namų skaitymui. Mokinys tekstą apmąsto pagal du po tekstu esančius klausimus. Taip pat prisimena nosinių raidžių rašymą žodžių galūnėse (<i>savaitgalį, laipsnių, vakarą</i> ir t. t.) Namų darbams skirta kūrybinė užduotis vadovėlyje ir pratybų sąsiuvinyje. Kad mokiniui būtų lengviau, sąsiuvinyje pateikti gairiniai klausimai (1 pratimas). Į juos mokinys atsako savarankiškai, tada rašo pasakojimą (2 pratimas). Galima trumpai paaiškinti mokiniams, kad labai svarbu pasirinkti įvykį, kurį norėtum perteikti, norėtum, kad apie jį sužinotų draugai. Kita vertus, nebūtina rašyti apie ypatingą, kokį nors baisų, tragišką įvykį. Tai gali būti pasakojimas apie išvyką už miesto, teatro lankymas ar sporto varžybos ir pan. Galima parašyti apie įdomų žaidimą su draugais, pažintį su gyvūnu, ...

3 tema. IR FANTAZUOTI GALIME MOKYTIŠ IŠ RAŠYTOJO

Tikslas – skaityti ir suprasti fantastinius pasakojimus, mokyti patiems juos kurti; toliau mokyti sudaryti sakinius:

- skaitys **D. Bajoraitės** fantastinį pasakojimą „**Vėžlys pameta vardą**“ ir jo tęsinį „**Vėžlys susigražina vardą**“, atsakys į klausimus;
- išsiaiškins fantastinio pasakojimo sandarą;
- kurs pasirinktos fantastinės istorijos tęsinį;
- prisimins sakinio žodžių klausimus, nagrinės sakinius;
- toliau mokysis sudaryti ir išplėsti sakinius;
- turtins žodyną skaitytų kūrinių žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 48–49. Pr. sąs. 1. P. 42–43.

	paprasčiausias gyvūnas vėžlys paverčiamas fantastiniu veikėju, jis patiria siaubo filmą primenantį nuotyki, kuris baigiasi laimingai. Net keturias fantastinių pasakojimų ištraukas mokiniai ras pratybų sąsiuvinyje ir galės tuos pasakojimus pratęsti. Atsižvelgiant į turimą laiką, mokinių lietuvių kalbos gebėjimus, šią temą galima

I <i>Fantastinio pasakojimo skaitymas.</i> II <i>Pasakojimo aptarimas pagal vadovėlio klausimus: - kas pasakojime kaip tikrovėje, kas fantastiška, - pasakojimo sandara.</i> III <i>Gramatinė užduotis – sakinio kartojimas.</i> IV <i>Pasakojimo tęsinys.</i>	ir praleisti, tekstus palikti mokinių savarankiškam skaitymui. Galimas dar kitas variantas: sujungti pirmą ir trečią bei antrą ir ketvirtą temas, nes pirmojoje temų poroje skaitomi ir analizuojami rašytojų pasakojimai, antrojoje – mokinių. Susitariama, kaip bus skaitomas D. Bajoraitės fantastinis pasakojimas „Vėžlys pameta vardą“, ir perskaitomas. Kaip visada, išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius, trumpai aptarkime turinį, kad įsitikintume, ar visi mokiniai suprato šį pasakojimą. Autorė pasakoja, kad kažkur tarp dvylikos kalvų buvo slėnis, o tame slėnyje telkšojo Didysis tvenkinys, kuris turėjo paslaptį. Už dvyliktos kalvos gyveno balinis vėžlys, kurio niekas nežinojo tikrojo vardo, nes jis, būdamas mažas, pametė tą vardą, kuris suskilo į šukes ir nuskendo Didžiajame tvenkinyje. Iliustracijoje matyti vėžlys ir keturios jo vardo dalys, kurias siūloma sudėlioti. (atsakymas bus pasakojimo tęsinyje P. 49 – KAZIMANTAS). Pakalbėkime su mokiniais, kas pasakojime paimta iš tikro gyvenimo, iš tikros aplinkos: žinoma, yra toks gyvūnas – balinis vėžlys, kuris gyvena ir Lietuvoje ir yra įrašytas į Raudonąją knygą, saugomas. Kalvų ir ežerų, tvenkinių, netgi paslaptinių, taip pat yra daug. Tačiau jau iš fantastikos srities yra, kad vėžliai buvo vikrūs, kad jie turėjo kažkaip priaugusius vardus, kurie galėjo atskilti kaip kokia puodynės ąsa ir paskęsti tvenkinyje, o vardo savininkas niekaip negalėjo jo atsiminti. Pirmiausia pasakojimo pirmoje pastraipoje supažindinama su veiksmo vieta: pasaulio kraštas su dvylika kalvų ir paslaptingu Didžiuoju tvenkiniu – tegul mokiniai dar kartą perskaityt šią dalį. Antroje pastraipoje supažindinama su veikėju Vėžliu – taip pat perskaitykime dar kartą ir aptarkime, kas pasakota apie jo vardą. Ketvirtoje pastraipoje randame įvykio pradžią: Vėžlys įkopia į dvyliktosios kalvos viršūnę. Toliau aprašoma, kaip vystosi veiksmas: Vėžlys pavaikščioja, pažaidžia, pasuka namų link. Bėgdamas į pakalnę, užkliūva už akmens, apsiverčia. Įvykio kulminacija, arba svarbiausias momentas: Vėžlio vardas nuo smūgio atskyla, nuriada į pakalnę ir nuskęsta Didžiajame tvenkinyje. Penkta pastraipa – įvykio pabaiga: Vėžlys nerado savo vardo ir niekaip negalėjo jo atsiminti. Galime padaryti išvadą, kad fantastinis pasakojimas turi tas pačias dalis kaip ir pasakojimas apie realius arba galimus gyvenime įvykius. Vadovėlio paraštėje siūloma gramatinė užduotis: nurašyti sakinius ir parašyti žodžių klausimus (šią užduotį galima atlikti ir žodžiu): <i>kas? ką veikia? ką? kas? ką veikė? į kokią? į ką? (kur?)</i> <i>Tvenkinys <u>slėpia paslaptį</u>. <u>Vėžlys įkopė į aukščiausią viršūnę</u>.</i> <i>kieno? kas? ką padarė?ką padarė? kuo?</i> <i>Vėžlio <u>vardas atskilo</u> ir <u>nuriedėjo šlaitu</u>.</i> Vadovėlyje yra ir šio fantastinio pasakojimo tęsinys - „Vėžlys susigražina vardą“, pažymėtas savarankiško skaitymo ženklu. Kur jis bus

V

Pratybų
sąsiuvinio tekstų
skaitymas,
tęsinų kūrimas.

VI

Pratybų
sąsiuvinio
užduotys sakiniui
kartoti.

skaitomas, sprendžia mokytojas ir mokiniai. Jį mokiniams bus įdomu perskaityti namie ir sužinoti Didžiojo tvenkinio paslaptį (šis momentas šiek tiek primena fantastines Nesės istorijas).

Jeigu tęsinys bus skaitomas klasėje, aptarkime jį pagal po tekstu esančius klausimus. Jie padės mokiniui išsiaiškinti ir geriau suprasti pasakojimą.

Grupiniam darbui skirta medžiagos pratybų sąsiuvinyje. Reikia keturių grupių, kiekviena mokinių grupė dirba savarankiškai: perskaito fantastinio pasakojimo ištrauką ir sugalvoja jos tęsinį. Kad neužmirštų ir geriau apgalvotų, pasitardami parašo savo pasakojimo planą, t. y. surašo, kaip toliau vystosi veiksmas. Tada kiekvienos grupės atstovas pagal planą papasakoja fantastinės istorijos tęsinį. Baigus pasakojimus, pasidžiaukime mokinių fantazija, kalba, įvertinkime draugų pasakojimus – kas buvo nuostabu (tik nepeikime).

Pratybų sąsiuvinyje (P. 43) yra kelios nesudėtingos užduotys sakiniui kartoti. Mokytojas turėtų numatyti šiek tiek laiko joms atlikti. Trečias pratimas – parašyti sakinio žodžiams klausimus ir pabraukti veiksnių bei tarinių. Tarp sakinių yra tokių, kuriuos sudaro tik veiksnys arba visai nėra veiksnio. Šie sakiniai jau išanalizuoti, reikia tik juos aptarti kaip pavyzdžius. Kiti sakiniai:

koks? kas? ką veidavo? kam? kam? kam?

Gerasis ministras padėdavo žmonėms, varlėms ir batams.

kas? kokias? ką? ką veikė? kas? kas?

Lietus. Pilkąsias varnas valdė karalius ir karalienė.

kur? (kame?) ką veikė? kas?

Upėje knarkė krokodilas.

iš ko? ką veikė? kokia? kas?

Iš kiaušinio išsiritu balta varnelė.

kieno? kas? ką padarė? ką padarė? kokią? ką?

Varnų karalienė išsigando ir paslėpė baltąją varnelę.

kas? ką veiks? kiek? kokių? ko?

Rašytojas sukurs daug fantastiškų pasakojimų.

Ketvirto pratimo užduotis reikalauja pažymėti veiksnius ir tarinius, o paskui, keliant jiems įvairius klausimus, išplėsti sakinius. Ir klausimai, ir žodžiai, tinkantys sakiniams, parašyti šone lapeliuose. Pavyzdys:

Mėnulis šypsosi

Koks mėnulis? Kaip šypsosi? Kur? Kada?

Jaunas mėnulis naktį gražiai šypsosi danguje.

	Penkto pratimo žodžių juostelėse surašyti visi numatyti žodžiai, iš kurių mokiniai sudarys sakinius. Sudarant sakinius reikės pakeisti žodžių galūnes ir kai kur žodžius sukeisti vietomis. Galima pridėti ir jungtukų. <i>Protingas žmogus, laisvas paukštis ir išdidus žvėris žemėje gyvena kartu.</i> Gali būti ir kitoks variantas – svarbu, kad sakinyb būtų taisyklingas, pavyzdžiui: <i>Protingas, laisvas, išdidus žmogus žemėje gyvena kartu su paukščiais ir žvėrimis.</i> <i>Visuose pasaulio vandenynuose plaukioja ir nardo daugybė mažų ir didelių žuvų.</i> <i>Plėšrūs gyvūnai šokinėja, laipioja ir slepiasi tankiose džiunglėse.</i>

4 tema. MES IRGI MOKAME FANTAZUOTI!

Tikslas – skaityti ir suprasti bendraamžių fantastinius pasakojimus, aptarti, kas būdinga fantastiniams pasakojimams, mokytis juos kurti ir tobulinti; toliau analizuoti sakinius, juos sudaryti:

- skaityti bendraamžių fantastinius pasakojimus „I mokyklą – kitaip“ ir „Stebuklinga moneta“ ir analizuos, kas jiems būdinga;
- išsiaiškina fantastinio pasakojimo ypatumus;
- kurs pasirinktą fantastinės istorijos tęsinį;
- mokysis papildyti, tobulinti pasakojimą;
- toliau mokysis kelti sakinio žodžiams klausimus, išplėsti sakinius;
- rašydami prisimins žodžių rašybos taisykles;
- turtins žodyną skaitytų tekstų žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 50–51. Pr. sąs. 1. P. 44–45.

<i>Mokytojai.</i> I <i>Mokinių fantastinių pasakojimų skaitymas, schemas aptarimas.</i>	Ši tema analogiška antrai skyriaus temai: mokiniai vėl skaito bendraamžių pasakojimus, tik dabar fantastinius, visiškai išgalvotus, juos aptaria, analizuoja ir patys toliau mokosi kurti panašius tekstus. Kaip pavyzdžiai vadovėlyje skaitomi du pasakojimai: Julijaus „I mokyklą – kitaip“ ir Auksės „Stebuklinga moneta“. Aptarus šiuos mokinių kūrinius bei trumpai prisimins kartu anksčiau skaitytus rašytojų tekstus, apibendrinama, ką ketvirtokai suprato apie fantastinius pasakojimus – išsiaiškinama 51 puslapio schema. Tik tada siūlome rašyti kūrybinį darbą pratybų sąsiuvinyje. Julijaus ir Auksės pasakojimai neilgi, todėl galima susitarti, per kiek minučių vaikai juos perskaitys, ir visi tyliai skaito. Trumpai pasikalbėkime, ar suprato pasakojimus, apie ką jie, kaip patiko. Tada visi kartu aptarkime schemą 51-ame vadovėlio puslapyje. Joje išvardytos svarbiausios fantastinio pasakojimo ypatybės – perskaitykime kiekvieną ir išsiaiškinkime, ar mokiniai suprato: tegul pateikia savų pavyzdžių: koks dar gali būti fantastinis laikas (schemoje yra pavyzdžių), kokie fantastiniai žmonės (ką jie gebantys), kokie stebuklingi daiktai, gyvūnai, veiksmo

II <i>Fantastinis pasakojimas pagal piešinį.</i> III <i>Fantastinių pasakojimų kūrimas žodžiu ir raštu.</i> IV <i>Namų darbai.</i>	vieta, veiksmai ir kt. Aptakime, kurias išvardytas fantastinio pasakojimo ypatybes mokiniai rado skaitytuose pasakojimuose (pavyzdžiui, gyvatgalvė, automobilis, moneta ir kt.). Vadovėlyje ketvirtoko Adomo nupieštas fantastinis gyvūnas. Tegul mokiniai grupelėse sugalvoja pasakojimą apie jį. Įdomu, ką vaikai pastebės savo bendraamžio piešinyje? Tai ir paukštis, ir drakonas, ir žuvis, ir karys, ir krokodilas – žodžiu, kas tik nori. Dar viena kūrybinė užduotis – sugalvoti fantastinį pasakojimą su nors dviem schemoje nurodytomis tokio pasakojimo ypatybėmis. Vaikai pasakoja žodžiu, o paskui atlieka užduotis pratybų sąsiuvinyje (P. 44): ▪ užrašo labiausiai patikusių klasės draugų pasakojimų pavadinimus (arba temas) (1 pratimas); ▪ išrenka labiausiai patikusį pasakojimą, surašo svarbiausius jo elementus: veikėjus, įvykio vietą ir laiką (2 pratimas); ▪ parašo pasakojimo planą (įvykių eigą) (3 pratimas); ▪ siūlo sakinių po sakinio, juos tobulina, užrašo – kolektyviai sukuria fantastinį pasakojimą (4 pratimas). Namų darbų užduotis skirta taip pat fantastiniam pasakojimui. Ji ypač paranki silpnesniesiems, nes pateikiamos kūrybinio darbo gairės – pavyzdžiai. Stipriesiems mokiniams mokytojas gali skirti visiškai savarankišką darbą – patiems sugalvoti ir parašyti fantastinį pasakojimą, t. y. tapti fantastais. Pirmame pratime pateikta rašytojo (puikaus fantastų) V. V. Landsbergio pasakos ištrauka. Autorius tarsi siūlo skaitytojui pasirinkti vieną iš veikėjų, vieną iš veiksmų ir vieną iš veiksmo vietų. Mokiniui reikės šiuos pasakojimo elementus pasirinkti ir perrašyti šios istorijos pradžią (2 pratimas). Galimi trys variantai, nes tiek atvejų siūloma. Pavyzdžiui: <i>Pasaka apie beždžionę</i> <i>Gyveno kartą beždžionė...</i> Toliau mokinys pasirenka, ką ji darė, kur, ką sutiko, ką jie sakė vienas kitam, o dar geriau būtų, jeigu sugalvotų šios istorijos tęsinį ir žodžiu papasakotų namiškiams. Trečio pratimo tekste taip pat yra labai netikėtų dalykų – mokinys perskaito ir juos randa: dramblys nusileidžia (iš dangaus), žaidžia su vaikais, nuskrenda tiesiai į lėkštę ir atsitupia ant lėkštės su koše krašto. Ir šios istorijos tęsinį gali vaikai sugalvoti ir papasakoti savo broliukui ar sesutei, tėveliams. Tarp kitko, šias istorijas vaikai gali pasakoti šeimai keliaujant, kur nors važiuojant ar ilsintis. Ketvirtas pratimas reikalauja apibendrinti savo žinias apie fantastinį pasakojimą – baigti sakinį, pavyzdžiui: <i>Kad fantastinis pasakojimas būtų įdomus, reikia sugalvoti įdomų veikėją, ypatingą vietą ir laiką, neįtikėtinus veiksmus ar stebuklingus</i>

	<i>įvykius.</i> Reikia pasakyti, kad žinios apie fantastinį pasakojimą gerokai schematiškos, supaprastintos, tačiau jos padės mažiau kūrybiškiems mokiniams pasiekti rezultatų. O kūrybos talentą turintys vaikai ir patys gali sukurti tikrų fantastikos „deimančiukų“.

5 tema. KITOKIE PASAKOJIMAI

Tikslas – skaityti ištrauką iš eiliuoto pasakojimo, suprasti jo turinį, kurti pasakojimą pagal paveikslėlių seriją, įsivertinti, kaip išmoko kurti pasakojimus:

- skaitys **M. Vainilaičio** mitologinės pasakos „**Bruknelė**“ ištrauką, ją aptars;
- išsiaiškins, kas būdinga kitokiam, eiliuotam, pasakojimui;
- gėrėsis poeto kalbos grožiu;
- kurs humoristinį pasakojimą pagal paveikslėlių seriją, palygins savo sukurtą ir rašytojo pasakojimus;
- savarankiškai rašys pasakojimus ir sudarys klasės knygą (ilgalaikė užduotis);
- kartos sunkesnių žodžių rašybą, kreipinio skyrybą;
- įsivertins kūrybinius gebėjimus, pasirengs testui.

Priemonės: Vad. P. 52–53, Pr. sąs.1. P. 46.

<i>Mokytojui.</i>	Pasakojimai gali būti ir eiliuoti arba piešiniais. Paprasčiausias pavyzdys – siužetinis eilėraštis, kuriame dažniausiai yra koks nors vienas veikėjas ir vienas įvykis (tokius kūrinius paprastai skaitome mažiems vaikams). Sudėtingesnis ir meniškesnis eiliuotas pasakojimas yra poema, eiliuota pasaka. Šie kūriniai turi tuos pačius pasakojimo elementus, jų veiksmas rutuliojasi pagal tą pačią schemą: pradžia, eiga, svarbiausias momentas, pabaiga. Tačiau eiliuotame kūrinyje jau kitokia kalba – eiliuota, skambi, lengviau įsimenama. Joje gali būti gausu įvairių meninių priemonių, ilgoje poemoje atsiranda ne vienas įvykis. Kaip pavyzdį į vadovėlį įdėjome poeto M. Vainilaičio mitologinės pasakos „Bruknelė“ ištrauką, kurioje poetas aprašo tik vieną atsitikimą iš daugybės poemos įvykių – nykštukas miško uogelę bruknelę paverčia gražia mergele ir jai pasiperša. Aišku, tai fantastinis pasakojimas, kuriame veikia mitologinis veikėjas (iš senovės lietuvių tikėjimo) Nykštukas ir įvyksta stebuklingas veiksmas – bruknės uoga paverčiama į mergaitę Bruknelę. Poema pasižymi labai skambia, gražia kalba, turtingais vaizdais. Visoje poemoje veikia daug išmitų, pasakų atėjusių veikėjų: velniai, perkūnas, laumės ir kt. Vadovėlyje mokiniai ras ir pasakojimą piešiniais (P. 53). Tačiau pasakojimus pagal paveikslėlių serijas, komiksus mokiniai jau ne kartą kūrė I – III klasėje. Tik šį kartą jiems reikės papasakoti paveikslėlių istoriją žodžiu, o paskui pasiklausyti mokytojo skaitomo rašytojo G. Morkūno pasakojimo, pagal kurį dailininkas ir nupiešė šią paveikslėlių seriją, ir palyginti savo ir rašytojo pasakojimus (tiek, kiek vaikai gebės). Atsižvelgdamas į klasės lietuvių

I

*Poemos ištraukos
skaitymas.*

II

*Ištraukos aptarimas.
Užduotys vadovėlyje ir
pratybų sąsiuvinyje.*

kalbos gebėjimus, mokytojas gali rinktis ir tik vieną iš šių vadovėlio užduočių (pasirinkus tik paveikslėlius, reikėtų praleisti pratybų sąsiuvinio 46 puslapį).

Poemos „Bruknelė“ ištrauką pirmiausia raiškiai turėtų perskaityti mokytojas, o mokiniai atidžiai paklausyti. Kad vaikai geriau suprastų jos turinį, prieš skaitant paaiškinkime rečiau vartojamus žodžius, ištraukoje aprašytą situaciją: miške gyvena šaunus nykštukas, skaitysime ir sužinosime, kas jam atsitiks. Perskaitę aptarkime pirmuosius įspūdžius (Lietuvos vaikams šis kūrinys patinka, ar patiks JAV lietuviukams, nežinia. Tačiau galima jiems paaiškinti, kad šioje poemoje, arba eiliuotoje pasakoje, girdėti mūsų protėvių tikėjimo, pasaulio supratimo atgarsiai, siekią tūkstančius metų, mes lyg nusikeliame į žilą senovę...).

Tegul mokiniai perskaito pirmą ištraukos dalį ir atsako į klausimus po ją. Tekste vaikai randa įvardytus veikėjus: nykštuką Dzingutį, Bruknelę (dar galima pridurti ir Saulutę, nes poetas ją rašo didžiąja raide). Veiksmas vyksta giraitėje, arba šile, kur kemsynuose auga bruknės. Laikas – vasara (jos pabaiga), kada prinoksta šios uogos (pažiūrėkime vadovėlio nuotraukoje, kaip jos atrodo).

Antroje dalyje – svarbus įvykis: nykštukas Dzingutis atjoja pas Bruknelę ir jai pasiperša. Sužinome, kad Dzingutis yra nykštukų karalaitis, jų pilies valdovas.

Ar mokiniai suprato ištraukos turinį, išaiškės jiems atlikus pirmą pratybų sąsiuvinio užduotį. Skirkime jai kelias minutes laiko ir pasitikrinkime. Ketvirtokai turėtų įrašyti šiuos žodžius:

*Saulutė prikėlė kemsynų Bruknelę. Ji gražiai pražydo.
Dzingutis pamatė gražuolę Bruknelę ir pavertė ją į gražią mergelę.
Dzingučiuui patiko mergelė gražuolė. Jis pamilo Bruknelę ir pasiūlė
jai už jo tekėti. (Pirmuosius du žodžius Bruknelę galima rašyti mažąja raide.)*

Taigi – pasaka prasideda. O kaip ji baigsis, sužinotume, jei perskaitytume visą kūrinį. Vadovėlio kūrybinė užduotis siūlo mokiniams atspėti, kas bus toliau. O pratybų sąsiuvinyje perskaitykime dar vieną ištrauką – sužinosime, ką Bruknelė atsakė Dzingučiuui (2 pratimas). Taigi nykštukas gauna užduotį nujoti į Rūkanos miestą ir pas Raganą Piestą nupirkti vestuvinį žiedą. Sąsiuvinyje paaiškinti nauji žodžiai, pavadinimai. Užduotį mokiniai atlieka tik žodžiu.

Mokinių smalsumą, kaip seksis Dzingučiuui, ar įvyks tos vestuvės, ar pasakos pabaiga bus laiminga, gali patenkinti pratybų sąsiuvinio trečia užduotis. Mokiniai perskaito trumpą kūrinio tęsinio atpasakojimą. Tai paskata perskaityti visą eiliuotą pasaką, jeigu mokiniai ją gali gauti.

Norisi pridurti, kad pirmasis šios pasakos leidimas buvo iliustruotas nuostabiomis dailininko B. Leonavičiaus iliustracijomis. Tai, mūsų manymu, iliustracijų požiūriu viena gražiausių knygų vaikams. 2000 metais Frankfurto knygų mugėje jos iliustracijos buvo eksponuojamos pagrindinėje ekspozicijoje

III

Gramatikos užduotys.

salėje ir reprezentavo Lietuvos knygos meną.

Perskaite trečio pratimo tekstą, mokiniai atlieka papildomą gramatikos (sintaksės) užduotį – pabraukia sakinių veiksnius ir tarinius (pavyzdys duotas). Sakinių veiksniai ir tariniai:

Ji išbūrė; žiedas lemia; jis nustoja; Ragana perspėjo; Dzingutis iškeliavo; užklupo lietus; Nykštukas užsuko; prasitarė; Ji užsimanė ir įpylė; patyrė Nykštukas; Jis kovojo; Didysis Monas, nykštukėliai ir Dundulis atėjo; Jie nugalėjo; Dzingutis grįžo ir iškėlė.

Jeigu trūksta laiko, galima rasti tik dalies sakinių veiksnius ir tarinius.

Pratimo tekstas naudojamas ir žodžių galūnių rašybai pakartoti (paryškintų raidžių rašymą reikia paaiškinti žodžiu) ir mišriesiems dvigarsiams prisiminti (Dzingutis (ir kitos šio žodžio formos), jam, stebuklingą, prievarta, atimtas, perspėjo, nuodingo, sunkių, išbandymų, Šarange Varange, velniais, ir, Dundulis, pagalbą, kartu, velnių, laimingai).

IV

Pasakojimas pagal paveikslėlių seriją.

Pasiūlykime mokiniams išžiūrėti į paveikslėlių seriją (P. 53) ir ją aptarti grupelėse arba su suolo draugu ar drauge. Turinys labai paprastas.

Vėjas vienam ponui nukelia nuo galvos skrybėlę. Ponas vejasi skrybėlę, bet vėjas ją iškelia į medį. Žmogus lipa į medį, bet pakeliui jam pasitaiko varnos lizdas. Išsiblaškęs ponas jį palaiko savo skrybėle, pasiima ir užsideda ant galvos. O varnos lizdą įsitaiso pono skrybėlėje.

Paraginkime mokinius perskaityti šone surašytus žodžius ir juos vartoti pasakojant skrybėlės nuotyki. Kai vienas mokinytis pasakos įvykį ar jo dalį (gali pasakoti dalimis, po vieną paveikslėlį) kiti atidžiai klausosi, jei reikia, padeda draugui, vertina jo pasakojimą (pirmiausia pasidžiaugia tuo, kas pavyko, pasako, ko reikėtų dar pasimokyti).

Mokytojas pasiūlo mokiniams pasiklausyti rašytojo G. Morkūno pasakojimo ir pamąstyti, ko galima pasimokyti iš rašytojo.

Gendrutis Morkūnas

V

Rašytojo tekstas. Abiejų pasakojimų lyginimas.

SKRYBĖLĖ

Ištrauka iš knygos „Vasara su katšuniu“

Vieną dieną gatvėje vėjas nuplėšė ir nunešė skrybėlę vienam labai rimtam ir reikšmingam ponui. Ponas tikėjosi, kad vėjas, pamatęs, kokiam rimtam ir reikšmingam ponui skrybėlę nunešė, susigės ir ją gražins.

Deja, vėjas skrybėlės negražino. Ponas sviedė savo portfelį ir ėmė vyti riedančią skrybėlę. Ji riedėjo šaligatviu, paskui gatve, dar vėliau – pievele. Kuo toliau, tuo greičiau. Ponas nuo skrybėlės neatsiliko. Tiesa, jis turėjo apversti vieną šiukšlių dėžę, ištaškyti balą, peršokti važiuojantį automobilį ir išstrypti tris kurmiaraišius.

Plyšk iš juoko.

Bet dar juokingiau buvo, kai vėjas skrybėlę ėnešė į klevą. Ponas rabždinosi į medį, nuo jo byrėjo lapai ir smulkios šakutės, o išbaidytos varnos įsiveržėlį

	keikė tokiais žodžiais, kad iš juoko krito visi tai matę. O kaip ponas atrodė išlipęs iš medžio! Buvo taip susijaudinęs ir įsiauadrinęs, kad nepastebėjo, jog vietoj skrybėlės ant galvos užsidėjo varnalizdį. Skrybėlė taip ir liko medyje. Jau kitą rytą viena varnų šeima joje pradėjo sukti lizdą. (Morkūnas G. Vasara su katšuniu. V.: Tyto alba, 2005. P. 119–200) Ką gali pasakyti apie šį rašytojo pasakojimą ketvirtokas? Kad rašytojas pasakoja plačiau, daugiau: koks tas ponas buvo, kaip ponas vijosi skrybėlę, kaip varnos jį keikė... Taigi rašytojo pasakojime daugiau detalių, jos pateiktos linksmai, su humoru. Galime viso to pasimokyti iš G. Morkūno. Vadovėlyje siūloma ilgalaikė kūrybinė užduotis – rašyti ir sudaryti klasės pasakojimų knygą. Klasės mokiniai sprendžia, ar ryšis šiam darbui.

II T E S T A S – kaip išmokome suprasti ir sudaryti sakinius, užrašyti pokalbį, kurti pasakojimą

Tikslas – įsivertinti, kaip geba suprasti ir analizuoti sakinius, juos sudaryti ir išplėsti, kaip atpažįsta kreipinius, moka juos skirti, kaip moka užrašyti pokalbį (dialogą), geba rašyti pasakojimą:

- įsivertins, kaip supranta sakinį, atpažįsta jo veiksnį ir tarinį;
- pasitikrins, ar geba sudaryti ir išplėsti sakinius;
- įsivertins, kaip vartoja kreipinius, ar moka juos skirti;
- pasitikrins, ar moka užrašyti pokalbį, rašyti reikiamus skyrybos ženklus;
- kurs tekstą, įsivertins, kaip geba jį rašyti;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 18–53, Pr. sąs.1. P. 47.

<i>Mokytojui.</i>	Apie mūsų nuostatą dėl mokinių testavimo jau rašėme I testo įžangoje. Ir antras testas skirtas tik vaikui savarankiškai įvertinti save, pačiam pasitikrinti ir pasitaisyti. Jeigu vaikas nenori, gali testo neatlikti. (Mokytojas gali pasirinkti patikrinamąjį diktantą ar kitokį kontrolinį darbą.) Testas yra nedidelės apimties – tik vieno puslapio. Jį mokinys turėtų atlikti namie ir pats pasitikrinti: pavartyti vadovėlį, pažiūrėti atsakymus sąsiuvinio gale, pats susiskaičiuoti balus. Todėl šį kartą namų darbų užduočių pratybų sąsiuvinyje nėra. Šis testas apima platesnį temų ratą, nes jis skirtas trijų skyrių žinių patikrinimui: „Žodis širdin kelią suranda“, kuriame mokiniai susipažino su elementaria sakinio sandara, mokėsi jį sudaryti ir plėsti; „Mūsų pokalbiai“ – šiame skyriuje susipažino su paprasčiausiais pokalbio (dialogo) užrašymo ir skyrybos atvejais; „Mūsų pasakojimai“ – toliau gilinosi į pasakojimo sandarą ir mokėsi jį

IV <i>Gebėjimas kurti pasakojimą.</i>	berniukas. Indrė ilgai tylėjo. – Važiuosiu, Evaldai, – pagaliau ištarė. Paskutinė užduotis – kūrybinė: mokinys savarankiškai pasirenka temą ir sukuria ne mažiau kaip 5 sakinių pasakojimą. Mokinys rašo laisvai. Pasakojimas turi būti aiškus, nuoseklus: turėti įvykio pradžią, eigą ir pabaigą, parašytas taisyklingais sakiniais.
V <i>Testo įsivertinimas.</i>	Skirdami testą kaip namų užduotį, paaiškinkime mokiniams jo atlikimo tvarką. Atlikus visas užduotis reikia pasitikrinti atsakymus ir susiskaičiuoti teisingus. Tegul mokinys pats sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su mokytoju, ką dar jam reikėtų pasimokyti.

VI skyrius. APIE ŽIEMOS ŠVENTES RAŠYTOJAI IR MES

Tikslas – daugiau sužinoti apie Kalėdų ir Naujųjų metų šventimą emigracijoje, Sibiro tremtyje, pakartoti lietuviškus mėnesių pavadinimus, sužinoti apie jų kilmę, skatinti mokinius dalytis švenčių išpūdžiais, plėsti savo žodyną, pasakojimo gebėjimus.

1 tema. KŪČIOS IR KALĖDOS TOLI NUO LIETUVOS

Tikslas – susipažinti su Kalėdų Senelio kilmę, kaip Kalėdas šventė lietuviai emigracijoje, kokios buvo Sibiro tremtinių Kalėdos, mokyti perteikti savo emocijas, plėsti žodyną:

- skaitys tekstą pagal R. Uną „Apie Kalėdų Senelį“, jį aptars;
- skaitys J. Švabaitės-Gylienės pasakojimą „Kalėdos Australijoje“, išsakys savo jausmus;
- susipažins su J. Vilės ir L. Itagaki komiksų knygos „Sibiro haiku“ ištrauka, dalysis išpūdžiais;
- jeigu norės, pasakos, kaip vaiko šeimoje švenčiamos Kūčios ir Kalėdos;
- plės žodyną žodžiais švenčių, žiemos tema.

Priemonės: Vad. P. 54–55. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<i>Mokytojui.</i>	Kaip jau buvo rašyta apie rudens šventines temas, ir žiemos šventėms pateikiami tekstai ir užduotys tik vadovėlyje. Taip pat teminiame plane nenurodoma, kiek pamokų mokytojas skirs Kalėdų ir Naujųjų metų temoms. Šie vadovėlio puslapiai pateikti tarp dviejų skyrių, o neįtraukti į kurį nors skyrių, kad nesuardytų pastarojo sistemos. Todėl jų tekstus reikėtų skaityti tik prieš pat šventes, o ne iš eilės. Mokytojas, atsižvelgdamas į savo klasės mokinių lietuvių kalbos lygį, su jais pasitardamas, gali rinktis tik vieną ar du kūrinius ir jiems skirti vieną pamoką, o kitą numatyti kitiems dabams, pavyzdžiui, pirmo pusmečio rezultatų aptarimui arba kūrybiniais darbais – atvirukų piešimui, sveikinimų rašymui, ko vaikai jau mokėsi I – III klasėje. Likusius tekstus mokiniai gali skaityti

I <i>Kada atsirado Kalėdų Senelis?</i>	namie, aptarti kartu su namiškiais. Ketvirtoje klasėje, kadangi vaikai jau daugiau supranta, žino, kalėdiniais skaitiniams pasirinkta jautri tema – Kalėdos toli nuo Lietuvos, nuo gimtinės, nuo artimųjų. Kiek vaikai pajėgs, tiek ir supras. Svarbu, kad jie susimąstyti, pajauštų tą ilgesį, kurį išgyveno jų seneliai, pokaryje atsidūrę emigracijoje, arba Sibiro lageriuose, tremtyje.
II <i>Antro teksto skaitymas.</i>	Perskaitykime ir visi kartu aptarkime R. Unos straipsnį „Apie Kalėdų Senelį“. Ką iš jo sužinojome? Ką supratome? Kas buvo tas Nikolas, ką jis darė? Kada gimė pasakojimas apie Kalėdų Senelį? Ką mokiniai žino apie jį? Kaip Kalėdų Senelį vadina kituose kraštuose? Taigi iš šio teksto mokiniai gauna įdomios informacijos apie svarbiausią Kalėdų personažą (veikėją), kuriuo mes visi vaikystėje šventai tikėjome. Ir jeigu klasėje atsirastų vaikų, kurie neigtų Kalėdų Senelio buvimą, paaiškinkime jiems, jog į Kalėdų Senelį galime žiūrėti kaip į gerumo simbolį, kuriuo šeimoje tampa tėveliai, seneliai ar kiti žmonės. Be jo būtų daug liūdnės šios šventės.
III <i>Pažintis su komiksu „Kūčios“.</i>	Ištrauką „Kalėdos Australijoje“ iš J. Švabaitės-Gylienės knygos „Gabriuko pasakojimas“ perskaito gerai skaitantis mokinys garsiai arba kiekvienas gali perskaityti tyliai. Prisiminkime berniuką Gabriuką, jo pasakojimų jau esame skaitę. Ką sužinome iš šio pasakojimo? Kaip įsivaizduojame lietuvių šeimos Kalėdas Australijoje, kur tuo metu būna karšta vasara? O kuo tos Kalėdos panašios į mokinio šeimos Kalėdas? Pasikalbėkime apie tai. Šventės aprašyme nuskamba ir labai stipri liūdesio gaida. Iš ko suprantame, kad šventėje yra ir liūdesio? Tegul mokiniai dar kartą perskaito tą pastraipą. Kodėl Gabriuko tėveliams liūdna? Kas šiame pasakojime jaudina mokinius? Jau spėjusios išgarsėti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje knygos „Sibiro haiku“ autorės J. Vilė ir L. Itagaki padovanojo mūsų vadovėliui ištrauką „Kūčios“. (Labai labai Joms ačiū!) Prieš ją skaitydami, trumpai prisiminkime apie Sibiro tremtį, tremtinius, perskaitykime vadovėlyje pateiktus paaiškinimus. Tada mėginkime skaityti pieštą tekstą ir apžiūrėkime iliustracijas. Jeigu mokiniams bus sunku skaityti, gali perskaityti mokytojas, o mokiniai atidžiai paklausti. Tekstas neilgas, bet reikėtų pasiaiškinti kiekvieną jo sakinį, nes kiekvienas labai prasmingas. Kodėl laikas slinko lėtai lyg vatinėmis kojomis? Todėl, kad tremtiniams buvo labai sunku gyventi Sibire ir laukti, kada galės grįžti į Lietuvą. O kaip jie elgiasi ir jaučiasi prie didelio stalo? Kodėl susikimba rankomis? Kokios jų rankos? Ką jie prisimena? Kas yra ant jų stalo barake? Ką tremtiniai darys su žuvies kaulais? Kodėl kiekvienas trupinys brangus? Tegul vaikai atsakymų į šiuos klausimus ieško tekste. Būtinai apžiūrėkime iliustracijas! Manytume, kad ketvirtokai jau pajėgūs apibendrinti perskaitytus tekstus: visiems, likusiems be tėvynės, būdingas bendras jausmas – Lietuvos ilgesys. O dabartiniams emigrantams? Ar kalbės su mokiniais apie tai, tegul sprendžia kiekvienas mokytojas.

2 tema. NAUJI METAI – NAUJI LAPAI

Tikslas – skaityti kūrinius apie metus ir mėnesius, mokinių pasakojimus naujametine tema, prisiminti mėnesių pavadinimus, kalbėtis apie šią šventę, aptarti, kuo ji ypatinga:

- skaitys **D. Čepauskaitės** eilėraštį „Mėnesiai“;
- mokysis pastebėti kūrinio šmaikštumą;
- jeigu norės, išmoks eilėraštį atmintinai;
- skaitys ir aptars bendraamžių pasakojimus, mokysis patys aprašyti, pasakoti savo įspūdžius;
- prisimins mėnesių pavadinimus;
- plės žodyną skaitytų kūrinių žodžiais;
- jeigu norės, kartu su draugais kurs klasės knygą „Ko sieksime ateinančiais metais“.

Priemonės: Vad. P. 56–57. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Eilėraščio klausymas ir pirmųjų įspūdžių aptarimas.</i>	Naujųjų metų temą kiekvienas mokytojas numato ir analizuoja savaip. I – III klasių vadovėliuose mokiniai skaitė daug kūrinių Naujųjų metų tema. Ketvirtoje klasėje skaitys D. Čepauskaitės eilėraštį „Mėnesiai“, kuriame poetė „sutalpina“ visus metų mėnesių pavadinimus ir dar labai taikliai juos tarsi parodijuoja, paaiškina jų ypatybes. Eilėraštis tinka ir Naujųjų metų šventei, ir lietuviškiems mėnesių pavadinimams įsiminti, jų kilmei paaiškinti. Žinoma, poetė mėnesių pavadinimus aiškina su humoru, savaip. O tai labai įdomu. Todėl tikrai verta aptarti, kokie tie poetės įsivaizduojami mėnesiai. Dar ketvirtokai perskaitys du savo bendraamžių tekstus, kuriuose vaikai pasakoja savo įspūdžius apie šią žiemos šventę, kaip ją praleido, kas jiems buvo nuostabu. Panašiai savo įspūdžius apie Naujųjų metų sutikimą gali papasakoti kiekvienas klasės mokinys. Nauja tema – vadovėlyje siūloma kiekvienam mokiniui susirašyti, ką jis ketina nuveikti šiais atėjusiais metais, o paskui išleisti klasės ketinimų knygą. Atliks šią užduotį ar ne – sprendžia kiekviena klasė. D. Čepauskaitės eilėraštį pirmiausia siūlome perskaityti mokytojui, o vaikams atidžiai pasiklausyti, nes šis kūrinys turėtų būti skaitomas su humoru, pabrėžiant mėnesių pavadinimus ir su juo susijusius žodžius bei paskutiniuosius eilučių žodžius, kurie labai vykusiai surimuoti, pavyzdžiui: Kol sausis sausuolis pavirto džiūvēsiu, vasaris be vasaros džiaugės pavėsiu, kol kovas kovojo su sniego našta, balandis tik džiaugės, kad jis ne višta... Visą eilėraštį sudaro tik vienas sakinytis, reikia sklandžiai „žingsniuoti“ per ilgas kūrinio eilutes (juk ir metų dienos, savaitės, mėnesiai eina nesustodami). Taigi mokytojui reikia gerai pasiruošti, parepetuoti. Mokiniai atidžiai klauso ir

II <i>Eilėraščio analizė.</i>	išsako savo įspūdžius (kiek suprato, ką įsidėmėjo). Kartu su mokiniais išanalizuokim, ką poetė sako apie kiekvieną metų mėnesį. Sausis – sausuolis, sausas. Perskaitykime 1 plakatėlyje jo vardo paaiškinimą. Ar sutampa su poetės pateiktu? Taip, panašu. Bet ji tęsia toliau – sausuolis visiškai sudžiūvo – virto džiovėsiu. Vasaris apibūdintas 2 plakatėlyje, perskaitykime. O eilėraštyje jis irgi tarsi apgavikas – džiaugiasi pavėsiu. O iš kur tas pavėsis gali būti vasaryje, kai siaučia pūgos? Kovas pavadintas paukščio vardu – sužinome iš 3 plakatėlio. O poetė jį paverčia kovotoju su sniegu. Taigi ji susieja šį mėnesį su žodžiu <i>kovoti</i>. Nauja versija! Balandis eilėraštyje išties šmaikščiai siejamas su paukščiu balandžiu, arba karveliu, jis džiaugiasi, kad ne višta. Ir 4 plakatėlyje jis paukščio balandžio mėnuo. (O koks mėnesio pavadinimas būtų, jeigu jį gretintume su višta? Gal vištinis?) Gegužės vaizdas netikėtas – suskrido visos gegutės ir ėmė kukuoti po langu. Įsivaizduokime, o galime visi kartu ir pakukuoti. Perskaitykime 5 plakatėlį. Perskaitykime 6 plakatėlį, o paskui eilėraščio eilutes apie birželį. Poetė mėnesio pavadinimą sugretina ne tik su beržo medžiu, bet dar ir su Lietuvos miestu Biržais. Panašiai pateikiamas ir liepos mėnuo: 7 plakatėlyje jo pavadinimas kildinamas iš liepos medžio, o eilėraštyje randame dar du panašius žodžius – (Liepoja)Latvijos miesto, esančio netoli Lietuvos, pavadinimas ir lieptas, kuris tiesiamas per upelį ar į ežerą). Su kuo siejami rugpjūčio ir rugsėjo pavadinimai? Tegul mokiniai perskaito 8 ir 9 plakatėlius, o paskui jiems skirtą eilėraščio eilutę. Čia viskas aišku. O štai spalis poetei lyg su rankove, kuri suplyšo nuo vėjo. 10 plakatėlyje spalio pavadinimas kildinamas iš žodžio <i>spaliai</i>, kurių mokiniai tikriausiai nėra matę: labai labai smulkūs išdžiūvusių linų stiebų šapeliai. Lapkričio pavadinimas ir 11 plakatėlyje, ir eilėraštyje savo reikšme sutampa, tik poetė krintančių lapų vaizdą perteikia kitaip: lapkritis lopo lapuočių medžių skutus (smulkus skudurėlius). Išties vaizdžiai pastebėta – plyšta medžių drabužiai, virsta draikanomis, skutais, nešiojamais vėjo. Gruodžio vardas paaiškintas 12 plakatėlyje. O eilėraštyje pabrėžiama ne vardo kilmė, o tai, kad jis paskutinis metų mėnuo, ir jis „sugrūda“, t. y. sukemša lyg į kokį maišą (eilėraštyje – į gryčią) metus – visus dvylika mėnesių. Tikrai išskirtinis eilėraštis apie metus, visus jų mėnesius. Jeigu kas nori įsiminti visų mėnesių pavadinimus, tam tikrai verta šį eilėraščių išmokti atmintinai.
III <i>Mokinių pasakojimų skaitymas.</i>	Jeigu klasėje dalysimės įspūdžiais apie Naujųjų metų šventę, mokiniai gali perskaityti bendraamžių pasakojimus. Simonas rašo, kaip šią šventę švenčia jo

IV <i>Kūrybiniai darbai.</i>	šeima. Gražūs jo pasvarstymai apie metus (I pastraipa). Įdomu, kaip visa šeima pirmąją metų dieną surašo visus savo siekius, planuojamus darbus. Gal tokių pavyzdžių yra ir klasės mokinių šeimose? Vadovėlio užduotis siūlo visiems surašyti, ką planuoja nuveikti per metus, ir sudaryti bendrą klasės knygą „Ko sieksime ateinančiais metais“. Galima šią knygą išplėsti ir svajonėmis – apie ką svajoja kiekvienas mokinys. Žinoma, šis kūrybinis darbas nėra privalomas. Gal mokytojas su savo mokiniais turi kitokią tradiciją. Gražus Ievos rašinys, ypač jos mintys apie metų slenkstį. Reikia pasakyti, kad pasakymą „metų slenkstis“, dažnai vartodavo mūsų proseneliai, seneliai. Vaizdingai Ieva aprašo ir pirmosios metų dienos įspūdžius. Perskaitykime, raskime, kas gražu, pasimokykime perteikti įspūdžius. Kokius kūrybinius darbus atliks mokiniai, kiekviena klasė sprendžia kartu su mokytoju. Per Kalėdų atostogas vaikai tikrai patirs įvairių nuotykių, keliaus, sukaups nemažai įspūdžių. Būtų puiku, jei po atostogų tais įspūdžiais pasidalytume klasėje žodžiu ar parašytume raštu, išleistume klasės sienlaikraštį, laikraštį ar knygą.

VII skyrius. IR SKRUZDĖLĖ, IR DRAMBLYS...

Tikslas – skaitant lietuvių rašytojų kūrinius geriau pažinti mus supantį pasaulį, Lietuvos gamtą, prisiminti lietuviams brangius vardus, datas; toliau gilinti supratimą apie daiktavardžius, susipažinti su *bendriniiais* ir *tikriniais daiktavardžiais*, mokytis juos vartoti kalboje.

1 tema. MAŽI DAIKTAI IR...

Tikslas – skaityti kūrinius apie mus supančioje aplinkoje esančius mažus, bet įdomius daiktus, atsakyti į teksto klausimus; gilintis į daiktavardžių reikšmę, toliau mokytis sudaryti sakinius, juos rašyti:

- skaitys V. Tamulaičio knygos „Skruzdėlytės Greitutės nuotykių“ ištraukas „Skruzdėlių miestas“ ir „Skruzdėlytė Greitutė“;
- atsakys į tekstų klausimus;
- pasakos apie skruzdėlyną;
- plės žodyną skaitytų kūrinių daiktavardžiais, aiškinsis daiktavardžių reikšmę;
- sudarys teksto planą, atpasakos tekstą;
- toliau mokysis kelti daiktavardžio klausimus ir tekste atpažinti daiktavardžius;
- toliau mokysis nagrinėti sakinius, juos išplėsti.

Priemonės: Vad. P. 58–59. Pr. 1. P. 48–49.

<i>Mokytojui</i> I <i>Pirmo teksto skaitymas. Atsakymai į klausimus.</i> II <i>Daiktavardžių reikšmės aptarimas.</i> III	Ši ir kita tema skirtos pasirengti svarbiai lietuvių kalbos gramatikos temai – pažinčiai su <i>bendriniiais</i> ir <i>tikriniais daiktavardžiais</i>. Kad mokiniams būtų paprasčiau, lengviau juos suprasti, tarsi žaidimo forma sugretiname juos su mažais ir dideliais daiktais, su jais lyg ir susiejame mažąsias bei didžiąsias raides daiktavardžių rašyboje. Temai „Maži daiktai ir...“ parinkti du lietuvių vaikų rašytojo, gyvenusio emigracijoje, Vytauto Tamulaičio tekstai iš jo dar prieškario Lietuvoje išleistos knygos „Skruzdėlytės Greitutės nuotykių“, kuri pakartotinai išleista tik po Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo. Mokiniams turėtų būti įdomu, kad šią knygą skaitė dar jų proseneliai. Trumpai papasakokime mokiniams apie rašytoją ir jo knygą. Ji gali sudominti šiandieninius vaikus savo tema – juk apie skruzdėles JAV yra sukurta net siaubo filmų. V. Tamulaitis vaizduoja skruzdes kaip žmones – jos dirba, stato miestus, tiesia kelius, kariauja... Pirmąjį tekstą V. Tamulaičio „Skruzdėlių miestas“ perskaitykime visi tyliai (skirkime kelias minutes), išsiaiškinkime nežinomus žodžius. Jeigu mokytojas mano, kad po to dar reikia tekstą skaityti antrą kartą, tegul jį gražiai perskaito geras skaitovas arba pats mokytojas – taip mokiniai geriau įsivaizduos aprašytą skruzdėlių miestą. Aptarkime tekstą pagal antrą ir trečią klausimą. Turbūt mokiniai nesunkiai atsakys, kad šios ištraukos tema – skruzdėlių gyvenimas arba skruzdėlių darbai, skruzdėlių miesto statyba. Veikėjai – skruzdės. Veiksmas vyksta miške po egle, pavasarį. Rašytojo pavaizduotas miestas panašus į žmonių statomus ir gyvenamus miestus: skruzdėlių mieste taip pat yra gatvės, namai, grindiniai. O jo gyventojai-skruzdėlės elgiasi visai kaip žmonės, pasiskirstę pareigomis, darbais. Be to, jos labai darbščios: <i>Veltui smalsi akis čia būtų ieškojusi tinginio</i>. Tai patvirtina ir dvi patarlės po skruzdėlyno nuotrauka. Pasiiaiškinkime jų reikšmę, apie ką, kada taip sakoma. Mėginkime apibūdinti skruzdėlyną, kurio nuotrauka yra prie teksto. Į ką jis panašus, iš ko jis suneštas? Gal yra vaikų, kurie matė skruzdėlyną miške? Tiesa, dar reikia pridurti, kad skaityta ištrauka yra apie miško skruzdes, kurių skruzdėlynai yra saugomi, aptveriami nuo negerų žmonių, šernų. Kitokios yra daržo rudosios ir juodosios skruzdėlės, kurios pridaro žmonėms daug žalos. Vadovėlio gramatinė užduotis prašo rasti tekste daiktavardžių, kurie reiškia mažus daiktus. Mokiniams ši užduotis lengva, nes tikslingai parinkta tema – skruzdėlės. Todėl mažus daiktus reiškiantys daiktavardžiai gali būti: <i>skruzdėlių, spyglių, žolių, stiebelų, žvyro, akmenėlių</i>. Netgi galima būtų paklausti mokinių, ar <i>gatvės, namai, keliai, inžinieriai, našta</i> šiame tekste nereiškia mažų daiktų – juk tai iš skruzdėlių, tokių mažų vabalėlių, gyvenimo. Papildoma užduotis – sugalvoti sakinių su daiktavardžiais <i>darbštuolė, takas, planas, svajonės</i>. Šį darbą galima pagreitinti – keturios grupės pasirenka po žodį ir sugalvoja po sakinį, jį pasako draugams.

Antras tekstas apie skruzdėles.

IV

Gramatikos pratimai
pratybų sąsiuvinyje:

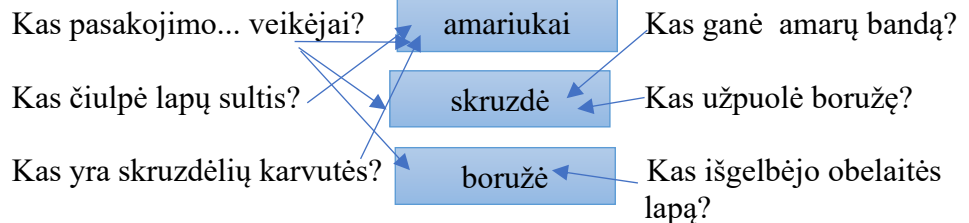
- daiktavardžių radimas tekste, jų reikšmės aptarimas;

- daiktavardžių klausimai;

Kita ištrauka „**Skruzdėlytė Greitutė**“ gali būti skaitoma savarankiškai namie, o jeigu mokytojas mano, kad užteks laiko, galima perskaityti klasėje. Tik joje yra pokalbis, reiškiamos emocijos, todėl pirmą kartą ją turėtų raiškiai perskaityti mokytojas. Klausimai po tekstu nesudėtingi, mokinys supras, kad kalbama apie mažą, jauną skruzdėlytę Greitutę, kuri buvo labai smalsi, dar visai nepažino ją supančio pasaulio, ir auklė ją išvedė į saulę, kad su tuo pasauliu susipažintų. Jeigu mokiniai šį tekstą skaitys namie, tegul pasirengia atsakyti į tuos klausimus savarankiškai.

Pasirinktu būdu susipažinkime su pirmo pratimo tekstu „Gudrioji sodininkė“, išsiaiškinkime nežinomus žodžius. Mokytojas gali paaiškinti, kad amarai (yra jų nuotrauka) pridaro daug žalos augalams, nes siurbia jų sultis ir šie vysta. Boružės yra amarų naikintojos, sodininkai netgi siekia, kad jų būtų kuo daugiau, tuomet nereikia cheminių augalų apsaugos nuo kenkėjų priemonių. Rudosios daržo ar sodo skruzdėlės užneša ant augalų amarų, jos minta amarų išskiriamomis medžiagomis, todėl yra sakoma, kad amarai yra skruzdžių karvutės. Šiame G. Isoko pasakojime visa tai ir vaizduojama.

Jei mokiniai suprato teksto turinį, nesunkiai atsakys į antro pratimo klausimus.

Grįžkime prie teksto daiktavardžių: aptarkime, ką jie reiškia (mažus gyvūnus – vabaliukus, augalus), raskime ir pabraukime juos tekste: *boružė, obelaitės, lapu, lapas, obelaitė, lapelių, lapų, amariukai, lapų sultis, boružė, amarų, bandos, amariuką, burną, skanumėlis, amariukai, skruzdė, amariukus, amariukų, bandoje, vabalą, skruzdė, boružės, galva, nugarą, boružė, skruzdė, lapo, boružė, skruzdei, piemenei, amariukus, lapo, obelaitės lapas.*

Trečioje klasėje mokiniai jau kėlė daiktavardžiams kalusimus. Dabar juos vėl prisimena atlikdami trečią pratimą. Tegul iš pabrauktų daiktavardžių išrenka tuos, kurie atsako į pateiktus klausimus (visų rašyti nereikia, tik po kelis pavyzdžius).

Kas? *boružė, lapas, obelaitė, amariukai, ...*

Ko? (kieno?) *obelaitės, lapelių, lapų, amarų, bandos, ...*

Kam? *skruzdei, piemenei*

Ką? *sultis, amariuką, burną, amariukus, vabalą, ...*

- papildoma užduotis – sakinio plėtimas; - teksto skaitymas, trumpas turinio aptarimas; - teksto plano sudarymas ir atpasakojimas žodžiu; - sakinio dalių kartojimas.	Kuo? lapu, galva Kame? (kur?) bandoje Kaip jau minėta anksčiau, ketvirtoje klasėje vis stabtelėsime prie sakinio – toliau mokysimės jį sudaryti, išplėsti, kad mokinių sakiniai būtų vis aiškesni, informatyvesni, vaizdingesni. Todėl atlikime ir ketvirtą pratimą – išplėskime tris sakinius iš skaityto teksto, pavyzdžiui: <i>Žalias obelaitės lapas greitai nuvyto. Godūs amariukai ganėsi ant obelaitės lapo ir čiulpė jo sultis. Septyntaškė boružė labai supyko ant amariukų.</i> Pratybų sąsiuvinyje yra dar vienas G. Isoko tekstas apie didžiausius pasaulio vabalus titanus. Pasakojimas įdomus savo turiniu. Todėl jį trumpai aptarkime. Raskime titanų aprašymą (antra pastraipa). Paskui nuspręskime, kurie, mokinių manymu, čia svarbiausi daiktavardžiai: <i>mokslininkas, vabalai, titanai</i>, nes apie juos ir kalbama. Sakytinei mokinių kalbai lavinti siūloma skaitytą tekstą apie titanus išmokti atpasakoti (tuomet vaikai galės apie juos papasakoti namiškiams). Visi kartu sudarykime teksto planą: <i>Vabalų karaliai Planas</i> 1. <i>Mokslininkas Pietų Amerikos džiunglėse pamato ilgaūsius titanus.</i> 2. <i>Kokia graži porėlė! (Kaip atrodo titanai. Titanų aprašymas.)</i> 3. <i>Mokslininkas sugauna titanus.</i> 4. <i>Skepetaitėje titanų nėra! (Titanai pragraužia skepetaitę ir pabėga.)</i> 5. <i>Mokslininkas niekam negalėjo parodyti titanų.</i> Jeigu lieka laiko, dar galima prisiminti sakinio dalis – veiksnį ir tarinį. Septintame pratime reikia pabraukti minėtas sakinio dalis ir pasiaiškinti, kodėl trijuose sakiniuose praleisti veiksniai (nes jie aiškūs iš teksto – <i>mokslininkas</i> arba <i>jis</i>). Prisiminkime ir skyrybos ženklus. <i>Staiga jis <u>sustojo</u>, <u>išplėtė</u> akis. Vienu mostu <u>mokslininkas išsitraukė</u> skepetaitę ir <u>užmetė</u> ant vabalų. Paskui juos <u>atsargiai suvertė</u> į vidurį, <u>sumezgė</u> skepetaitės kampus ir <u>užvėrė</u> ant lazdos. Lazdą su ryšulėliu <u>užsimetė</u> ant pečių ir toliau <u>žingsniavo</u>. <u>Nukėlė</u> skepetaitę ir <u>nustebo</u>.</i>

2 tema. ...IR DIDELI DAIKTAI

Tikslas – skaityti ir suprasti eilėrašį, gerinti dalykinio teksto supratimą, plėsti žodyną skaitytų tekstų žodžiais; toliau mokytis daiktavardžio:

- skaitys **Liutauro Degėsio** eilėrašį „**Dramblys nori dangaus**“;
- aptars kūrinio vaizdus, koks tas eilėraščio dramblys;
- fantazuos, pratęs eilėrašį;
- skaitys dalykinius straipsnius apie stumbrą, aptars jų turinį;
- tekste atpažins daiktavardžius, pasakys jų reikšmę;
- toliau mokysis analizuoti daiktavardžius: pasakys jų giminę, skaičių, klausimą;
- sudarys sakinius ir tekstą;

Priemonės: Vad. P. 60–61. Pr. 1. P. 50–51.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Eilėraščio skaitymas, pirmųjų įspūdžių aptarimas.</i> II	Jeigu pirmoje temoje kalbėjome apie mažus, tai šioje, antroje, pakalbėkime apie didelius dydžius: nuo vabaliuko pereikime prie dramblio. Žinoma, juos pasirinkome kaip simbolinius daiktus, tarp kurių telpa visas pasaulis, taip kaip tarp dulkės ir žvaigždės telpa visa Visata. Apie dramblių mokiniai skaitys jiems jau pažįstamo poeto Liutauro Degėsio eilėrašį „Dramblys nori dangaus“. Vadovėlyje yra tik jo ištrauka – pirmoji pusė, nes jis netrumpas, nenorėjome mokinių išgąsdinti ilgu tekstu. Tačiau mokytojo knygoje pateikiame jo tęsinį, kad mokytojas perskaitytų vaikams visą kūrinį. Be to, vadovėlyje nepateikdami viso eilėraščio turėjome ir tikslą lavinti vaikų fantaziją – tegul jie paspėlioja, kas toliau nutiks drambliui. O eilėrašties išties kupinas netikėtumų, gražių jausmų, lyrizmo, o kartu nepaprastai vaikiškas, žaismingas, dramblio norai labai panašūs į vaikų norus. Poetas puikiai supranta vaiko nuotaikas, jausmus, svajones. Dalykiniai tekstai apie stumbrus toliau skatins pažinti Lietuvos gamtą, jos gyvūnijos istoriją, mokys suprasti pateiktą informaciją, patiems jos ieškoti internetinėje erdvėje ir kituose šaltiniuose, turtins mokinių žodyną. Mokytojas nuteikia vaikus klausytis L. Degėsio eilėraščio „Dramblys nori dangaus“ (galima paprašyti užsimerkti ir pasakyti: „dabar jums paskaitysiu labai gražų eiliuotą sapną“). Eilėrašį reikėtų skaityti raiškiai, perteikti jo nuotaiką, dramblio prašymą. Galima pasirinkti vaikišką intonaciją – tarsi skaitytų vaikas, galima pabūti aktoriumi. Taigi kiekvienas mokytojas renkasi, kaip skaitys. Kai mokiniai išklauso eilėrašį, paklauskime jų: <i>Ką matė klausydamiesi šio kūrinio? Kokį įsivaizdavo dramblių? Gal kuris eilėraščio žodis apie dramblių nustebino, įsiminė? Kaip jiems patiko dramblys? Ką jiems priminė šis dramblys?</i> Tegul mokiniai atsako laisvai, taip, kaip jiems atrodo, kaip jie suprato. Labai svarbu, kad jie kalbėtų, reikštų savo mintis.

Eilėraščio analizė.

Skirkime vieną kitą minutę laiko, kad visi mokiniai tyliai perskaitytų eilėrašį, paklaustų nežinomų žodžių, pasimokytų skaityti. Atkreipkime jų dėmesį į didžiosiomis raidėmis rašomus žodžius *Dramblys, Vėjas* – paaškinta plakatėlyje „**Įdomu!**“.

Tada detaliau visi kartu panagrinėkime kūrinį. Galima remtis ir klausimais po tekstu. Pirmiausia – kas stebina šiame eilėraštyje. Tegul vaikai randa tekste ir perskaito (*ant kaimyno stogo, rožinis Dramblys*). Įdomi detalė – ant kaimyno stogo. Juk iš tiesų ant savo namo stogo ką nors pamatyti sunku, reikia paeiti toliau, o kaimyno stogą matome, nes kaip tik žiūrime iš toliau.

Aptarkime, kaip atrodo tas dramblys, koks jis. Poetas jį sukūrė tikrai nepaprastą: rožinės spalvos (primena vaikišką žaislą), moka skraidyti, gražus straublys, kaip visi drambliai judina savo ausis, ir... moka kalbėti. Raskime tekste, su kuo kalbasi dramblys, ir perskaitykime jo norus: paragauti dangaus, mėnulio, debesėlių, žvaigždžių. Kokie norai! Kaip sunkiam drambliui pakilti iki dangaus? Paskatinkime mokinius fantazuoti: kaip Dramblys pakils į tokį aukštį, ar išpildys savo norus.

Kai mokiniai pasakys savo spėjimus, perskaitykime visą eilėrašį. Pateikiame jo tęsinį:

Susikibę už rankų –
Vėjas ir tavo Dramblys –
Skrenda tiesiai į dangų,
Vis aukštyn ir tolyn.

Nosys abiem apšalo,
Pilna visur debesų,
Nėr to dangaus nė galo
Ir nesimato ausų.

Ir staiga jie suprato,
Ir nuliūdo Dramblys,
Net ir Vėjas pamatė,
Kad dangaus nepavys.

Nepavyks pasigauti
Debesėlio saldaus,
Nepavyks paragauti
Mėnesėlio medaus.

Ak, kaip gaila, kaip gaila
Debesėlių saldžių,
Ak, kaip linksma ir kvaila –
Panorėti žvaigždžių.

Degėsys L. Žvėrynas. Gėlynas. V.: Kronta, 2006. P. 66–67.

Išklausę visą kūrinį, tegul vaikai aptaria, kaip jiems pavyko nuspėti

III <i>Gramatinės užduotys.</i>	eilėraščio tęsinį. Labai graži poeto L. Degėsio eilėraščio kalba. O dramblio žodžiais tarsi kalba pats vaikas. Pasiūlykime mokiniams išmokti atmintinai paskutinius du eilėraščio posmus, kuriais jis kreipiasi į vėją. Galime pasimokyti visi kartu choru. Paprašykime mokinių, kad šį eilėrašį garsiai perskaitytų namiškiams.
IV <i>Užduotys pratybų sąsiuvinyje:</i> - <i>turtiname žodyną;</i> - <i>kuriame mįsles;</i> - <i>randame daiktavardžius, aptariame jų reikšmę;</i> - <i>nagrinėjame daiktavardžius.</i>	Dabar paanalizuokime eilėraščio daiktavardžius – ką jie reiškia. Mokiniai nesunkiai turėtų rasti ir pasakyti didelius daiktus reiškiančius daiktavardžius: <i>stogo, Dramblys, straublys, galva, ausis</i> (juk dramblio kūno dalys išties didelės), <i>dangus, mėnulis, žvaigždės, Vėjas</i> (nors ir nematomas). Galima žodžiu sugalvoti ir sakinių su žodžiais <i>mėnulis, vėjas</i> ir kitais rasta daiktavardžiais. Mokinių veiklai pakeisti skirtas 1 pratimas – nuspalvinti dramblių ir užrašyti jo kūno dalis. Taigi dramblys spalvinamas rožine spalva (galime pasakyti mokiniams, kad kai kada vartojamas šios spalvos pavadinimas <i>ružava</i> yra netaisyklingas, nelietuviškas). Kai kurios dramblio kūno dalys yra paminėtos eilėraštyje, kitas mokiniai jau irgi turėtų žinoti, nes ne kartą mokėsi apie gyvūnus. Galima ant piešinio užrašyti: <i>straublys, iltys, akys, kakta, galva, nugara, uodega, kojos</i>. Paklauskime, ko trūksta piešinyje. Ausų – tegul vaikai jas nupiešia. Susiskirstę į grupes mokiniai sugalvoja mįslę apie dramblių (2 pratimas). Kodėl tokios mįslės nėra lietuvių tautosakoje, labai aišku: mįslės kūrė mūsų proseneliai, kurie gyvenime nebuvo matę šių gyvūnų, nes jie Lietuvoje negyveno. Mįslės gali būti labai paprastos, svarbu, kad vaikai mąstyty, stengtųsi „pagauti“ mįslės kodą, sugalvotų, po kuo „paslėpti“ dramblių. Pavyzdžiui, mūsų paklausti ketvirtokai sukūrė tokių mįslių: <i>Keturi stulpai keliu eina. Vienas priekyje linguoja, du šone lapatuoja. Koks gyvūnas nešioja ugniagesių žarną?</i> Toliau mokomės pažinti daiktavardžius, aptariame jų reikšmę – 3 pratimas. Vaizdingas šuns Mauricijaus aprašymas, perskaitykime jį, raskime vaizdingus pasakymus: <i>nebe mažas kamuoliukas, grybšteli nagais, nukąra ilgas liežuvis, tarsi ant dantų pakabinta skepeta</i> (skara). Mokiniai dar kartą prisimena gyvūno kūno dalių pavadinimus – randa Mauricijaus aprašyme ir pabraukia: <i>galva, pečiai, letenos, nagais, liežuvis, dantų, akys, antakių dėmelėmis, nasrus, nugarą</i>. Aptarkime žodžius <i>grybšteli, lekuoja, urzgia</i>. Juos sakome tik kalbėdami apie gyvūnus. Ketvirtas pratimas skirtas prisiminti daiktavardžio gramatinius požymius: mokiniai surašo į lentelę, ką reiškia pateikti daiktavardžiai, jų klausimus, pažymi, kurios jie giminės ir skaičiaus: <i>galva</i> – kūno dalis, kas?, mot. g., vns. <i>letenos</i> – kūno dalis, kas?, mot. g., dgs. <i>vaikai</i> – žmogus, kas?, vyr. g., dgs.

V

*Dalykinio teksto
skaitymas, analizė
pagal vadovėlio
klausimus.*

nagais – kūno dalis, kuo? vyr. g., dgs.
nugarą – kūno dalis, ką? mot. g., vns.

Vadovėlio **tekstai apie stumbrus** pažymėti savarankiško skaitymo ženklų. Galima juos savarankiškai tyliai skaityti klasėje (jeigu lieka laiko), galima pasiūlyti perskaityti namie. Apie stumbrą jau buvo trumpai kalbėta II klasėje, todėl vaikams turėtų būti nesunku suprasti šiuos tekstus. Jeigu skaitysime juos klasėje, aptarkime pagal vadovėlio klausimus: tema aiški – stumbrai, iš tekstų sužinome, kur ir kada šis žvėris buvo paplitęs Europoje ir Lietuvoje, kodėl ir kada jie išnyko, kada vėl buvo atvežti į Lietuvą. Jeigu mokiniai matė stumbrą zoologijos sode, tegul pasako savo įspūdžius apie jį. Dar įdomu, kad stumbras labai panašus į bizoną, gyvenantį Amerikoje. Vadovėlyje siūloma paieškoti žinių apie šį žvėrį.

VI

Namų darbas.

Pratybų sąsiuvinyje tęsiama stumbro tema: mokinys įrašo žodžius į sakinius apie stumbrą. Skirdami namų darbą paraginkime vaikus pirmiausia savarankiškai, iš atminties įrašyti trūkstamus sakinių žodžius tekste „Apie stumbrus“, o paskui pasitikrinti vadovėlyje:

Apie stumbrus

Prieš kelis šimtus metų Europoje buvo daug stumbrų. Didelės jų bandos ganėsi ir Lietuvoje. Žmonės medžiojo stumbrus. Dvidešimto amžiaus pradžioje miškuose stumbrų visai neliko. Jie gyveno tik zoologijos soduose.

1969 metais į Lietuvą buvo atvežta stumbrų. Dabar laisvėje jų gyvena apie 130. Šie žvėrys įrašyti į Raudonąją knygą.

Antras pratimas primins ketvirtokams gyvūno aprašymą: reikia trumpai pagal nuotraukas apibūdinti stumbrą ir bizoną. Tegul kiekvienas mokinys parašo pagal savo kalbos išgales. Turėtų apibūdinti žvėries kūną (*stambus, didelė ketera, plati krūtinė*), kitas ryškiausias dalis (*dideli, smailūs ragai, tankus kailis, trumpa uodega, bukas snukis, mažos akys*). Be to, stumbro aprašymą skaitė vadovėlyje, gali juo pasinaudoti. Apibendrinimas: stumbras – įspūdingas gyvūnas. Šie požymiai tinka ir bizonui apibūdinti. Paieškojęs informacijos apie bizoną, mokinys gali ir daugiau apie jį parašyti.

Trečias pratimas tarsi apibendrina skyriaus 1 ir 2 temą: mokinys surašo, kokius mažus ir kokius didelius gyvūnus jis žino. Mokiniai tikriausiai surašys skirtingus gyvūnus, ir tai gerai. Gali būti paminėti ir vabalai, ir paukščiai, ir ropliai, ir naminiai gyvuliai ar laukiniai žvėrys. Svarbu, kad mokinys pavartotų daiktavardžius, jais plėstų savo žodyną.

3 tema. MAŽOSIOS IR DIDŽIOSIOS RAIDĖS

Tikslas – skaityti kalbos teorijai (gramatikai) skirtus tekstus, juos suprasti, susipažinti su bendriniais ir tikriniais daiktavardžiais, suprasti, kaip gali būti padaromi tikriniai daiktavardžiai, kaip jie atsiranda, mokytis juos rašyti:

- skaitys straipsnį „Kodėl vienur **Rasa**, o kitur **rasa**?“;
- supras, kada tas pats daiktavardis gali būti rašomas mažąja ir didžiąja raide;
- susipažins su sąvokomis **bendriniai daiktavardžiai**, **tikriniai daiktavardžiai**;
- daugiau sužinos, kurie lietuvių kalbos daiktavardžiai yra tikriniai;
- toliau mokysis rašyti tikrinius daiktavardžius, palygins, kaip rašomi šie daiktavardžiai anglų kalboje;
- patys kurs pavadinimus – tikrinius daiktavardžius.

Priemonės: Vad. P. 62–63. Pr. 1. P. 52–53.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Dalykinio straipsnio skaitymas ir aptarimas.</i> II <i>Kalbos teorijos straipsnio skaitymas.</i>	Rašyti vardus, pavardes, miestų ir kitus pavadinimus pradinukai mokėsi jau nuo I klasės. Dabar susipažįsta su sąvokomis bendriniai daiktavardžiai, tikriniai daiktavardžiai, plečia supratimą apie tikrinius daiktavardžius, pratinasi juos taisyklingai rašyti. Labai svarbu, kad mokiniai suprastų, jog lietuvių kalboje didžiąja raide rašoma tik dalis daiktavardžių, skirtingai nuo kai kurių kalbų, kuriose visi daiktavardžiai rašomi didžiosiomis raidėmis. Tegul mokiniai būtinai pasako, kaip rašomi anglų kalbos daiktavardžiai, paklauskime kada jie išmoko juos rašyti. Straipsnis „Kodėl vienur Rasa, o kitur rasa?“ skaitomas klasėje garsiai pastraipomis ar ištiesai – svarbu, kad mokiniai jį suprastų. Jis parašytas panaudojant vaikams suprantamą situaciją ir dialogą, todėl jį suprasti nesunku. Nesunkiai įmins mįslę, nes net ir nuotrauka yra – <i>rasa</i>. Mokiniai susipažįsta su vienu lietuvių kalbos tikrinių daiktavardžių darybos būdu: lietuviški vardai gali atsirasti iš paprastų, kasdien vartojamų daiktavardžių. Aptarkime, iš kokių daiktavardžių kilę vardai: <i>Vakarė</i> – <i>vakaras</i>, <i>Ugnė</i>, <i>Ugnius</i> – <i>ugnis</i>, <i>Audrius</i>, <i>Audra</i> – <i>audra</i>, <i>Rytis</i>, <i>Rytė</i> – <i>rytas</i>. Patyrinėkime klasės mokinių vardų kilmę (mokytojas turėtų pasiruošti, pasižiūrėti internete apie klasės mokinių vardų kilmę. Lietuvoje yra išleistas ir „Lietuvių vardų kilmės žodynas“ (Kuzavinis K., Savukynas B. Lietuvių vardų kilmės žodynas. V.: Mokslo ir enciklopedijų I-kl., 1994) Aptarimo pabaigoje visi atsakykite į straipsnio pavadinimo klausimą: <i>Rasa</i> rašome didžiąja raide, nes tai mergaitės vardas, <i>rasa</i> rašome mažąja raide, nes tai paprastas daiktavardis, kuriuo įvardijame gamtos reiškinių, tokių daiktavardžių daug: <i>rasa</i>, <i>lietus</i>, <i>sniegas</i>, <i>vėjas</i>, ... Labai atidžiai, pastraipa po pastraipos skaitome straipsnį „Bendriniai ir tikriniai daiktavardžiai“. Aptarkime kiekvieną teiginį, išsiaiškinkime sąvokų kilmę (straipsnyje paaishkinta, kodėl daiktavardis <i>bendrinis</i>, o kodėl

III <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - <i>lietuviškų vardų kilmės aiškinimasis;</i> - <i>lietuviškų vietovardžių kilmės aiškinimasis;</i> - <i>žemynų, kalnų ir kt. pavadinimų rašymas;</i> - <i>miesto gatvių pavadinimai;</i> - <i>kūrybinis darbas.</i>	<i>tikrinis</i>). Perskaitykime, kokie daiktavardžiai rašomi didžiąja raide, ir išsiaiškinkime, kuriuos rašybos atvejus mokiniai jau žinojo. Sąrašo gale padėtas daugtaškis – prisiminkime dar kuriuos pavadinimus rašome didžiąja raide. Pavyzdžiui, dar nepamirėta knygų, laikraščių, kavinių pavadinimai. Visi kartu skaitykime bendrinius ir tikrinius daiktavardžius ir juos suporuokime – iš kurio bendrinio daiktavardžio kilęs lietuviškas žmogaus vardas (1 pratimas). Tikrai mokiniai nesunkiai turėtų pasakyti. Jeigu nežinos kurio žodžio reikšmės, paaiškinkime. Panašus ir antras pratimas: raskime, su kuriuo bendrinio daiktavardžiu susijęs kiekvienas vietovės pavadinimas. Galime tas vietoves rasti Lietuvos žemėlapyje. Paspėliokime, kodėl buvo taip pavadinta viena ar kita vietovė. <i>Kelmė</i> susijusi su žodžiu <i>kelmas</i>, gal ten buvo iškirstas miškai ir likę daug kelmų. <i>Molėtai</i> – <i>molis</i> (lipni, tiršta žemė), aplink tikrai molėtos žemės. <i>Elektrėnai</i> – <i>elektra</i>, ten kažkada buvo pastatyta elektrinė. <i>Druskininkai</i> – <i>druska</i>, apylinkėse srūva sūrieji šaltiniai. <i>Tauragė</i> – <i>tauras</i>, senovėje būta taurų – didelių, panašių į karvę žvėrių, gal toje vietoje buvo sumedžiotas didelis tauras. Kiti pavadinimai: <i>Šilalė</i> – <i>šilas</i>, <i>Stakliškės</i> – <i>staklės</i>, <i>Raseiniai</i> – <i>rasa</i>, <i>Biržai</i> – <i>biržė</i>, miške iškirsta vieta, plynuma, <i>Obeliai</i> – <i>obelis</i>, <i>Trakai</i> – <i>trakas</i>, proskyna miške, tarp ežerų. Trečiame pratime reikia baigti rašyti sakinius, aptarti tikrinius daiktavardžius – žemynų pavadinimus: <i>Mes gyvename Šiaurės Amerikos žemyne. Lietuva yra Europoje. Aukščiausi pasaulio kalnai stūkso Azijos žemyne. Kengūra yra Australijos simbolis. Dakaro ralis vyksta Afrikos žemyne. Šalčiausia yra Antarktidoje.</i> Pratybų sąsiuvinyje pateikta Palangos kurorto žemėlapiio dalis (4 pratimas). Įsižiūrėkime į jį ir aptarkime, kurios gatvės eina jūros link. Pagrindinė gatvė, mus nuvesianti prie jūros tiesiai prie Palangos tilto yra <i>Jono Basanavičiaus</i> vardu pavadinta. Dar į pliažą galime nueiti <i>Jūratės</i>, <i>Kastyčio</i>, <i>Šermukšnio</i> ir kt. gatvėmis. Toliau aptarkime gatvių pavadinimų įvairovę (5 pratimas): Palangoje yra gatvių, pavadintų garsių žmonių vardais (<i>S. Dariaus ir S. Girėno</i>, <i>Vydūno</i>, <i>Gedimino</i>, <i>Kęstučio</i>, <i>Žemaitės</i>, <i>M. Valančiaus</i> ir kt.), Lietuvos miestų vardais (<i>Druskininkų</i>, <i>Kretingos</i>, <i>Neringos</i> ir kt.), augalų, kitų gamtos objektų vardais (<i>Plukiu</i>, <i>Ajerų</i>, <i>Gintaro</i>, <i>Bangų</i> ir kt.), daiktų ir kitokiais vardais (<i>Plytų</i>, <i>Pirties</i>, <i>Ganyklų</i> ir kt.). Parašykime sąsiuvinyje minėtų pavadinimų pavyzdžių, akcentuokime, kad visi jie žemėlapyje rašomi didžiąja raide, nes čia visi jie yra tikriniai daiktavardžiai. Galime pakalbėti, kaip vadinasi miesto, kuriame gyvena mokiniai (Čikagos ar kt.), gatvės, kaip jos rašomos. Gal ketvirtokams bus įdomu sugalvoti naujų miesto gatvių pavadinimų. Šeštame pratime mato nežinomo miestelio planą. Tegul kiekvienas sugalvoja

gatvių, aikštės, upės, ežero pavadinimus ir pavadina miestelį. Pavadinimai gali skambėti labai įvairiai, netikėtai, fantastiškai.

4 tema. MUMS ŠVENTI LIETUVIŠKI VARDAI

Tikslas – prisiminti žymiausius Lietuvos žmones, įvykius, gamtos objektus, skaityti Lietuvai skirtus gražiausius posmus, ugdytis meilę savo tėvų ir protėvių žemei; įtvirtinti tikrinių daiktavardžių rašybą:

- skaitys **Bernardo Brazdžionio** eilėraščių „Lietuvos vardas“;
- išreikš savo įspūdžius, jausmus, patirtus klausantis kūrinio;
- mokysis analizuoti eilėraščio vaizdus, poeto reiškiamus jausmus;
- susipažins su **Tado Gutausko** skulptūra „Vienybės medis“;
- prisimins skaitytų lietuvių rašytojų pavardes;
- pasitikrins, ar žino didžiausias Lietuvos upes, ežerus, kalvas, piliakalnių;
- mokysis rašyti kūrinių pavadinimus kabutėse.

Priemonės: Vad. P. 64–65. Pr. 1. P. 54–55.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Eilėraščio skaitymas ir pirmųjų įspūdžių aptarimas.</i> II <i>Eilėraščio prasmų aiškinimasis.</i>	Tikrinių daiktavardžių rašybos mokymą integruokime su Lietuvos istorijos, gamtos pažinimu. Mokiniai jau daug ko mokėsi, daug ką žino. Ketvirtokams siūlomas sudėtingesnis, tačiau vienas iš gražiausių žymaus mūsų poeto Bernardo Brazdžionio eilėraščių „Lietuvos vardas“ (į vadovėlį įdėta pirmoji jo pusė, likusią dalį mokytojas perskaitys garsiai). Eilėraščių išreiškia pačius gražiausius, stipriausius jausmus: meilę Lietuvai, pasididžiavimą jos garbinga paeitimi, gamtos grožiu. Poetas pažeria skaitytojui pačias gražiausias Lietuvos vaizdo detales, tarsi nuostabaus vitražo gabaliukus, iš kurių vaizduotėje turėtų susidėlioti nuostabūs protėvių gimtinės peizažai. Mokytojas nuteikia vaikus klausytis (gal klasė turi kokią nors eilėraščių klausymosi tradiciją) ir raiškiai perskaito visą Bernardo Brazdžionio eilėraščių „Lietuvos vardas“ (kadangi tai lyrinis eilėraščių, neskaidykime jo dalimis). Eilėraščių tęsinys: Lietuva, kai aš tave tariau, Ausyse suaidi laimės gandas, Mirgant vaivorykštėm žiburių, Pinas padavimai ir legendos. Gintaras, sula, midus, medus Nemunais per žemės širdį teka, Ir lietuvis laisvas, išdidus Į užburimą kalną randa taką. Ir senolių amžina ugnis

Ž
pagojis – vieta prie gojaus: Aukštuos pagojuos dar ošia ažuolai. (LKŽ. IX)
gojus – nedidelis gražus miškelis (LKŽ. III)

Aukuruos aukštų pagojų dega,
Iš kapų pabudintas šauklis
Pučia amžių balso didį ragą.

Ir girdžiu galingam jo balse:
Lietuva – septynios aukso saulės!
Kam užges tėvynė širdyse,
Tuščias ir beprasmis šis pasaulis!..

Brazdžionis B. Poezijos pilnatis. V.: Lietuvos kultūros fondas, „Sietynas“, 1989. P. 348.

Patylėkime minutę ir paklauskime mokinių, ką jie jautė, ką girdėjo, regėjo klausydamiesi šio kūrinio. Tegul vaikai kalba laisvai, kaip moka. Kai kurie gal visai tylės, neverskime jų atsakyti. Ir mokytojas gali išsakyti savo jausmus, patirtus skaitant šį eilėrašį.

Dar kartą skaitykime kiekvieną eilėraščio eilutę ir aiškinkimės jos prasmę. Mokytojas gali pateikti vaikams pagalbinius klausimus.

Ką poetas regi savo vaizduotėje, prisiminimuose, kai taria Lietuvos vardą? Raštų raštai (galime įsivaizduoti, kad poetas regi audėjų išaustas lovatieses, staltieses, juostas – gal jo motina ar senelė audė); pilna padangė vyturių (jų buvo daug Lietuvos laukuose, jie skambėdavo nuo vyturėlių čirenimo); linų žydėjimas be krašto (labai didelis mėlynai žydinčių linų laukas).

Ką jis girdi? Senus, šventus girių, upių, sodybų, klonių vardus. Čia galime paminėti daug ką: šventus ažuolynus, upes, kalnelius, ant kurių senovėje vaidilutės kūrendavo šventąją ugnį. Tegul mokiniai prisimena Lietuvos upių, ežerų pavadinimų.

Sunkią skausmo skara suardai – gal kai pakeli akis į dangų, pamatai Sietyno žvaigždyną, užmiršti patirtas istorijos skriaudas, tautos skausmą.

Ką poetas prisimena iš praeities? Dainas, mįsles, pasakas, kunigaikščių pilis su pakeliamais tiltais, kurie saugodavo pilis nuo priešų įsiveržimo.

Paskutiniame posme poetas lygina Lietuvą net su trimis saulėmis ir prisipažįsta, kad be Tėvynės jam tuščias, beprasmis pasaulis.

Ir antroje eilėraščio dalyje, kurią perskaitė mokytojas, poetas kalba apie Lietuvos simbolius: legendas, gintarą, medų... Apie šauklį, kuris senovėje kviesdavo lietuvius į kovą su artėjančiais kryžiuočiais. Pabaigoje – Lietuva prilyginama jau septyniom aukso saulėm (septyni – laimingas, stebuklingas skaičius) ir baigiama svarbiausiais žodžiais tarsi šūkiu:

*Kam užges tėvynė širdyse,
Tuščias ir beprasmis šis pasaulis!..*

<i>Namų darbai</i>	mokiniui prisiminti: - tikrinius daiktavardžius – juos ras pirmo pratimo tekste, visi pradedami rašyti didžiąja raide (<i>Žemaitijoje, Lietuvos, Platelių</i> ir t. t.) - gyvūnų vardų rašymą (2 pratimas); - mėgstamiausią rašytoją ir jo labiausiai patikusią knygą, kaip ją užrašyti (3 pratimas); - šalių, miestų, upių pavadinimų rašymą (4 pratimas).

5 tema. NEUŽMIRŠTAMOS DATOS

Tikslas – prisimins svarbiausias Lietuvos istorijos datas, skaitys ir kalbės apie reikšmingus įvykius; mokysis taisyklingai rašyti švenčių pavadinimus, datą, įtvirtins tikrinių daiktavardžių rašybą:

- klausysis mokytojo skaitomo **Maironio** eilėraščio „**Kur bėga Šešupė**“, skaitys jo ištrauką, aptars jį;
- skaitys informacinį straipsnį apie valstybines šventes „**Žinome, branginame, švenčiame!**“;
- prisimins svarbias Lietuvai datas (straipsnis „**Ar žinote šias datas?**“);
- mokysis taisyklingai rašyti datą lietuvių kalba;
- įtvirtins tikrinių daiktavardžių rašybą;

Priemonės: Vad. P. 66–67. Pr. 1. P. 56–57.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Pamokos temos skelbimas.</i>	Apie Lietuvai svarbias valstybines šventes mokiniai jau mokėsi I – III klasėje, šios šventės švenčiamos ir lituanistinėse mokyklose, šeimose. Todėl šį kartą jas reikės tik prisiminti ir pagal mokinių gebėjimus giliau aptarti jų prasmę, reikšmę. Suprantama, kad visko aprėpti ir giliai suprasti pradinukai dar nepajėgūs, bet kalbėti apie tai ir žinoti pačius svarbiausius dalykus, mūsų manymu, reikia. Tik pasistenkime mokiniams kuo paprasčiau paaiškinti tų švenčių esmę. Skaitydami ir kalbėdami apie šias datas kartu mokysimės taisyklingai rašyti švenčių pavadinimus, datas. Mokytojas pamoką gali pradėti Maironio eilėraščio skaitymu: raiškiai perskaitykime mokiniams eilėrašį „Kur bėga Šešupė“ (galime skaityti ne visą, o tik dalį) (tikriausiai šis eilėraštis kokiam nors rinkinyje yra kiekvienos mokyklos bibliotekoje, bet kad mokytojui nereikėtų ieškoti, pateikiame ir čia) Maironis KUR BĖGA ŠEŠUPĖ Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka, Tai mūsų tėvynė, graži Lietuva;

Čia broliai artojai lietuviškai šneka,
 Čia skamba po kaimus Birutės daina.
 Bėkit, bėkit mūsų upės, į marias giliausias!
 Ir skambėkit, mūsų dainos, po šalis plačiausias!

Kur rausta žemčiūgai, kur rūtos žaliuoja
 Ir mūsų sesučių dabina kasas,
 Kur sode raiboji gegutė kukuoja,
 Ten mūsų sodybas keleivis atras.
 Kur žemčiūgai, žalios rūtos, kur raiba gegutė,
 Ten tėvynė, ten sodybos, ten sena močiutė.

Ar giedros išaušta pavasario dienos,
 Ar krinta po dalgiu žvangučiai lankos,
 Ar dreba nuo šalčio apleistos rugienos, –
 Mums savo tėvynė graži visados.
 Ar pavasaris išaušta, ar kaitri rugpjūtė,
 Tu gražiausia, maloniausia, Lietuva-matute!

Ar šviečia mums saulė, ar orai aptemę,
 Tu mūsų brangiausia prabočių šalis!
 Čia prakaitu mūsų aplaistyta žemė,
 Čia tiek atminimų atranda širdis!
 Ar laiminga, ar varguose, visados tu miela,
 Atminimais taip turtinga ir brangi kaip siela!

Čia Vytautas didis garsiai viešpatavo,
 Ties Žalgiriu priešus nuveikęs piktus;
 Čia bočiai už laisvę tiek amžių kariavo;
 Čia mūsų tėvynė ir buvo, ir bus.
 Čia kur Vytautas Didysis mus ir Vilnių gynė,
 Bus per amžius, kaip ir buvus, Lietuvos tėvynė!

Apsaugos, Aukščiausias, tą mylimą šalį,
 Kur mūsų sodybos, kur bočių kapai!
 Juk tėviška Tavo malonė daug gali!
 Mes Tavo per amžius suvargę vaikai.
 Neapleisk, Aukščiausias, mūsų ir brangios tėvynės
 Maloningas ir galingas per visas gadyne!

Maironis. Lyrika. V.: Vaga, 1988. P. 110–111.

Tada paskelbkime pamokos temą: „prisiminsime Lietuvai ir mums visiems svarbias šventes. Apie jas jau skaitėme, kalbėjome I – III klasėje. Gal galite pasakyti kurias? Kaip manote, kodėl pamoką pradėjome Maironio eilėraščio skaitymu?“ Tegul mokiniai pasamprotauja. O jeigu

Ž

prabočiai – seneliai, proseneliai, protėviai
žemčiūgai – čia darželio gėlės.
 kvapieji pelėžirniai, kaimo žmonių vadinami žirneliais
žvangučiai – pievos augalai
Aukščiausias (Aukščiausias) – Dievas, Viešpats

II <i>Poeto žodžiai apie laisvę, Tėvynę.</i> III <i>Teksto apie šventes skaitymas, švenčių aptarimas.</i> IV <i>Teksto apie svarbias</i>	negebės, paaiškinkime, kad poetas šiame eilėraštyje kalba apie lietuvių, mūsų protėvių, kovą už laisvę, o visos šiandien aptariamoms šventėms skirtos laisvės kovoms pažymėti, prisiminti. Trumpai pakalbėkime apie eilėrašį. Tegul mokiniai paskaito jo ištrauką, pateiktą vadovėlyje, ir pakalba, kuriuos poeto žodžius galime susieti su šią pamoką aptariamomis šventėmis. Iš tiesų apie kovas už laisvę kalbama kiekvienoje posmo eilutėje. Dar kartą perskaitykime jas. Skaitykime tekstą „Žinome, branginame, švenčiame!“. Pradėkime apie pirmąją šventę – Valstybės dieną. Tegul perskaito gerai skaitantis mokinys arba pasiūlykime mokiniams perskaityti tyliai. Kokia tai šventė – paaiškinta, galime dar kartą pabrėžti, kad tai mums, lietuviams, labai svarbi diena – šalies gimimo diena, tarsi mūsų gimimo dienos, o jos kiekvienam iš mūsų labai svarbios. Atsiverskime pratybų sąsiuvinį ir susiraskime šiai šventei skirtą plakatą (1 pratimas). Pakalbėkime, kokia tai šventė (linksma, liūdna, įspūdinga, ...), kokia spalva tiktų jos plakatui, ir pasiūlykime mokiniams ja nuspalvinti arba apvedžioti, papuošti šį plakatą. Panašiai atliekame užduotis, skirtas kitai šventei – Vasario 16-ajai – Lietuvos valstybės atkūrimo dienai: mokiniai skaito tekstą, aptaria jo turinį. Pabrėžkime žodžius <i>valstybės atkūrimo</i> – senovėje buvo Lietuvos valstybė, kurią sukūrė karalius Mindaugas, bet rusų caras ją pavergė, panaikino net jos vardą, o 1918 metais lietuviai valstybę atkūrė. Dar galime įsižiūrėti į vadovėlio paraštėje esančią Vasario 16-osios Akto nuotrauką. Ji nedidelė, tačiau pradžia galime įžiūrėti ir perskaityti, taip pat perskaityti užrašą po Akto – sužinosime, kuriame laikraštyje buvo paskelbtas Aktas. Galime papasakoti mokiniams, kad šis labai labai svarbus Lietuvai dokumentas buvo slėptas nuo įvairių okupantų, ilgai nerastas, ir tik prieš keletą metų profesoriaus Mažylio surastas viename Vokietijos archyve (archyvas – ten, kur saugomi svarbūs raštai, dokumentai, dažna šeima turi savo archyvą). Mokytojas daug informacijos gali rasti ir internete. Vėl raskime plakatą pratybų sąsiuvinyje, aptarkime, kokia spalva jį mokiniai siūlo nuspalvinti, kodėl. Skaitome apie Kovo 11-ąją – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną. Dabar pabrėžkime žodžius <i>Nepriklausomybės atkūrimo</i> – ir lietuviai, ir daugelis kitų tautų nelaikė, kad Lietuvos nebėra, kai sovietai okupavo mūsų šalį, nepripažino jų valdžios, tačiau nepriklausomybę Lietuva buvo praradusi, ji buvo pavergta. Todėl Kovo 11-oji laikoma Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena. Nuspalvinkime jai skirtą plakatą pratybų sąsiuvinyje. Aptarkime, kaip rašomi švenčių pavadinimai. Tekstą „Ar žinote šias datas?“ mokiniai skaito tyliai savarankiškai arba jis skiriamas skaityti namie.

<i>datas skaitymas, aptarimas.</i> V <i>Kaip taisyklingai rašyti datą?</i> VI <i>Namų darbai.</i>	Jeigu skaitysime klasėje, trumpai aptarkime kiekvieną datą, išsiaiškinkime, kas neaišku. Esmė vadovėlyje parašyta. Galima nesiplėsti, tačiau jeigu mokytojas mano reikalinga, galima apie šias datas arba apie vieną kurią pakalbėti plačiau, paieškoti nuotraukų internete. Pasiūlykime vėl atitinkamomis spalvomis nuspalvinti arba papuošti plakatus pratybų sąsiuvinyje. Manome, kad skausmingoms datoms, pavyzdžiui, Sausio 13-ajai, Birželio 14-ajai tiks tamsesnės spalvos – tegul sprendžia mokiniai. Reikėtų numatyti laiko datų rašymui. Atlikime pratybų sąsiuvinio užduotis. Perskaitome 2 pratimo tekstą, trumpai paaiškiname tą informaciją, kuri mokiniams nauja, randame ir pabraukiame datas. Tada 57 puslapio plakatėlyje „Mokomės!“ susipažįstame su datos rašymo reikalavimais. Dar kartą peržiūrėkime antro pratimo datas ir nuspręskime, kuriuo būdu jos parašytos (ilguoju būdu). Atlikime 3 pratimą – kiekvienas pasimokykime rašyti datą. Palyginkime, kaip datą rašote anglų kalba. Įtvirtinkime taisyklingą datos rašymą ilguoju būdu atlikdami 4 pratimą. O kad įsitikintume, kad išmokome rašyti datą, ištaisykime Dagnos klaidas (5 pratimas). Mergaitė padarė šias klaidas: <i>2009 sausio 1 d. reikia rašyti 2009 m. sausio 1. d.</i> <i>2012 m. liepos 24 - 2012 m. liepos 24 d.</i> Jei trūksta laiko, šį pratimą galima skirti namų darbui. Pats mokytojas sprendžia, kada ir kur mokiniai atliks III testą. Jį gali atlikti savarankiškai namie ir vėliau, mokytojui padedant, įsivertinti. Gali būti skirta laiko klasėje (reikėtų vienos pamokos).

III T E S T A S – ką išmokai per pirmąjį mokslo metų lietuviškoje mokykloje pusmetį

Tikslas – įsivertinti, ką išmoko per pirmąjį mokslo metų pusmetį: kaip supranta skaitomą tekstą; kaip atpažįsta sakinio veiksnį ir tarinį, sudaro sakinius, moka rašyti dialogo skyrybos ženklus:

- skaitys tekstą ir atsakys į klausimus;
- ras sakinio veiksnį ir tarinį;
- iš pateiktų žodžių sudarys sakinius;
- parašys dialogo skyrybos ženklus;
- sugalvos ir parašys tekstą, kuriame bus pavartota tikrinių daiktavardžių;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Pr. sąs.1. P. 58–59.

<i>Mokytojui.</i>	Šis testas įsiterpia į daiktavardžiui skirtą skyrių, kai pagal mūsų planą maždaug baigiasi pirmasis mokslo metų pusmetis. Jis siūlo mokiniui pasitikrinti I pusmečio pasiekimus. Tačiau tai laisvas pasirinkimas – galima jį atlikti, o galima ir praleisti. Apie testų paskirtį ir tikslą jau rašyta pristatant I testą ketvirtokams (P. 44). III

I <i>Teksto skatymas ir supratimas.</i> II <i>Sakinių analizavimas ir sudarymas.</i> III <i>Dialogo, kreipinio skyryba.</i> IV V <i>Pasitikrinimas ir įsivertinimas.</i>	testas skirtas mokiniui patikrinti, kaip jis supranta skaitomą tekstą, kaip analizuoja sakinį, jį sudaro, geba rašyti dialogo skyrybos ženklus, sukurti neilgą tekstą, vartoti tikrinius daiktavardžius. Tokios užduotys pasirinktos todėl, kad mokiniai tekstus skaitė ir analizavo visą pusmetį, taip pat nemažai užduočių buvo skirta elementariai sakinio teorijai, mokytasi dialogo skyrybos, susipažinta su tikriniais daiktavardžiais. Visos testo užduotys atliekamos savarankiškai, sąžiningai. Antrąjį pusmetį ketvirtokai daugiausia laiko skirs daiktavardžių ir būdvardžių kaitymui, veiksmažodžių asmenavimui, ir tada įsivertins pasiekimus kitu testu. Trečiam testui skirti du sąsiuvinio puslapiai. Visi jo atsakymai – 60-ame sąsiuvinio puslapyje. Pirma užduotis – savarankiškai perskaityti R. Černiausko tekstą „Baubukas“, pasistengti jį suprasti be niekieno pagalbos ir atsakyti į klausimus. Galima mokiniams trumpai paaiškinti pasakojime vaizduojamą situaciją. Tai ištrauka iš R. Černiausko knygos „Vaikai ir vaидуokliai“, kurią mokiniai jau žino. Knygos veikėjo Petriuko kambaryje atsiranda baubukas. Berniukas jį mato, su juo kalbasi, o kiti žmonės – nemato. Ištraukoje yra ir to baubuko aprašymas, kurį reikia rasti ir pažymėti. Iš skaityto pasakojimo parinkti trys sakiniai. Mokinys randa ir pabraukia veiksnius ir tarinius. Trečias sakinyss sudėtingesnis – jame yra keli vienaarūšiai tariniai. Sakiniams sudaryti pateiktos žodžių grupės. Mokinys turi gebėti tuos žodžius sujungti į prasmingą sakinį pakeisdamas žodžių galūnes, t. y. suderinti žodžius. Dialogo skyrybai patikrinti pateiktas vaiko ir senelio pokalbis (autorius L. Gutauskas). Jame yra tik patys paprasčiausi dialogo užrašymo ir skyrybos atvejai. Taip pat pavartoti keli kreipiniai. Testo pabaigoje mokinys atlieka kūrybinę užduotį – sugalvoja ir parašo tekstą, jame pavartoja tikrinių daiktavardžių, pavyzdžiui, vietovių pavadinimų, veikėjų vardų ir pan. Atlikus visas užduotis reikia patikrinti atsakymus ir susiskaičiuoti teisingus. Tegul pats mokinys sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su mokytoju, ką dar jam reikėtų pasimokyti.

6 tema. LINKSMAI SU... EILĖRAŠČIU

Tikslas – padėti mokiniams suvokti, kad ir gramatika gali būti linksma; prisiminti daiktavardžių klausimus, toliau mokytis kaityti daiktavardžius, derinti juos sakinyje:

- skaitys žaismingą poeto **Č. Navakauskio** eilėrašį „**Palinksniuokim**“;
- žais eilėraščio žodžiais;
- skaitys **N. Jankutės** pasakojimą „**Keista kalba**“, aptars, kodėl ji keista;
- susipažins su sąvoka *linksniavimas*;
- toliau mokysis linksniuoti daiktavardžius – juos derinti sakinyje;
- toliau mokysis sudaryti aiškius, taisyklingus sakinius;

<i>Mokytojui</i>	Vadovėlyje pradedamos temos, skirtos daiktavardžio linksniavimui. Kaityti daiktavardžius sakinyje jau buvo mokoma nuo I klasės. II – III klasėje mokiniai susipažino su visais daiktavardžio klausimais, jais remdamiesi mokėsi derinti daiktavardžius sakinyje, rašyti jų galūnes. Ketvirtoje klasėje mokiniai sužinos, ką vadiname <i>linksniavimu</i>, ir supras, kad linksniuoti jau tikrai gerokai pramokę. Kas bus nauja? Mes nesiūlome ketvirtokams mokytis linksnių pavadinimų (juos išmoks aukštesnėse klasėse), bet siūlome, remiantis vaikams jau žinomais daiktavardžių klausimais, išmokti ir retesnius daiktavardžių linksniavimo atvejus. Vadovėlyje ir pratybų sąsiuvinyje pateikiamos visos daiktavardžių linksniuotės, tačiau su jomis teoriškai nesupažindinama (Nereikia mokytį pradinukų „daiktavardžiai, kurių galūnės -as, -is, -ys yra pirmos linksniuotės ir yra linksniuojami taip...“). Vadovėlyje pateikiami daiktavardžių linksniavimo tipai remiantis tik pavyzdžiais. Jų pateikimo sistema pagrįsta daiktavardžių vartojimo dažnumu: pirmiausia tie daiktavardžių linksniavimo tipai, pagal kuriuos linksniuojama daugiausia žodžių, paskiausiai – tie, pagal kuriuos mažiausiai. Antro pratybų sąsiuvinio gale (P. 57–58) mokiniai ras „Daiktavardžių linksniavimo atmintinę“, o vadovėlyje (P. 70) – paaiškinimą (instrukciją), kaip ta atmintine naudotis.
I <i>Temos skelbimas ir eilėraščio skaitymas.</i>	Praneškime mokiniams, kad šiandien žaisime su daiktavardžiais, kad gramatikos mokymėms linksmi. Skirkime vaikams lengvą užduotį: „pasiklausykite eilėraščio ir pasakykite, koks jis – liūdnas ar linksmas“. Perskaitykime poeto Č. Navakausko eilėrašį „Palinksniuokim“ raiškiai, svarbiausia – linksmi, tegul vaikai atsako į užduotą klausimą. O tada aptarkime, kodėl šis eilėraštis linksmas. Tegul mokiniai kalba laisvai, kaip kas mano ir geba. Tada išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius ir skirkime porą minučių laiko, kad visi pasimokytų skaityti kūrinį (tada bus lengviau atsakyti į klausimus, nagrinėti eilėrašį).
II <i>Eilėraščio aptarimas.</i>	Aptarkime eilėrašį pagal vadovėlio klausimus. Poetas sugretina du visiškai nesugretinamus dalykus – antį ir vagį. Antis paukštis, vagis – nedoras žmogus. Sekdami tarp posmų esančias rodykles, paskaitykime, kaip jiems sekasi – eilėraštyje tarsi dvi veiksmo linijos. Paskaitykime, ką veikia antis, o ką vagis. Tegul mokiniai pamėgina atsakyti į klausimą, kodėl poetas pasirinko žodžius <i>antis</i> ir <i>vagis</i>. Jeigu įsižiūrėtume į šių žodžių galūnes, įsiklausytume į jų skambėjimą, suprastume, kad taip jis padarė todėl, kad šie žodžiai skamba labai panašiai, t. y. rimuojasi (žinome, kad eilėraštyje rimas labai svarbus) ir kaitomi vienodai – įsitikinkime, kad jų galūnės vienodos. Taigi sugretindamas tarsi

III Daiktavardžių kaitymas, žaidimas žodžiais. IV Antro teksto skaitymas. Susipažinimas su sąvoka linksniavimas. V Pratybų sąsiuvinio užduotys: - prisimena- me eilėraščio rimą; - atsakome į daiktavar- džio klausimus – linksniuojame daiktavar- džius; - linksnis,	nesugretinamus dalykus, poetas sukuria juokingas situacijas, sukuria linksmą eilėraštyje. Tačiau poetas turi dar vieną labai svarbų tikslą – mokyti linksniuoti šiaip gana sunkiai kaitomus vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius su galūnėmis -is (jų galūnės dažnai painiojamos). Galime pridurti, kad Č. Navakauskas mėgsta kurti tokius eilėraščius, kuriuose žaidžiama žodžiais, mokomasi kalbos. Pasiūlykime mokiniams taip pat linksmi pakaityti pagal tarp posmų pateiktus klausimus žodžius <i>pušis</i> (mot. g.) ir <i>žvėris</i> (vyr. g.). Kaitome pagal pavyzdžius eilėraštyje <i>antis</i> ir <i>vagis</i>. O tuomet galima ir pažaisti eilėraščiu – pasirinkti vis kitus moteriškosios ir vyriškosios giminės daiktavardžius ir jais pakeisti eilėraščio antį ir vagį. Kas gausis, nežinia, nes vaikai gali pasirinkti labai įvairius žodžius, su kita galūne (<i>varlė – dėdė</i>), nes su -is būtų sunku rasti daiktavardžių porą (<i>žuvis</i> ir <i>dantis</i>). Tačiau žaidžiant šiam eilėraščiui tiks ir vienos, tos pačios, giminės daiktavardžiai (geriau moteriškosios), pavyzdžiui: <i>žąsis – avis</i>,). Šiame žaidime ne rezultatas svarbu – svarbu pats procesas. Skaitome antrąjį tekstą – N. Jankutės „Keista kalba“. Tegul pirmiausia mokiniai perskaito paaiškinimą puslapio viršuje. Reikia pasakyti, kad prozininkės N. Jankutės ir poeto Č. Navakausko kūriniai susišaukia – abu žaidžia kalba (daiktavardžiais). Atlikime pirmą užduotį – visi raskime ir dar kartą perskaitykime ponių sakinius, pamėginkime juos ištaisyti patys. Tada perskaitykime trumpą tekstą „Susipažinkime!“ – tegul mokiniai susipažįsta su žodžiu linksniavimas ir sužino, kad lietuvių kalba turi septynis daiktavardžių linksnius. Nuo šiol vietoj bendresnės reikšmės žodžio <i>kaitymas</i> galėsime vartoti žodį <i>linksniavimas</i>. Toliau atlikime likusias vadovėlio užduotis: raskime, kaip Karilė išlinksniavo žodį <i>šluota</i>, suskaičiuokime, kiek jo formų, t. y. linksnių paminėjo ji, o kiek teta Teodora. Prisiminkime daiktavardžio klausimus ir visi kartu išlinksniuokime žodį <i>saga</i> (taip kaip <i>šluota</i>). Pirmas pratybų sąsiuvinio pratimas padės mokiniams prisiminti eilėraščio rimą: perskaitykime posmus ir nuspalvinkime panašiai skambančias žodžių pabaigas, pavyzdžiui: beždžionės, žmonės, batai, akrobatai drabužį, taškais, draugužį, miškais Kad įtvirtintume daiktavardžių klausimus, atlikime linksmą antrą pratimą. Mokiniai mato paryškintus daiktavardžių klausimus, skaito klausiamuosius sakinius ir sugalvoja atsakymus. O tie atsakymai gali būti patys netikėčiausi, juokingi, nelogiški. Juk tai žaidimas. Svarbu tik taisyklingai linksniuoti daiktavardžius. Pratimą atlikime žodžiu, kad vaikai kuo daugiau pasakytų daiktavardžių, tinkančių sakiniui (suderintų, taisyklingo linksnio). Šių daiktavardžių pavyzdžių mokiniai parašo ant drugelio sparnų greta klausimų (3 pratimas). Prie visų daiktavardžio klausimų neįmanoma pateikti paskutinio, septinto,

<i>kuris neturi klausimo.</i>	daiktavardžio linksnio, nes jis neturi klausimo (šauksmininkas, kuriuo lietuvių kalboje reiškiamas kreipinys). Todėl 4 pratimo užduotis prašo mokinių su trim pasirinktais daiktavardžiais sugalvoti sakinių, kad juose būtų kreipinys. Pavyzdys pateiktas. Taigi skaitydami vadovėlyje pateiktus tekstus, atlikdami pratybų sąsiuvinio užduotis, ketvirtokai praktiškai susipažįsta su visais daiktavardžio linksniais, tik nesimoko jų pavadinimų.

7 tema. TAIP LINKSNIUOJAME LABAI DAUG DAIKTAVARDŽIŲ

Tikslas – išmokti linksniuoti dažniausiai vartojamus daiktavardžius su galūnėmis *-as, -ias, -ys, -is, -a, -ė*, juos derinti sakinyje:

- susipažins su „**Daiktavardžių linksniavimo atmintine**“, mokysis ja naudotis;
- išmoks linksniuoti šios grupės daiktavardžių pavyzdžius;
- prisimins pagrindines daiktavardžių rašybos taisykles;
- skaitys tekstą ir derins jame daiktavardžius;
- pasitikrins, kaip išmoko linksniuoti šios grupės daiktavardžius;
- toliau mokysis sudaryti aiškius, taisyklingus sakinius.

Priemonės: Vad. P. 70–71. Pr. 2. P. 2–3.

<i>Mokytojui</i> I <i>Daiktavardžių linksniavimo pavyzdžių analizavimas.</i> II	Pirmoji daiktavardžių grupė, kurią ketvirtokai mokysis linksniuoti šiame skyriuje, yra vyriškosios giminės daiktavardžiai su galūnėmis <i>-as, -ias, -ys, -is</i> ir moteriškosios giminės su galūnėmis <i>-a, -ė</i>. Iš tiesų mokiniai šiuos daiktavardžius jau mokėsi kaityti III klasėje, nes be jų neįmanoma išsiversti kalboje, jų yra labai daug. Dabar, IV klasėje, juos tarsi „įstatome“ į daiktavardžių linksniavimo sistemą. Mokiniai jau mokėsi ir šių daiktavardžių rašybą. Taigi viską reikia tik pakartoti. Nauja – remdamiesi šių daiktavardžių pavyzdžiais ketvirtokai išmoks naudotis „Daiktavardžių linksniavimo atmintine“, kad nereikėtų „kalti“ pavyzdžių, o po truputį mokytis linksniuoti natūraliai kalbant ar rašant, vartojant daiktavardžius sakinyje, o nežinant – pasitikslinti vieną ar kitą linksnį toje atmintinėje. Vadovėlyje perskaitykime temos pavadinimą: TAIP LINKSNIUOJAME LABAI DAUG DAIKTAVARDŽIŲ. „Iženkime“ į daiktavardžių namelius: pirmajame išlinksniuoti vyriškosios giminės daiktavardžiai <i>kaimas, genys</i>. Skaitykime klausimus ir daiktavardžius, palyginkime abiejų žodžių galūnes, kurios skiriasi tik minkštumo ženklu, o kurios yra visai kitokios (Ką? <i>kaimą, genį</i>, Kur? <i>kaimė, genyje</i>, be klausimo – <i>kaimė, geny</i>). Panagrinėkime moteriškosios giminės daiktavardžių linksniavimą: <i>siena, upė</i>. Su galūnėmis <i>-a, -ė</i> yra daug moteriškosios giminės daiktavardžių. Dar gali būti galūnė <i>-ia</i> (<i>dalia, valia</i> ir kt.), bet šių daiktavardžių yra labai mažai, kol kas galime apie juos ir nekalbėti.

Susipažinimas su instrukcija, kaip linksniuoti daiktavardžius pagal pavyzdį.

III

Dar kartą daiktavardžių rašybos taisyklės.

IV

„Daiktavardžių linksniavimo atmintinė“.

V

Teksto skaitymas, daiktavardžių derinimas sakinyje.

VI

Sunkesni šio tipo

Apžiūrėję, ištyrinėję, kaip linksniuojami minėti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžiai, perskaitykime plakatą „**Mokomės!**“ ir išsiaiškinkime, kokius žingsnius atliekame linksniuodami pagal pavyzdį. Žodžiu išlinksniuokime žodžius *laukas* (kaip *kaimas*), *sala* (kaip *siena*), *ežys* (kaip *genys*), *gėlė* (kaip *upė*). Pasistenkime, kad pamėgintų linksniuoti kiekvienas mokinys. Dar išlinksniuokime skyriaus pavadinimo žodžius *dramblys* (kaip *genys*), *skruzdėlė* (kaip *upė*).

Rašant vyriškosios giminės daiktavardžius su galūne **-ys**, reikia mokėti patikrinti: III klasėje mokiniai sukūrė taisyklę: jeigu ko? *genio*, tai kitose šio žodžio formose, arba linksniuose, išliks minkštumo ženklas: *geniai*, *geniams*, *geniais*, tai pat *ežio* – *ežiai*, *ežiams*, *ežiais*, *dramblio* – *drambliai*, *drambliams*, *drambliais*.

Supažindinkime mokinius su „**Daiktavardžių linksniavimo atmintinė**“: antro pratybų sąsiuvinio gale, 57–58 puslapyje, yra išlinksniuoti visų daiktavardžio linksniavimo tipų (kitaip sakant, linksniuočių) pavyzdžiai. Tegul mokiniai išsikerpa šį lapą ir įdeda į įmautę, kad turėtų po ranka, kol išmoks linksniuoti įvairiausių daiktavardžius (vadovėlyje rašoma, kad užklijuotų ant storesnio popieriaus, tačiau rašant sąsiuvinį teko išnaudoti abi lapo puses, todėl klijuoti negalima, nebent antrąją lapo pusę nukopijuotume kopijavimo aparatu ir tuomet abu puslapius galėtume klijuoti).

Kaip mokiniai išmoko linksniuoti pirmo tipo daiktavardžius, galime patikrinti skaitydami **pasaką „Šuns laiškas“**. Šios pasakos tekste vietoje žodžių *laiškas*, *katė*, *pelės*, *lova* yra nupiešti piešinėliai – mokiniams juos reikės perskaityti, t. y. pasakyti žodžius:

ŠUNS LAIŠKAS

Kartą šuo parašė draugui **laišką**. Jis neturėjo laiko nueiti į paštą, todėl paprašė **katės**, kad ši išsiųstų **laišką**. **Katė** paėmė **laišką**, bet ji irgi neturėjo laiko. „Išsiųsiu rytoj“, – pagalvojo **katė** ir paslėpė **laišką** po **lova**. Naktį tą **laišką** rado **pelės**. Jis buvo taukuotas ir **pelėms** labai patiko. Jos tuojau pat sugrauzė **laišką**.

Po kurio laiko šuo kelyje susitiko **katę** ir paklausė, ar ši išsiuntė jo **laišką**. Katė nubėgo ieškoti **laiško**, bet po **lova** rado tik popieriaus skiauteles.

Nuo to laiko šuo visada vejasi **katę**, kad ši atiduotų **laišką**. O **katė** vis tyko **pelių**, kad šios **laišką** gražintų.

Vadovėlyje šiai temai pateikti dar du išlinksniuoti žodžiai: *keltas* ir

<i>daiktavardžių linksniavimo pavyzdžiai.</i>	<i>briedis</i>. Išžiūrėkime, kuo skiriasi žodžių <i>briedis</i> ir kelias linksniavimas. Taigi tik priebalsio minkštumo ženklu <i>i</i> galūnėje. Panašiai kaip žodis <i>genys</i> linksniuojamas žodis <i>briedis</i>: skiriasi tik formos <i>genys</i> – <i>briedis</i>, <i>geny</i> – <i>briedi</i>. Ir atkreipkime mokinių akis, kad <i>d</i> virsta dž (taip atsitiks ir linksniuojant žodžius <i>medis</i>, <i>gaidys</i>, <i>stabdys</i>, ...). Aparto linksniavimo tipo yra pasakos „Vėžys ir varna“ daiktavardžiai <i>vėžys</i> (kaip <i>ežys</i>, <i>genys</i>), <i>varna</i> (kaip <i>siena</i>), <i>ežeras</i> (kaip <i>namas</i>) ir pan. Todėl mokiniams siūloma pasekti šią pasaką.
VII <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - <i>linksniavimas pagal atmintinės pavyzdžius;</i> - <i>daiktavardžių vartojimas sakiniuose;</i> - <i>pasitikrinimas, kaip išmokome linksniuoti daiktavardžius.</i>	Pratybų sąsiuvinyje mokiniai savarankiškai gali atlikti pirmą pratimą, o paskui patikrinti: <i>Prie namo auga senas qžuolas. Vaikai rinko qžuolo giles. Ežere yra didelė sala. Valtis priplaukė prie salos</i>. Ir t. t. Tų pačių daiktavardžių mokiniai parašo daugiskaitą (2 pratimas). Svarbus trečias pratimas: įrašyti daiktavardžių galūnes ir žodžiu paaiškinti jų rašybą. Palengvinimas – mokiniai mato plakatėlius „Prisiminkite!“ su reikalingomis taisyklėmis. Rykliai gyvena šiltose jūrose. Jie kartais plaukia paskui žvejų valtėles arba net atplaukia į plažą. Ypač rykliai junta šviežią mėsą. Todėl rykliams negalima mėtyti maisto. Ryklių dantys labai aštrūs. Jais rykliams nesunku sudraskyti net žmogų. O gyvatės dažniausiai gyvena miškuose. Kiekvienai gyvatei reikia urvelio pasislėpti ir maisto. Joms patinka gyventi senuose kelmuose. Išlenda iš savo urvo ir šildosi ant to kelmo prieš saulę. Todėl gyvatę gali pamatyti ir dieną. Pasigrožėk marga gyvate, bet neik labai arti, nes gyvatei gali nepatikti. Išlinksniuokime visi kartu arba savarankiškai kiekvienas ketvirto pratimo daiktavardžius. Tegul mokiniai pasinaudoja „Daiktavardžių linksniavimo atmintine“: <i>medis</i> linksniuosime kaip <i>brolis</i> (ir kaip <i>briedis</i>), <i>varlė</i>, <i>Gintė</i> kaip <i>žolė</i> arba <i>gervė</i>, <i>Joris</i> kaip <i>brolis</i>.
VIII <i>Namų darbai.</i>	Namų darbams skirti du pratimai. Naudodamasis „Daiktavardžių linksniavimo atmintine“ mokinytės turės išlinksniuoti vyriškosios giminės daiktavardžius <i>kamuolys</i> (kaip <i>ežys</i>), <i>žaidėjas</i> (kaip <i>vėjas</i>), moteriškosios giminės daiktavardžius <i>aikštė</i> (kaip <i>lėkštė</i>) ir <i>teisėja</i> (kaip <i>sauja</i>) (1 pratimas). Antras pratimas – sakiniuose pavartoti skliaustuose nurodytus daiktavardžius. Kitą savaitgalį būtinai pasitikrinkime šias namų darbų užduotis. Sakiniai: Futbolo aikštėje daug berniukų. Jie spardo kamuolį. Aikštės gale yra vartai. Visi žaidėjai nori pataikyti kamuolį į vartus. Štai vienas žaidėjas varosi kamuolį per aikštę. Iš visų jėgų spiria kamuolį. Jis skrieja vartų link ir pataiko į vartininką. Vartininkas sugauna kamuolį ir meta jį savo komandos žaidėjui.

	Šį kartą įvarčio nėra! Rezultatas lygus 0:0.

8 tema. TAIP LINKSNIUOJAME DAUG DAIKTAVARDŽIŲ

Tikslas – išmolti linksniuoti vyriškosios giminės daiktavardžius su galūne *-is (dantis)* ir dažnai vartojamus moteriškosios giminės daiktavardžius su galūne *-is (akis)*, juos derinti sakinyje:

- skaitys V. Miliūno pasakojimą „Danties traukimas“;
- atsakys į teksto klausimus;
- skaitys ir mins mįsles, kurs naujas;
- išmoks linksniuoti šios grupės daiktavardžių pavyzdžius;
- mokysis sakinyje derinti daiktavardžius;
- išmoks naują daiktavardžių rašybos taisyklę;
- toliau mokysis sudaryti aiškius, taisyklingus sakinius.

Priemonės: Vad. P. 72–73. Pr. 2. P. 4–5.

<i>Mokytojui</i> I <i>Pamokos temos skelbimas.</i> II <i>Teksto skaitymas. Atsakymai į klausimus.</i>	Antra daiktavardžių grupė – vyriškosios giminės daiktavardžiai, kurie turi galūnę: kas? <i>-is</i>, ko? <i>-ies</i> (linksnių pavadinimų nevartojame sąmoningai). Šių daiktavardžių nėra daug. Tačiau juos prijungėme prie moteriškosios giminės daiktavardžių, kurie turi tą pačią galūnę <i>-is</i> ir kurių yra daug. Šio tipo vyriškosios giminės daiktavardžių linksniavimas skiriasi nuo moteriškosios giminės tik viena forma: kam? <i>dančiu, akiai</i>, o kitos formos visiškai sutampa. Mokantis šio tipo moteriškosios giminės daiktavardžių galūnių rašybos, reikia papildyti jau anksčiau išminktą rašybos taisyklę: kas? <i>akis</i>, ko? <i>akies</i>, tai kitur, kur girdime <i>e</i>, rašome <i>ia</i>: <i>akiai, pušiai, ausiai, vilčiai, žuviai</i> ir t. t. Pamoką galime pradėti kuria nors mįsle, kuri tarsi ir nurodytų pamokos temą: <i>Tvora balta, nieko neįleidžia. Pilna troba baltų žmonių.</i> (Dantys) (Galima parinkti ir kitą mįslę apie dantis.). Kodėl tokią mįslę užminėme? Nes skaitysime pasakojimą apie danties traukimą ir mokysimės linksniuoti žodį <i>dantis</i>. Susitarkime su mokiniais, kaip jie nori skaityti pasakojimą: garsiai skaito 1 – 2 mokiniai ar kiekvienas tyliai. Bet prieš tai pasiaiškinkime situaciją, kad būtų lengviau suprasti teksto turinį. Perskaitykime paaiškinimą, parašytą kursyvu. Perskaitę tekstą atsakykime į klausimus, esančius po juo. Tema aiški, ji pasakyta ir teksto pavadinime – danties traukimas. O kokį Giedrių įsivaizduoja mokiniai, tegul papasakoja (yra ir iliustracija). Aišku, kad jis labai bijo danties traukimo. Iš tos baimės griebė iš gydytojos rankų reples, kai ta ruošėsi traukti dantį, ir pabėgo. Apie danties traukimo baimę esame skaitę ir J. Erlicko eilėraštyje, prisiminkime, kad ten labai panašiai nutiko. Giedriui ištraukė dantį Evalduko senelis, visai lengvai, su pirštais, ir visai

III Mokinių pasakojimai. IV Daiktavardžių linksniavimas. V Pratybų sąsiuvinio užduotys: - daiktavardžių radimas eilėraščio posmuose; - vyriškosios giminės daiktavardžių su galūne -is linksniavimas;	neskaudžiai. Juk dantis vos laikėsi! Raskime ir perskaitykime tą pasakojimo vietą. Pakalbėkime apie senelį – koks jis. Geras, protingas, mokėjo įtikinti Giedrių, kad jam neskaudės. Ar žino vaikai, kad anksčiau vaikai klibančius priekinius dantis patys ištraukdavo taip: aprišdavo dantį siūlu, o siūlą pririšdavo prie durų rankenos. Kas nors staigiai atidarydavo duris, ir dantukas iššokdavo. Tik dabar einame pas dantų gydytoją, ir jis ištraukia dantį. Užduotis sakininės kalbos ugdymui: prisiminti ir papasakoti, kaip mokiniams traukė dantį. Tai individualūs pasakojimai. Kiekvienas gali papasakoti įdomesnius įspūdžius: kas, kada, kur, kaip ištraukė klibantį dantį. Gal kuris tą dantį išmetė pelei sakydamas: <i>Pele, pele, te tau kaulinį, duok man geležinį.</i> Aptarkime daiktavardžio <i>dantis</i> linksniavimą. Atkreipkime mokinių dėmesį, kad daiktavardis <i>brolis</i>, kurį jau mokėsi linksniuoti, kaip ir <i>dantis</i> irgi turi galūnę -is, bet ko? – <i>brolio</i>, <i>danties</i> ir kitos galūnės skiriasi. Taigi mums reikia išmokti linksniuoti šį ir kitus su ta pačia galūne daiktavardžius, pavyzdžiui, <i>debesis</i>, <i>geluonis</i>. Įsižiūrėkime, kaip vadovėlyje išlinksniuotas moteriškosios giminės daiktavardis <i>akis</i>, palyginkime su <i>dantis</i>; jie skiriasi tik dviejuose linksniuose. Pratybų sąsiuvinyje tęsiame danties temą: mokiniai perskaito nuotaikingus A. Karosaitės eilėraščių apie vilko dantį ir kiškį posmus, pasako, apie ką jie. Šiuose tekstuose yra pavartotas vadovėlyje linksniuotas daiktavardis <i>dantis</i>, be jo dar <i>ausis</i>, kuris linksniuojamas kaip <i>akis</i> (1 pratimas). Toliau mokomasi linksniuoti vyriškosios giminės daiktavardžius su galūne -is (2 pratimas). Siūloma pasižiūrėti į vadovėlį arba į “Daiktavardžių linksniavimo atmintinę”, kur išlinksniuotas žodis <i>žvėris</i>. Galima dirbti kolektyviai arba individualiai, o parašius pasitikrinti. <table border="0" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td style="width: 50%;">Vienaskaita</td> <td style="width: 50%;">Daugiskaita</td> </tr> <tr> <td>Kas? debesis, geluonis</td> <td>Kas? debesys, geluonys</td> </tr> <tr> <td>Ko? debesies, geluonies</td> <td>Ko? debesų, geluonių</td> </tr> <tr> <td>Kam debesiui, geluoniui</td> <td>Kam debesims, geluonims</td> </tr> <tr> <td>Ką? debesį, geluonį</td> <td>Ką? debesis, geluonis</td> </tr> <tr> <td>Kuo? debesimi, geluonimi</td> <td>Kuo? debesimis, geluonimis</td> </tr> <tr> <td>Kame? debesyje, geluonyje</td> <td>Kame? debesyse, geluonyse</td> </tr> <tr> <td>– debesie, geluonie</td> <td>– debesys, geluonys</td> </tr> </table> Sudarykime su trečio pratimo daiktavardžiais sakinių – tegul ketvirtokai pasimoko juos vartoti, derinti sakinyje.	Vienaskaita	Daugiskaita	Kas? debesis, geluonis	Kas? debesys, geluonys	Ko? debesies, geluonies	Ko? debesų, geluonių	Kam debesiui, geluoniui	Kam debesims, geluonims	Ką? debesį, geluonį	Ką? debesis, geluonis	Kuo? debesimi, geluonimi	Kuo? debesimis, geluonimis	Kame? debesyje, geluonyje	Kame? debesyse, geluonyse	– debesie, geluonie	– debesys, geluonys
Vienaskaita	Daugiskaita																
Kas? debesis, geluonis	Kas? debesys, geluonys																
Ko? debesies, geluonies	Ko? debesų, geluonių																
Kam debesiui, geluoniui	Kam debesims, geluonims																
Ką? debesį, geluonį	Ką? debesis, geluonis																
Kuo? debesimi, geluonimi	Kuo? debesimis, geluonimis																
Kame? debesyje, geluonyje	Kame? debesyse, geluonyse																
– debesie, geluonie	– debesys, geluonys																

- <i>moteriškosios giminės daiktavardžių su galūne -is linksniavimas;</i>	Kiti pratimai skirti moteriškosios giminės daiktavardžių su galūne -is linksniavimo mokymuisi. Pirmiausia pamėginkime visi prisiminti tokių daiktavardžių (4 pratimas). Pavyzdžiui: <i>širdis, nosis, sritis, mintis, votis, šaknis, ašis, usnis</i> ir kt. Jų yra daug. Tegul kiekvienas mokinys pasirenka po 2 daiktavardžius ir išlinksniuoja, paskui perskaito garsiai, o klasės draugai pasako, ar taisyklingai išlinksniavo. <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="text-align: center; width: 50%;"> Vienaskaita Kas? širdis, mintis Ko? širdies, minties Kam širdžiai, minčiai Ką? širdjį, mintjį Kuo? širdimi, mintimi Kame? širdye, mintye – širdie, mintie </td> <td style="text-align: center; width: 50%;"> Daugiskaita Kas? širdys, mintys Ko? širdžių, minčių Kam? širdims, mintims Ką? širdis, mintis Kuo? širdimis, mintimis Kame? širdyse, mintyse – širdys, mintys </td> </tr> </table>	Vienaskaita Kas? širdis, mintis Ko? širdies, minties Kam širdžiai, minčiai Ką? širdjį, mintjį Kuo? širdimi, mintimi Kame? širdye, mintye – širdie, mintie	Daugiskaita Kas? širdys, mintys Ko? širdžių, minčių Kam? širdims, mintims Ką? širdis, mintis Kuo? širdimis, mintimis Kame? širdyse, mintyse – širdys, mintys
Vienaskaita Kas? širdis, mintis Ko? širdies, minties Kam širdžiai, minčiai Ką? širdjį, mintjį Kuo? širdimi, mintimi Kame? širdye, mintye – širdie, mintie	Daugiskaita Kas? širdys, mintys Ko? širdžių, minčių Kam? širdims, mintims Ką? širdis, mintis Kuo? širdimis, mintimis Kame? širdyse, mintyse – širdys, mintys		
- <i>daiktavardžių akis, ausis vartojimas;</i>	Susipažįstame su šešto pratimo patarlėmis. Jose įvairiomis formomis vartojami žodžiai <i>akis, ausis</i>. Pasitikrinkime, ar išmokome juos linksniuoti – įrašykime pakeisdami taip, kad tiktų sakiniui. Savi dūmai <i>akių</i> negraužia. <i>Akys</i> pamatys, rankos padarys. Be <i>akių</i> nė pasaulis nemielas. Kur širdis, ten ir <i>akys</i>. Į <i>akis</i> giria, už <i>akių</i> spiria. <i>Akių</i> daug mato, širdžių maža teuzjaučia. Ne viskas gardu, kas <i>akims</i> gražu. Blogos <i>ausys</i> gero žodžio neklauso. Klausyk <i>ausimis</i>, ne pilvu. Meilus – nors į <i>ausį</i> dėk. Meluoja, net <i>ausys</i> kruta. Pamatysi kaip savo <i>ausis</i>. Pro vieną <i>ausį</i> įeina, pro kitą išeina. <i>Ausyse</i> galima ropes sėti.		
- <i>patarlių aptarimas.</i>	Septinto pratimo užduotis prašo aptarti, kada taip sakoma. Manytume, kad mokytojams žinomos šios lietuvių liaudies patarlės ir jie gebės mokiniams paaiškinti, jeigu šie nežinos. Nebūtina, kad visi vaikai ir labai giliai suprastų šių pasakymų esmę. Paaiškinkime labai paprastai. Savi dūmai <i>akių</i> negraužia. (Savi nemalonumai, savi vargai ne tokie baisūs kaip svetimi.) <i>Akys</i> pamatys, rankos padarys. (Gal <i>akims</i> ir atrodo sunkūs darbai, bet rankos juos padaro) Be <i>akių</i> nė pasaulis nemielas. (Nematančiam žmogui blogai.) Kur širdis, ten ir <i>akys</i>. (Kas patinka, į tą ir žiūri.) Į <i>akis</i> giria, už <i>akių</i> spiria. (Nenuoširdus žmogus tau sako pagyrimus, o kitiems tave peikia.) <i>Akių</i> daug mato, širdžių maža teuzjaučia. (Kito vargą, nelaimę visi mato, bet užjaučia ar padeda mažai žmonių.) Ne viskas gardu, kas <i>akims</i> gražu. (Išorėje gražus daiktas gali būti prastas viduje arba gražus		

VI <i>Mįslių skaitymas.</i>	žmogus gali būti blogo charakterio.) Blogos <i>ausys</i> gero žodžio neklauso. (Blogas žmogus neklauso gero patarimo.) Klausyk <i>ausimis</i>, ne pilvu. (Taip sakoma, kai žmogus nesiklauso, vis klausia.) Meilus – nors į <i>ausį</i> dėk. (Apie per daug meilų, pataikaujantį.) Meluoja, net <i>ausys</i> kruta. (Apie netiesą sakantį.) Pamatysi kaip savo <i>ausis</i>. (Niekada nepamatysi.) Pro vieną <i>ausį</i> įeina, pro kitą išeina. (Labai greitai užmiršta.) <i>Ausyse</i> galima ropes sėti. (Labai nešvarios ausys.) Vadovėlio 73-iame puslapyje yra mįslių raizginys – įdomiosios skaitymo pratybos. Jas atlikti galima klasėje arba namie kartu su namiškiais. Pateiksime mįsles ir jų įminimus. Dvi seselės debesyse nardo. (Akys) Raudonas dvaras, balti ponai. (Burna ir dantys) Aplink pilį baltos tvorelės, viduje avis bliauna. (Dantys ir liežuvis) Dvi seselės per kalnelį žiūri. (Akys) Du upeliai teka per kalnus dieną naktį ir niekuomet nesusieina. (Akys) Raudonas šunelis tvarte loja. (Liežuvis) Pilna troba baltų žmonių. (Dantys) Du ratai pagiryje stovi. (Ausys) Tvorą balta, nieko neįleidžia. (Dantys) Mažutėje balelėje nuklimpo kumeliukas. Penki vilkai traukė, du vanagai laukė. (Šaukštas sriuboje, pirštai, akys)

9 tema. TAIP LINKSNIUOJAME MAŽAI DAIKTAVARDŽIŲ

Tikslas – išmokti linksniuoti vyriškosios giminės daiktavardžius su galūnėmis *-us (sūnus)* ir *-uo (akmuo)*, juos derinti sakinyje:

- skaitys kalbininko A. Sabaliausko straipsnį „Iš lietuviškų žodžių istorijos“;
- atsakys į teksto klausimus;
- skaitys **komiksą** pagal lietuvių pasaką „Šuns ir vilko bičiulystė“, paseks pasaką;
- išmoks linksniuoti šios grupės daiktavardžių pavyzdžius;
- mokysis sakinyje derinti daiktavardžius;
- mokysis rašyti šiuos daiktavardžius;
- toliau mokysis sudaryti aiškius, taisyklingus sakinius.

Priemonės: Vad. P. 74–75. Pr. 2. P. 6–7.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Informacinio straipsnio skaitymas ir aptarimas.</i> II <i>Susipažįstame su dar vieno tipo daiktavardžių linksniavimu.</i> III <i>Mokomės linksniuoti kitus šio tipo daiktavardžius.</i>	Trečioji daiktavardžių grupė, pasirinkta mokytis linksniuoti – vyriškosios giminės daiktavardžiai su galūnėmis -us, -uo. Jų nėra daug, bet kalboje gana dažnai vartojami žodžiai, todėl reikia išmokyti juos linksniuoti. Reikėtų mokytojui žinoti, kad daiktavardžių su galūne -uo kai kurie linksniai šnekoje kartais jau pereina į kitą linksniavimo tipą, pavyzdžiui: <i>akmenio, vandenio, šunio</i> (stipresnis linksniavimo tipas „traukia“ į save). Tokių perėjimų galime sutikti ir poezijoje, grožiniame tekste, tarmėse. Žymus lietuvių kalbininkas Algirdas Sabaliauskas yra parašęs labai įdomią knygą „Iš kur jie?“, kurioje pasakoja kai kurių lietuvių kalbos žodžių atsiradimo istorijas. Iš šios knygos į vadovėlį įdėtas sutrumpintas straipsnis apie žodžius, kuriuos ketvirtokai netrukus mokysis linksniuoti. Gal vaikai susidomės lietuviškų žodžių istorija? Sudominkime mokinius tema: ar jie žino, kad istoriją turi ne tik kiekviena šeima, valstybė, miestas, gatvė, įvairūs daiktai, bet istoriją gali turėti ir žodžiai. Perskaitykime A. Sabaliausko straipsnį „Iš lietuviškų žodžių istorijos“. Pirmiausia I pastraipą ir aptarkime, ką sužinojome. Esmė – lietuvių kalbos žodžiai <i>sūnus</i> ir <i>sesuo</i> labai seni, kitos kalbos negali pasigirti tokiais senais žodžiais. Antroje pastraipoje sužinojome įdomų dalyką: <i>akmuo</i> ir <i>ašmuo</i> žodžiai – broliai. Žodis <i>ašmuo</i> kažkada buvo vartojamas akmeniui pavadinti, dabar jį vartojame kalbėdami apie peilį, kirvį. Trečia pastraipa apie paslaptinę ir patį trumpiausią lietuvių kalbos daiktavardį – <i>šuo</i>. Pamėginkime visi kartu pafantazuoti, kaip galėjo atsirasti šis žodis. Vėl keliaujame į daiktavardžių linksniavimo namelius. Pirmiausia išsiaiškinkime, kaip linksniuojamas žodis <i>sūnus</i>. Skaitykime ir pasitikrinkime, gal mes jau mokėjome linksniuoti šį žodį, t. y. derinti jį sakinyje – juk apie šeimos narius kalbame nuo I klasės. Aptarkime galūnes, ar turime įsiminti jų rašybą, išmokyti kokią nors naują taisyklę. Iš tiesų reikia įsidėmėti šio žodžio daugiskaitą: kas? <i>sūnūs</i>. Rašant kitas galūnes pakaks mums jau žinomų taisyklių: ką? <i>sūnu</i>, ko? <i>sūnu</i>? (skiriasi tik kirčiavimas – stipriau tariamas skiemuo); kur? kame? <i>sūnuje, sūnuose</i>. Antras žodis – <i>akmuo</i>. Patyrinėkime jo galūnes, pasimokykime linksniuoti. Pasakykime mokiniams, kad kartais galite išgirsti arba pamatyti parašytą ne <i>akmens</i>, o <i>akmenio</i>, tačiau taisyklingesnis pirmasis variantas – <i>akmens</i>. Atlikime gramatines vadovėlio užduotis: išlinksniuokime žodžius <i>lietus</i> ir <i>ruduo</i>, o paskui <i>šuo</i>. Galime linksniuoti grandinėle – kiekvienas mokinys pasako po vieną klausimą ir žodžio formą – taip atidžiau seks. Kartu visi seka, ar taisyklingai linksniuoja žiūrėdami į pavyzdžius – <i>sūnus, akmuo</i>. Vadovėlyje siūloma patyrinėti, kaip linksniuojami kai kurie daiktavardžiai. Patyrinėkime (gali kiekvienas mokinys tyliai palinksniuoti ir nuspręsti, o paskui pasakyti savo nuomonę): <i>dangus, turgus</i> – kaip <i>sūnus</i>

IV

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- skaitome straipsnį apie daiktavardžių linksniavimą;
- linksniuojame daiktavardžius.

koridorius, pavojus – vienaskaitoje kaip *sūnus*, tik žodyje *koridorius* yra priebalsių minkštumo ženklas *koridorius*, *koridoriaus*, *koridoriui*, *koridorių*, ... o daugiskaitoje jau kitaip: *koridoriai*, *koridorių*, *koridoriams*, ... Bet juk taip daugiskaitoje linksniuojame daiktavardį *broliai*: *brolių*, *broliams*, *brolius*, ... Taigi šių žodžių daugiskaitą jau lyg ir mokame.

Patyrinėkime, kaip linksniuojame daiktavardžius *vanduo*, *liemuo*, *skaitmuo*. Įsitikinsime, kad visiškai kaip *akmuo*.

Pratybų sąsiuvinio pirmo pratimo tekstas paaiškina anksčiau padarytą mokinių atradimą apie žodžio *koridorius* linksniavimą (jeigu pajėgė atlikti šią užduotį). Perskaitykime šį kalbininko Jono Šukio straipsnį, aptarkime, ką reiškia tos daiktavardžių kepurėlės (jie čia lyg žmonės, o kepurėlės – žodžių galūnės). Baikime skaityti paskutinį pirmos pastraipos sakinį: *Taip ir mirgėjo...* ir įrašykime daiktavardžių *sūnus* (pasistenkime nežiūrėti į vadovėlį) ir *skaičius* galūnes (rašykime abiejų žodžių kartu, kad įsitikintume – galūnės vienodos, skiriasi tik priebalsių minkštumo ženklu *i*): *sūnus*, *skaičius*; *sūnaus*, *skaičiaus*; *sūnui*, *skaičiui*; *sūnų*, *skaičių*; *sūnumi*, *skaičiumi*; *sūnuje*, *skaičiuje*; *sūnau*, *skaičiau*.

Skaitykime antrą pastraipą ir vėl įrašykime galūnes, bet nepamirškime, kad dabar žodis *brolis* renka žodžiui *skaičius* kepurėles, kitaip sakant, atiduoda savo galūnes: *sūnūs*, *broliai*, *skaičiai*; *sūnų*, *brolių*, *skaičių*; *sūnums*, *broliams*, *skaičiams*, *sūnus*, *brolius*, *skaičius*; *sūnumis*, *broliais*, *skaičiais*; *sūnūs*, *broliai*, *skaičiai*. Ir visi kartu padarykime išvadą (2 pratimas): *Daiktavardį skaičius vienaskaitoje linksniuojame kaip sūnus, o daugiskaitoje kaip brolis*. Tai svarbi išvada, nes taip linksniuojame visus vyriškosios giminės daiktavardžius su galūne *-ius*. Pasimokykime juos linksniuoti – skirkime laiko ir individualiai atlikime trečią pratimą, paskui visi pasitikrinkime.

Vienaskaita

Kas? karalius, vaisius, Saulius
 Ko? karaliaus, vaisiaus, Sauliaus
 Kam? karaliui, vaisiui, Sauliui
 Ką? karalių, vaisių, Saulių
 Kuo? karaliumi, vaisiumi, Sauliumi
 Kame? karaliuje, vaisiuje, Sauliuje
 – karaliau, vaisiau, Sauliau

Daugiskaita

Kas? karaliai, vaisiai, Sauliai
 Ko? karalių, vaisių, Saulių
 Kam? karaliams, vaisiams, Sauliams
 Ką? karalius, vaisius, Saulius
 Kuo? karaliais, vaisiais, Sauliais
 Kame? karaliuose, vaisiuose, Sauliuose
 – karaliai, vaisiai, Sauliai

Atlikime ketvirtą pratimą: prisiminkime žodžių su galūne *-uo* ir įrašykime juos į keturis lapelius, pavyzdžiui:

V

*Pasakos sekimas
pagal paveikslėlius.*

želmuo

asmuo

vaidmuo

dubuo

Visi kartu išlinksniuokime žodžiu šiuos ar kitus daiktavardžius.

Vadovėlyje yra lietuvių **pasaka „Šuns ir vilko bičiulystė“**, pateikta komikso forma. Ji pasirinkta, kad ketvirtokai išminktų vartoti žodį *šuo* – tą ypatingą, vienintelį vienskiemenį lietuvių kalbos daiktavardį. Perskaitykime pasakos pradžia, tada iš eilės apžiūrėkime paveikslėlius, perskaitykime veikėjų žodžius ir mėginkime sekti pasaką. Galima vartoti šone surašytus žodžius. Kai mokiniai paseks pasaką, mokytojas gali ją perskaityti garsiai. Pateikiame šiek tiek sutrumpintą pasakos tekstą.

Lietuvių pasaka

ŠUNS IR VILKO BIČIULYSTĖ

Buvo toks ūkininkas. Jis turėjo labai seną šunį. Kol šuo buvo jaunas, jį visi mylėjo, glostė, lakino, kai paseno – lauk išvarė.

Išbėgo šuo į girią ir susitiko vilką. Vilkas klausia:

– Kur tu bėgi?

– Tarnavau ūkininkui, kol pajėgiau, o kai pasenau, ėst nebedavė ir išvarė pas vilkus į girią.

Vilkas sako:

– Negaliu aš tavęs pjauti. Tavo vieni kaulai ir kailis – ką pelnysiu, tave suėdęs. Verčiau aš tau padėsiu. Kai išeis žmonės rugių kirsti, atneš ūkininkė pjovėjams valgyti. Vaiką pasidės ant žemės, o pati eis rugių statinėti. Aš tuokart gulėsiu rikėje, ir kai tik ji toliau nueis, aš tą vaiką pagriebęs nešiu, o tu vykis mane, pulk, draskyk, už uodegos nutvėręs purtyk, tai aš vaiką pamesiu. Žmonės manys, kad tu vaiką išgelbėjai, ir tave mylės, kol tu gyvas būsi. Bet tu, gerai gyvendamas, ir manęs nepamirški, atsilygink už geradarystę.

Kitą dieną neša toji ūkininkė į lauką darbininkams pusiaudienių ir mažąjį vaiką su savim imasi. Atėjusi pas rugius, vaiką pavėsyje paguldė, o pati nuėjo pėdų statinėti. Kai tik ji atsitolino, vilkas – iš rikės, griebė vaiką ir nešasi.

Ūkininkė šaukia:

– Šunyti, vyk, vyk tą vilką, atimk vaiką!

Tas šuo kaip šoks vilko vytis! Pavijo, ėmė draskyti, už uodegos purtyt, vilkas vaiką pametė, ūkininkė pribėgus puolė prie vaiko, nebežino, kaip džiaugtis ir šuniui dėkoti. Dabar jau sako:

– Tai geras šunytis! Kol aš gyva, tu laksi tą patį, ką mes valgysim.

Iš tiesų prasidėjo šuniui geros dienos: niekas jam pikto žodžio netarė, visi tik mylėjo ir gardaus kąsnelio nešykštėjo.

Taisė tas ūkininkas krikštynas, tai šuo, atminęs vilkui duotą pažadą, nubėgęs į girią, pakvietė jį į vaišes.

Įlindo juodu į kamarą ir kemša, kas pakliuvo: tai duonos, tai mėsos, tai pyragų. Vilkas net alaus iš ąsočio nugėrė. Pradėjo moterys troboj dainuot, nebeiškenčia ir vilkas:

Ž

rikė – javų guba, sustatytų javų krūva

pusiaudienis – vidurdienis

pusiaudieniai – čia pietūs

kamara – patalpa maisto atsargoms laikyti

kačerga – (nevar-
totinas žodis),

žarsteklis – lazda,
pagalys žarijoms
žarstyti

VI

Namų darbai.

– Jau ir aš dainuosiu.
 – Nedainuok, bus bėda, – tildo jį šuo. Bet kur tau vilkas iškentės! Kai tik užtraukė svečiai dainą, ėmė ir jis pritari. Žmonės, išgirdę vilko staugimą, nugriebė kas lazda, kas kačergą, kas samtį ir puolė vilką mušti. Tas vos gyvas iš kamaros paspruko. Taip ir baigėsi vilko ir šuns bičiulystė.

Gulbė karaliaus pati. Lietuvių liaudies pasakos. Sudarė Aldona Liobytė. V.: Vyturys, 1986. P. 37–38.

Nepamirškime aptarti pasakos – ko ji moko.

Namų darbams parinkti tokie tekstai ir tokios užduotys, kad mokiniai pavartotų tų retai sutinkamų daiktavardžių. Pirmo pratimo tekstas yra sakmė „Suakmenėję karaliai“, kurioje du svarbiausi žodžiai *akmuo* ir *karalius* (juos mokiniai mokėsi linksniuoti, pabraukia). Mokinys perskaito sakmę ir viršuje tų daiktavardžių parašo klausimus:

kas?

Prie Panevėžio yra bala. Tos balos pakrašty yra du dideli akmenys –
kieno? kas? ko? kas? kas?
akmenų karaliai. Ta bala pilna akmenų. Sakoma, kad tie akmenys – karaliai,
tarp ko?

kurie kariavo tarp savęs. Tai ir dabar tarp tų akmenų yra takelis – riba.

Antras pratimas – išlinksniuoti žodžius, jeigu reikia, pasinaudoti „Daiktavardžių linksniavimo atmintine“. Žodis *traktorius* linksniuojamas kaip žodis *skaičius*, o *piemu* kaip *liemu*.

Trečias pratimas sunkesnis – reikia įrašyti įvairių linksniavimo tipų daiktavardžių galūnes.

Andrius ir Paulius – geri draugai. Jie dažnai susitinka kieme ir žaidžia futbolą. Kai pavargsta, eina į sodą prie didelio akmens. Tas akmuo guli sode po obelimi labai seniai. Berniukai susėda ant akmens ir kalbasi. Pauliui patinka klausytis Andriaus pasakojimų. Kartais Andrius sugalvoja pasaką ir ją paseka draugui. Ko tik nėra Andriaus pasakose! Jose veikia ir karaliai, ir slibinai, ir stebuklingi daiktai. O Paulius žiūri daug fantastinių filmų. Jis pasakoja Andriui apie transformerius.

Rudenį, kai sode prinoksta vaisiai, berniukai pasilipa ant to akmens, prisiskina pačių gražiausių obuolių ir neša kitiems kiemo draugams.

10 tema. TAIP LINKSNIUOJAME LABAI MAŽAI DAIKTAVARDŽIŲ

Tikslas – išmokti linksniuoti moteriškosios giminės daiktavardžius su galūnėmis *-ė (duktė)* ir *-uo (sesuo)*, juos derinti sakinyje, mokytis atpažinti daiktavardžius, kuriems priesaga suteikia kitą – mažumo – reikšmę:

- skaitys rašytojo G. Morkūno knygos „Blusyno pasakojimai“ pradžią;
- aptars skaitytą tekstą, sugalvos jo pavadinimą ir tęsinį (žodžiu);
- pakartos žodžius, kuriais pavadinami šeimos nariai;

<i>Mokytojai.</i> I <i>Grožinio teksto skaitymas ir aptarimas.</i> II <i>Vertiname aprašytus veikėjus, įvykius, pavadiname ištrauką, tęsiame pasakojimą.</i>	Paskutinis daiktavardžių linksniavimo tipas – moteriškosios giminės daiktavardžiai su galūnėmis -ė (<i>duktė</i>) ir -uo (<i>sesuo</i>). Tokių daiktavardžių tikrai nedaug, bet juos vartojame kalboje ir todėl privalome išmokti kaityti. Kartu per šeimos narių pavadinimus pradėdami supažindinti ketvirtokus su mažybiniais maloniniais daiktavardžiais, kuriuos praktiškai vaikai jau pažįsta, nes apie šeimą kalba jau nuo I klasės. Susitarkime, kaip skaitysime G. Morkūno pasakojimą (be pavadinimo) (galima individualiai tyliai arba po pastraipą skaito geriau skaitantys mokiniai). Skaitydami arba perskaitę išsiaiškinkime kiekvienos pastraipos turinį – ką iš jos sužinome, apie ką pasakojama, kokie veikėjai, kur vyksta veiksmas. Tada mėginkime atsakyti į pirmą klausimą po tekstu. Atsakymas yra trečioje pastraipoje – rašytojas išties kalba apie nemalonus dalykus, kas gali nutikti mažo automobilio viduje, kai jame labai daug vaikų, o dar yra ir gyvūnų. Bet juk rašytojas sako tiesą! Ir už tiesą nėra ko pykti. O ketvirtoje pastraipoje randame, kaip „negražiai“ elgiasi mažiausias keleivis. Galime piktintis, kad taip elgtis negražu, neleistina. Bet taip irgi būna gyvenime. Taigi G. Morkūnas pasakoja mums apie tikrą, nepagražintą gyvenimą, apie gyvus, nepagražintus vaikus, apie jų išdaigas, todėl skaityti tokius kūrinius įdomu. Be to, labai jaučiame lengvą rašytojo juoką, pašmaikštavimą – irgi pasakojimas tampa linksmesnis. G. Morkūno pasakojime yra ir tikrų dalykų, ir išgalvotų. Išsiaiškinkime, kas čia išgalvota. Aišku, kad šviesoforą autorius pavaizdavo kaip gyvą būtybę, kad jis mąsto, įsivaizduoja, stebisi... Juokinga, kad šviesoforas išsigąsta mažiausiojo keleivio iškišto liežuvio ir iš karto įjungia žalią signalą. Sugalvokime ištraukai pavadinimą: tegul mokiniai siūlo. Jis gali būti irgi juokingas, netikėtas, pavyzdžiui: „Nustebęs šviesoforas“, „Šviesoforas išsigąsta“, „Automobiliukas prie šviesoforo“, „Ką gali ilgas liežuvis“ ir kt. Pafantazuokime, kas bus toliau: kur nuvažiavo automobiliukas, ką toliau veikė šviesoforas ir pan. Kad būtų mokiniams lengviau kurti, gali apžiūrėti

III Gramatinės vadovėlio užduotys: - mažus daiktus reiškiantys daiktavardžiai; - sakinių veiksniai ir tariniai; - šeimos narius pavadinančių daiktavardžių skaitymas; - daiktavardžių linksniavimas.	77-o puslapio paveikslą ir pasakoti pagal jį. Pasakojimas pagal paveikslą – gali būti skaityto pasakojimo tęsinys arba visai naujas. Padėkime mokiniams pagalbiniais klausimais: <i>Kokia ta šeima? Kas ją sudaro? Kas sėdi automobilio priekyje? Ką mokiniai mato antroje automobilio sėdynėje? Kokie gyvūnai važiuoja drauge su šeima? Kur yra automobilis? Kur ši šeima važiuoja? Ką ji ten veiks?</i> Ir t. t. Atlikime gramatinę užduotį – raskime daiktavardžių, kurie pavadina mažus daiktus. Tokių daiktavardžių reikšmę aptarėme šio skyriaus pradžioje. Dabar paaiškinkime mokiniams, kad lietuvių kalboje tokie daiktavardžiai gali būti padaromi: automobilis – <i>automobiliukas</i>, <i>balutė</i>, <i>kakutis</i>, <i>dėmelės</i>, <i>kojelė</i>. Tegul vaikai pasako, iš kokių daiktavardžių padaryti šie, reiškiantys mažus daiktus. Dar viena užduotis – nurašyti pabrauktus sakinius, rasti jų veiksnius ir tarinius (šią užduotį galima atlikti, o galima ir praleisti): Prie šviesoforo <u>sustojo</u> <u>automobiliukas</u>. <u>Švietė</u> raudonas šviesoforo <u>signalas</u>. <u>Automobiliukas</u> vėl <u>pajudėjo</u>. Labai svarbios 77-o puslapio užduotys. Atlikime jas žodžiu: skaitykime po žodžių stulpelį ir išsiaiškinkime, kuriuos žodžius mokiniai jau žinojo, vartojo, o kurie jiems nauji. Atkreipkite mokinių akis į tų žodžių formą: dalis jų padaryta su pasikartojančiomis žodžio dalimis -el-, -ėl-, -iuk-, -yt-. Susipažinkime su žodžių <i>duktė</i>, <i>sesuo</i> linksniavimu. Išsiaiškinkime, kad tai moteriškosios giminės daiktavardžiai, perskaitykime visus jų linksnius, aptarkime galūnes. Sunkumų gali sudaryti formos <i>dukteriai</i>, <i>seseriai</i>, <i>dukteria</i>, <i>seseria</i>. Juo labiau, kad kas? <i>duktė</i> ir dažnai sakoma ko? <i>duktės</i>. Bet taisyklinga forma yra <i>dukters</i> kaip <i>sesers</i>. Taigi reikia įsidėmėti šių daiktavardžių linksniavimą ir rašybą. To bus mokomasi ir pratybų sąsiuvinyje.
IV Darbas pratybų sąsiuvinyje: - dar kartą šeimos narius įvardijantys žodžiai; - maloniai skambantys daiktavardžiai; - detaliai aptariame	Pirmas ir antras pratimas toliau tęsia šeimos narių ir mažumą reiškiančių daiktavardžių temą. Šiems pratimams skirkim nedaug laiko, tegul juos mokiniai atlieka savarankiškai, paskui pasitikrinkime. Šeimos narius pavadinantys daiktavardžiai: <i>motutės</i>, <i>tėvelio</i>, <i>sesutės</i>, <i>brolelio</i>. Maloniai skambantys dainos žodžiai: <i>gegutės</i>, <i>motutės</i>, <i>genelio</i>, <i>tėvelio</i>, <i>lakštutės</i>, <i>sesutės</i>, <i>strazdelio</i>, <i>brolelio</i>. Trečias pratimas – iš lietuviškų žodžių istorijos, perskaitykime jį ir trumpai aptarkime žodžiu. Čia svarbiausia, kad mokiniai atkreiptų dėmesį į tą žodžio dalį -er-. Tačiau silpnesnėje klasėje mokytojas galbūt visai praleis šį tekstą, o visą dėmesį sutelks į žodžių <i>duktė</i>, <i>sesuo</i> linksniavimą. Plakatėlyje „Įsiziūrėkite!“ paanalizuokime žodžių <i>duktė</i>, <i>sesuo</i> linksniavimą detaliau. Įsidėmėkime tą -er- (vėliau mokiniai sužinos, kad tai

<i>duktė, sesuo linksniavimą;</i>	žodžio priesaga, o jei norime, galime ir pasakyti šį gramatikos terminą). Ar ketvirtokai pajėgia taisyklingai vartoti šiuos daiktavardžius, pasitikrins atlikdami ketvirtą pratimą. Vienuose pasakų sakiniuose reikia įrašyti žodžio <i>duktė</i> formas, o kituose – žodžio <i>sesuo</i>. Skaitykime kiekvieną sakinį, aiškinkimės, ir tik tada tegul mokiniai įrašo tinkamą žodį.
- <i>mokomės taisyklingai vartoti žodžius duktė, sesuo, sakiniuose;</i>	Karalienei gimė duktė. Buvo devyni broliai ir jų sesuo Elenytė. Ragana nekentė tikrosios karaliaus dukters. Karalius ir karalienė pavadino dukterį Erškėtrože. Karalius parvežė jauniausiai dukteriai gyvų gėlių kilimą. Broliai nugalėjo slibiną ir išgelbėjo savo seserį. Brolis išjojo į karą ir negalėjo pasirūpinti seserimi. Raganos dukteriai užvirė pavydas gražiajai našlaitei. Brolis vyresnėje seseryje matė tik meilę ir rūpestį. Visos trys pamotės dukterys buvo tinginės. Senas žvejys turėjo tris dukteris. Jauniausioji duktė buvo Eglė. Eglė ir jos seserys maudėsi jūroje. Eglė paklausė seserų ir pasižadėjo žalčiui. Tik po daugelio metų Eglė aplankė tėvelius, brolius ir seseris. Broliai ir seserys labai džiaugėsi. Ir patiems mokiniams siūloma sugalvoti sakinių su aptartais daiktavardžiais (5 pratimas).
- <i>teksto apie tėtį ir dukras skaitymas, supratimas, jo atpasakojimas;</i>	Šeštas pratimas – lengvesnis: mokiniai perskaitys trumpą K. Kazijevaitės pasakojimą „Mūsų abiejų tėtis“, kuriame yra dialogas, nuspalvins skyrybos ženklus. Įsitikinkime, ar dar nepamiršo dialogo skyrybos – tegul paaiškina, kodėl tokie ženklai parašyti. Paskui atlieka 7 pratimą – baigia skaityto teksto atpasakojimo sakinius. Juose reikia įrašyti tinkamus žodžius. Jeigu mokiniai suprato tekstą, nesunkiai juos įrašys ir kartu pasimokys vartoti šioje temoje išmokus linksniuoti ir kitus daiktavardžius. Mokiniai gali vartoti įvairias žodžių <i>sesuo, duktė, tėtis</i> formas. Goda ir Saulė – seserys. Jos labai myli savo tėtį. O tėtis myli savo dukreles. Kartą abi sesutės susipešė dėl tėčio šlepečių. Kuri dukrelė tas šlepetes atneš tėveliui? O kuriai dukrelei pavyks į kriauklę nunešti tėvelio lėkštę? Juokinga, bet sesutės varžosi dėl tėčio meilės. Gerai, kad tėtis abi dukreles myli vienodai!
- <i>mokomės linksniuoti ir rašyti žodį moteris.</i>	Dar siūlome išmokti linksniuoti ir rašyti žodį <i>moteris</i>. Perskaitykime plakatėlį „Mokykitės!“ ir išlinksniuokime žodžiu <i>moteris</i>: linksniuojame kaip <i>duktė</i>, skiriasi tik pirmasis linksnis. Paskui įrašykime šio žodžio galūnes aštunto pratimo tekste: Moteriškų rūbų parduotuvėje daug moterų. Štai viena moteris žiūrinėja paltus, kita – sukutes. Vienoms moterims patinka

	bateliai, kitoms – rankinės. Pardavėja kviečia tris moteris pasimatuoti batų. Bet tos moterys batais nesidomi. Pagaliau vieną moterį sudomina avalynės skyrius. Šiai moteriai patinka raudoni bateliai. Pasimatuoja. Bateliai moteriai puikiai tinka ir ji nusiperka batelius. Pardavėjos džiaugiasi moterimis, kurios perka.

11 tema. KAIP PAVADINTI GRAŽIAI, MALONIAI?

Tikslas – išmokti dainuoti dar vieną lietuvių liaudies dainą, suprasti jos ypatumus; susipažinti su mažybiniais maloniniais daiktavardžiais, mokytis juos vartoti:

- klausysis lietuvių dainos „Plaukė žaselė per ežerėlį“, mokysis ją dainuoti;
- aiškinsis, kas būdinga šiai liaudies dainai, jos kalbai;
- skaitys dalykinį straipsnį „Malonūs“ ir „maži“ daiktavardžiai“;
- susipažins su žodžio *priesaga*;
- mokysis padaryti daiktavardžius su priesagomis *-el-, -ėl-, -uk-, -iuk-* ir kt.;
- mokysis linksniuoti ir rašyti šiuos daiktavardžius;
- kurs tekstą, kuriame pavartos mažybinių maloninių daiktavardžių.

Priemonės: Vad. P. 78–79. Pr. 2. P. 10–11.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Dainos klausymasis, dainavimas.</i>	Lietuvių kalba pasižymi mažybinių maloninių daiktavardžių gausa. Jie dažnai vartojami kalbant – jau aptarėme ankstesnėje temoje – ypač įvardijant šeimos narius. Todėl pradinukai jau nuo pirmos klasės praktiškai mokomi juos vartoti, suprasti, ką jie reiškia. Ketvirtoje klasėje, baigiant daiktavardžio kursą, mokiniai susipažįsta su elementaria teorija: sąvoka <i>mažybiniai maloniniai daiktavardžiai</i>, kaip jie padaromi, ką jie reiškia, kur ir kada jie vartojami. Nebūtina mokiniams įsiminti sąvoką <i>mažybiniai maloniniai daiktavardžiai</i>, svarbu, kad jie mokėtų pasidaryti šiuos daiktavardžius, jais papuošti, pagyvinti savo kalbą. Žinoma, be šių daiktavardžių neįsivaizduojamos mūsų liaudies dainos – jose ypač daug daiktavardžių su priesagomis <i>-el-, -ėl-</i>, netgi su dvigubomis <i>-užėl-, -ytėl-</i> ir kt. Jų randame pasakose, smulkiojoje tautosakoje. Todėl supažindinimui su mažybiniais maloniniais daiktavardžiais pasirinkta lietuvių liaudies daina, pasakos ištrauka. Su daina „Plaukė žaselė per ežerėlį“ mokiniai galbūt jau pažįstami ir ją moka dainuoti. Tuomet pakanka ją visiems gražiai chorų padainuoti. Jeigu mokiniai jos nežino, supažindinkime su ja: pasiūlykime vaikams pasiklausyti jos įrašo (jeigu turime ar susiradome internete), pats mokytojas gali padainuoti arba paprašyti muzikos mokytojo. Svarbu, kad mokiniai išgirstų šią dainą, o ne skaitytų. Pasiklausę ar padainavę aptarkime pirmąjį įspūdį – kokia ši daina, kaip ji skamba. Daina skambi, lengva, žaisminga, ją nesunku įsiminti ir dainuoti. Apie ką ši daina? Kokią iliustraciją jai nupieštume? Tegul mokiniai trumpai papasakoja. Jeigu vaikai dar nemoka jos dainuoti, išmokime – visi padainuokime

II <i>Dainos kalbos analizė.</i> III <i>Dalykinio straipsnio skaitymas ir supratimas.</i> IV <i>Gramatinės užduotys.</i> V	keletą kartų. Aptarkime, kurie daiktavardžiai suteikia dainai švelnumo, raskime juos dainos tekste: <i>žąselė, ežerėlį, žąsinėlis, berniukai, mokyklėlė, mergužėlės</i>. Įsivaizduokite, jeigu juos pakeistume į <i>žąsis, ežeras, žąsinas</i> ir t. t., kaip skambėtų ši daina. Turbūt niekas nenorėtų jos dainuoti. Taigi tokie žodžiai skamba maloniai, švelniai. Puslapio paraštėje, žodynėlyje, perskaitykime jų pavyzdžius. Kurie mokiniams labiausiai patinka, kuriuos jie patys vartoja? Gramatikos užduotyje siūloma pažaisti daina – pakeisti žodį <i>žąselė</i> kitu daiktavardžiu, pavyzdžiui, <i>antelė, gulbelė</i>. Žinoma, tai tik kalbos žaidimas, o ne naujos dainos kūrimas. Straipsnį „Malonūs“ ir „maži“ daiktavardžiai“ skaitykime po pastraipą ir aiškinimės, ką sužinome. Straipsnyje labai paprastai, mokiniams suprantama kalba aptariama, kas, kada vartoja tokius žodžius kaip <i>Rasele, Jonuk, tėveli, broliuk</i> ir pan., kaip jie skamba, ką jaučiame juos išgirdę. Mokiniams pažįstamas ir tokių daiktavardžių vartojimas kalbant apie mažus daiktus. Labai svarbi trečia straipsnio pastraipa ir daiktavardžių pavyzdžiai lapeliuose. Perskaitykime ir pasiaiškinkime, kodėl taip vadinami šie daiktavardžiai. Žodis <i>mažybiniai</i> padarytas iš žodžio <i>mažas</i>, o <i>maloniniai</i> – iš <i>malonus</i>. Taigi tokie daiktavardžiai išties reiškia malonius ir mažus daiktus. Žinoma, jeigu mes ką nors norime pavadinti maloniai, nebūtinai tas žmogus, gyvūnas ar augalas, daiktas turi būti maži. Paprasčiausiai mums jie mieli, todėl ir kreipiamės mažybiniu maloniniu daiktavardžiu. Pavyzdžiui, <i>broleli</i> – į jau suaugusį, didelį brolių, <i>mūsų ažuolėlis</i> – apie šimtametį, bet brangų medį, <i>Nemunėlis</i> – apie didžiausią Lietuvos upę ir pan. Panagrinėkime lapeliuose surašytus daiktavardžius, raskime, kas jiems bendra: I ir II lapelyje kiekviename žodyje yra -el-, III ir IV – -ėl-, V – -iuk-, VI – -uk-, VII – -yt-, VIII – -ut-. Kas tos vienodos žodžių dalys? Perskaitykime plakatėlį „Idomu!“ Mokiniai prisimena sąvokas <i>žodžio šaknis, galūnė</i> ir susipažįsta su <i>priesaga</i>. Taigi ta vienoda žodžių grupės dalis yra <i>priesaga</i>, palyginame su žodžiais <i>segti, prisegti</i>. Vadovėlyje po tekstu yra užduočių. Galima pasiskirstyti į dvi grupes ir kiekviena grupė atlieka pasirinktą užduotį, paskui pristato ją klasei. • 73-io puslapio mįslėse yra šie mažybiniai maloniniai daiktavardžiai: <i>seselės, kalnelį, tvorelės, laktelė, gaidžiukai, šunelis, upeliai, balelėje, kumeliukas</i>. Kaip jau sakėme, smulkiojoje tautosakoje daug mažybinių maloninių daiktavardžių – jų buvo beveik kiekvienoje mįslėje. • Mažybiniai maloniniai daiktavardžiai: <i>namelis, namukas, bokštelis, maišelis, maišiukas, krepšelis, krepšiukas, tigriukas, kibirėlis, kibiriukas, pyragiukas, pyragėlis, qsočelis, eglutė, eglė, pušėlė, pušytė, žvaigždėlė, pynutė, juostelė, kėdutė, žolytė, pintinė, žvakutė, žvakelė, qselė</i>. Išrinkime pačią dažniausią priesagą – -el-. Visi kartu padarykime mažybės malonines klasės draugų vardų formas,

<i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - <i>mažybinių maloninių daiktavardžių radimas tekste;</i> - <i>kalbinis eksperimentas;</i> - <i>mažybinių maloninių daiktavardžių sudarymas;</i> - <i>jų linksniaivimas.</i> VI <i>Namų darbai.</i>	pasikalbėkime, kada jas vartojame, ar patinka, kai taip vadina. Pratybų sąsiuvinyje nagrinėsime pasakose vartojamų mažybinių maloninių daiktavardžių pavyzdžius. Pirmą pratimą mokiniai gali atlikti savarankiškai, o paskui pasitikrinti. Pasakoje „Našlaitėlis ir milžinas“ ypač daug mažybinių maloninių daiktavardžių, raskime juos pateiktoje ištraukoje: <i>našlaitėlis, ryšulėlį, sūrelio, kamputį, rankelėj, lazdužę, paukštytužėlį, paukštelį, kalnužėlį, našlaitėlis, lazdele</i>. Atkreipkime mokinių dėmesį į daiktavardžius, kurie turi ne po vieną priesagą: <i>paukšt-yt-už-ėl-į, kaln-už-ėl-į</i>. Atlikime eksperimentą: skaitytoje ištraukoje vietoje mažybinių maloninių daiktavardžių pasakykime paprastus: <i>Kelionei našlaitis nieko daugiau neturėjo tik varškės ryšulį ir sūrio kampą...</i> Kaip dabar skamba pasaka? Ar ji tokia pat graži? Antrame pratime pakeiskime pabrauktus daiktavardžius mažybiniais maloniniais: Milžinas pradėjo šaukti: - Nemušk, nemušk! Susikalbėsim kaip <u>broliai</u> (<i>broleliai, broliukai</i>), būsim <u>draugai</u> (<i>draugužėliai</i> arba <i>draugeliai</i>). Tavo ta <u>lazda</u> (<i>lazdelė, lazdužė</i>) labai skaudi. Verčiau spauskime, tai matysim, katras daugiau turi <u>sveikatos</u> (<i>sveikatėlės</i>). Ir milžinas, paėmęs rąstą, taip suspaudė, kad net medžio syvai pradėjo virti. - Tai niekis! – atsiliepė <u>našlaitis</u> (<i>našlaitėlis</i>). – Aš suspausiu <u>akmenį</u> (<i>akmenėlį</i>). Pagriebęs savo varškės <u>ryšulį</u> (<i>ryšulėlį</i>), taip suspaudė, kad skystimas čiurkšlėmis ėmė bėgti. Pasimokykite linksniuoti mažybinius maloninius daiktavardžius. <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <i>Vienaskaita</i> <i>Kas? paukštelis, ryšulėlis, lazdužė</i> <i>Ko? paukštelio, ryšulėlio, lazdužės</i> <i>Kam? paukšтелиui, ryšulėliui, lazdužei</i> <i>Ką? paukštelį, ryšulėlį, lazdužę</i> <i>Kuo? paukšteliu, ryšulėliu, lazduže</i> <i>Kame? paukštelyje, ryšulėlyje, lazdužėje</i> – <i>paukšteli, ryšulėli, lazdužė</i> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <i>Daugiskaita</i> <i>paukšteliai, ryšulėliai, lazdužės</i> <i>paukštelių, ryšulėlių, lazdužių</i> <i>paukšteliams, ryšulėliams, lazdužėms</i> <i>paukštelius, ryšulėlius, lazdužes</i> <i>paukšteliais, ryšulėliais, lazdužėmis</i> <i>paukšteliuose, ryšulėliuose, lazdužėse</i> <i>paukšteliai, ryšulėliai, lazdužės</i> </td> </tr> </table> Aptarkime su mokiniais, kad mažybinių maloninių daiktavardžių galūnių rašybai galime taikyti tas pačias jau žinomas daiktavardžių rašybos taisykles. Namų darbams pratybų sąsiuvinyje skirta kūrybinių užduočių, įtvirtinančių	<i>Vienaskaita</i> <i>Kas? paukštelis, ryšulėlis, lazdužė</i> <i>Ko? paukštelio, ryšulėlio, lazdužės</i> <i>Kam? paukšтелиui, ryšulėliui, lazdužei</i> <i>Ką? paukštelį, ryšulėlį, lazdužę</i> <i>Kuo? paukšteliu, ryšulėliu, lazduže</i> <i>Kame? paukštelyje, ryšulėlyje, lazdužėje</i> – <i>paukšteli, ryšulėli, lazdužė</i>	<i>Daugiskaita</i> <i>paukšteliai, ryšulėliai, lazdužės</i> <i>paukštelių, ryšulėlių, lazdužių</i> <i>paukšteliams, ryšulėliams, lazdužėms</i> <i>paukštelius, ryšulėlius, lazdužes</i> <i>paukšteliais, ryšulėliais, lazdužėmis</i> <i>paukšteliuose, ryšulėliuose, lazdužėse</i> <i>paukšteliai, ryšulėliai, lazdužės</i>
<i>Vienaskaita</i> <i>Kas? paukštelis, ryšulėlis, lazdužė</i> <i>Ko? paukštelio, ryšulėlio, lazdužės</i> <i>Kam? paukšтелиui, ryšulėliui, lazdužei</i> <i>Ką? paukštelį, ryšulėlį, lazdužę</i> <i>Kuo? paukšteliu, ryšulėliu, lazduže</i> <i>Kame? paukštelyje, ryšulėlyje, lazdužėje</i> – <i>paukšteli, ryšulėli, lazdužė</i>	<i>Daugiskaita</i> <i>paukšteliai, ryšulėliai, lazdužės</i> <i>paukštelių, ryšulėlių, lazdužių</i> <i>paukšteliams, ryšulėliams, lazdužėms</i> <i>paukštelius, ryšulėlius, lazdužes</i> <i>paukšteliais, ryšulėliais, lazdužėmis</i> <i>paukšteliuose, ryšulėliuose, lazdužėse</i> <i>paukšteliai, ryšulėliai, lazdužės</i>		

	mokinių supratimą apie mažybinius maloninius daiktavardžius. Mokinys perskaito tekstą apie kačiuką ir sugalvoja jo pavadinimą (<i>Pūkutis. Pūkutis prausiasi ir pan.</i>) Pabraukia mažybinius maloninius daiktavardžius: <i>Pūkutis, snukutį, kojyte, snukutį, ausytę, krūtinėlę, pilviuką, kojytes, nugarėlę kailiuką, kojyčių.</i> Antras pratimas sunkesnis: mokiniui teks vietoj mažybinių maloninių daiktavardžių pavartoti paprastus, įsivaizduoti visai kitokį veikėją – galingą liūtą, sugalvoti jam tinkamą vardą. Pavyzdys: <i>O kaip Galiūnas prausiasi!</i> <i>Pakelia savo snukį, pasižiūri į mus, ir užsimerkęs dešine koja (arba letena) brūkšt brūkšt per snukį. Vėl pasilaižo ir vėl brūkšt per vieną ausį, brūkšt per kitą ausį... Taip po kelis kartus prausia savo krūtinę, pilvą, kojas, nugarą.</i> <i>Išsiprausęs jis atsistoja, išsiriečia, papurto blizgantį kailį ir atsigula. Tada padeda savo snukį tarp abiejų priekinių kojų ir užmiega.</i> Paskutinė užduotis – aprašyti savo augintinį, o jeigu neturi, gali aprašyti kaimynų, pažįstamų. Rašant reikia pavartoti mažybinių maloninių daiktavardžių. Paaiškinkime mokiniams, kad jie kurdami gali pasinaudoti ir skaitytu tekstu apie kačiuką Pūkutį, tik nenurašyti, o savo tekstą sukurti.

12 tema. ŠARANGĖ VARANGĖ PO SUOLU SUSIRANGĖ

Tikslas – mokyti greitakalbių, suprasti jų paskirtį; susipažinti su prielinksniais, mokyti vartoti daiktavardžius su prielinksniais:

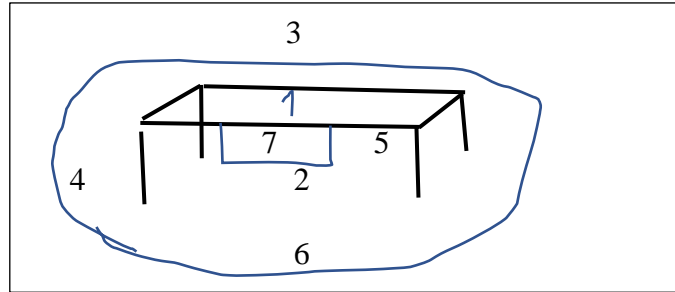
- skaitys tekstą, atspės, kokių žodžių jame trūksta;
- susipažins su keliomis **greitakalbėmis**, sužinos, kaip reikia jų mokyti;
- kurs naujas greitakalbes;
- susipažins su *prielinksniais*, išsiaiškins, kodėl jie vartojami;
- mokysis vartoti daiktavardžius su prielinksniais;
- sudarys sakinius.

Priemonės: Vad. P. 80–81. Pr. 2. P. 12–13.

	prielinksniais. Įgimas teorinis diskriminas nesineruoziamu, o tik pasakoma sąvoka <i>prielinksnis</i> ir pavyzdžiais paaiškinama, kam jis reikalingas kalboje. Taip pat mokiniai susipažįsta su dažniausiai vartojamais prielinksniais. Jeigu mokytojas mano, kad jo mokiniams tai per sunku, gali šią temą ir praleisti. Tačiau mokyti praktiškai vartoti šią tarnybinių kalbos dalį yra būtina, nes be jos neįmanoma daug ko pasakyti, pavyzdžiui, nurodyti vietas (<i>Knyga guli ant stalo. Vaikai grįžo iš parko. Ir pan.</i>) Prielinksniams mokyti parinkta ir keletas greitakalbių, jose taip pat yra

I <i>Temos paaiškinimas.</i>	prielinksnių. Be to, greitakalbės lavina mokinio tartį, jomis smagu žaisti, geriau atsiskleidžia lietuvių kalbos garsų savybės. Kad vaikams būtų lengviau išmolti šių smulkiosios tautosakos kūrinų, pratybų sąsiuvinyje pateikiamas greitakalbių „atrankimo raktas“.
II <i>Teksto skaitymas.</i>	Užminkime mokiniams mįslę ir paaiškinkime žodžius <i>šarangė varangė</i>. Iš ties juos sunku paaiškinti, nes kalboje jie nevartojami, juos sutinkame tik šioje mįslėje (Ją pateikia ir LKŽ. XIV, bet žodžių paaiškinimo neduoda). Neabejotina, kad mūsų proseneliai juos sukūrė dėl skambumo – jie rimuojasi su žodžiu <i>susirangė</i>, t. y. <i>susivyniojo, susisuko</i>. Ką galima suvynioti? Audeklą, virvę, kažką į ritinį susukti. O kas gali pats susirangyti? Gyvatė, žaltys, katė, šuo (ar pastebėjote, šuo sukasi sukasi ir atsigula susisukęs į kamuolį). Taigi šios mįslės raktinis žodis <i>susirangė</i> ir dar jam „paveda“ <i>po suolu</i>. Kas gali susirangyti po suolu? – šuo. Taigi mįslės įminimas <i>šuo</i>. Paaiškinkime mokiniams, kad ši mįslė mums svarbi dėl žodžio po. Pasirodo jis ir į jį panašūs šie trumpi žodžiai „draugauja“ su daiktavardžiais ir yra labai svarbūs lietuvių kalboje. (Jie svarbūs ir kitose kalbose. Tikriausiai mokiniai juos jau vartoja kalbėdami angliškai.)
III	Trumpai aptarkime paveikslą: kas guli po suolu, kas išoko per atvirą langą, kur yra katės? Skaitykime tą nesudėtingą tekstą ir mėginkime prie daiktavardžių parinkti teisingus žodžius, kurie jame uždengti: <i>Vieną rytą apie devynias... (valandas)</i> <i>Taigi vieną rytą apie devintą valandą, kai mūsų Pupsė miegojo susirangiusi po suolu, įvyko baisus dalykas. Visos miestelio katės nutarė susirinkti pas Pupsę ir ją paauklėti. Kodėl ji negerbianči jį, kačių, giminės? Kodėl jas vaikosi ne tik po savo kiemą, bet ir po gatvę, parką? Kodėl maži kačiukai turi šokti į medžius, o senos katės slėptis darže tarp kopūstų?</i> <i>Katės sušoko pro langą į Pupsės kambarį. Vienos sutūpė ant suolo, po kuriuo miegojo Pupsė, kitos, bailesnės, pasislėpė už suolo, o drąsiausios atsitūpė prie Pupsės ir ėmė nagais draskyti jai ausį...</i> <i>Atspėkite, kas buvo toliau.</i> Skaitydami tekstą pasiaiškinkime, ką tie trumpi žodžiai, pavartoti su daiktavardžiais, reiškia: parodykite paveikslėlyje, galime į klasę atsinešti

Penktas pratimas gali būti kaip patikrinamasis arba kolektyvinis darbas (priklauso nuo klasės lygio). Mokiniai perskaito žodžius, klausia, jeigu kas neaišku, ir sudaro sakinius (žodžių tvarka gali skirtis):

Su tėčiu ir mama sekmadienį išėjome pasivaikščioti po parką. Mano šuo palindo po stalu, susirietė į kamuoliuką ir užmigo. Stiklinė nuriedėjo nuo stalo, atsitrenkė į grindis ir sudužo. Mama grįžo iš parduotuvės ir maisto produktus sudėjo į šaldytuvą.

- sudaryti sakinius.

Jeigu mokiniams bus sunku sudaryti sakinius, pirmiausia suieškokime, kas sakinyje galėtų būti veikėjas – veiksnys, tada ką veikėjas veikia – tarinys, po to kur, iš kur ir t. t.

Jeigu yra laiko, galima susipažinti su greitakalbėmis ir atlikti joms skirtas užduotis. Tačiau šiuos tekstus galima skirti ir namų skaitymui.

Prie greitakalbių yra savarankiško skaitymo ženklas. Mokytojas kartu su mokiniais sprendžia, kada ir kaip jas skaityti. Tačiau prieš jas skaitant reikia susipažinti su greitakalbių „atrankinimo raktu“ – instrukcija, kaip reikia mokytis greitakalbių. Todėl perskaitome pratybų sąsiuvinyje 6 pratimo užduotį ir tekstą bei plakatėlį „**Įdomu!**“. Tada, vadovaudamiesi tais nurodymais, skaitome greitakalbes, jas analizuojame ir išmokstame atmintinai (nebūtinai visas, galime pasirinkti). Ir labai svarbu – palenktyniauti, kas greičiau pasakys greitakalbę. Greitakalbėse nemažai žodžių, kurių mokiniai gali ir nesuprasti, išsiaiškinkime (paaiškinimų yra žodynėlyje).

Senosios greitakalbės sudarytos sunkiau tariamų priebalsių junginių principu: kuo jų daugiau, tuo sunkesnė, smagesnė greitakalbė.

Poeto **A. Matučio greitakalbės** paprastos, skambios, jas nesunku ir išmolti, ir pasakyti. Kas nori, gali jas pasirinkti. Įdomesnės, naujoviškesnės poeto **D. Gintalo greitakalbės**. Į jas reikia gerai išsiskaityti, kad suprastume, kaip poetas žaidžia daiktavardžiais su prielinksniais. Pirmojoje svarbūs daiktavardžių junginiai *po laiptais, po laiptinę, ant laiptų, antroje už durų, už posūkio su posūkiu, su durim*.

Gramatinė užduotis vadovėlyje skirta prielinksniams, o septintas pratimas pratybų sąsiuvinyje – kūrybai. Greitakalbių daiktavardžius su prielinksniais mokiniai ras nesunkiai. Greitakalbės kūrimo pavyzdys pateiktas, o naujas greitakalbes gali kurti visa mokinio šeima.

V

Greitakalbių skaitymas.

13 tema. SENOLIŲ IŠMINTIS

Tikslas – susipažinti su naujomis sakmėmis, suprasti jų turinį ir reikšmę; apibendrinti žinias apie daiktavardį, įsivertinti, ką išmoko skyriuje „Ir skruzdėlė, ir dramblys...“:

- skaitys sakmę „Saulė, vėjas ir žiema“;
- analizuos sakmę, aptars jos reikšmę;
- sudarys sakinių su pateiktais daiktavardžiais;
- apibendrins savo žinias apie daiktavardį;
- atliks testą – įsivertins savo žinias baigus VII vadovėlio skyrių.

Priemonės: Vad. P. 82–83. Pr. 2. P. 14–15.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Sakmės skaitymas ir aptarimas.</i> II <i>Gramatinės užduotys.</i>	Skyriaus apibendrinimui pasirinkta lietuvių sakmė „Saulė, vėjas ir žiema“, kurioje vartojama daug įvairių linksnių daiktavardžių. Įtvirtinkime ir mokinių žinias apie sakmes – kas jų veikėjai, ką aiškina sakmės, kodėl jas kūrė mūsų protėviai. Visas 83-ias puslapis skirtas daiktavardžio apibendrinimui – mokiniai prisimena daiktavardžio reikšmę, kaitymą, rašybą. Pratybų sąsiuvinyje atlieka testą. Sakmė „Saulė, vėjas ir žiema“ nesudėtinga, ją kiekvienas mokinys gali perskaityti tyliai, o paskui visi kartu aptarti pagal po tekstu pateiktus klausimus. Aptariant pirmos užduoties klausimus vis nukreipkime mokinius į sakmės tekstą – tegul jie atsako sakmės žodžiais. Veikėjai išvardyti pavadinime. Kiekvienas apibūdintas – pasakytas svarbiausias bruožas. Saulė – labai raudonas vyras, žiema – labai baltas vyras, o vėjas – storlūpis (žinome, kad vėjas pučia, jam reikalingos stiprios lūpos). Apibūdinkime šių veikėjų charakterius. Šioje sakmėje saulė išsižeidusi, pikta, žiema kerštinga, o koks vėjas – sunku pasakyti. Matyt, irgi piktas, duoda žmogui suprasti, kad gerai, jog jį pasirinko, nes kitaip nežinia, kas būtų. Be to, gudrus – moka nugalėti ir saulę ir žiemą. Kokių dar sakmių žinome apie vėją (gal kas skaitė sakmių knygą „Sužeistas vėjas“)? Pakalbėkime su mokiniais, kodėl mūsų protėviai sukūrė tokią sakmę. Tikriausiai jiems vėjas buvo baisus, pridarydavo daug nuostolių, todėl žmogus jam tarsi išiteikė. Ir saulę, ir kitus gamtos reiškinius žmogus įsivaizdavo gyvus, panašius į žmogų, jų bijojo. Šią sakmę galima ir suvaidinti arba išmokti ją pasekti. Pasakos tekstas pasitarnaus ir mokinių žinioms apie daiktavardį apibendrinti. Iš eilės atlikime visas užduotis: galima dirbti individualiai, o paskui pasitikrinti arba dirbti visiems kartu. Rasti daiktavardžių: 5 vyriškosios g.: <i>sykį, žmogus, kryžių, vyrai, vėjas, karščio,</i>

III

Apibendriname, ką
žinome apie
daiktavardį.

sniegas, keliu (storlūpis čia irgi daiktavardis, bet jį galima laikyti ir būdvardžiu),

5 moteriškosios g.: *sakmė, kepurė, vasara, saulė, žiema;*

3 vienaskaitos: *žmogus, kryžiu, kepurė...*

2 daugiskaitos: *vyrų, žmonės.*

Randame įvairių linksnių daiktavardžių:

Kas? *žmogus, vyrai, vasara, saulė*

Ko? *storlūpio, karščio*

Kam? *kryžiui, storlūpiui*

Ką? *kryžių, kepurę*

Kuo? *vėju, keliu*

Kur? (kame?) –

– *žmogau*

Daiktavardžio klausimui *kur?* (kame?) tekste nėra, jį galima sugalvoti: *žmoguje, vyruose, vasaroje, saulėje* ir kt. Kreipiniui *žmogau* klausimo nėra.

Taigi atlikdami šias užduotis ketvirtokai praktiškai prisiminė pačius pagrindinius daiktavardžio požymius. Kitas, 83-ias, vadovėlio puslapis skirtas apibendrinti viską, ko mokėsi apie daiktavardį: jo reikšmę, kuo kaitomas, bendrinius ir tikrinius daiktavardžius, linksniavimą (klausimus), mažybinius maloninius daiktavardžius, kuo daiktavardžiai eina sakinyje, rašybos taisykles. Žingsnis po žingsnio aptarkime tuos spalvotus lapelius, atlikime užduotis.

Pirmiausia perskaitykime šone iš daiktavardžių debesies „lyjančius“ žodžius ir pasakykime, ką jie pavadina: žmones (*kūdikis*), daiktus (*vėliava*), maistą (*pienas*), pastatus, įrenginius (*mokykla, metro*), jausmus (*meilė, liūdesys*), gyvūnus (vėžliukas, dramblys), gamtos, istorijos objektus (piliakalnis, žolė, Nemunas, jūra), veiksmus (keliavimas). Žinoma, gali mokiniai kai kurių reikšmių ir nežinoti, svarbu, kad jie atpažintų daiktavardžius ir žinotų bendriausią reikšmę: daiktavardis pavadina daiktus, o daiktai kalbos moksle yra ir augalai, ir gyvūnai, ir žmonės, ir jausmai... To ir pakaktų įrašyti pirmajame lapelyje bei pasakyti daiktavardžius: *diena, darba, laikas, pinigai, obuolys, obelis, lazda, galus*. Kadangi vadovėlyje nerašome, galima tuos sakinius, žodžius rašyti paprastame sąsiuvinyje arba užduotis atlikti tik žodžiu. (Galima iš karto aptarti, kada sakomos šios patarlės.)

Antrame lapelyje reikia įrašyti daiktavardžio giminės. Dar kartą prisiminkime, kad daiktavardžiai giminėmis nekaitomi, o yra kurios nors giminės. Tik profesijas pavadinantys daiktavardžiai turi poras (vyriškosios giminės *mokytojas*, moteriškosios – *mokytoja*). Sakinys skambėtų taip: *Daiktavardžiai yra vyriškosios arba moteriškosios giminės.*

Vyriškosios giminės: *mėnulis, kelias, automobilis, qžuolas, varnėnas, gydytojas;*

Moteriškosios giminės: *saulė, pušis, žąsis, šeimininkė, gydytoja.*

Daiktavardžiai kaitomi skaičiais: vienaskaita ir daugiskaita. Vienaskaita: mokslo, žodžio, žiema, vasara; daugiskaita: akių, ausys.

Laivas – laivai, traukiniai – traukinys, pušys – pušis, giesmė – giesmės.

Daiktavardžiai skirstomi į *bendrinius* ir *tikrinius*.

Tikriniai: *Vincas Kudirka, Lietuvos, Vilniaus, Gedimino, Baltijos*, nes tai vardai, pavadinimai. (Jeigu mokinys pasakys, kad *Gedimino prospektas* arba *Baltijos jūra* yra pavadinimai, jis bus teisus, bet juose antrasis daiktavardis yra bendrinis ir rašomas mažąja raide.)

Daiktavardžiai linksniuojami – atsako į klausimus: **kas? ko? kam? ką? kuo? kur?** arba **kame?**

Vienaskaita

Kas? brolis, ežys, lietus, ruduo, dubuo; šviesa, pušis
 Ko? brolio, ežio, lietaus, rudens, dubens; šviesos, pušies
 Kam? broliui, ežiui, lietu, rudeniui, dubeniui; šviesai, pušiai
 Ką? brolių, ežių, lietu, rudeni, dubeni; šviesą, pušį
 Kuo? broliu, ežiu, lietumi, rudeniu, dubeniu; šviesa, pušimi
 Kame? brolyje, ežyje, lietuje, rudenyje, dubenyje; šviesoje, pušyje
 – broli, ežy, lietau, rudenie, dubenie, šviesa, pušie

Pastaba. Daiktavardžio *ruduo* daugiskaitoje galima ir nelinksniuoti, nes ši forma labai retai vartojama.

Daugiskaita

Kas? broliai, ežiai, lietūs, rudenys, dubenys; šviesos, pušys
 Ko? brolių, ežių, lietu, rudeni, dubeni; šviesų, pušų
 Kam? broliams ežiams, lietuoms, rudenioms, dubenioms; šviesoms, pušims
 Ką? brolius, ežius, lietus, rudenis, dubenis; šviesas, pušis
 Kuo? broliais, ežiais lietuomis, rudenimis, dubenimis; šviesomis, pušimis
 Kame? broliuose, ežiuose, lietuose, rudenyse, dubenyse; šviesose, pušyse
 – broliai, ežiai, lietūs, rudenys, dubenys; šviesos, pušys

Lietuvių kalboje daug mažybinių maloninių daiktavardžių. Pasakykime ir daugiau pavyzdžių: *kiemelis, miestelis, vaikelis, sesytė, Marytė, debesėlis, žalčiukas, Jonukas, žiburėlis, keliukas, puodelis, gėlelė, gėlytė, traukinukas, ...*

Prisiminkime pagrindines daiktavardžių rašybos taisykles:

I. Ką? draugą, naštą, uodegą, ...

II. Ko? rankų, ...

III. Kur? Kame? bėdoje, bėdose, drauge, drauguose, ežyje, ežiuose

IV. a) Kas? katė, teisybė Ko? katės, teisybės, tai katei, kate, kates, teisybei, teisybe, teisybes

b) Kas? vyšnia, Ko? vyšnios, tai vyšniai, vyšnią, vyšnia, vyšnias

IV Pratybų sąsiuvinio užduotys: - daiktavardžių radimas tekste; - sakinių sudarymas;	c) Kas? <i>brolis, kelias, ežys</i>, Ko? <i>brolio, kelio, ežio</i>, tai <i>broliai, broliams, broliais, keliai, keliams, keliais, ežiai, ežiams, ežiais, kailiniai, kailiniams, kailiniais</i> d) Kas? <i>ausis, duktė, sesuo</i>, Ko? <i>ausies, dukters, sesers</i> tai <i>ausiai, dukteriai, seseriai</i> Pastaba. IVb ir IV d atvejai ketvirtoje klasėje dar tik pradedami mokyti, todėl nereikėtų iš mokinių reikalauti juos žinoti. Daiktavardis sakinyje dažnai eina veiksniu: <i>Mokiniai dainuoja. Šviečia žiburiai</i>. Tačiau daiktavardis gali eiti ne tik veiksniu: <i>Mergaitės šoka suklinį. Aš su tėveliais skrendu į Lietuvą. Parke jau pražydo snieguolės</i>. Pakartoję daiktavardžio požymius, rašybą, vartojimą sakinyje, mokiniai atlieka praktines užduotis pratybų sąsiuvinyje. Perskaito pirmo pratimo sakmę, žodžiu atsako į klausimą ir randa daiktavardžius: <i>Saulė, vėjas, žmogui, kailinius, vėjas, žmogus kailiniais, kailiniais, saulė, žmogus kailinius</i>. Antro pratimo užduotis sudėtingesnė: reikia daiktavardžius <i>saulė, vėjas, žmogus</i> pavartoti sakiniuose, kad jie būtų nurodyto skaičiaus ir atsakytų į nurodytą klausimą. Šią užduotį atlikime kolektyviai, mokytojui padedant. Pavyzdžiui: <i>Miške nebuvo matyti saulės. Jūroje visai nebuvo vėjo. Gatvėje nesutikau nė vieno žmogaus.</i> <i>Vaikai džiaugiasi saule. Aitvaras skriejo su vėju. Šuo nepasitikėjo žmogumi.</i> <i>Paveiksle buvo nupieštos dvi saulės. Šiaurėje pučia šalti vėjai. Žmonės atplaukė laivu.</i> <i>Saulėje yra dėmių. Vėliavos plaikstėsi vėjyje. Žmoguje yra daug gerumo.</i> <i>Mūsų mokykloje yra daug Saulių. Visų vėjų nesugaudysi. Darbščių žmonių visi norai pildosi.</i> <i>Kas rytą sveikinu saulę. Jaučiu šiltą vėją plaukuose. Pasisveikinau nepažįstamą žmogų.</i>

- <i>daiktavardžių galūnių rašyba.</i>	Ketvirtas pratimas padės mokiniams patikrinti, kaip moka rašyti daiktavardžių galūnes. Galima atlikti individualiai, o paskui tegul mokiniai iš eilės aiškina, kodėl taip parašė, visi patikrina. Lietuvių sakmėse veikia daug veikėjų. Jose dažnai sutiksi saulę, mėnulį, vėją. O kiek jose velnių, laumių, raganų, aitvarų! Visokie nepaprasti gyvūnai gyvena ežeruose, jūrose, miškuose. Velniai pasiverčia ponaičiais, ožiais. Medžiai kalba, paparčiai žydi. Aitvarams šeimininkė kepa kiaušiniene, o šie neša turtus.

IV T E S T A S – baigus VII vadovėlio skyrių „IR SKRUZDĖLĖ, IR DRAMBLYS...“

Tikslas – įsivertinti, kaip geba suprasti ir analizuoti dalykinį tekstą, rasti tekste daiktavardžius, juos apibūdinti, linksniuoti ir vartoti sakinyje:

- įsivertins, kaip supranta tekstą, geba atsakyti į klausimus;
- patikrins, ar atpažįsta daiktavardžius, žino jų klausimus;
- įsivertins, kaip geba naudotis „Daiktavardžių linksniavimo atmintine“, linksniuoti daiktavardžius;
- patikrins, ar moka daiktavardžius vartoti sakiniuose;
- padarys mažybinius maloninius daiktavardžius;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 58–83, Pr. sąs. 2. P. 15.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Teksto skatymas ir supratimas.</i> II <i>Daiktavardžių klausimai.</i> III	Šis testas atliekamas baigus vadovėlio VII skyrių. Jis skirtas pačiam mokiniui patikrinti savo žinias apie daiktavardį ir gali būti atliekamas namie vietoj namų darbų. Bet galbūt mokytojas nuspręs kitaip – testui skirs laiko klasėje. Testo apimtis nedidelė, jis tarsi neapima viso daiktavardžio kurso (giminės, skaičiaus), bet jis sudarytas taip, kad visi tie dalykai išryškėtų atliekant nurodytas užduotis, pavyzdžiui, mokinys turi žinoti daiktavardžio giminę, kad teisingai nustatytų jo linksniavimo tipą). Mokinių žinias apie daiktavardį, o ypač apie jo vartojimą (linksniavimą, rašybą) gali mokytojas patikrinti kontroliniu darbu, pavyzdžiui, diktantu ar atpasakojimu. Pirma užduotis – savarankiškai perskaityti tekstą apie žodžius, suprasti be niekieno pagalbos ir pažymėti jo pagrindinę mintį – pabraukti teisingą teiginį: <i>Mes mažai išmanome apie žodžių kilmę.</i> Iš skaityto teksto parinkti žodžiai. Mokinys randa juos tekste ir parašo, į kokius klausimus jie atsako: <i>Tyrėjas – kas?, apie žodžius – apie ką?, duona – kas?, gyvenimo – kieno? (ko?), Biblijoje – kur? kame?, kompiuterių – kieno? (ko?), lūpomis – kuo?</i>

<i>Daiktavardžių linksniavimas.</i>	Nustatyti pagal kuriuos „Daiktavardžių linksniavimo atmintinės“ žodžius linksniuojami pateikti žodžiai:
IV	<i>Žodis kaip brolis, pasaulis kaip brolis, žemė kaip žolė, dalis kaip ausis arba šalis, planeta kaip liepa.</i>
<i>Daiktavardžių derinimas sakinyje.</i>	Jeigu mokinys jau moka linksniuoti daiktavardžius, gebės juos pavartoti ir sakiniuose:
V	Vadovėlio <i>skyriuje</i> skaitėme ir apie <i>skruzdę</i>, ir apie <i>dramblį</i>. Mokėmės linksniuoti <i>daiktavardžius</i>, susipažinome su <i>prielinksniais</i>.
<i>Mazybiniai maloniniai daiktavardžiai.</i>	Tegul mokinys pasitikrina, ar moka padaryti mažybinius maloninius daiktavardžius:
VI	<i>Žemė – žemelė, duona – duonelė, duonytė, žodis – žodelis, žodytis, pasaulis – pasaulėlis, pasauliukas, pasaulytis.</i>
<i>Pasitikrinimas ir įsivertinimas.</i>	Atlikęs visas užduotis, mokinys pasitikrina atsakymus ir susiskaičiuoja teisingus. Tegul jis pats sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su mokytoju, ko dar jam reikėtų pasimokyti.

VIII skyrius. KOKS MARGAS MŪSŲ PASAULIS!

Tikslas – skaityti grožinius ir informacinius tekstus, kuriuose yra veikėjų aprašymų, daiktų apibūdinimų, mokyti juose pastebėti įdomias detales, patiems mokyti vaizdžiai apibūdinti; susipažinti su kalbos mokslo terminu *būdvardis*, plėsti savo žodyną būdvardžiais, mokyti juos vartoti kalboje.

1 tema. SPALVŲ IR ŽODŽIŲ MARGUMYNAS

Tikslas – pasakoti pagal paveikslą, pasitikrinti, kiek žinome spalvų ir formų pavadinimų, susipažinti su žodyne pateikiamais spalvų pavadinimais, jais plėsti savo žodyną:

- pasakos pagal paveikslą, sugalvos jo pavadinimą;
- apibūdins pasirinktos formos ir spalvos balioną;
- skaitys žodyno lapelius, kuriuose pateiktos pagrindinių spalvų pavadinimų grupės;
- plės žodyną spalvų ir formų pavadinimais;
- sudarys sakinius su žodžiais, pavadinančiais spalvas.

Priemonės: Vad. P. 84–85. Pr. 2. P. 16–17.

<i>Mokytojui</i>	Aštuntas vadovėlio skyrius skirtas būdvardžiui. Nuo I klasės mokiniai plėtė savo žodyną būdvardžiais, mokėsi su jais sudaryti sakinius. Trečioje klasėje mokiniai susipažino su aprašymu ir išsiaiškino, kad aprašant, apibūdinant labai reikalingi žodžiai, kurie atsako į klausimus koks? kokia?, mokėsi kelti ne tik šiuos klausimus, bet ir kokį? kokių? ir rašyti žodžius, kurie atsako į šiuos

I <i>Temos skelbimas.</i> II <i>Paveikslo aptarimas, balionų apibūdinimas.</i> III <i>Lapelių su spalvų pavadinimais skaitymas ir aptarimas.</i> IV <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i>	klausimus. Tai buvo praktinis būdvardžio mokymas(is). Ketvirtoje klasėje, šiame skyriuje, susipažįstama su elementaria būdvardžio teorija: sąvoka <i>būdvardis</i>, kuo kaitomi būdvardžiai, pagrindinėmis jų rašybos taisyklėmis. Žinoma, svarbiausia – plėsti mokinių žodyną būdvardžiais ir skatinti juos vartoti kalboje. Todėl čia svarbus teksto tipas – aprašymas. Be to, būdvardžiai dažniausiai vartojami su daiktavardžiais, taigi mokymdamiesi būdvardžio, kartu toliau mokysimės ir daiktavardžio. Kalbant dažniausiai vartojami daiktų išorę (spalvą, formą) apibūdinantys būdvardžiai, o kalbant apie žmones, gyvūnus – jų vidines ypatybes nusakantys būdvardžiai. Todėl vadovėlyje parinktuose tekstuose ir pirmųjų, ir antrųjų būdvardžių yra daugiausia. Skyrius pradedamas būdvardžiais – spalvų pavadinimais. Būtų puiku klasėje turėti keletą įvairiaspalvių balionų ir temą pradėti nuo jų: kokie jie margi, gražūs, linksni... Arba kokie mes patys margi: skirtinga mūsų plaukų, akių, gal net odos spalva. Kokių įvairių spalvų mūsų drabužiai! Taigi kokie mes margi ir koks margas mūsų pasaulis! O svarbiausia – mes skirtingi, todėl ir įdomūs! Panašus ir šio vadovėlio skyriaus pavadinimas „Koks margas mūsų pasaulis!“ – perskaitykime jį ir pasikalbėkime, kaip vaikai supranta šį pasakymą. Tegul mokiniai įsižiūri į nupieštus įvairių formų ir spalvų balionus ir pasako, kokių spalvų, formų mato. Žodynėlyje ras pagalbą, jeigu nežinos kurio nors žodžio. Paskui kiekvienas pasirenka balioną ir kaip geba, taip jį apibūdina – mokytojas sužinos, kokių spalvų ir formų pavadinimų žino jo mokiniai. Jeigu klasėje bus surengtas „balionų paradas“, aptarkime balionų spalvas, formas, dydžius, pasikalbėkime apie juos, pasigrožėkime jais. „Spalvų žodyno“ skaitymas: mokiniai pasiskirsto į grupes, kiekviena grupelė pasirenka po vieną ar kelis spalvotus lapelius, perskaito juose surašytus žodžius. Jeigu kurio žodžio reikšmės nežino, klausia draugų, mokytojo ir su kiekvienu žodžiu sugalvoja po sakinį (sakiniai gali būti ir labai paprasti, svarbu, kad būtų pavartotas spalvos pavadinimas) ir juos užrašo popieriaus lape (mokytojas gali iš anksto paruošti įvairių spalvų ir formų lapų ir išdalyti grupėms). Sakinius grupės mokiniai perskaito visai klasei, paskui tie lapai eksponuojami lentoje ar kokiam nors stende. Įdomus paskutinis, margas, žodyno lapelis. Perskaitykime jo žodžius ir atsakykime į klausimą, apie ką lietuviai taip sako. <i>Margas, marga</i> – gali būti genys, gyvatė; <i>raibas, raiba</i> – vanagas, gegutė; <i>rainas, raina</i> – katinas, akis; <i>dryžuotas, dryžuota</i> – zebros, suknutė; <i>juostuotas, juostuota</i> – kilimas, perėja; <i>dėmėtas, dėmėta</i> – leopardas, staltiesė; <i>šlakuotas, strazdanotas, šlakuota, strazdanota</i> – veidas, nosis; <i>keršas, kerša</i> – karvelis, karvė ir pan. (visų daiktų išvardyti neįmanoma). Pratybų sąsiuvinyje visi kartu perskaitykime gražų gamtininko ir rašytojo S. Paltanavičiaus tekstą apie pavasario spalvas. Trumpai pakalbėkime, ką

- spalvų pavadinimų kartojimas;	supratome, sužinojome, kas buvo mokiniams gražu. Ypač graži, gyva paskutinė teksto pastraipa, perskaitykime ją dar kartą, pasimokykime gražios kalbos. Tada raskime žodžius, kuriais nusakytos spalvos: <i>pilka</i> (negimininė arba bevardė būdvardžio forma, apie kurią IV klasėje nekalbėsime), <i>geltona, pilka, juodais, pilkame, pilkos, geltonas, žalia, žydri</i>. Antras pratimas – surašyti, kokius žino spalvų pavadinimus, jeigu turi kuo, nuspalvinti jomis puodynės piešinį. Taip mokiniai įsidėmės daugiau spalvas nusakančių žodžių.
- lietuvių kalba turtinga spalvų pavadinimų;	Sunkesnis trečias (atitinkamai ir ketvirtas) pratimas. Paaiškinkite mokiniams, kad lietuvių kalbos turtingumą kalbininkai pastebėjo labai seniai ir apie tai parašė. Perskaitykime mokiniams šį tekstą ir visi įsidėmėkime paskutinį sakinį. Gal mokiniai gali pasakyti, kaip minėtų daiktų spalvos vadinamos anglų kalboje?
- pasakojimas apie medaus spalvas;	Kiti sąsiuvinio pratimai padės ketvirtokams plėsti žodyną spalvų pavadinimais, mokys juos vartoti tekste. Penktą pratimą vaikai gali atlikti individualiai – perskaityti K. Kasparavičiaus pasakojimą apie Meškučio (tai veikėjo vardas) nutapytas medaus spalvas (jeigu mokytojas turėtų įvairių spalvų medaus, galėtų pademonstruoti mokiniams) ir rasti žodžius, kuriais nusakomos tos spalvos: <i>labai šviesus, vos gelsvas, ryškiai geltonas, tamsaus aukso spalvos, saulės spalva</i>. Taigi nusakyti spalvą galime ir ne vienu žodžiu.
- kokie daiktai turi tokias spalvas;	Atlikdami šeštą pratimą mokiniai gali palenktyniauti – kuri grupė išvardys daugiau daiktų, turinčių aprašytą spalvą. Pavyzdžiui: Vos gelsvas, gelsva – gėlės žiedas, medžio lapas, drabužis ir kt. Ryškiai geltonas, geltona – pienės, rapsų laukas, rožė, audinys ir kt. Saulės spalvos – gintaras, saulėgražos, obuolys ir kt. Ryškiai raudonas, raudona – vėliava, striukė, lūpos ir kt. Žolės spalvos – suknelė, marškinėliai, namo siena ir kt. Baltas, balta kaip sniegas – chalatas, veidas, plaukai, automobilis ir kt. Juodas, juoda kaip anglis – žmogus, akys, plaukai, katinas ir kt. Pilkas, pilka kaip asfaltas – automobilis, kostiumas, dangus ir kt. Tegul mokiniai sugalvoja kuo daugiau tokių daiktų.
- rašinys apie dangaus spalvas.	Septintas pratimas – kūrybinis darbas. Visi įsižiūrėkime į tos dienos dangų ir jį aprašykime (individualiai arba kurkime visi kartu sakinį po sakinio). Lapelyje mokiniai ras žodžius, kuriais gali apibūdinti dangų. Iš jų reikės pasirinkti tik tuos, kurie tiks šiai dienai. Nežinome, koks dangus bus, kai mokiniai rašys šį aprašymą, todėl pateikta žodžių įvairiems variantams.

2 tema. KAS PADEDA APIBŪDINTI DAIKTUS

Tikslas – susipažinti su *būdvardžiu*, jo reikšmėmis, su kuo būdvardis vartojamas, pakartoti *aprašymo sandarą*, plėsti mokinio žodyną būdvardžiais, mokyti juos vartoti aprašyme:

- skaitys dalykinį tekstą „**Žodis, kuriuo ką nors apibūdiname – būdvardis**“, jį aptars;
- susipažins su būdvardžių reikšmėmis;
- skaitys tekstus, kuriuose yra aprašymas: **J. Degutytės „Plaštakė“, M. Vainilaičio „Drugelis“**;

- prisimins *aprašymo sandarą*;
- plės žodyną spalvų ir formų pavadinimais;

<i>Mokytojai.</i> I <i>Dalykinio teksto skaitymas ir aiškinimasis:</i> - <i>ką reiškia pateikti pavyzdžiai;</i> - <i>klausimai;</i> - <i>būdvardžio sąvoka;</i> - <i>ką reiškia būdvardžiai;</i> - <i>pavyzdžiai.</i> II <i>Aprašymo skaitymas, aptarimas.</i> III <i>Prisimename aprašymo sandarą, analizuojame</i>	Mokiniai susipažins su <i>būdvardžio</i> sąvoka – skaitys dalykinį tekstą, kuris parašytas taip, kad vaikai, skaitydami pastraipą po pastraipos, patys suprastų, kas yra būdvardis, išsiaiškintų, kaip sudarytas šis žodis, įsitikintų, jog būdvardžius jau anksčiau vartojo savo kalboje. Nereikia versti ketvirtokų išmokti atmintinai apibrėžimą, daug svarbiau, kad jie atpažintų būdvardžius tekste, mokėtų juos derinti su daiktavardžiais. Perskaitykime pirmą teksto sakinį ir išanalizuokime pavyzdžius: <i>pilkas dangus</i> – pasakyta dangaus spalva, <i>geras draugas</i> – draugo ypatybė, <i>raudona saulė</i> – saulės spalva, <i>piktas šuo</i> – šuns ypatybė, <i>žalios pušys</i> – pušų spalva, <i>maži gulbiukai</i> – paukščių dydis. Perskaitykime klausimus, kuriuos kėlėme tiems žodžiams: <i>koks? kokia? kokie? kokios?</i> Prisimename, kad šie žodžiai dažniausiai vartojami su daiktavardžiais, su jais derinami sakinyje. Dabar susipažinkime, kaip šiuos žodžius vadina kalbos mokslininkai. Perskaitome būdvardžio apibrėžimą ir „uždavinį“ : būdas + vardas= būdvardis. Taigi žodis <i>būdvardis</i> sudėtas iš dviejų žodžių (kaip ir daiktavardis) ir pažodžiui reiškia „būdo vardas“. O būdas, kaip nurodo žodynas, yra ir ypatybė, ir išvaizda. Taigi būdvardis reiškia daikto ypatybę. Perskaitykime, ką reiškia būdvardžiai: jau anksčiau aptarėme žodžius, reiškiančius spalvas, taigi būdvardžiai reiškia spalvą, formą, kokią nors ypatybę, medžiagą, iš kurios padarytas daiktas. Atlikime gramatinę užduotį: sugalvokime visų reikšmių būdvardžių (užduotis paraštėje). Būdvardį susiekime su tekstu – su aprašymu, nes be būdvardžių joks aprašymas neįmanomas. Mokytojas arba gerai skaitantis mokinys perskaito J. Degutytės aprašymą „Plaštakė“. Aptarkime, kas aprašoma, kaip, kas jame gražu. Prisiminkime <i>aprašymo sandarą</i> (plakatėlis „Prisimename!“). Pažiūrėkime, ar skaitytame plaštakės aprašyme yra visos aprašymo dalys: Pavadinimu ir pirmuoju sakiniu pranešama, kas bus aprašoma, t. y. <i>įvardijamas daiktas</i> – pirmoji aprašymo dalis. Toliau aprašomi <i>plaštakės</i>

<i>plaštakės aprašymą.</i>	<i>požymiai</i>: kokie sparnai – <i>platūs, oranžiniai...</i>, t. y. <i>aprašomos detalės</i>. O kur <i>apibendrinimas</i>? Šioje ištraukoje jo nėra. Mes patys galime apibendrinti, įvertinti – <i>plaštakė buvo nuostabi, graži</i>. Įvertinkime ir mokinės piešinį.
IV Eilėraščio skaitymas.	M. Vainilaičio eilėraščių „Drugelis“ mokiniai gali perskaityti klasėje arba namie. Jeigu skirsime namų darbui, perskaitykite eilėraščių, paaiškinkite mokiniams nežinomus žodžius. Tegul mokinys namie išmoksta gerai skaityti tekstą ir apmąsto klausimus. Kitą savaitgalį skirkime truputį laiko ir paanalizuokime eilėraščių: koks eilėraščio drugelis, kas jį nuspalvino (net keturis spalvintojus poetas pamini: močiutę Saulę, Vaivą – tikriausiai turi galvoje deivę, nykštukus, Pietį Pietuką). Eilėraščio nuotaika labai šviesi, daug mažiųjų maloninių daiktavardžių, kurie suteikia kalbai švelnumo.
V Gramatinė užduotis.	Raskite ir aptarkite pirmojo tekato būdvardžius: <i>platūs</i> (forma), <i>sunkūs</i> (svoris), <i>oranžiniai, rausvais, raudoni, mėlynas, mėlyni mėlyni</i> (visi – spalvos). Stabtelėkime ties labai gražiais spalvos apibūdinimais: <i>raudoni tarytum liepsna, mėlyni mėlyni, net akį vėrė</i>. (Galime paprašyti, kad mokiniai pagal šį aprašymą namie labai tiksliai nupieštų plaštakę – būtų dar vienas gražus piešinys.)
VI Pratybų sąsiuvinio užduotys: - <i>aprašymo skaitymas;</i> - <i>daiktavardžių radimas;</i> - <i>kaip randame būdvardžius;</i>	Reikėtų numatyti klasėje laiko atlikti pratybų sąsiuvinio 18 puslapio užduotis. Perskaitykime tekstą „Pudelis“, įrodykime, kad tai aprašymas: Pirmoje aprašymo dalyje, I pastraipoje, iš karto ir įvardijama, kas bus aprašoma, ir įvertinama (elegantiškas, išdidus ir protingas šuo), raskime, kokios pudelio kūno dalys aprašomos. Kadangi jos įvardijamos daiktavardžiais, skirta užduotis – rasti daiktavardžius: <i>pudelis, šuo, galva, kūnui, nosis, snukis, akys, dantys, ausys, kaklas, nugara, juosmuo, uodega, kojos, letenėlės, kailis</i>. Svarbiausias – antras pratimas: mokiniai randa būdvardžius, kurie pavartoti su daiktavardžiais šuns aprašyme. Bet prieš tai perskaitykime paaiškinimą, kaip randame būdvardžius (plakatėlis „Mokomės!“) – keliami klausimus <i>koks? kokia?</i> ir kt. .
- <i>daiktavardžių ir būdvardžių klausimų</i>	Šuo <i>elegantiškas, išdidus, protingas, galva didinga, proporcinga, nosis ryški, juoda, snukis elegantiškas, akys ryškios, įkypos, dantys tvirti, ausys plokščios, sunkios, kaklas tvirtas, nugara tiesi, trumpa, juosmuo tvirtas, raumeningas, uodega ilgoka, kojos tiesios, letenėlės mažos, kietos, kailis tankus, kailio spalva juoda, balta, ruda, pilka, abrikosinė.</i> Trečio pratimo užduotis reikalauja rasti sakiniuose daiktavardžius, kurie turi jiems priklausančių būdvardžių, parašyti daiktavardžių ir būdvardžių klausimus (pavyzdys yra).

lyginimas. VII Namų darbai.	<i>kokiame? kame? kokių? kokių? ko?</i> Pavyzdys: <u>Sename parke</u> auga daug <u>aukštų, šakotų medžių</u>. <i>kokio? kieno? kas? kokios?</i> <u>Didelio miesto gatvės triukšmingos</u>. Jomis važiuoja daugybė <i>kokių? ko? prie kokių? prie ko? kokios?</i> <u>visokiausių automobilių</u>. Prie <u>didelių sankryžų</u> susidaro <u>baisios</u> <i>kas? kokiais? kuo? kokie? kas?</i> <u>spūstys</u>. <u>Plieniniais bėgiais</u> rieda <u>greiti tramvajai</u>. Pravažiuoja <i>kokie? kas? kokie? kas?</i> <u>turistiniai autobusai</u>. Iš jų sklinda garsūs balsai – tai ekskursijų <i>apie kokias? apie ką? kokiose?</i> vadovai pasakoja apie <u>įžymias miesto vietas</u>. O kiek <u>pagrindinėse</u> <i>kur?</i> <u>gatvėse</u> žmonių! Visi kažkur skuba, bėga, lekia... Kaip matome, pagrindinis daiktavardžių klausimas kas? (ir kiti linksnių klausimai), o būdvardžių pagrindinių klausimų yra net keturi: koks? kokia? kokie? kokios? Plakatėlyje „Mokomės!“ jų randame dar daugiau. Nereikia norėti, kad vaikai įsimintų šiuos klausimus – juos išmoks pamažu, mokydamiesi linksniuoti būdvardžius. Namų užduotys skirtos įtvirtinti supratimą apie būdvardžius, mokyti kelti jiems klausimus, atpažinti būdvardžius tekste. Skirdami namų darbą trumpai paaiškinkime mokiniams užduotis. Perskaityti poetų posmus, atsakyti į klausimus remiantis tekstu – rasti atsakymų žodžius, t. y. prie daiktavardžių vartojamus būdvardžius (<i>gulbelės mama balta, ...</i>) Tik pačiam mokiniui reikia sugalvoti, į kokią ašotėlį bitė neša medų. Antro pratimo tekstas yra pasakojimo apie Meškiuką tęsinys. Jei mokinys gerai įsiskaitys ir supras turinį, jis nesunkiai nupieš, kaip palaiptoniui stiklainiuose mažėjo medaus. Trečioji užduotis – įdomioji: ar supras mokinys, kad obuolį arba šokoladą piešiant K. Kasparavičiaus aprašytu būdu, tereikės nupiešti tik obuolio graužtuką arba šokolado trupiniuką, bet tikriausiai – tik jo įpakavimo popierėlį. Todėl ir aprašyti nelabai bus ką, tačiau tegul mokinys pabando. Šią užduotį būtinai aptarkite kitą savaitgalį.

3 tema. KOKIE ĮDOMŪS TIE VEIKĖJAI!

Tikslas – skaityti fantastinius pasakojimus, susipažinti su fantastiniais veikėjais, žavėtis jų aprašymais; mokyti kelti būdvardžių klausimus, pasakyti būdvardžio giminę ir skaičių, būdvardžius derinti su daiktavardžiais:

- skaitys J. Ivanauskaitės fantastinį pasakojimą „**Vuoklis Tomas**“ ir A. Zurbos „**Raganaitė Džilda**“, aiškinsis, kas juose kaip gyvenime, o kas pramanyta;
- ras veikėjų aprašymus, pasakys savo nuomonę apie juos;
- mokysis veikėjų pokalbį skaityti vaidmenimis;
- atpasakos tekstą, kuriame yra aprašymų;
- mokysis atpažinti daiktavardžio ir būdvardžio junginius, nusakyti jų giminę ir skaičių;
- mokysis daiktavardžiams parinkti tinkamus būdvardžius.

<i>Mokytojai.</i> I <i>Pirmo teksto skaitymas, aiškinimasis.</i> II <i>Kūrinio veikėjo aptarimas, dialogo skaitymas vaidmenimis.</i> III <i>Gramatinė užduotis.</i> IV	Toliau mokome ketvirtokus kelti būdvardžių klausimus, derinti būdvardžius su daiktavardžiais ir vartoti jų junginius. Būdvardžio mokymui parinkti du tekstai, kuriuose yra veikėjų aprašymai, o juose vartojama nemažai būdvardžių. Abu tekstai fantastiniai, paimti iš lietuvių rašytojų kūrinių, kuriuose rašoma apie gamtos saugojimą. Pirmasis tekstas yra iš Jurgos Ivanauskaitės knygos „Stebuklinga spanguolė“: paprastas berniukas Algiukas Čepkelių raiste randa stebuklingą spanguolę ir patenka į paslaptinę vuoklių (ne vaiduoklių) pasaulį... Antra ištrauka paimta iš Algimanto Zurbos knygos „Raganaitė Džilda“, kuri padeda Vilniuje gyvenančiam berniukui Titukui ir jo seneliui kovoti su aplinkos teršėjais. Prieš skaitydami J. Ivanauskaitės „Vuoklis Tomas“ paaiškinkime mokiniams situaciją: vienas berniukas, vardu Algiukas, atsidūrė Čepkelių raiste (didžiausias raistas Pietų Lietuvoje, gamtos draustinis), samanose pamatė labai didelę gražią spanguolę (ten auga daug spanguolių), ją suvalgė ir įvyko stebuklas: jis pamatė raisto gyventojus vuoklius. Susitarkime, kaip skaitysime tekstą ir perskaitykime. Jeigu bus skaitoma po pastraipą iš eilės, dalykime tekstą taip, kad nenukentėtų jo vientisumas – tada skaitykime didesniais gabalais, o ne po sakinį. Išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius. Pakalbėkime apie rašytojos sugalvotą naujadarą <i>vuoklis</i> – iš tiesų tai fantastinė būtybė, turinti visas žmogaus ypatybes ir dar nepaprastų galių. Aptarkime pasakojimą pagal vadovėlio klausimus: apie ką pasakojama kūrinyje, kas jo veikėjai, kokie jie, kokius šiuolaikinių filmų, knygų veikėjus primena vuoklis Tomas. Labai įdomus vuoklio Tomo aprašymas ir kalba. Raskime jį ir dar kartą perskaitykime. Jeigu mokytojas turi J. Ivanauskaitės knygą „Stebuklinga spanguolė“, gali parodyti mokiniams pačios autorės pieštas labai spalvingas iliustracijas, ir jose patį vuoklį Tomą. Išsiaiškinkime, kas būdinga vuoklio kalbai (tęsia žodžių balsius). Pamėginkime ir mes taip pakalbėti – pasiūlykime mokiniams pasiskirstyti po du ir išmokti skaityti vaidmenimis Algiuko ir vuoklio Tomo dialogą. Kūrinio tekste paryškinti daiktavardžių su būdvardžiais junginiai. Nurašykime juos ir parašykime tų junginių daiktavardžių giminę ir skaičių. Paskui pasiaiškinkime, o kokios giminės ir skaičiaus yra su daiktavardžiu vartojamas būdvardis. Nesunkiai įsitikinsime, kad tos pačios (taip rengiame mokinius gilesniam supratimui apie būdvardžio derinimą su daiktavardžiu).

<i>daiktavardžių junginių skirstymas pagal daiktavardžių gimines;</i> - <i>būdvardžių derinimas su daiktavardžiais.</i>	darbui (tik reikia susitarti laiką), o paskui pasitikrinti. Silpnesnėje klasėje galima ketvirto pratimo tekstą perskaityti garsiai, išsiaiškinti nežinomus žodžius, trumpai aptarti situaciją, turinį. Šis K. Kasparavičiaus tekstas irgi fantastinis, įdomus ir linksmas. Jei turėtume šio autoriaus knygą „Braškių diena“, galėtume parodyti mokiniams iliustracijas su tuo žmogumi įvairiais metų laikais. Toliau gramatinę užduotį kiekvienas mokinys gali atlikti savarankiškai. Kai visi pabrauks būdvardžius ir daiktavardžius, perskaitykime ir pasitikrinkime. Tada mokiniai savarankiškai atlieka penktą pratimą – suskirsto daiktavardžius su jiems priklausančiais būdvardžiais pagal gimines: Vyr. g.: <i>juodų, gelsvų, kaštoninių plaukų</i> Mot. g.: <i>graži žalia žolytė, margos gėlytės, mėlynos žibuoklės, geltonos pienės, baltos saulutės, žydros neužmirštuolės, raudonos žemuogės, nuodingų musmirių, šiukšlių dėžę, galva balta.</i> Kaip matome, tekste vyrauja moteriškosios giminės daiktavardžiai. Šeštame pratime vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžių pateikta po lygiai. Mokiniai į lentelę surašo būdvardžius, paskui pasitikrina. <table border="1" data-bbox="516 961 1505 1184"> <thead> <tr> <th>Vienaskaita</th> <th>Koks?</th> <th>Daugiskaita</th> <th>Kokie?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>vakaras</i></td> <td><i>tamsus</i></td> <td><i>vakarai</i></td> <td><i>tamsūs</i></td> </tr> <tr> <td><i>draugas</i></td> <td><i>geras</i></td> <td><i>draugai</i></td> <td><i>geri</i></td> </tr> <tr> <td><i>pavasaris</i></td> <td><i>šiltas</i></td> <td><i>pavasariai</i></td> <td><i>šilti</i></td> </tr> <tr> <td><i>rytas</i></td> <td><i>šviesus</i></td> <td><i>rytai</i></td> <td><i>šviesūs</i></td> </tr> <tr> <td><i>medis</i></td> <td><i>žalias</i></td> <td><i>medžiai</i></td> <td><i>žali</i></td> </tr> </tbody> </table> <table border="1" data-bbox="516 1220 1505 1476"> <thead> <tr> <th>Vienaskaita</th> <th>Kokia?</th> <th>Daugiskaita</th> <th>Kokios?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>gėlė</i></td> <td><i>puiki</i></td> <td><i>gėlės</i></td> <td><i>puikios</i></td> </tr> <tr> <td><i>suknutė</i></td> <td><i>marga</i></td> <td><i>suknutės</i></td> <td><i>margos</i></td> </tr> <tr> <td><i>knyga</i></td> <td><i>įdomi</i></td> <td><i>knygos</i></td> <td><i>įdomios</i></td> </tr> <tr> <td><i>draugė</i></td> <td><i>švelni</i></td> <td><i>draugės</i></td> <td><i>švelnios</i></td> </tr> <tr> <td><i>diena</i></td> <td><i>trumpa</i></td> <td><i>dienos</i></td> <td><i>trumpos</i></td> </tr> </tbody> </table>	Vienaskaita	Koks?	Daugiskaita	Kokie?	<i>vakaras</i>	<i>tamsus</i>	<i>vakarai</i>	<i>tamsūs</i>	<i>draugas</i>	<i>geras</i>	<i>draugai</i>	<i>geri</i>	<i>pavasaris</i>	<i>šiltas</i>	<i>pavasariai</i>	<i>šilti</i>	<i>rytas</i>	<i>šviesus</i>	<i>rytai</i>	<i>šviesūs</i>	<i>medis</i>	<i>žalias</i>	<i>medžiai</i>	<i>žali</i>	Vienaskaita	Kokia?	Daugiskaita	Kokios?	<i>gėlė</i>	<i>puiki</i>	<i>gėlės</i>	<i>puikios</i>	<i>suknutė</i>	<i>marga</i>	<i>suknutės</i>	<i>margos</i>	<i>knyga</i>	<i>įdomi</i>	<i>knygos</i>	<i>įdomios</i>	<i>draugė</i>	<i>švelni</i>	<i>draugės</i>	<i>švelnios</i>	<i>diena</i>	<i>trumpa</i>	<i>dienos</i>	<i>trumpos</i>
Vienaskaita	Koks?	Daugiskaita	Kokie?																																														
<i>vakaras</i>	<i>tamsus</i>	<i>vakarai</i>	<i>tamsūs</i>																																														
<i>draugas</i>	<i>geras</i>	<i>draugai</i>	<i>geri</i>																																														
<i>pavasaris</i>	<i>šiltas</i>	<i>pavasariai</i>	<i>šilti</i>																																														
<i>rytas</i>	<i>šviesus</i>	<i>rytai</i>	<i>šviesūs</i>																																														
<i>medis</i>	<i>žalias</i>	<i>medžiai</i>	<i>žali</i>																																														
Vienaskaita	Kokia?	Daugiskaita	Kokios?																																														
<i>gėlė</i>	<i>puiki</i>	<i>gėlės</i>	<i>puikios</i>																																														
<i>suknutė</i>	<i>marga</i>	<i>suknutės</i>	<i>margos</i>																																														
<i>knyga</i>	<i>įdomi</i>	<i>knygos</i>	<i>įdomios</i>																																														
<i>draugė</i>	<i>švelni</i>	<i>draugės</i>	<i>švelnios</i>																																														
<i>diena</i>	<i>trumpa</i>	<i>dienos</i>	<i>trumpos</i>																																														

4 tema. KUO KAITOMI BŪDWARDŽIAI?

Tikslas – išsiaiškinti, kuo kaitomi būdvardžiai; toliau mokytis kelti būdvardžių klausimus, būdvardžius derinti su daiktavardžiais:

- skaitys dalykinį tekstą „**Koks jis? Kokia ji?... Kokie jie? Kokios jos? ...**“, aiškinsis, kuo kaitomi būdvardžiai:

- skaitys S. Poškaus eilėraščius „**Pasijodinėjimas**“ ir „**Pilkas, ilgas, begalinis...**“;
- kartu su poetu žais daiktavardžiais ir būdvardžiais;
- mokysis kelti įvairius būdvardžių klausimus;
- mokysis derinti būdvardžius su daiktavardžiais, pasakyti jų giminę ir skaičių;
- atsakys į klausimus pagal paveikslą, kurs pasakojimą pavartodami būdvardžių.

Priemonės: Vad. P. 90–91. Pr. 2. P. 22–23.

<i>Mokytojai.</i> I Dalykinio straipsnio skaitymas ir aiškinimasis. II Vadovėlio gramatinės užduotys: - būdvardžių klausimų	Analizuodami pavyzdžius supažindiname mokinius su būdvardžių kaitymu. Kadangi mokiniai jau žino, kad būdvardis dažniausiai vartojamas su daiktavardžiu ir su juo derinamas, išsiaiškiname, kad būdvardis yra tokio pat skaičiaus ir giminės, kaip ir daiktavardis, su kuriuo būdvardis pavartotas. Taigi jeigu daiktavardis yra vienaskaitos, tai su juo vartojamas būdvardis bus taip pat vienaskaitos formos. Kadangi pradinukai susipažįsta tik su dviem daiktavardžio giminėmis – vyriškąja ir moteriškąja – tai ir būdvardžio giminės minime tik dvi – vyriškąją ir moteriškąją, o su bevarde gimine (dar kitaip vadinama negiminine forma) nesupažindiname (susipažins aukštesnėse klasėse). Kaip visada dalykinį straipsnį „Koks jis? Kokia ji?... Kokie jie? Kokios jos? ...“ skaitykime po pastraipą ir analizuokime. Išanalizavę I ir II grupę pavyzdžių, paimtų iš skaitytų kūrinių, (<i>keistas berniukas, nedidukė mergaitė, nedidukas berniukas, keista mergaitė ir mėlynas drugelis, žalia šaka, mėlyni drugeliai, žalios šakos</i>), skaitome labai svarbią išvadą: būdvardžio giminė ir skaičius priklauso nuo daiktavardžio giminės ir skaičiaus. Toliau skaitome ir kartu su daiktavardžiu linksniuojame būdvardžius <i>mėlynas drugelis, žalia šaka</i> ir skaitome dar vieną išvadą: būdvardžiai, kaip ir daiktavardžiai, linksniuojami. Straipsnio pabaigoje spalvotame plote pateikti svarbiausi būdvardžio požymiai – perskaitykime juos ir įsitikinkime, ar visi mokiniai suprato. Būdvardžiai kaitomi giminėmis, skaičiais ir linksniuojami (kaitomi linksniais). Būdvardžiai su daiktavardžiais derinami gimine, skaičiumi ir linksniu. Prisiminkime, kuo kaitomi daiktavardžiai, kuo nuo jų skiriasi būdvardžiai. Kad vaikai geriau įsimintų, galime pasakyti trumpai – giminėmis! Pasiaiškinkime: daiktavardis giminėmis nekaitomas, o tik yra kurios nors giminės, pavyzdžiui, <i>berniukas</i> – tik vyriškosios giminės, <i>mergaitė</i> – tik moteriškosios, o būdvardis kaitomas giminėmis, pavyzdžiui, <i>geras berniukas, gera mergaitė</i>. Dirbame su mokiniais jau pažįstamais būdvardžių ir daiktavardžių junginiais (88 ir 89 psl.). Tik dabar apibūdiname ne daiktavardžius, o pabraukiame būdvardžius ir parašome jų klausimus (pavyzdys yra). Nebūtina visus junginius nurašyti ir išnagrinėti, galima tik kelis, kol įsitikinsime, kad mokiniai geba kelti būdvardžiams klausimus:

<i>kėlimas;</i> - <i>kalbinis žaidimas daiktavardžiais ir būdvardžiais.</i> III <i>Eilėraščių skaitymas ir supratimas.</i> IV <i>Žaidžiame su eilėraščių kalba.</i>	<i>kokį? kokių? koku? koku?</i> <i>keistą berniuką, mėlynų drugelių, mėlynu kostiumėliu, laibu balseliu,</i> <i>kokiomis? kokių? kokia?</i> <i>giedromis dienomis, jaunų eglaičių, nedidukė mergytė, kokia?</i> <i>trumpa nosyte</i> Antra vadovėlio užduotis – pažaisti daiktavardžiais ir būdvardžiais: viena klasės pusė pasako kokį nors daiktavardį, o kita pusė – jam tinkantį būdvardį. Paskui pasikeiskime. Žaiskime, kol įsitikinsime, kad vaikai geba derinti būdvardžius su daiktavardžiais. Su daiktavardžiais ir būdvardžiais žaidžia ir poetas S. Poškus. Perskaitykime jo eilėraštį „Pasijodinėjimas“, išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius ir atspėkime, apie kokį įvykį poetas pasakoja tik daiktavardžiais. Atrodo, kad daiktavardžiai visai netinkami įvykiui vaizduoti, pasakojimui kurti, bet, pasirodo, galima ir taip sukurti pasakojimą. Ar mokiniai supras eilėraščio turinį? Jeigu ne, paaiškinkime: kelias eina per lauką, upelį, krūmus, juose miega kiškis, keliu joja raitelis, kiškis išsigąsta, žirgas taip pat ir numeta raitelį, jis susitrenkia į akmenį, prie jo atjoja draugas (galima ir kitokia pabaigos versija). Kitas S. Poškaus eilėraštis sudarytas tik iš būdvardžių: Pilkas, ilgas, begalinis... Tai lyg mįslė, kurią reikia įminti – pilkas dangus, dar galime pridurti – lietus (prisiminkime mįslę <i>Ilgas, aukštas, kai atsitupia, žolėje nesimato.</i>). Toliau seka gramatinės užduotys, kuriose žaidžiama poeto eilėrašciais: Mokiniams reikia sugalvoti tinkamus būdvardžius prie eilėraščio daiktavardžių (nebūtinai visų, galima ir tik prie kurio nors posmo, bus reikalinga ir mokytojo pagalba), pavyzdžiui: <i>Ilgas kelias. Platus laukas. Didelis išgąstis. Greitas kiškis.</i> <i>Sraunus upelis. Baltos ievos. Staigus posūkis. Eiklus žirgas.</i> <i>Aukšti alksniai. Tankūs krūmynai. Geras raitelis. Staigus kūlverstis.</i> <i>Bailus kiškelis. Saldus miegas. Dideli akmenys. Ilgos smilgos.</i> <i>Didelis skausmas. Baisi mėlynė.</i> <i>Melsva padangė. Platus laukas.</i> <i>Silpnas raitelis. Ramus žirgas.</i> <i>Sportinė kepurė. Geras draugas.</i> Kito eilėraščio eilučių pabaigoje įrašykime daiktavardį. Jis gali kartotis, pavyzdžiui: <i>Pilkas ilgas begalinis lietus</i> <i>liūdnas įkyrus verksmingas lietus</i>

V Pratybų sąsiuvinio užduotys: - būdvardžių giminė ir skaičius; - sakinių sudarymas; - būdvardžių	<i>šlapias šaltas nuobodus lietus</i> <i>neskanus lietus</i> <i>nesaldus lietus.</i> Kaip ir poetas, niekur nedėjome kablelių, galima taip ir palikti, o galima ir sudėti (vienarūšės sakinio dalys). Atlikdami šias užduotis nepamirškime, kad tai tik žaidimas, mokiniai gali pateikti savus variantus, klysti, kurti savus žodžius. Pratybų sąsiuvinio užduotys skirtos būdvardžių kaitymui mokytis. Pirmame pratime reikia pabraukti būdvardžius, parašyti būdvardžių giminę ir skaičių (būdvardžius nagrinėkime kartu su daiktavardžiais): <i>mot. g. vns.</i> <i>vyr. g. vns.</i> <i>mot. g. vns.</i> <i>vyr. g. vns.</i> <i>vyr. g. dgs.</i> <u>skaisti</u> saulutė, <u>šiltas</u> vėjas, <u>šalta</u> žiema, <u>baltas</u> sniegas, <u>linksmi</u> <i>mot. g. vns.</i> <i>vyr. g. vns.</i> <i>vyr. g. dgs.</i> <i>mot. g. vns.</i> upeliai, <u>balta</u> snieguolė, <u>mėlynas</u> dangus, <u>dideli</u> kšniai, <u>pikta</u> žiema Atlikdami antrą pratimą mokiniai dar kartą įsitikins, kad junginiuose būdvardžių ir daiktavardžių giminė yra ta pati, ir toliau mokysis ją nustatyti. Pratimo pavyzdžiai susiskirstys taip: <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> švelni katė balta staltiesė juoda žemė pikta liūtė sidabrinė taurė tyli muzika </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> švarios rankos raudona aušra rudos kojinės geros draugės baili pelė žalia žolė </td> <td style="text-align: center; vertical-align: middle; background-color: #ADD8E6;"> Moteriškoji giminė </td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: top;"> juodas debesis baltas popierius žalias medis bailus kiškis piktas liūtas švelnus šuo </td> <td style="vertical-align: top;"> rudi batai raudonas dangus švarus kiemas tylus garsas geri draugai sidabrinis šaukštas </td> <td style="text-align: center; vertical-align: middle; background-color: #ADD8E6;"> Vyriškoji giminė </td> </tr> </table> Kita užduotis – sugalvoti sakinius su lapelyje parašytas daiktavardžių ir būdvardžių junginiais. Tegul kiekvienas mokinys galvoja savarankiškai, o paskui paskaito draugams. Sudėtingesnis ketvirtas pratimas, nes jame jau vartojami įvairių formų ir atsakantys į įvairius klausimus daiktavardžiai ir būdvardžiai. Juos reikia	švelni katė balta staltiesė juoda žemė pikta liūtė sidabrinė taurė tyli muzika	švarios rankos raudona aušra rudos kojinės geros draugės baili pelė žalia žolė	Moteriškoji giminė	juodas debesis baltas popierius žalias medis bailus kiškis piktas liūtas švelnus šuo	rudi batai raudonas dangus švarus kiemas tylus garsas geri draugai sidabrinis šaukštas	Vyriškoji giminė
švelni katė balta staltiesė juoda žemė pikta liūtė sidabrinė taurė tyli muzika	švarios rankos raudona aušra rudos kojinės geros draugės baili pelė žalia žolė	Moteriškoji giminė					
juodas debesis baltas popierius žalias medis bailus kiškis piktas liūtas švelnus šuo	rudi batai raudonas dangus švarus kiemas tylus garsas geri draugai sidabrinis šaukštas	Vyriškoji giminė					

<i>derinimas su daiktavardžiais.</i> VI <i>Namų darbai.</i>	sujungti, kad derėtų (būtų suderinti): Daiktavardžiui traukiniuose tiks būdvardžiai: <i>žaliuose, senuose, ilguose, greituose, patogiuose, elektriniuose;</i> <i>laivu – greitu, gražiu, baltu, keleiviniu, buriniu;</i> <i>dviratį – brangų, gražų, sportinį, lengvą, naują;</i> <i>automobiliams – greitiems, sportiniams, senoviniams,</i> Namų darbams skirti du pratimai: atsakyti į klausimus pagal dailininko piešinį ir sukurti pasakojimą – tarsi to piešinio tęsinį. Taigi antras darbas – kūrybinis, kiekvienas mokinys tegul jį atlieka pagal savo galimybes. Paašškinkime vaikams, kad atsakydami į klausimus gali vartoti lapelyje surašytus žodžius, bet nebūtinai visus, o pasirinkti tik tuos, kurie, jų manymu, tinka. Pavyzdys: Kokia eglė auga sode? <i>Žalia, skarota</i> Kokios pušys? <i>Lieknos, aukštos</i> Koks senis besmegenis stovi po egle? <i>Didelis, linksmas</i> ..... Rašydami pasakojimą „Besmegenis netenka nosies“, mokiniai tegul įsižiūri į piešinį, kuriame kiškis nešasi besmegenio nosį-morką, ir parašo nors keletą sakinių (kaip alkanas kiškis atliuksėjo prie besmegenio, kaip pašoko ir pagriebė nosį, ... Gali parašyti ir kiškio su besmegeniu pokalbį arba besmegenio pasipiktinimą išreikšti). Kitą kartą susitikę tegul savo rašinį perskaito klasės draugams.

5 tema. GERAS IR... NELABAI PASAULIS

Tikslas – skaityti kūrinius apie vaikus, jų elgesį, bendravimą, vertinti veikėjų elgesį; mokytis linksnuoti būdvardžius, rašyti jų galūnes, būdvardžius derinti su daiktavardžiais:

- skaitys V. Račicko pasakojimus „**Simas ir šuniukas**“ bei „**Trumpi pirštai**“;
- vertins veikėjų poelgius;
- susipažins su būdvardžių, kurie turi galūnes **-as, -a**, linksnivimu;
- mokysis naudotis „**Būdvardžių linksnivimo atmintine**“, linksnuoti būdvardžius;
- patys sukurs būdvardžių galūnių rašybos taisykles;
- plės savo žodyną būdvardžiais, susipažins su priešingos reikšmės būdvardžiais.

Priemonės: Vad. P. 92–93. Pr. 2. P. 24–25.

<i>Mokytojai.</i>	Vystydami skyriaus Koks margas mūsų pasaulis! pagrindinę mintį, parinkome kūrinių ir apie mokinių bendraamžių elgesį, kad jie galėtų jį vertinti ir aptarti, kokie skirtingi yra žmonės ir kokie skirtingi esame mes. Apie šiuolaikinių vaikų gyvenimą lietuvių vaikų literatūroje daugiausia rašo mokiniams puikiai žinomas autorius Vytautas Račickas. Pirmajame šios

I Kūrinio skaitymas, aptarimas. II Gramatinės užduotys. III Pratybų sąsiuvinio užduotys: - būdvardžių klausimai;	temos kūrinyje „Simas ir šuniukas“ pasakojama apie gražų berniuko poelgį, o antrajame „Trumpi pirštai“ – apie mėgstantį patingėti Mikę, kurį mokiniai jau pažįsta iš kitų V. Račicko pasakojimų. Gretindami veikėjus ketvirtokai nesunkiai juos apibūdins, įvertins jų poelgius. Šia tema pradedama supažindinti mokinius su pirmuoju būdvardžių linksniavimo tipu – skaito išlinksniuotus būdvardžius <i>geras, gera</i>, todėl žodis <i>geras</i> yra ir temos pavadinime. Vadovėlyje siūloma tyliai perskaityti V. Račicko pasakojimą „Simas ir šuniukas“ ir tyliai pamąstyti, ko moko rašytojas, ką jis nori mums pasakyti. Aptarkime šio kūrinio pagrindinę mintį, kurią galima ir taip suformuluoti: <i>gerai darai – sau darai</i> arba <i>geras poelgis ir pačiam suteikia džiaugsmo, laimės</i>. Detaliau išnagrinėti šį pasakojimą mokiniams padės klausimai po tekstu. Skaitykime po vieną klausimą ir ieškokime atsakymo tekste. Kaip mokiniai vertins berniuko poelgį, priklausys nuo mokinių šeimų požiūrio į labdarą, į dalijimąsi su kitais. Mokytojas neturėtų nustebti, jei kas nors Simą įvertintų neigiamai. Tuomet galime pakalbėti apie seną lietuvių tradiciją šelpti vargingesnius žmones, elgetas, padėti nelaimėje. Skaitytą tekstą panaudokime būdvardžio mokymuisi. Tekste yra šie daiktavardžiai, turintys jiems priklausančių būdvardžių: <i>kokių? koks? kokia? koks?</i> <i>žilagalvę senutę, veidas raukšlėtas, ranka plona, nedidelis kokios? kokių?</i> <i>šunelis, mažiausios šypsėnėlės, gyvą šuniuką</i> (kaip matome, daugiausia būdvardžių yra aprašyme, jų yra ir daugiau, bet jų daiktavardžiai tik numanomi, pavyzdžiui: <i>keleiviai pikti, nelaimingi</i>, todėl juos praleidome). Pasitardami parašome tų būdvardžių klausimus. Prie teksto daiktavardžių <i>pomidorus, agurkus, braškes, trešnes</i> rašytojas nepavartojo būdvardžių, t. y. jų neapibūdino, todėl apibūdinkime mes – parinkime būdvardžių, pavyzdžiui: <i>didelius raudonus pomidorus, žalius spygliuotus agurkus, saldžias raudonas braškes, geltonas ir raudonas trešnes</i>. Mokiniams turėtų būti suprantamas pirmas sąsiuvinio pratimas: rasti daiktavardžius su jiems priklausančiais būdvardžiais ir parašyti būdvardžio klausimą – taip po truputį mokomasi kaityti būdvardžius, suprasti, kad būdvardis sakinyje gali atsakyti į įvairius klausimus. Pateikiame, kokius klausimus reikėtų rašyti būdvardžių viršuje: Įvairių (kokių?) prekių, su (su kokia?) šviežia duona, karštomis (kokiomis?) bandelėmis, bulviniai (kokie?) traškučiai, šokoladiniai (kokie?) vafiliai, cukriniai (kokie?) gaidžiukai, stiklinės (kokios?) vitrinos, šokoladinius (kokius?) tortus, vaisinius (kokius?) pyragus, imbierinius (kokius?) sausainius,

- „Būdvardžių linksniavimo atmintinė“, būdvardžių linksniavimas; - Būdvardžių rašybos taisyklės; - plečiame supratimą apie būdvardžių	trapias riešutines (kokias?) juosteles, vanilinių (kokių?) ledų, braškinių (kokių?) ledų, bananinių (kokių?). Pasiaiškinkime, kodėl žodžiai <i>kukurūzų</i> ir <i>meduolių</i> nėra būdvardžiai (jie yra daiktavardžiai <i>kukurūzai</i>, <i>meduoliai</i>). Jeigu pamokoje trūksta laiko, antrą pratimą galima skirti namams kaip papildomą darbą. Svarbesnis trečias pratimas – mokytis linksniuoti būdvardžius. Supažindinkime vaikus su „Būdvardžių linksniavimo atmintinė“ (šio sąs. P. 59). Linksniuodami būdvardžius <i>šiltas</i>, <i>šaltas</i>, <i>šilta</i>, <i>šalta</i>, mokiniai gali pasižiūrėti ir į kitą vadovėlio puslapį, kur išlinksniuoti būdvardžiai <i>geras</i>, <i>gera</i>. Taigi pirmiausia mokomės linksniuoti tuos būdvardžius, kurių vyriškosios giminės galūnė -as, o moteriškosios -a. Šie būdvardžiai nekelia didelių rašybos problemų, tereikia įsidėmėti nosines raides, kai atsako į klausimus <i>koki?</i> <i>kokią?</i> <i>kokių?</i>, ir <i>-e</i> gale, kai atsako į klausimus <i>kokiame?</i> <i>kokioje?</i> <i>kokuose?</i> <i>kokiose?</i> Pratimą atlikime visi kartu, galima ir lentoje rašyti arba dideliame popieriaus lape, paryškinti minėtas galūnes. Išlinksniavę būdvardžius mėginkime visi kartu pasakyti, o paskui ir užrašyti taisyklės (4 pratimas). Tos taisyklės vaikams jau žinomos iš daiktavardžio kurso. Tik nepamirškime, kad būdvardžiai atsako į kitus klausimus. I taisyklė: Jeigu būdvardis atsako į klausimus <i>koki?</i> <i>kokią?</i> <i>kokių?</i>, jo galūnėje rašome nosinę raidę, pavyzdžiui: <i>baltą</i> (<i>sniegą</i>), <i>baltą</i> (<i>suknutę</i>), <i>gerą</i> (<i>vakarą</i>), <i>gerą</i> (<i>dieną</i>), <i>baltų</i> (<i>sniegu</i>), <i>baltų</i> (<i>suknučių</i>), <i>gerų</i> (<i>vakarų</i>), <i>gerų</i> (<i>dienų</i>). Kaip matome, šių būdvardžių vyriškosios ir moteriškosios giminės galūnės sutampa. II taisyklė: Jeigu būdvardis atsako į klausimus <i>kokiame?</i> <i>kokioje?</i> <i>kokuose?</i> <i>kokiose?</i>, jo gale rašome <i>-e</i> raidę, pavyzdžiui: <i>baltame</i> (<i>sniege</i>), <i>baltoje</i> (<i>suknutėje</i>), <i>gerame</i> (<i>vakare</i>), <i>geroje</i> (<i>dienoje</i>), <i>baltuose</i> (<i>snieguose</i>), <i>baltose</i> (<i>suknutėse</i>), <i>geruose</i> (<i>vakaruose</i>), <i>gerose</i> (<i>dienose</i>). Kiti du pratimai padeda mokiniui ne tik mokytis linksniuoti būdvardžius (juos vartoti sakinyje), bet ir praplečia supratimą apie būdvardžių reikšmes, vartojimą kalboje.

<i>reikšmes.</i> IV <i>Antro kūrinio skaitymas, aptarimas.</i>	Penktame pratime pateiktos šios lietuvių patarlės: Geram žmogui visur gerai, blogam žmogui visur blogai. Blogo žmogaus neišgirsi, gero žmogaus neišpeiksi. Gerą žmogų peiksi – neišpeiksi, blogą žmogų girsi – neišgirsi. Baltos rankos juodo darbo bijo. Didelė išmintis mažoje galvoje sutelpta. O šešto pratimo priešingos reikšmės būdvardžiai (antonimai) yra šie: <i>Amžinas – laikinas, amžina – laikina</i> <i>Ankstyvas – vėlyvas, ankstyva – vėlyva</i> <i>trumpas – ilgas, trumpa – ilga</i> <i>lieknas – storas, liekna – stora</i> <i>jaunas – senas, jauna – sena.</i> Jeigu užtenka laiko, antrą V. Račicko kūrinį „Trumpi pirštai“ galime skaityti antros pamokos pabaigoje ir trumpai aptarti. Galima jį skirti namų skaitymui. Tai kiek su humoru parašytas pasakojimas iš labai populiarios knygos „Mikė ir Juozapėlis“. Šiame pasakojime ir vėl Juozapėlis yra teigiamas herojus, o Mikė – neigiamas. Iš Mikės tingėjimo rašytojas pasišaipto Juozapėlio lūpomis. Bet Juozapėlio širdis gera – jis duoda draugui pinigų skanumynams nusipirkti, nors tas, kai buvo kviečiamas užsidirbti, tingėjo ir pasiteisino, kad jo trumpi pirštai, ir todėl daryti inkilėlių varnėnams jis negali. Įdomu, kaip mokiniai būtų pasielgę Juozapėlio vietoje. Pakalbėkime apie tai. Išties šiuolaikiškas, susijęs su verslu, pasakojimas turėtų būti suprantamas ketvirtokams.

6 tema. SKANUS... PASAULIS

Tikslas – skaityti grožinį ir negrožinį tekstą, valgių receptą; mokytis linksniuoti būdvardžius, rašyti jų galūnes, būdvardžius derinti su daiktavardžiais:

- skaitys **V. Žilinskaitės** pasakojimo „**Svogūnėlis**“ ištrauką, sugalvos jo pabaigą;
- aptars kūrinio veikėją;
- skaitys valgio receptus, instrukciją, kaip žiemą užsiauginti svogūnų laiškų;
- susipažins su būdvardžių, kurie turi galūnes **-ias, -ia**, linksniavimu;
- mokysis naudotis „**Būdvardžių linksniavimo atmintine**“, linksniuoti būdvardžius;
- aiškinsis būdvardžių galūnių rašybos taisyklę;
- plės savo žodyną būdvardžiais;
- kurs tekstą – sugalvos skaityto pasakojimo pabaigą.

Priemonės: Vad. P. 94–95. Pr. 2. P. 26–27.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Temos aiškinimasis. Kūrinio skaitymas ir aptarimas.</i>	Ši tema skirta labai buitškiems dalykams: mokiniai skaito pasakojimą apie svogūnėlį, kurį žiemą ant lango užaugino V. Žilinskaitės apsakymo „Svogūnėlis“ veikėjas Vaidotas, dalykinį tekstą apie svogūną, valgių su svogūnais receptus. Tekstai ne tik skaitomi, bet ir aptariami, pasakojimas pratęsimas, mokiniai sužino naujų žodžių. Kodėl pasirinkti tokie tekstai? Juose vartojamas būdvardis <i>žalias</i>, kuris šios temos gramatinei daliai yra labai svarbus. Toliau mokomasi linksniuoti ir vartoti būdvardžius: susipažįstama su būdvardžių, kurie turi galūnę <i>-ias, -ia</i>, linksniavimu. Daug dėmesio skiriama šių būdvardžių rašybai, nes ji sudėtingesnė negu pirmosios grupės būdvardžių (su kuriais susipažino 5 temoje). Perskaitykime temos pavadinimą „Skanus... pasaulis“ ir pakalbėkime su mokiniais, kaip jie supranta tokį pasakymą. Kaip pasaulis gali būti skanus? Koks jis turi būti? Tegul mokiniai pasako savo mintis. O tuomet paaiškinkime, kad toks temos pavadinimas pasirinktas, nes skaitysime ir kalbėsime apie valgius arba produktus, iš kurių tie valgiai gaminami. Ir nebūtinai tai turi būti saldumynai, traškučiai, kuriuos vaikai labai mėgsta. Rašytoja Vytautė Žilinskaitė rašo apie labai gerai visiems žinomą daržovę – svogūną, bet savo pasakojimu nustebina ir sudomina skaitytoją. Susitarkime, kaip skaitysime V. Žilinskaitės pasakojimą „Svogūnėlis“, ir perskaitykime. Paskui atsakykime į klausimus po tekstu. Atsakydami mokiniai privalės vis grįžti į tekstą, cituoti autorės žodžius (kartu tobulins skaitymo įgūdžius). Atkreipkime ketvirtokų akis į dangaus aprašymą, kaip svogūnėlis pakirdo (pabudo) iš miego, kaip pradėjo augti laišakai. Taip pat pasiaiškinkime žodžio <i>laiškas</i> reikšmę – ji yra paraštėje žodynėlyje. Lietuvių kalboje laišku vadiname raštą, kurį rašome ir kam nors siunčiame, mokiniams ši reikšmė labai gerai žinoma. Tačiau ir svogūnų stiebelius vadiname laiškais, o ne lapais, kaip įprasta kalbant apie daržoves, augalus. Pasakojimas neužbaigtas, todėl mokiniams reikės sugalvoti, kaip baigėsi Vaidoto ir svogūnėlio draugystė, ir papasakoti žodžiu.
II <i>Būdvardžių žalias, žalia linksniavimas.</i>	Iš teksto paimtas žodžių junginys – <i>žalias laiškas</i> ir būdvardis <i>žalias</i> išlinksniuotas plakatėlyje „Mokykimės!“. Visi skaitykime ir įsižiūrėkime, kuo būdvardžių <i>žalias, žalia</i> linksniavimas skiriasi nuo būdvardžių <i>geras, gera</i> linksniavimo. Galūnės tos pačios, tik visur yra priebalsių minkštumo ženklas i! Taigi galime sakyti, kad būdvardžius su galūnėmis <i>-ias, -ia</i> jau mokame linksniuoti. Kitame puslapyje susipažinsime su šių būdvardžių rašybos taisykle.
III <i>Dalykinių tekstų (valgių receptų) skaitymas.</i>	Vadovėlyje virš valgių receptų parašytas priežodis, kuris sakomas apie skanų valgį: Gardu, kaip devyni medūs. Paaiškinkime, kad tai senolių pasakymas, taip gardu, kad net ne kaip medus, o kaip devyni medūs (paprastai

IV

Rašybos taisyklės
aiškinimasis.

V

Pratybų sąsiuvinio
užduotys:
-eilėraščio apie
svogūną ir dalykinio
teksto apie šią
daržovę skaitymas,
lyginimas;

- mokomės
derinti
sakinyje
būdvardžius
su daiktavar-
džiais, juos
rašyti.

kalboje daiktavardžio *medus* daugiskaita nevartojama). Mokiniai čia pateiktus receptus ir instrukciją gali skaityti pasiskirstę į tris grupes arba namie kartu su šeimos nariais. Receptai labai praktiški, paprasti, bet žalio sumuštinio tikriausiai niekas nevalgė. Paraginkime mokinius pabandyti namie. Varu ar šiandien kas augina ant palangės svogūną, vadovėlyje siūloma ir tai išmėginti. Dar galime paaiškinti mokiniams, kad svogūnų laiškų sumuštinis buvo jų senelių, prosenelių vitaminų šaltinis, ypač žiemą ar ankstyvą pavasarį, kai dar nebuvo šviežių daržovių.

Vadovėlio 95-o puslapio plakatėlyje „**Įsižiūrėkite!**“ mokiniai supažindinami su dar viena būdvardžių rašybos taisykle, kuri labai panaši į daiktavardžių rašybos taisyklę, kurią mokiniai jau žino. Praktiškas patarimas, kuris patikrintas mokant rašybos ne vieną pradinukų kartą: akcentuokime klausimus *kokio? kokios?* ir galūnes *-io, -ios* (*žalio, žalios*), nes čia mokiniai ir taria ir aiškiai mato galūnę su minkštumo ženklu *i*, kuris „pereina“ (perbėga, atsiduria) beveik visose kitose šių žodžių galūnėse. Todėl ten, kur girdime *e*, visur rašome *-ia-*.

Galime visi kartu išlinksnuoti *šviežias sviestas, šviežia grietinė* ir dar pasimokyti rašyti būdvardžius su galūnėmis *-ias, -ia*. Šią užduotį mokiniai turėtų stengtis atlikti savarankiškai, o paskui pasitikrinti „Būdvardžių linksniavimo atmintinėje“, nes ten yra išlinksnuoti žodžiai *šviežias, šviežia*.

Ketvirtokai tikriausiai jau geba suprasti grožinio ir negrožinio teksto skirtumus – mokosi JAV mokyklose. Pratybų sąsiuvinyje skaito trumpą V. Palčinskaitės eilėrašį „Svogūnas“ iš ciklo „Linksmoji lysvė“ (1 pratimas) ir informacinį to paties pavadinimo „Vaikų enciklopedijos“ straipsnį (2 pratimas). Palyginkime, kuo jie skiriasi: eilėraštyje reiškiami svogūnėlio jausmai, nuostaba, o dalykiniame straipsnyje pateikiamos žinios apie šią populiarią daržovę. Raskime, ko nežinojome apie ją.

Svarbus trečiasis pratimas. Pirmiausia perskaitykime kiekvieną sakinį, o paskui įrašykime galūnes, aiškindami, kodėl taip reikia rašyti. Dar atkreipkime mokinių akis į plakatėlį „**Mokomės!**“. Iki šiol mokėme vaikus kelti skirtingus klausimus daiktavardžiams ir būdvardžiams, tačiau sakinyje galima kelti ir tik daiktavardžio klausimą – taip natūraliau, o būdvardį vis tiek turėsime derinti prie daiktavardžio. Tačiau jeigu vaikams bus neaiški būdvardžio galūnė, galime grįžti prie konkretaus būdvardžio klausimo.

Pratimo tekstas sudarytas iš trijų pastraipų: I pastraipoje reikia įrašyti tinkamą žodžio junginio *nauja parduotuvė* formą (linksnį), II pastraipoje – *šviežias pienas*, III – *švieži vaisiai*.

PARDUOTUVĖ

Mūsų gatvėje ilgai nebuvo (ko?)nauj*os* parduotuv*ės*. Pastatyti (kam?) nauj*ai* parduotuv*ei* prireikė laiko. Pagaliau vieną dieną atidarė (ką?) nauj*ą* parduotuv*ę*. Kiek daug prekių (kur?) nauj*oje*

V

Namų darbai.

parduotuvėje!

Parduotuvėje yra daug (ko?) šviežio pieno. Šaldytuvo reikia (kam?) šviežiam pienui. Rytą į parduotuvę atvežė (ką?) šviežią pieną. Visą dieną parduotuvė prekiauja (kuo?) šviežiu pienu. Daug vitaminų yra (kur?) šviežiamo piene.

Parduotuvėje nusipirkau (ko?) šviežių vaisių. Naują lentyną pastatė (kam?) šviežiams vaisiams. Žmonės mielai pirko (ką?) šviežius vaisius. Vaikai ypač džiaugėsi (kuo?) šviežiais vaisiais. Daug vitaminų yra (kur?) šviežiuose vaisiuose.

Atlikdami namų darbus ketvirtokai toliau mokosi derinti būdvardžius su daiktavardžiais, rašyti jų galūnes. Pirmas namų darbų pratimas visiškai analogiškas atliktajam klasėje: I pastraipoje reikia įrašyti tinkamą žodžių junginio *naujos parduotuvės* formą (linksni), II pastraipoje – *šviežios žuvys*, III – *šviežios daržovės*.

PARDUOTUVĖS

Mūsų gatvėje daug (ko?) naujų parduotuvių. Dailininkai sukūrė reklamas (kam?) naujomis parduotuvėms. Pirkėjai tuoj aplankys (ką?) naujas parduotuves. Miesto svečiai stebėsis (kuo?) naujomis parduotuvėmis. Jie apsipirks (kur?) naujose parduotuvėse.

Žvejai į parduotuvę atvežė (ko?) šviežių žuvų. Daug ledo reikėjo (kam?) šviežioms žuvimis. Ledo gabaliukais apibarstė (ką?) šviežias žuvis. Pirkėjai ypač džiaugėsi (kuo?) šviežiomis žuvimis. Žmogui naudingų medžiagų ypač gausu (kame?) šviežiose žuvyse.

Parduotuvės lentynose daug (ko?) šviežių daržovių. Didžiulės pintinės pastatytos (kam?) šviežioms daržovėms. Į jas pardavėjos sudės (ką?) šviežias daržoves. Vitaminų gausu (kame?) šviežiose daržovėse.

Antras pratimas moko linksniuoti būdvardį *naujas* ir daiktavardį *kelias*. Abu žodžiai mokiniams žinomi, klasėje linksniavo būdvardį *nauja*. Kad mokiniui būtų lengviau būdvardžio ir daiktavardžio junginys pateikiamas sakiniuose.

Pro mūsų miestelį eina (kas?) *naujas kelias*.

Čia ilgai nebuvo (ko?) *naujo kelio*.

Atvežė naujus ženklus (kam?) *naujam keliui*.

Ryškus žibintai apšvietė (ką?) *naują kelią*.

	Dabar visi važiuoja (kuo?) <i>nauju keliu.</i> Tikrai nebus avarijų (kur?) <i>naujame kelyje!</i> Mūsų šalį puošia (kas?) <i>nauji keliai.</i> Mums visiems reikėjo (ko?) <i>naujų kelių.</i> Ilgai nereikės remonto (kam?) <i>naujiems keliams.</i> Vairuotojai giria (ką) <i>naujus kelius.</i> Mes važiuojame (kuo?) <i>naujais keliais.</i> Daug automobilių (kur?) <i>naujuose keliuose.</i> Trečias pratimas – kūrybinis darbas: sugalvoti ir parašyti, kas atsitiko svogūnėliui, kurį augino Vaidotas (iš skaityto V. Žilinskaitės apsakymo). Mokiniai „sufleruoja“ piešinys pratybų sąsiuvinyje, tačiau galima kurti ir visai kitokią pabaigą. Kiekvienas mokinys rašo pagal savo lietuvių kalbos gebėjimus: vieni parašys ilgesnį tekstą, kiti – gal tik du tris sakinius. Kitą savaitę mokiniai tegul šį rašinėlį perskaito draugams.

7 tema. NUOSTABUS IR TRAGIŠKAS

Tikslas – susipažinti su dar viena legenda apie Vilnių, su viena gražiausių Vilniaus bažnyčių – Šv. Onos bažnyčia; toliau mokytis linksniuoti būdvardžius, rašyti jų galūnes, būdvardžius derinti su daiktavardžiais:

- skaitys **A. Ramono** legendą „Šv. Onos bažnyčia“, atsakys į teksto klausimus;
- ieškos informacijos apie Šv. Onos bažnyčią;
- susipažins su būdvardžių, kurie turi galūnes **-us, -i**, linksniavimu;
- mokysis naudotis „**Būdvardžių linksniavimo atmintine**“, linksniuoti būdvardžius;
- aiškinsis dar vieną būdvardžių galūnių rašybos taisyklę;
- plės savo žodyną būdvardžiais, mokysis juos vartoti.

Priemonės: Vad. P. 96–97. Pr. 2. P. 28–29.

<i>Mokytojui.</i>	Temos pavadinime yra būdvardis <i>nuostabus</i>, kuris priklauso būdvardžiams su galūnėmis -us, -i, kuriuos mokysimės linksniuoti. Kad mokiniai galėtų rasti tekste šių būdvardžių pavyzdžių, pasirinkome legendą apie Vilniaus Šv. Onos bažnyčią iš Antano Ramono knygos „Vilniaus legendos. Pasakos (V.: Lietus, 2001. P. 7–18). <u>Pastaba.</u> Yra du leidiniai su panašiu kūriniu apie Šv. Onos bažnyčią: minėta A. Ramono knyga ir „Vilniaus padavimai“ (V.: Niekio rimto, 2013. P. 49–54). Kaip rašoma knygos anotacijoje, šie padavimai buvo surinkti tarpukario Lietuvoje ir

I

*Temos aptarimas.
Kūrinio klausymas.*

išleisti P. Vingio (Prano Žukausko), perleisti leidyklos „Nieko rimto“ 2013 metais. Ar rašytojas Antanas Ramonas rėmėsi šiuo leidiniu, ar kuo kitu – sunku pasakyti. Į vadovėlį įdėjome jo variantą, bet per klaidą vadovėlio literatūros sąrašė nurodytas antrasis šaltinis, kuriame, kaip minėjome, yra panašus kūrinys – padavimas apie Š. Onos bažnyčią, todėl leidžiant naują vadovėlio leidimą, šis netikslumas bus ištaisytas. Jeigu mokytojas norės perskaityti visą kūrinį, gali jį rasti aukščiau nurodytoje Antanas Ramono knygoje. Tačiau nieko blogo neatsitiks, jeigu perskaitys antrą variantą knygoje „Vilniaus padavimai“.

A. Ramono legenda „Šv. Onos bažnyčia“ pasakoja tragišką įvykį. Šis pasakojimas verčia susimąstyti apie žmogaus vidines savybes, apie gėrį ir blogį. Manome, kad ketvirtokai pajėgūs pamąstyti ir pasikalbėti apie tai. Tačiau jeigu mokytojas mano, kad jo mokiniams tai dar per sunku, gali šią temą praleisti, tik pamokyti ketvirtokus linksniuoti būdvardžius, kurie turi galūnes **-us, -i**.

Trumpai aptarkime temos pavadinimą „**Nuostabus ir tragiškas**“: kas, mokinių manymu, gyvenime, aplink juos gali būti **nuostabu**, o kas **tragiška**, kitaip sakant, baisu, susiję su nelaime. (žodis *tragiškas* mokiniams tikriausiai žinomas, nes jis tarptautinis, žodyne aiškinamas kaip „keliantis siaubą, sielvartingas, sukrečiantis, liūdnas, susijęs su didele nelaime“ (Tarptautinių žodžių žodynas. V.: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. P. 495). Mokytojas turėtų mokiniams pats perskaityti A. Ramono legendos (arba padavimo) „Šv. Onos bažnyčia“ pradžios perpasakojimą (kūrinys ilgas, viso negalėjome įdėti į vadovėlį) ir paaiškinti, ko vaikai nesupras.

Pirmą kartą legendos tekstą geriau būtų raiškiai perskaityti mokytojui, o mokiniams atidžiai paklausti. Po to skirkime ketvirtokams laiko persiskaityti tekstą ir išsiaiškinti nežinomus žodžius. Ar mokiniai suprato legendą, galima patikrinti skiriant pirmą pratybų sąsiuvinio užduotį: į tekstą įrašyti tinkamus žodžius (paskui mokiniams būtų lengviau analizuoti pasakojimą):

Kunigaikštis užsakė *garsiam meistrui Vaitiekui* pastatyti Šv. Onos bažnyčią. Bet ją pastatė *jaunas meistras Jonas*. Tą vakarą švietė *ryškus mėnulis*. Jo šviesoje senasis meistras pamatė *naujos bažnyčios* kontūrus. Bažnyčios bokštai buvo *grakštūs, lengvi*. Senąjį meistrą apėmė *baisus pavydas*. Tas pavydas pražudė abu *nuostabius meistrus*. Bet tai tik *gražus pasakojimas*.

II

Kūrinio analizė.

Aptarkime legendą pagal vadovėlio klausimus. Atsakymo į pirmą klausimą mokiniai ieško 96-ame puslapyje. Tiksliausiai apibūdintų garsaus senojo meistro Vaitiekaus siekį žodžiai: *Dievo namai turi būti tvirti ir amžini*. Atsakymą į antrą klausimą mokiniai ras ir jaunojo meistro Jono žodžiuose, pasakytuose senajam meistrui (*Bažnyčia turi būti lengva kaip žmogaus mintis, kuri veržiasi aukštyn...*) ir bažnyčios aprašyme, kurį mokiniai randa tekste (P. 97) ir perskaito: *Lengvučiai bokštai plaukė mėnesienoje...* Paraginkime mokinius įsiziūrėti į bažnyčios nuotrauką vadovėlyje. Kaip jiems atrodo bokštai?

III Buavardžių su galūnėmis -us, -i linksniavimas ir rašyba. IV Pratybų sąsiuvinio užduotys: - žodyno turtinimas būdvardžiais, būdvardžių derinimas su daiktavardžiais; - būdvardžių su galūnėmis -us, -i rašybos taisyklės;	Sunkiausias trečias klausimas. Pasikalbėkime, kas pražudė senąjį meistrą, kodėl žuvo jaunas meistras. Tikriausiai mokiniai atsakys – kaltas senojo meistro pavydas, išdidumas. Ketvirtas vadovėlio klausimas tarsi turėtų nuraminti mokinius – tai tik legenda, bet ji jaudina, verčia susimąstyti, pagaliau daugiau pasidomėti apie šį Vilniaus architektūros šedevrą. Paieškokime internete, knygose žinių apie Vilniaus Šv. Onos bažnyčią. Panaudokime legendos tekstą gramatikai mokytis. Galime paskirstyti pastraipas grupėms ir tegul jos randa daiktavardžius su jiems priklausančiais būdvardžiais (pasako žodžiu arba parašo ant lapelių, į paprastą sąsiuvinį ar kt.): <i>garsus meistras, vienturtės dukters, sunkios tvirtos formos, bažnyčia lengva, senasis meistras, namai tvirti ir amžini, ryškus mėnulis, tankų rezginį, naujos bažnyčios, lengvučiai bokštai, nuostabaus grožio, jaunas kraujas, baltais plaukais, liūdna istorija.</i> Susipažinkime su būdvardžių, kurie turi galūnes -us (vyriškoji giminė) ir -i (moteriškoji giminė) kaitymu: 96-ame puslapyje visi skaitome ir aptariame būdvardžių <i>ryškus, ryški</i> linksniavimą. Po to aptariame būdvardžių su minėtomis galūnėmis rašybos taisyklės (P. 97) Atkreipkime mokinių akis į vyriškosios giminės būdvardžių galūnes: a) daugiskaitos, kai būdvardis atsako į klausimą kas?, <i>ryškūs</i>, b) vienaskaitos, kai būdvardis atsako į klausimą kokio?, <i>ryškaus</i> (ne -io). Atlikime užduotis pratybų sąsiuvinyje: antras pratimas padės plėsti mokinio žodyną būdvardžiais – būdvardžius derinti su jiems tinkamais daiktavardžiais (kitai sakant, daiktavardžiams rasti tinkamus būdvardžius – gali kartotis tie patys): <i>namas gali būti jaukus, šviesus, tamsus, platus, dailus, gražus; raštas - dailus, puikus, aiškus, gražus; žirgas – dailus, eiklus, puikus, drąsus, gražus; kavinė – graži, šviesi, jauki, puiki; gatvė – graži, šviesi, plati, tiesi, daili, puiki, tamsi; stirna – graži, eikli, daili, puiki, drąsi.</i> Trečią pratimą mokiniai gali atlikti savarankiškai, o paskui pasitikrinti „Būdvardžių linksniavimo atmintinėje“ arba perskaityti garsiai. Visi kartu apibendrinkime būdvardžių su galūnėmis -us, -i rašybą – baikime rašyti taisyklės (4 pratimas) Jeigu <i>koks?</i> – <i>gražus</i>, tai <i>kokie?</i> – <i>gražūs, smagus – smagūs, dailus – dailūs, jaukus – jaukūs, šviesus – šviesūs.</i> Jeigu <i>koks?</i> – <i>gražus, kokio?</i> <i>gražaus</i>, tai kur girdime <i>e</i>, rašome ia: <i>gražiam, gražiame, gražiais; smagus – smagaus: smagiam, smagiame, smagiais; dailus – dailaus: dailiam, dailiame, dailiais.</i> Jeigu <i>kokia?</i> – <i>graži, kokios?</i> <i>gražios</i>, tai kur girdime <i>e</i>, rašome ia (iq): <i>gražiai, gražią, gražia, gražias; smagi – smagios: smagiai, smagią, smagia, smagias; daili – dailios: dailiai, dailią, dailia, dailias.</i>

- <i>kaip išmokome rašyti būdvardžius;</i> - <i>pasakojimas žodžiu pagal kelio planą.</i>	Atlikdami penktą pratimą mokiniai dar kartą peržiūrės iš vadovėlio teksto išrašytus arba žodžiu pasakytus būdvardžius ir parašys tuos, kuriems tinka tik ką suformuluotos taisyklės – tai bus būdvardžiai su galūnėmis -us, -i: <i>garsus, sunkios (sunki), ryškus, tankų (tankus), nuostabaus (nuostabus)</i>. Pasitikrinti, kaip išmoko šio tipo būdvardžių rašybą (ir kitus atvejus), galima atliekant šeštą pratimą – įrašyti praleistas galūnes. Antanas Ramonas labai mylėjo <i>Vilnių</i>. Jam patiko <i>smailūs</i> bažnyč<i>ių</i> bokštai, puikūs rūmai ir įdomūs seni mūrai. Apie <i>Vilnių</i> jis sukūrė daug nuostabių legendų. Vieną gražią legendą perskaitėte vadovėlyje. Skaitėte apie baisų likimą, kuris ištiko meistrą Vaitiekų, apie nuostabią Šv. Onos bažnyčią, kurią pastatė jaunas meistras Jonas. Nežinia, ar šią liūdną istoriją sugalvojo pats rašytojas, ar girdėjo iš senų žmonių. Bet joje yra tiesos – Šv. Onos bažnyčia – nuostabaus grožio kūriny. Paskutinis, septintas, aptartai temai skirtas pratimas – papasakoti, kaip Vilniuje nuo Katedros aikštės, kurią mokiniai jau žino, nueiti iki Šv. Onos bažnyčios. Plane pažymėta Arkikatedra, paminklas kunigaikščiui Gediminui, gatvės, kuriomis reikia eiti, ir Šv. Onos bei Bernardinų bažnyčios, kurios yra greta viena kitos. Galima pradėti ir taip: <i>Nuo Katedros aikštės einame Šventaragio gatve, paskui pasukame į Barboros Radvilaitės gatvę...</i>

8 tema. MŪSŲ PASAULIS PRIEŠ 100 METŲ

Tikslas – susipažinti su dar vienu Vilniaus kampeliu – sena Stiklių gatve, prisiminti lietuvių etnografijos elementų; toliau mokytis linksniuoti būdvardžius, rašyti jų galūnes, būdvardžius derinti su daiktavardžiais:

- skaitys V. Palčinskaitės eilėrašį „Stiklių gatvė“;
- aptars regimuosius ir girdimuosius išpūdžius klausantis eilėraščio ir jį skaitant;
- pasakos pagal nuotrauką, prisimins senoje lietuviškoje troboje buvusių daiktų pavadinimus, juos apibūdins vartodami būdvardžius;
- susipažins su būdvardžių, kurie turi galūnes **-is, -ė**, linksniavimu;
- mokysis naudotis „**Būdvardžių linksniavimo atmintine**“, linksniuoti būdvardžius;
- aiškinsis dar vieną būdvardžių galūnių rašybos taisyklę;
- plėš savo žodyną būdvardžiais, mokysis juos vartoti.

Priemonės: Vad. P. 98–99. Pr. 2. P. 30–31.

Mokytojui.	Būdvardžių linksniavimo mokymą baigiame būdvardžiais, kurių vyriškosios giminės galūnė -is , o moteriškosios -ė . Tai dažniausiai yra būdvardžiai, kuriais

I <i>Pokalbis apie Stiklių gatvę Vilniuje.</i> II <i>Eilėraščio klausymas, regimųjų ir girdimųjų įspūdžių aptarimas.</i> III <i>Gramatinės vadovėlio užduotys.</i>	pasakome, iš ko padarytas daiktas: <i>medinis stalias, medinė lova, stiklinis paukštis, stiklinė vaza</i> ir pan. Todėl buvo ieškota kūrinių, kuriuose yra apibūdinami daiktai – pasakoma, iš kokios medžiagos jie padaryti. Šiam tikslui pasirinkome V. Palčinskaitės eilėraštį „Stiklių gatvė“ ir senos etnografinės lietuvių trobos nuotrauką. Eilėraštis meniškas, nuotaikingas, suteiks mokiniams ne tik gerų emocijų, bet ir sudomins sena Vilniaus gatvele, kuri iš tiesų yra senamiestyje. Prieš skaitydami kūrinių paskelbkime mokiniams, kad tęsiame pažintį su Vilniumi: susipažinsime su sena jo gatvele, kuri pavadinta amatininkų stiklių vardu. Žodynėlyje tegul mokiniai perskaito amatininkų profesijų pavadinimus (gali ir daugiau pasakyti). Pasikalbėkime, ką gamina stikliai, ar dabar yra toks amatas. Paaškindime, kad toje gatvelėje seniai nebedirba ir nebegyvena stikliai, bet pavadinimas išliko ir yra kaip paminklas čia dirbusiems žmonėms. Stiklinius daiktus dabar gamina gamyklose, arba dailininkai, kurie iš stiklo kuria meno dirbinius. Gal mokiniai žino, kur pasaulyje gaminami garsūs stiklo dirbiniai? Pavyzdžiui, Bohemijos stiklas Čekijoje, Murano arba Venecijos stiklas Italijoje ir kt. Lietuvoje taip pat yra stiklo meistrų. Taigi apie stiklius ir jų dirbinius klausysimės eilėraščio. Nuteikime mokinius klausytis ir raiškiai perskaitykime V. Palčinskaitės eilėraštį „Stiklių gatvė“. Tegul mokiniai pasako pirmuosius savo įspūdžius, ką suprato, o ko ne. Tada skirkime laiko, kad kiekvienas tyliai perskaitytų eilėraštį. Aptarkime eilėraščio regimuosius ir girdimuosius įspūdžius cituodami poetės žodžius: Ką regime skaitydami: vidurnaktį iš sapno pabunda nematomi stikliai; sukas trapus sviedinukas; prie vartų išeina stiklinė mergytė; žaliai fontane plaukia stiklo žuvytė; stiklo gėlė, stiklinė kurpaitė, stiklinė lakštutė; katinas iš mėlyno stiklo. Ką girdime skaitydami: žingsniai stikliniai (įsivaizduokime, kaip jie skamba); prie durų suskambo stiklinis varpelis; už kampo pasislėpė dūžtančios pelės; tykiai į sapną sugrįžo nematomi stikliai. Tikrai poetė nuostabiai perteikia tą senos stiklų gatvės nuotaiką – tai jau tik sapnas arba pasaka, to dabar jau nėra. Raskime, kaip ši pasaka prasideda ir kaip baigiasi (<i>Iš sapno pabunda nematomi stikliai – jie vėl tykiai sugrįžta į sapną.</i>) Gal turime stiklinių dirbinių klasėje, mokiniai namie. Pasikalbėkime apie juos. Praplėskime mokinių žodyną – atlikime pirmą gramatikos užduotį vadovėlyje. Lietuvių kalboje galima sakyti <i>stiklo žuvytė</i> ir <i>stiklinė žuvytė</i>. Abu pasakymai reiškia tą patį, tik pirmame vartojamas daiktavardis, o antrame būdvardis, padarytas

IV Dalykino straipsnio apie stiklą skaitymas. V Būdvardžių ir daiktavardžių junginių analizė. VI Būdvardžių su galūnėmis -is, -ė linksniavimas.	iš to daiktavardžio. Įdomu, kad būdvardis <i>stiklinė</i> gali reikšti ir daiktavardį – indą, pagamintą iš stiklo. Eilėraštyje raskime daiktavardžius su jiems priklausomais būdvardžiais: <i>mažutėj gatvelėj, žingsniai stikliniai, stikliniai būstai, senas amatas, trapus sviedinukas, stiklinė mergytė, žaliaj fontane, stiklinė kurpaitė, stiklinė lakštutė, mėlyno stiklo, stiklinis varpelis.</i> Jeigu mokiniams įdomu daugiau sužinoti apie stiklą, pratybų sąsiuvinyje gali perskaityti pažintinį Prano Mašiotto tekstą „Stiklas“ (1 pratimas) ir atsakyti į klausimus, kad geriau suprastų tekstą. Vadovėlyje mokiniai apžiūri senovinės lietuvių trobos nuotrauką (gal yra matę ką nors panašaus muziejuje). Perskaitykime mįslę, kurios ne vieną variantą mokiniai jau yra girdėję. Atsakymas – <i>medinė troba</i> (namas). Tada apžiūrėkime nuotrauką, aptarkime, ką joje matome, paaiškinkime, jei vaikai ko nors jau nežino. Paskui visi kartu rašykime ir nagrinėkime daiktavardžių ir būdvardžių junginius (ne visuose surašytuose pavadinimuose yra būdvardžių!). vyr. g., vns. vyr. g. vns. mot. g. dgs. mot. g. dgs. mot. g. dgs. Medinis liemuo, akmeninės kojos, stiklinės mot. g. dgs. vyr. g., vns. vyr. g., vns. mot. g. vns. mot. g. vns. akys, lininis rankšluostis, plunksninė pagalvė, mot. g. vns. mot. g. vns. mot. g. vns. mot. g. vns. vyr. g., vns. vyr. g., vns. vilnonė antklodė, vaškinė žvakė, molinis dubuo, mot. g. vns. mot. g. vns. mot. g. dgs. mot. g. dgs. mot. g. vns. mot. g. vns. medinė lova, medinės klumpės, lininė staltiesė, vyr. g., dgs. vyr. g. dgs. vyr. g., vns. vyr. g., vns. mediniai šaukštai, ažuolinis stalas Nebūtina visus šiuos būdvardžius išnagrinėti. Svarbu, kad mokiniai dar kartą įsitikintų, kad būdvardžiai su daiktavardžiais derinami gimine ir skaičiumi – tuos pačius duomenis (santrumpas) rašėme ir ant būdvardžių, ir ant daiktavardžių. Svarbiausia užduotis – išmokti linksniuoti plakatėliuose „Įsiziūrėkite!“ pateiktus būdvardžius: skaitykime ir mokykimės linksniuoti <i>medinis</i> (liemuo), <i>medinė</i> (lova). Šių būdvardžių rašybos taisyklę mokysimės kitoje temoje, o dabar pasimokykime juos linksniuoti – atlikime pratybų sąsiuvinio antrą užduotį – išlinksniuokime <i>ažuolinis, ažuolinė</i> <table style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>Vienaskaita</td> <td>Vienaskaita</td> </tr> <tr> <td>Koks laivas? <i>ažuolinis</i></td> <td>Kokia malka? <i>ažuolinė</i></td> </tr> <tr> <td>Kokio laivo? <i>ažuolinio</i></td> <td>Kokios malkos? <i>ažuolinės</i></td> </tr> </table>	Vienaskaita	Vienaskaita	Koks laivas? <i>ažuolinis</i>	Kokia malka? <i>ažuolinė</i>	Kokio laivo? <i>ažuolinio</i>	Kokios malkos? <i>ažuolinės</i>
Vienaskaita	Vienaskaita						
Koks laivas? <i>ažuolinis</i>	Kokia malka? <i>ažuolinė</i>						
Kokio laivo? <i>ažuolinio</i>	Kokios malkos? <i>ažuolinės</i>						

VII Namų darbas.	Kokiam laivui? <i>ažuoliniam</i> Kokį laivą? <i>ažuolinį</i> Kokiu laivu? <i>ažuoliniu</i> Kokiame laive? <i>ažuoliniam</i>	Kokiai malkai? <i>ažuolinei</i> Kokią malką? <i>ažuolinę</i> Kokia malka? <i>ažuoline</i> Kokioje malkoje? <i>ažuolinėje</i>
	Daugiskaita Kokie laivai? <i>ažuoliniai</i> Kokių laivų? <i>ažuolinių</i> Kokiems laivams? <i>ažuoliniams</i> Kokius laivus? <i>ažuolinius</i> Kokiais laivais? <i>ažuoliniais</i> Kokiuose laivuose? <i>ažuoliniuose</i>	Daugiskaita Kokios malkos? <i>ažuolinės</i> Kokių malkų? <i>ažuolinių</i> Kokioms malkoms? <i>ažuolinėms</i> Kokias malkas? <i>ažuolines</i> Kokiomis malkomis? <i>ažuolinėmis</i> Kokiose malkose? <i>ažuolinėse</i>
	Dar perskaitykime pastabą plakatėlyje „Idomu!“ – sužinosime, kaip pasidaryti daugiau būdvardžių. Namų darbų užduotys skirtos būdvardžiams su galūnėmis <i>-is</i>, <i>-ė</i> mokytis. Pirmas pratimas – „Saulės kryžiažodis“, sudarytas iš mįslių, kuriose yra būdvardžių su minėtomis galūnėmis. Taigi mokiniai turi šių būdvardžių vartojimo pavyzdžių. Kryžiažodžio atsakymai: 1. SAULĖ 2. VORAS 3. VANDUO 4. UPĖ 5. ARKLYS 6. ŽVAKĖ. Antrą pratimą mokiniui gali padėti atlikti ir namiškiai: sugalvoti, kokie gali būti nurodyti daiktai: laivas – atominis, burinis, <i>garinis</i>, ...; kamuolys – <i>guminis</i>, <i>odinis</i>, <i>plastmasinis</i>, ...; skrybėlė – <i>šiaudinė</i>, <i>vilnonė</i>, <i>popierinė</i>, ...; dėžė – <i>kartoninė</i>, <i>popierinė</i>, <i>medinė</i>, <i>plastmasinė</i>, ... Trečias pratimas tarsi „atvirkštinis“ – parašyti daiktų pavadinimus, pavyzdžiui: <i>krištolinė taurė</i>, <i>krištolinis sietynas</i>, <i>sidabrinė šakutė</i>, <i>sidabrinis šaukštas</i>, <i>auksinis žiedas</i>, <i>auksinė apyrankė</i>, <i>molinė lėkštė</i>, <i>molinis puodas</i>, <i>lininė staltiesė</i>, <i>lininis rankšluostis</i>, <i>plastmasinė vėduoklė</i>, <i>plastmasinis kibiras</i>. Paskutinis pratimas – prisiminti kuo daugiau vaikystės žaislų ir iš ko jie buvo pagaminti, parašyti juos kartu su būdvardžiais, kad atsakytų į klausimą <i>ką?</i>:	

Seniai seniai į kartoninę dėžę sudėjau savo žaislus: pliušinį meškiuką, kailinį kiškį, veltininį dramblių, plastmasinį bokštą, medines kaladėles, švininius kareivėlius ir t. t.

9 tema. MŪSŲ PASAULIS DABAR IR... PO 100 METŲ

Tikslas – skaityti ir suprasti straipsnį apie šiuolaikinio mokslo ir technikos pasiekimus, bei fantastinį straipsnį; toliau mokytis linksniuoti būdvardžius, rašyti jų galūnes, vartoti būdvardžius kuriant tekstą:

- skaitys straipsnį „**Marsaeigis nusileido Marse**“;
- aptars, ką sužinojo iš šio straipsnio;
- skaitys fantastinį straipsnį, grožinių kūrinių ištraukas apie Marsą, vertins juose pateiktus faktus;
- susipažins su būdvardžių, kurie turi galūnes **-is, -ė**, rašybos taisykle;
- toliau mokysis linksniuoti būdvardžius, juos derinti su daiktavardžiais;
- plės savo žodyną būdvardžiais, mokysis juos vartoti rašant tekstą.

Priemonės: Vad. P. 100–101. Pr. 2. P. 32–33.

susipažįsta su jų rašybos taisykle, toliau mokosi linksniuoti šiuos būdvardžius ir vartoti kalboje. Jeigu ankstesnė tema buvo apie praeitį, tai ši – apie šią dieną ir ateitį. Mokiniai skaitys straipsnį apie vieną iš naujausių JAV mokslo ir technikos pasiekimų – marsaeigio nusileidimą Marso planetoje. Straipsnis parašytas remiantis spaudos ir radijo pranešimais. Tikriausiai mokiniai apie tai jau yra girdėję ir šeimoje, ir amerikietiškoje mokykloje. Dabar skaitys apie tai lietuvių kalba.

Šis įvykis paskatino nusikelti į ateitį: vadovėlyje yra ir kitas straipsnis, kuriame faktai išgalvoti, bet vietovės tikros, paimtos iš mokslinių Marso aprašymų, pavadinimai taip pat tikri – gali mokiniai patys įsitikinti paieškoję informacijos apie šią planetą internete arba enciklopedijose.

Marsas domina ir rašytojus, todėl pratybų sąsiuvinyje yra ištraukų iš Jurgos Ivanauskaitės knygos „Kaip Marsis Žemėje laimės ieškojo“ (gal vaikai susidomės šia knyga). Be to, mokiniai III klasėje skaitė fantastinį K. Kasparavičiaus pasakojimą „Marsiečiai“ – galima jį taip pat prisiminti.

I

Straipsnio skaitymas ir aiškinimasis.

Skaitome straipsnį „**Marsaeigis nusileido Marse**“ ir aiškinamės nežinomus žodžius. Straipsnį galima skaityti visiems iš eilės po vieną du sakinius ir aiškintis jų prasmę. Atkreipkime mokinių dėmesį į skaičius, technikos terminus. Anglų kalbos žodžius mokiniai tikrai supras.

II

Atsakymai į teksto klausimus.

Pakalbėkime su mokiniais, ką jie naujo sužinojo iš šio straipsnio, o gal viskas jau buvo žinoma. Kuo gali didžiuotis šalis, kurioje jie gyvena? Kuo jie patys didžiuojasi? Tegul ketvirtokai randa atsakymus tekste į antrą ir trečią

VI

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- fantastinio teksto skaitymas;
- daiktavardžių ir būdvardžių junginių nagrinėjimas;
- būdvardžių kaitymas, galūnių rašyba;

primena. Pavyzdžiui:

- jeigu kas? *brolis*, ko? *brolio*, tai *broliai*, *broliams*, *broliais*. Jeigu koks? *žalias*, kokio? *žalio*, tai *žaliam*, *žalią*, *žaliame*, *žaliais*. Taigi koks? *medinis*, kokio? *medinio*, tai *mediniam*, *mediniame*, *mediniai*, *mediniams*, *mediniais*.
- jeigu kas? *varlė*, ko? *varlės*, tai *varlei*, *varlę*, *varle*, *varles*. Taigi kokia? *medinė*, kokios? *medinės*, tai *medinei*, *medinę*, *medine*, *medines*. Šių būdvardžių rašybos taisyklė pakartota ir pratybų sąsiuvinyje, kad mokiniai geriau ją įsimintų ir taikytų rašydami.

Pratybų sąsiuvinyje perskaitome J. Ivanauskaitės tekstą „Apie Marsą ir jo gyventojus“ ir trumpai aptariame; kas jame tiesa, o kas fantastika. Iš tiesų raudonas taškelis – Marso planeta – danguje tikrai matomas, kalnai, išdžiūvę jūros, upės, ežerai, galima sakyti, taip pat yra, bet visa kita – autorės pramanai, fantazijos vaisiai, bet labai įdomūs gražūs.

Iš perskaityto teksto mokiniai išrašo daiktavardžius su jiems priklausančiais būdvardžiais, pažymi jų giminę ir skaičių, parašo klausimus. Tai vienas iš visa apimančių, apibendrinančių ketvirtokų žinias apie būdvardžius ir daiktavardžius, jų derinimą pratimų:

Kokią? ką? (kada?)   tarp kokių? tarp ko?(kur?)

Giedrą naktį – mot. g., vns.; tarp baltų žvaigždžių – mot. g. dgs.;
koki? ką?   kokie? kas?   kokia?

raudoną taškelį – vyr. g., vns.; skirtingi dalykai – vyr. g. dgs.;

oranžinė

kas?   kas?kokia?   kas?   koks?

dykuma – mot. g. vns.; oda žalia – mot. g., vns.; marsietukas mažas –
į kokią?   į ką (kur?)

vyr. g., vns.; į šiltą ir tamsią vietą – mot. g., vns.

Trečias ir ketvirtas pratimas skirti „pavojingiausioms“ galūnėms rašyti. Greta plakatėlio „**Mokomės!**“ mokiniai parašo pateiktų būdvardžių formas pagal pavyzdį:

Oranžinis kamuolys – oranžiniam kamuoliui ir t. t. (pavyzdys yra).

Oranžinė kepuraitė – oranžinei kepuraitei ir t. t. (pavyzdys yra).

Kiti būdvardžiai turėtų būti parašyti taip:

smėlinis – smėliniam, smėliniame, smėliniais;

smėlinė – smėlinei, smėlinę, smėline, smėlines;

morkinis – morkiniam, morkiniame, morkiniais;

morkinė – morkinei, morkinę, morkine, morkines;

rožinis – rožiniam, rožiniame, rožiniais;

rožinė – rožinei, rožinę, rožine, rožines.

Dar kartą atkreipkime vaikų dėmesį, kad šių būdvardžių vyriškosios ir moteriškosios giminės galūnės skiriasi: galime sakyti, kad moteriškosios giminės galūnės rašome kaip girdime – su *e*, o vyriškosios giminės – su priebalsių minkštumo ženklų *i* – galūnėje dominuoja *ia*.

- kaip gebame ištaisyti rašybos klaidas;	Kad išmoktų rašyti būdvardžių vyriškosios giminės daugiskaitą, parašo ketvirto pratimo pavyzdžius: Vilnonis – vilnoniai, medvilninis – medvilniniai, šilkinis – šilkiniai, aksominis – aksominiai, oranžinis – oranžiniai, kosminis – kosminiai, greitaeigis – greitaeigiai, plieninis – plieniniai, odinis – odiniai. Mokiniam patinka taisyti klaidas, todėl manome, kad jie noriai atliks penktą pratimą. Kiekvienas tegul klaidas taiso individualiai, o paskui visi pasitikrinkite. Mokytojas gali pasakyti, kad Marko diktante yra 17 klaidų. Muziejuje mačiau akmeninių kirvukų. Mama padėjo dėžute su <i>ia ia ia</i> arbatineis šaukšteleis. Medinėje name šilta ir jauku. Senovėje <i>ia</i> vaikai žaisdavo medinėmis žaislais. Sesutė pasipuošė sidabrinėmis <i>i i ia</i> auskarais. Sudaužiau molinį puodelį. Molinėje puodelyje buvo <i>u u u ia</i> sulčių. Parduotuvėje daug stiklinių indų. Akmeninėje bokšte <i>i é</i> verkia gražią karalaite.
- sudėtingesni daiktavardžių ir būdvardžių junginiai;	Šeštame pratime kai kurie būdvardžiai vartojami ne kartu su daiktavardžiais (jie sakinyje eina ne pažyminiu, o vardine tarinio dalimi, tačiau ketvirtokai to dar nesimoko, todėl jiems gali būti sunkiau surasti, kuriam daiktavardžiui priklauso būdvardis), visi kartu pamėginkime juos „suporuoti“, o jeigu mokytojas mano, kad ši užduotis jo mokiniams per sunki, gali pratimą visai praleisti. Mokiniam tikriausiai bus įdomu žodžiu atsakyti į rašytojos klausimus, kuriuos ji iškelia teksto pabaigoje. Žiūrint iš Marso mūsų Žemė atrodo kaip <u>mažytė žydra</u> <u>žvaigždutė</u>. Marsiečiai spokso į ją užvertę savo <u>žalias galvas</u> ir prasimano <u>visokiausių nesąmonių</u>. Jie dažnai susiginčija dėl žmonių spalvos. Vieni sako, kad Žemės gyventojai yra <u>balti</u> arba <u>geltoni</u>. Kiti tvirtina, kad <u>raudoni</u>. Tretieji yra įsitikinę, kad mūsų

- <i>kūrybinis darbas.</i>	planetoje gyvena <u>juodi</u> žmonės. Užtat ketvirtieji šaukia, kad žemiečiai kaip ir pati Žemė yra <u>mėlyni</u>. Kurie <u>teisūs</u>? O kurie klysta? Paskutinė temos užduotis – kūrybinė: grupelėse pasitarti ir aprašyti fantastinį automobilį. Pagalbiniai žodžiai yra greta lapelyje. Tegul mokiniai fantazuoja ir vartoja įvairių būdvardžių. Paskui savo aprašymus tegul perskaito draugams.

10 tema. MŪSŲ PASAULIS NUOLAT KEIČIASI

Tikslas – skaityti žaismingą eilėraštį apie daiktavardžius ir būdvardžius, žaisti eilėraščiui; apibendrinti ir įvertinti savo žinias apie būdvardį, kaip geba vartoti būdvardžius rašinyje:

- skaitys Č. Navakausko eilėraštį „Jei daiktavardžiai pražūtų“;
- žais eilėraščiui – papildys jį savais daiktavardžiais;
- baigs teiginius apie būdvardžius;
- būdvardžiams parinks tinkamus daiktavardžius;
- kurs tekstą – pagal nuotraukas aprašys sodą įvairiais metų laikais;
- įsivertins, kaip išmoko vartoti būdvardžius rašydami tekstą.

Priemonės: Vad. P. 102–103. Pratybų sąsiuvinio 33 puslapio paskutinė užduotis.

<i>Mokytojai.</i> I <i>Eilėraščio skaitymas, žaidimas eilėraščiui.</i>	Baigiamoji skyriaus tema, kuriai reikėtų skirti abi savaitgalio pamokas. Būdvardžio skyrius baigiamas ne testu, o kūrybiniu darbu: mokiniai, aptarę, ką sužinojo, išmoko apie būdvardį, rašo sodo visais metų laikais aprašymą. Šiame aprašyme paaiškės, kuris mokinytis kiek geba vartoti būdvardžių, kaip juos derina su daiktavardžiais, kaip moka jų rašybą. Teksto sunkumo požiūriu ši užduotis nesudėtinga – pagal nuotraukas kuo išsamiau, vaizdingiau aprašyti sodą visais metų laikais. Kiekvienas rašantysis gali pasirinkti savo sistemą, savo aprašymo logiką, eilę – griežtų rėmų nėra. Kada ir kur rašys šį darbą, sprendžia mokytojas: gal skirs pamoką klasėje, gal užduos parašyti namie. Vis tik darbas turėtų būti individualus, kad išaiškėtų mokinių žinių ir gebėjimų spragos ir mokytojas galėtų jiems padėti. Gerai skaitantis mokinytis arba mokytojas raiškiai perskaito Č. Navakausko eilėraštį „Jei daiktavardžiai pražūtų“, išsiaiškiname nežinomus žodžius. Kas įdomu, žaisminga šiame eilėraštyje? Poetas praleido visus daiktavardžius, o paliko tik būdvardžius. Jei būtų atvirksčiai, viskas būtų paprasta, netgi labai paprasta, žinotume, kas ten žydi, ošia ir t. t. Pamėginkime visi pažaisti šiuo

II <i>Gramatinės užduotys – žinių apie būdvardį apibendrinimas:</i> - <i>būdvardžių derinimas su daiktavardžiais;</i>	eilėraščiui (poetas tikriausiai nesupyks): papildykime posmus, kuriuose praleisti daiktavardžiai, tinkamais žodžiais, pavyzdžiui: Mėlynas linas žydėtų, Žalias miškas oštų, juodas varnas lėktų. Malonus draugas bučiuotų, Karštas laužas degtų, kibirkščiuotų. Sidabrinis žiedas sau spindėtų, Geležinis puodas vis barškėtų. Žinoma, mokiniai gali sugalvoti visai kitus daiktavardžius, svarbu, kad jie tiktų tiems būdvardžiams. Taigi galime padaryti išvadą – tikrai kalboje labai svarbūs daiktavardžiai, bet būdvardžiai jai taip pat svarbūs – jais nusakome, kokie tie daiktai yra, juos geriau įsivaizduojame. Stenkimės, kad abi vadovėlio gramatinės užduotys mokiniai atliktų kuo savarankiškiau – tyliai sau įsivertinkime kiekvieno mokinio gebėjimus, kiekvieną pagirkime už pastangas, taktiškai pasakykime, ko dar reiktų pasimokyti. Paašikinkime pirmą užduotį: stulpeliu nurašome eilėraščio būdvardžius ir prie kiekvieno parašome jam tinkamą daiktavardį (galime parašyti ir ne vieną), pavyzdžiui: mėlynas dagys, linas, žiedas, stiklas ... žalias miškas, medis, laukas, popierius, ... juodas paukštis, debesis, drabužis, ... malonus žmogus, draugas, kaimynas ... karštas smėlis, laužas, oras, ... sidabrinis indas, papuošalas, įrankis, ... geležinis raktas, kuolas, kastuvas, ... Galima pakartoti ir moteriškosios giminės būdvardžius: tegul mokiniai žodžiu pakeičia nurašytų būdvardžių giminę ir pasako nors po vieną daiktavardį: mėlyna skarelė, gėlė... žalia šaka, pieva, ... juoda uoga, siena... maloni teta, mergina, ... karšta diena, saulė, ... sidabrinė segė, šakutė, ... geležinė spyna, valia, ...

- būdvardžių požymių kartojimas. III <i>Kūrybinis darbas – sodo aprašymas pagal nuotraukas.</i>	Antra užduotis – baigti sakinius apie būdvardžių požymius: Būdvardžiai yra žodžiai, kurie reiškia daiktų ypatybes. Būdvardžiai su daiktavardžiais derinami gimine, skaičiumi ir linksniu. Būdvardžius dažniausiai vartojame aprašydami daiktus (augalus, gyvūnus, žmones, reiškinius). Jeigu mokiniai nežino, kaip baigti teiginius, reiskia jie nepakankamai įsisavino elementarias žinias apie būdvardį. Pasiūlykime pavartyti VIII vadovėlio skyrių ir rasti atsakymus. Kaip jau minėjome, skyrių baigiame sodo aprašymu. Su mokiniais trumpai aptarkime kiekvieną nuotrauką: pirmoje nuotraukoje matome sodą žiemą. Šiai nuotraukai skirta pirma būdvardžių ir daiktavardžių junginių grupė. Juos mokinys gali vartoti savo rašinyje, būtų puiku, jeigu sugalvotų daugiau būdvardžių. Antroje nuotraukoje matome sodą pavasarį: žydi obelis. Kiekvienas mokinys tikriausiai matęs žydintį sodą, gali apie jį parašyti daugiau. Antra junginių grupė taip pat tiks šiai aprašymo daliai. Trečioje nuotraukoje sodas vasarą. Matyti žalios obelys su dar mažais obuoliais, bičių aviliai, vaivorykštė. Šiai aprašymo daliai skirta trečia žodžių junginių grupė. Mokinys gali ir daugiau parašyti apie sodą vasaros metą, jeigu jį įsivaizduoja ar yra matęs. Paskutinė nuotrauka – sodas rudenį. Matyti gražūs prinokę obuoliai. Tikriausiai vaikai yra buvę rudenį sode, skynę derlių, todėl gali parašyti ir daugiau, pavartoti ketvirtą būdvardžių ir daiktavardžių junginių grupę. Mokytojas sprendžia, kaip vertins mokinius. Reikėtų pasidžiaugti kiekvieno pažanga, individualiai pasakyti, ko dar reikėtų pasimokyti. Kai įvertinsime mokinius, pakalbėkime su kiekvienu, pasiūlykime, kaip patobulinti rašinį. Kai mokiniai perrašys rašinius be klaidų, galime juos eksponuoti klasėje arba sudaryti klasės kūrybos rinkinį.

IX skyrius. KARTU SU PAVASARIU...

Tikslas – skaityti ir kalbėtis apie Velykas, Motinos dieną, motinų pasiaukojimą, vaikų ir mamų bendravimą, pasakoti švenčių įspūdžius.

1 tema. SKAMBA VELYKŲ VARPAI

Tikslas – skaityti apie vieną iš šv. Velykų simbolių – velykinę žolę, grožėtis Velykoms skirtu eilėraščiu, M. K. Čiurlionio paveikslu, pasakoti savo įspūdžius:

- skaitys dalykinį straipsnį „Atverkime duris šv. Velykoms ir pavasariui!“;
- mokysis užsiauginti velykinę žolę šventiniam stalui;
- susipažins su P. Vaičiūno eilėraščiu „Velykų varpai“, išsakys savo įspūdžius;
- aptars M. K. Čiurlionio pavekslą „Pavasario sonata“;
- pasakos, kaip šventė arba kaip švęs šv. Velykas.

Priemonės: Vad. P. 104–105.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Teksto apie Velykų žolę skaitymas, aptarimas.</i> II <i>Eilėraščio skaitymas</i> III <i>M. K. Čiurlionio paveikslo „Pavasario sonata“ aptarimas.</i> IV <i>Pokalbis apie šv.</i>	Labai sunku rasti ką nors naujo ir nebanalaus, vaikams įdomaus apie didžiausią pavasario šventę – Velykas. Apie jas kalbėta ir skaityta nuo I klasės, mokiniai susipažino su daugeliu šv. Velykų papročių, skaitė poetų kūrinį. Ketvirtoje klasėje pristatome dar vieną šios šventės paprotį, kuris darosi vis populiariesnis Lietuvoje – velykinę žolę. Gal ketvirtokams bus įdomu išmokti ją auginti ir patiems tai pamėginti padaryti. Taip pat Velykoms pasirinkome kiek sudėtingesnį poeto ir dramaturgo Petro Vaičiūno eilėrašį (jo dalį), kuriame labai ryški pavasarinės šventės nuotaika, džiaugsmas. Kaip jau buvo rašyta apie kitas šventines temas, taip ir ši bei kita šio skyriaus šventinė tema pateikiama tik vadovėlyje, o pratybų sąsiuvinuose medžiagos nėra. Mokytojas, atsižvelgdamas į klasės, mokyklos tradicijas, pats sprendžia, kada skaitys vadovėlyje pateiktus proginius tekstus, kiek laiko jiems skirs. Einant šias temas atsisakyta ir gramatikos mokymo. (Šv. Velykos – kilnojama šventė, ji būna skirtingu laiku, todėl vienais metais gramatikos temos gali būti išeitos, kitais – ne.) Siūlome rašyti sveikinimus, leisti laikraštį, skirtą švenčių įspūdžiams, kurti eilėraščius. Pasiūlykime ketvirtokams savarankiškai perskaityti straipsnį „Atverkime duris šv. Velykoms ir pavasariui!“, paskui išsiaiškinti, ko nesuprato, ir tiesiog dar kartą visi pakartokime, ko reikia ir kaip užsiauginti velykinę žolę. Nepamirškime, kad ši žolė simbolizuoja Atgimimą, pavasarį. Paraginkime vaikus namie pamėginti užsiauginti šią Velykų stalo puošmeną (apie tai reikėtų su mokiniais pakalbėti ir su šiuo straipsniu susipažinti anksčiau). Prieš pat šventes perskaitykime P. Vaičiūno eilėrašį „Velykų varpai“ – tegul mokiniai pirmiausia pasiklauso mokytojo raiškaus skaitymo. Aptarkime jį: kokius vaizdus regime, ką girdime klausydamiesi šių posmų. Kokia eilėraščio nuotaika? Kokia ši šventė? Koks pavasaris? Koks dangus? Kokia žemė? Tegul mokiniai atsakymų ieško eilėraščio tekste. Šis kūrinys labai tiktų ir mokyklos šventinei scenai. Eilėraščio iliustracijai pasirinkome lietuvių dailininko ir kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio paveikslo „Pavasario sonata“ nuotrauką. Mokiniai tikrai žino M. K. Čiurlionį (gali vadovėlyje perskaityti ir trumpą informaciją apie šį didį menininką – „Ar žinote?“). Pasigrožėkime jo paveikslu, pakalbėkime apie jame vaizduojamą dangų, medžių šakeles, varpus. Jeigu turime didesnę šio paveikslo reprodukciją, būtinai parodykime vaikams. Skirkime laiko šiltam, draugiškam pokalbiui apie šv. Velykas. Paskatinkime vaikus papasakoti, kaip jie, jų šeima švenčia Velykas arba kaip planuoja švęsti. Mokytojas gali padėti įvairiais klausimais, pavyzdžiui: <i>Kaip ruošiatės Velykoms?</i>

Velykas..	<i>Kaip puošiute savo namus? Ar marginate margučius? Ką veikiate Velykų rytą? Kas labiausiai patinka šioje šventėje? Kas jums gražu? Kas teikia džiaugsmo? Su kuo susitinkate? Apie ką kalbate prie velykinio stalo? Ką vienas kitam linkite? ir kt.</i>

2 tema. AČIŪ JUMS, MOTULĖS...

Tikslas – skaityti pasakojimą apie lietuviškos motinos pasiaukojimą tremtyje, apie šiuolaikinių mamų ir vaikų bendravimą, tarpusavio supratimą, skatinti vaikus susimąstyti apie gerumą, jį ugdyti savyje :

- skaitys rašytojos **E. Liegutės** ištrauką „**Močiutės pasakojimas**“ iš knygos „Dramblienė“;
- mokysis reikšti savo jausmus, išgyvenimus, patirtus skaitant kūrinį;
- skaitys **D. Kandrotienės** pasakojimą „**Mama keliauja į viršų**“;
- aptars mamos ir dukros bendravimą, pasakys, kas mokinius žavi, kas jiems gražu;
- mąstys apie savo mamas, kuo galėtų jas nudžiuginti.

Priemonės: Vad. P. 106–107.

I <i>Pirmo pasakojimo skaitymas. Aptarimas.</i>	skaityti E. Liegutės papasakotą istoriją, tačiau yra įsitikinusi, kad šio amžiaus tarpsnio vaikai jau gali suprasti ir supranta žmogaus skausmą ir pasiaukojimą, nuo jų nereikia slėpti mūsų istorijos. Be to, kas nenori, gali šio teksto neskaityti ir neaptarinėti. Antrasis pasakojimas iš jau mokiniams pažįstamos rašytojos D. Kandrotienės knygos „Spyntos istorijos“, pelniusios Vaikų literatūros premiją. Tai šviesus pasakojimas apie mergaitę Emiliją, kuri susidomi namo palėpe, ten randa seną spintą ir joje daug įdomių daiktų. Tie daiktai tarsi dar stipriau susieja mergaitę ir jos mamą, padeda atsiskleisti jų tarpusavio meilei, supratimui. Būtų geriausia, kad E. Liegutės „Močiutės pasakojimą“ mokiniams pirmiausia perskaitytų mokytojas. Tačiau prieš skaitydami paaiškinkime mokiniams situaciją: šis pasakojimas paimtas iš rašytojos knygos „Dramblienė“, kurios ištraukų mokiniai jau skaitė (pavyzdžiui, šio vadovėlio 29 puslapyje pasakojimą „Maumedžių giraitė“) . „Močiutės pasakojime“ kalba ta pati mergaitė Inga – prašo savo močiutės papasakoti apie Sibiro tremtį. Tegul mokiniai paklauso. O tada visi patylėkime minutėlę. Tik po to klausime mokinių pirmųjų įspūdžių, kaip juos paveikė šis pasakojimas (O gal visai nesujaudino – gaila, bet ir taip gali būti.) Išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius ir išanalizuokime pasakojimą pagal vadovėlio klausimus. Tikriausiai mokinius labiausiai sujaudins močiutės pasakojimas apie kalytę, kurią ji išgelbėjo nuo bado ir šalčio, o ši – nuo mirties jos

II <i>Antro pasakojimo skaitymas. Pokalbis apie dukros ir mamos bendravimą.</i>	sūnų. Perskaitykime šią pasakojimo dalį dar kartą: „Prisiplakė prie manęs benamė kalė...“. Apibendrinkime kūrinį – perskaitykime puslapio apačioje suformuluotą pagrindinę mintį: motinos širdies gerumo niekas neišmatuos... Antras tekstas taip pat reikalauja paaiškinimo, kad mokiniai skaitydami geriau įsivaizduotų situaciją. Tas paaiškinimas pateiktas prieš pirmą klausimą. Šį pasakojimą siūloma skaityti savarankiškai. Prieš skaitant pasakykite mokiniams, kad Emilija namo palėpėje rado seną spintą, o joje seniai nenešiojamų drabužių ir didelį ritinį audinio. Mergaitė pakvietė užlipti į palėpę savo mamą ir paprašė iš spintoje rasto audeklo pasiūti jos kambariui lango užuolaidas. Palėpėje vyksta gražus, šiltas Emilijos ir jos mamos pokalbis. Perskaitykime jį, aptarkime pagal klausimus po tekstu. Raskime mergaitės gražiausius ir nuoširdžiausius žodžius mamai ir mamos dukrai. O mes ar taip kada pasakome savo mamai? Tegul mokiniai užbaigia (garsiai arba mintyse) paskutinės užduoties sakinį: <i>Turiu savo mamytei dažniau išstarti myliu.</i>
III <i>Pokalbis apie mamytes, kūrybiniai darbai.</i>	Temą galima baigti pokalbiu apie Motinos dienos šventę, kūrybiniais vaikų darbais – kiekvienas mokytojas su savo mokiniais renkasi, kaip pažymės šią dieną. Ketvirtokai gal jau pajėgūs sukurti eilėraščių mamai, vaizdelį, piešinį, suvaidinti spektaklį... Svarbu, kad tai būtų nuoširdu, atliekama su meile.

X skyrius. KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI!

Tikslas – skaitant tikslingai parinktus tekstus toliau pažindintis su įdomiais lietuvių autorių pasakojimais, patiems mokytis gyvo, išraiškingo pasakojimo; įtvirtinti mokinių supratimą apie veiksmažodžio reikšmę, klausimus, mokytis asmenuoti veiksmažodžius, juos vartoti kuriant tekstus.

1 tema. „VIENAS GINAS, KITAS PUOLA...“

Tikslas – kalbėtis apie vieną iš judriausių sporto šakų – krepšinių, skaityti pasakojimą apie jį; prisiminti veiksmažodžių reikšmes, laikus, toliau mokytis vartoti veiksmažodžius:

- pasakos pagal krepšinio varžybų nuotrauką ir iš savo patirties;
- skaitys T. Dirgėlos pasakojimą „**Lu-kai !Lu-kai!**“;
- mokysis reikšti savo išgyvenimus, patirtus skaitant kūrinį;
- aptars skaityto teksto kalbą – kodėl jame tiek daug veiksmažodžių;
- ras veiksmažodžius tekste, aiškinsis jų reikšmę;
- analizuos veiksmažodžius: pasakys jų klausimus, laikus;
- pasakos vartodami įvairių laikų veiksmažodžių.

Priemonės: Vad. P. 108–109. Pr. 2. P. 34–35.

Mokytojui.	Šiuo skyriumi užbaigsime veiksmažodžio mokymąsi ketvirtoje klasėje ir kartu pradinėje mokykloje: įtvirtinsime tai, ką mokiniai išmoko apie veiksmažodį I – III

I Pokalbis apie skyriaus pavadinimą. II Temos skelbimas ir aiškinimasis. III Pasakojimas pagal nuotrauką.	klasėje, praplėsime jų žinias, toliau mokysime vartoti veiksmažodžius kalboje. Veiksmažodis mokiniui geriausiai suprantamas kaip veiksmas, todėl į vadovėlį atrinkti tekstai, kuriuose daug veiksmo, įvykių. Jau III klasėje vaikai pradėjo pažinti su veiksmažodžiais, reiškiančiais būseną (<i>miega, myli, džiaugiasi</i> ir pan.), šiame skyriuje daugiau sužinos apie šiuos veiksmažodžius, mokysis juos vartoti. Taip pat mokiniai susipažins su <i>veiksmažodžio bendratimi</i>, veiksmažodžių <i>priešdėliais</i>. Tačiau kiekvienas mokytojas pats sprendžia, ar šios temos ne per sunkios jo mokiniams, ir gali jas nukelti į aukštesnes klases. Pirmai veiksmažodžio skyriaus temai pasirinktas pasakojimas apie krepšinį. Ją nagrinėjant turėtų būti ypač aktyvūs berniukai. Pradėkime skyrių kiek neįprastai: atsiverskime pratybų sąsiuvinį, perskaitykime skyriaus pavadinimą KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI ir pirmo pratimo tekstą „Svarbūs žodžiai“. Tegul mokiniai pagalvoja, pasitaria ir žodžiu atsako į klausimą <i>Ką paaiškina šis tekstas?</i> Tikriausiai atsakys teisingai: skyriaus pavadinimą ir kodėl toks pavadinimas pasirinktas, kodėl jis išreikštas greitakalbe. O apibendrinami galime sakyti, kad šis skyrius skirtas veiksmažodžiams. Perskaitykime temos pavadinimą „Vienas ginas, kitas puola...“ ir antro pratimo užduotį bei tekstą – du J. Erlicko eilėraščio posmus. Pirmoji pirmo posmo eilutė pasirinkta temos pavadinimu. Mokiniai turėtų nesunkiai pasakyti, kodėl (nes bus kalbama ir skaitoma apie krepšinį). Paaiškinkime mokiniams, kad krepšinis pasirinktas neatsitiktinai: žaidžiant šį žaidimą visi juda, atlieka įvairiausių veiksmus, o komentatorius vartoja daugybę veiksmažodžių. Todėl pokalbiu apie krepšinį pradėdame vadovėlio skyrių, skirtą veiksmažodžiams. Kokie jie svarbūs kalboje, galime dar kartą įsitikinti perskaitę trečio pratimo tekstą ir atlikę užduotis. Pirmiausia perskaitykime taip, kaip yra autoriaus V. Miliūno parašyta, o paskui išbraukime visus veiksmažodžius (<i>sviedžia, klauso, kyla, nukrinta, ritasi, pasiveja, guli, žiūrinėja, sako, sviedžia, gauda, nepagauna, žiebia, prunkštelėja, iširsta, įsibėgėja, spiria, nepataiko, įsibėgėja, spiria, beišgali, nepataiko, išsitiesė, nesukrutėjo</i>) ir dar kartą perskaitykime tą tekstą. Nieko nesuprasi, nėra jokio veiksmo! Taigi koks svarbus yra veiksmažodis kalboje! Ir dar galime pridurti – kiek daug veiksmažodžių turi lietuvių kalba (apie tai kalbėjome žemesnėse klasėse). Daug veiksmažodžių mokiniams prireiks pasakojant pagal nuotrauką: joje „pagautas“ žaidimo momentas. Visi kartu sugalvokime linksmą nuotraukos pavadinimą (arba užrašą po ja), pasiskirstykime į grupes ir palenktyniaukime, kuri grupė prisimins daugiau veiksmažodžių krepšinininkų ir kamuolio veiksmams įvardyti: <i>meta, bėga, puola, krenta, griebia, šoka, šaukia, skrieja, gina, čiumpa, trukdo, veržiasi, ...</i> Prisiminę veiksmažodžių galime sukurti pasakojimą pagal nuotrauką arba iš asmeninės patirties – kas vyksta krepšinio varžybose. Besidomintys krepšiniu mokiniai galėtų daug papasakoti draugams. Galimas ir kitas variantas: kas nors vaizduoja varžybų komentatorių ir „komentuoja“ žaidimą. Galima ir įrašo pasiklausyti. Esmė – išgirstame daugybę

IV <i>Pasakojimo apie krepšinio varžybas skaitymas. Atsakymai į klausimus.</i> V <i>Pasakojimo veiksmožodžiai.</i> VI <i>Veiksmožodžių nagrinėjimas, kaitymas laukais.</i>	veiksmožodžių, kurie ir perteikia žaidimo veiksmus, judrumą. Mokiniam tikriausiai bus įdomu pakalbėti apie Lietuvos krepšininkus. Kartu galime atlikti ir gramatinę užduotį – sugalvoti po du sakinius, kuriais klausama ir kuriais stebimasi. Rašytoją Tomą Dirgėlą ketvirtokai jau žino – yra skaitę jo linksmų, šmaikščių, įdomių pasakojimų. Šis „Lu-kai! Lu-kai!“ taip pat šaunus. Jį pirmą kartą gali garsiai skaityti mokytojas arba parengtas mokinys. Galima skirti laiko, kad mokiniai persiskaitytų tyliai, pasimokytų skaityti. Tačiau labai svarbu šį pasakojimą nors kartą visiems girdint perskaityti raiškiai, o jį skaitant būtina pavaizduoti krepšinio žaidimo tempą – juk herojus Lukas visus veiksmus atlieka labai greitai, viskas sprendžiasi per kelias sekundes. Todėl skaityti reikia pasirengti. Aptarkime pasakojimą pagal po tekstu esančius klausimus. Pasvarstykime, ar tikrovėje gali būti toks žaidimas. Pagalvokime, kodėl rašytojas „padeda“ Lukui susapnuoti tokį sapną? Gali būti labai rimtas pokalbis. Berniukas labai nori žaisti krepšinį, bet neturi galimybių. O sapne išsipildo jo svajonė... Krepšinio varžybas rašytojas perteikia labai tikroviškai – pateikia daug tikrų epizodų – tegul vaikai išrenka patį įdomiausią, netikėčiausią. Perteikti krepšinio varžybų vaizdo būtų neįmanoma be veiksmožodžių. Kai kurie iš jų pabraukti tekste. Jei atidžiai įsiskaitysime, pamatysime, kad pabraukti veiksmožodžiai, kurie reiškia Luko veiksmus. Kiek daug berniukas jų atliko! Pažaiskime tais veiksmožodžiais – pamėginkime klasėje juos pavaizduoti. Jeigu kiekvienas mokinys pasirinktų skirtingą veiksmožodį ir visi kartu vaizduos tą veiksmą, klasė gali tapti panaši į krepšinio varžybas. Juk smagu vaikams pažaisti! Prisiminkime veiksmožodžių klausimus ir kaitymą laikais. Išnagrinėkime keletą vadovėlyje pabrauktų veiksmožodžių (pavyzdys yra). Atlikime likusias pratybų sąsiuvinio užduotis. Ketvirto pratimo užduotis padės mokiniams prisiminti veiksmožodžių kaitymą laikais: Esamasis I.: sviedžia, klauso, kyla, nukrinta, ritasi, pasiveja, guli, žiūrinėja, sako, gauda. Būtašis kartinis I.: sviedė, klausė, kilo, nukrito, ritosi, pasivijo, gulėjo, žiūrinėjo, sakė, gaudė. Būtašis dašninis I.: sviesdavo, klausydavo, kildavo, nukrisdavo, risdavosi, pasivydavo, gulėdavo, žiūrinėdavo, sakydavo, gaudydavo. Būsimasis I.: svies, klausys, kils, nukris, risis, pasivys, gulės, žiūrinės, sakys, gaudys. Galbūt ne visų veiksmožodžių formas ketvirtokai gebės parašyti, nes jie dar nesimokė veiksmožodžio bendraties, iš kurios padaromas būtašis dašninis ir būsimasis laikas, – mokytojui reikės padėti. Kiti pratimai skirti įvairių veiksmožodžio laikų vartojimui: penkto pratimo užduotis – pagal paveikslėlių seriją žodžiu papasakoti įvykį. Trys mokinių grupės pasakoja vartodami skirtingo laiko veiksmožodžius. Pasakojimų pradžios

	pateiktos sąsiuvinyje po paveikslėliais. Visi paklauskime, jeigu reikia, padėkime draugams. Šeštą pratimą – tą patį pasakojimą būsimuoju laiku žodžiu atlieka visi. Taigi skaitydami šios temos tekstus, atlikdami užduotis, ketvirtokai pakartoja veiksmažodžius, kurie reiškia veiksmą, veiksmažodžių klausimus, laikus. Kita tema bus skirta kiek retesniems, būsenos, veiksmažodžiams.

2 tema. SVAJOJAME, MYLIME, SAPNUOJAME, ...

Tikslas – skaityti apie vaikų svajones, jausmus, pasakoti ir rašyti apie savo svajones; geriau susipažinti su veiksmažodžiais, kurie reiškia būseną, o ne judėjimą, mokytis kelti tokiems veiksmažodžiams klausimus, juos asmenuoti, toliau mokytis vartoti veiksmažodžius:

- skaitys V. Račicko pasakojimą „Vaikai svajoja“ ir O. Jautakės – „Pamestinukas“;
- kalbės apie kūrinio veikėjus, reikš savo nuomonę apie juos;
- ras gyvūno aprašymą;
- pasakos apie savo svajones, parašys rašinį „Mano svajonė“;
- mokysis kelti įvairesnius veiksmažodžių klausimus;
- ras būsenos veiksmažodžius, aiškins jų reikšmę;
- toliau mokysis asmenuoti veiksmažodžius.

Priemonės: Vad. P. 110–111. Pr. 2. P. 36–37.

<i>Mokytojui.</i>	Antra skyriaus tema – viena iš sudėtingesnių. Jeigu mokytojas mano, kad ji mokiniams per sudėtinga ar trūksta laiko, gali ją praleisti. Lietuvių kalbos veiksmažodžio sistema nepaprastai sudėtinga. Veiksmažodis turi asmenuojamąsias ir neasmenuojamąsias formas, pavyzdžiui, dalyviai, padalyviai, pusdalyviai; dalyviai kaitomi giminėmis ir linksniuojami (nepainiokime, dalyvis yra veiksmažodžio forma, o ne kalbos dalis). Savo kalboje šias įvairias formas ketvirtokai vartoja praktiškai, bet teorijos nemokomi. Pradinių klasių mokytojui reikėtų žinoti bent bendriausias veiksmažodžio ypatybes – veiksmažodžiai yra veiksmo ir būsenos. Veiksmo veiksmažodžiai reiškia fizinį arba psichinį veiksmą, pavyzdžiui: <i>veža, stato, skaito, galvoja.</i> Būsenos veiksmažodžiai reiškia būsenas, santykius, reiškinius, kurie vyksta savaime, pavyzdžiui: <i>jaučia, blizga, guli, sensta, turi, priklauso, lyja, griaudžia.</i> (Pagal „Dabartinė lietuvių kalbos gramatika“. Ketvirtoji pataisyta laida. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006. P. 282) III klasėje apie veiksmažodžių reikšmės skirtumus jau buvo užsiminta. Ši vadovėlio tema skirta praplėsti ir pagilinti mokinių žinias apie veiksmažodžius: skaitydami tekstą apie vaikų svajones, jausmus, ketvirtokai praktiškai toliau susipažįsta su būsenos veiksmažodžiais, kurie nereiškia veiksmo, o pasako būseną, pavyzdžiui: <i>būna, sensta, myli, miega</i> ir kt. Šiems veiksmažodžiams ne visai tinka klausimai <i>ką veikia? ką veikė?</i> ir pan., o

I <i>Pirmo kūrinio skaitymas.</i> II <i>Antro kūrinio skaitymas.</i> III <i>Veiksmažodžių reikšmės aiškinimasis.</i> IV <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i>	tiksliu būtų kelti klausimus <i>kas vyksta, kas atsitinka? kas darosi?</i> ir pan. Bet tai mokiniams nelengva, todėl galime tik pamėginti kelti šiuos klausimus, bet nereikalauti, kad ketvirtokai išmokytų iki galo, vartotų sąvoką <i>būsenos veiksmažodžiai</i>. Jeigu mokiniui patogų veiksmažodžiui <i>myli, blizga, lyja</i> kelti klausimą <i>ką veikia?</i>, tegul taip ir būna. Temai parinkti du kūriniai. Prie pirmojo yra savarankiško skaitymo ženklas, prie antrojo – „skaitome ir apmąstome tekstą“. V. Račicko „Vaikai svajoja“ tegul perskaito tyliai kiekvienas, o paskui trumpai aptaria, nes tekstas nesudėtingas. O. Jautakės pasakojimas „Pamestinukas“ sudėtingesnis, jame analizuojama vaikams jautri tema – gyvūno globa ir likimas. Prie šio teksto mokiniai prisimena ir pagrindines veiksmažodžių reikšmes: veiksmo ir būsenos veiksmažodžius. Susitarkime, kiek laiko skaitysime V. Račicko pasakojimą „Vaikai svajoja“, tuomet mokiniai jį perskaito tyliai ir pagalvoja, kaip atsakyti į po tekstu parašytus klausimus. Pagal juos aptariame pasakojimą. Mokytojas taip pat turėtų pasakyti mokiniams nors vieną savo svajonę. Kūrybinį darbą – rašinį „Mano svajonė“ skirkime namų darbams, tik susitarkime, per kiek laiko mokiniai jį parašys (per savaitę ar per dvi tris). Perskaitykime gramatinę užduotį. Žinoma, tikslesni klausimai yra antrieji: kas vyksta? kas atsitinka? kas darosi? ir pan., nes veiksmažodžiai <i>nemato, nori, turite, žino</i> nereiškia veiksmo, paprasčiau sakant, veikėjas nieko neveikia. Antram tekstui reikėtų skirti daugiau laiko – susitarkime, kaip jį skaitysime. Mokytojas gali vaikams trumpai paaiškinti kūrinio situaciją: pasakojimas „Pamestinukas“ yra rašytojos O. Jautakės knygos „Gimtadienis su Žvirbliu“ ištrauka. Berniukas Titukas savo gimtadienio išvakarėse randa mažą, kažkieno paliktą kačiuką ir jį priglaudžia. Perskaitykite kūrinį panagrinėkime jį: kokie veikėjai minimi, koks tas mažytis kačiukas (raskime jo aprašymą), apie ką visada svajojo Titukas, ką sūnui paaiškino mama, kaip jaučiasi berniukas. Kad Titukas pamils mažąjį katinėlį, aišku iš berniuko pasakymo: „Eime, įpilsiu tau pienelio.“ Pakalbėkime su mokiniais apie gyvūnų globą, pareigą jais rūpintis – juk ši šeima yra puikus pavyzdys. Perskaitykime plakatėlį „Prisimename!“, pasiaiškinkime – paprasčiausiai panagrinėkime pavyzdžius. Kūrinio tekste yra pabrauktų veiksmažodžių, skaitykime juos ir aptarkime, ką jie reiškia. Visi jie nusako ne aiškiai matomą, atliekamą veiksmą, pavyzdžiui, judesius, bet būseną. Kiek mokiniai supras, tiek ir pakaks, svarbu, kad jie atpažins ir tokius veiksmažodžius, todėl galės taikyti rašybos taisykles, tinkamai vartoti. Pratybų sąsiuvinyje surašyti panašūs (giminiški) žodžiai, kuriuos reikia suskirstyti į veiksmažodžių, daiktavardžių ir būdvardžių taupykles (1 pratimas).

Atlikdamas ketvirtą užduotį mokinys pasitiks, kaip atpažįsta veiksmažodžius ir skiria jų laikus:			
Esamasis l.	Būtas k. l.	Būtas d. l.	Būsimasis l.
įsitaiso užsimerkia atrodo skamba ...	atvažiavo	skaičiuodavo	nuneš skaičiuos gyvens
Būtajam kartiniam ir būtajam dažniniam laikui mokinys turėtų sugavoti savų pavyzdžių arba pakeičyti esamojo, būsimąjo laiko veiksmažodžius: <i>įsitaisė, užsimerkė, nunešė, ...; įsitaisydavo, užsimerkdavo, skambėdavo, ...</i>			

3 tema. JUDAME, NENUSTYGGSTAME VIETOJE!

Tikslas – skaityti pasakojimus, kuriuose daug judėjimo, veiksmo; pakartoti ir įtvirtinti veiksmažodžių asmenavimą, mokytis rašyti veiksmažodžius, juos vartoti kalboje:

- skaitys V. Žilinskaitės pasakojimo „Riedučių skrydis“ ištrauką, aptars jo veikėją;
- prikurs skaityto pasakojimo pabaigą;
- skaitys N. Jankutės veiksmažodžio vartojimui skirtą tekstą „Dėdės veiksmažodžio karuselė“;
- kartos veiksmažodžio laikus, asmenavimą;
- toliau mokysis rašyti veiksmažodžių galūnes, būtojo dažninio laiko veiksmažodžius;
- sudarys sakinius su įvairių laikų veiksmažodžiais.

Priemonės: Vad. P. 112–113. Pr. 2. P. 38–39.

<i>Mokytojui.</i>	Ši tema labai svarbi, todėl nereikėtų jos praleisti. Ketvirtokai dar kartą prisimena veiksmažodžio laikus, su kuriais susipažino III klasėje, ir visų veiksmažodžių laikų asmenavimą, t. y. apibendrina viską, ką iki šiol išmoko apie veiksmažodį. Temai pasirinkta V. Žilinskaitės apsakymo „Riedučių skrydis“ ištrauka ir N. Jankutės pasakojimas „Dėdės veiksmažodžio karuselė“, su kurio veikėjais mokiniai jau pažįstami. Pirmame kūrinyje pasakojama apie berniuką, kuris buvo riedučių virtuosas, tekste labai daug veiksmažodžių. Pabaigos nėra, mokiniai patys ją turi sugalvoti. Šiame apsakyme sumišę realybė ir vaiko svajonė. Berniukas neina į mokyklą, juo niekas nesirūpina. Didžiausia jo pramoga – riedučiai ir lėktuvai, kuriuos jis mato už aerodromo tvoros. Apsakymo pabaiga fantastiška, o gal tragiška – berniukas pakyla kartu su lėktuvu aukštin. Po kiek laiko „lėktuvas jau tolokai. Už jo – taškelis“. Ant pakilimo tako lieka tik nudilęs riedučių ratukas. Šią pabaigą galime suprasti

I <i>Pirmo kūrinio skaitymas. Atsakymai į klausimus.</i> II <i>Gramatinės vadovėlio užduotys. Antro teksto skaitymas.</i> III <i>Veiksmožodžio rašybos taisyklių kartojimas.</i>	kaip berniuko svajonę, pakilusią kartu su lėktuvu, arba kaip jo žūtį – autorė to nepasako. Vadovėlyje taip pat to nepateikiame – tegul ketvirtokai skaito tik apie nepaprastą berniuko gebėjimą važinėti riedučiais, apie jo aistrą lėktuvams. Pasakojimo pabaiga taip pat gali būti laiminga, pavyzdžiui, berniuką pastebi lakūnai, pakviečia jį pasisvečiuoti į lėktuvą ar panašiai. Prie V. Žilinskaitės pasakojimo „Riedučių skrydis“ yra savarankiško skaitymo ženklas. Skirkime laiko, kad visi mokiniai jį pirmiausia perskaitytų savarankiškai tyliai. Pasui perskaitykime garsiai ir išsiaiškinkime neaiškius žodžius. (Tekstas suskirstytas į keturias pastraipas, todėl galima pasiūlyti jį skaityti keturiems mokiniams – nuo to teksto visuma nenukentės). Aptarkime kūrinio ištrauką – atsakykime į klausimus po tekstu: galime susiskirstyti į tris grupes ir kiekviena grupė pasiruošia atsakyti į vieną klausimą iš trijų pirmųjų. Visi atsakymai yra tekste – galima perskaityti tuos sakinius. Ketvirta užduotis tik tiems, kas moka važinėti riedučiais ar riedlente. O kūrybinis darbas – sugalvoti pasakojimo pabaigą (žodžiu). Čia jau leiskime pasireikšti vaikų fantazijai. Tekstas padės mokiniams dar kartą prisiminti visus veiksmožodžių laikus: galima vėl pasiskirstyti į keturias grupes ir kiekviena grupė randa kurio nors pasirinkto veiksmožodžio laiko pavyzdžių: Esm. I.: <i>duodasi, nelanko, sklendžia, artėja, sukasi, pavažiuoja, sustoja, ūžia, ...</i> Būt. k. I.: <i>atsirado, atviliojo, nusviedė, užkliuvo, išsitiesė, nusišluostė, leidosi, ...</i> Būt. d. I.: <i>pasistiebdavo.</i> Būs. I.: <i>apsisuks, skries, zigzaguos, užlėks, išsilenks, nurūks.</i> Nors būtojo dažninio laiko veiksmožodis pavartotas tik vieną kartą, jį mokiniams vis tiek reikės rasti, t. y. peržiūrėti visą tekstą. Mokytojas gali pasiūlyti šiai grupei pirmos pastraipos veiksmožodžius parašyti būtuojų dažniniu laiku: <i>atsirasdavo, duodavosi, atviliodavo</i>. Kam sunkiau sekasi, gali pasižiūrėti į „Veiksmožodžių asmenavimo atmintinę“. Kai visos grupės atlieka savo užduotis, perskaito rastus veiksmožodžius visai klasei. Kita užduotis – išsmenuoti kiekvieno laiko po pasirinktą veiksmožodį (žodžiu). Atidžiai klausykime, kaip mokiniai asmenuoja – matysime, kiek laiko reikia skirti antram tekstui: jeigu mokiniai moka asmenuoti, galime jį greitai perskaityti ir pažaisti – suvaidinti dėdę Veiksmožodį Karilę ir tetą Teodorą. Tai būtų geros veiksmožodžių asmenavimo pratybos. Atlikime ir kalbos užduotį – tegul mokiniai sugalvoja sakinių su visais veiksmožodžio laikais. Vadovėlio paraštėje net trys plakatėliai „Prisimename!“. Taip padaryta tikslingai – išskirtos trys svarbiausios veiksmožodžių rašybos taisyklės: esamojo laiko, būtojo kartinio ir būtojo dažninio. Perskaitome, prisimename ir

IV

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- prisimename asmenis;

- kartojame esamojo laiko veiksmožodžių rašybą;

- būtojo kartinio laiko veiksmožodžių rašyba;

- būtojo dažninio laiko veiksmožodžių rašyba;

pereiname prie praktinių užduočių pratybų sąsiuvinyje.

Žaismingame pirmo pratimo eilėraštyje randame asmenis reiškiančius žodžius: *aš, tu*. Kokių dar trūksta? Gal galime prisiminti?

Su žodžiais, nurodančiais asmenis, *aš, tu jis, ji, mes, jūs, jie jos* susipažinome III klasėje. Dabar juos prisimename ir pasitiksliname:

aš I vienaskaitos asmuo, **mes** I daugiskaitos asmuo;
tu II vienaskaitos asmuo, **jūs** II daugiskaitos asmuo;
jis, ji III vienaskaitos asmuo, **jie, jos** III daugiskaitos asmuo.

Vartojant veiksmožodžius mokiniams svarbu juos taisyklingai pagal asmenis derinti sakinyje (*aš rašau, tu valgai, jis neša, ji neša, mes dirbame, jūs skrendate, jie sportuoja, jos sportuoja*), o nurodyti I asmuo, II asmuo, III asmuo ne taip svarbu.

Asmens įtvirtinimui visi kartu atlikime antrą pratimą – įrašykime žodžius, kuriais pasakome asmenis: *aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos*:

Mes juokaujame, aš rašiau, tu skaitysi, mes žaisdavome, jūs skriodate, aš einu, tu esi, tu pamirši, jis, ji, jie, jos valgo, jis, ji, jie, jos pirkdavo, tu perskaitei, aš sapnuoju, tu buvai, tu skrisi, jis, ji, jie, jos degs, jis, ji, jie, jos švenčia, tu mąstai, aš mokausi, jis, ji, jie, jos verkdamo, aš nešiu, jis, ji, jie, jos keliauja, jis, ji, jie, jos kramto, jis, ji, jie, jos pyko, tu arba jis, ji, jie jos myli, aš turėjau.

Dar kartą prisimename vadovėlio 113 puslapio I plakatą – kaip rašome esamojo laiko veiksmožodžių galūnes, ir atliekame trečią pratimą. Pirmiausia galime tyliai perskaityti ir savarankiškai įrašyti veiksmožodžių galūnes:

dūzgia, želia, neloja, nekanda, neįleidžia, vedžioja. Tegul mokiniai pasako, kokia taisyklė čia tinka: atsako į klausimą *ką veikia?*

Skaitykime mįsles ir jas įminkime: žvakė, šepetys, spyna, lazda.

Kitas pratimas (4) primins būtojo kartinio laiko veiksmožodžių rašybą ir dialogo skyrybą. Įrašykime veiksmožodžių galūnes: *parašė, įstengei, rašiau, užsnūdau, pabudau, parašei*. Aptarkime „pavojingas“ galūnes, kokią taisyklę taikome jas rašydami (ką veikė? *rašė, skriejo, ką veikei? rašei, skriejai*), *rašiau* – dvibalsis *au* po minkštojo priebalsio (*iau*).

Penktas pratimas primins priebalsių supanašėjimą būtojo dažninio laiko veiksmožodžiuose:

Vesdavo, nes vesti; nešdavo, nes neša, nešti; pykdavo, nes pykti, pyko; tapdavo, nes tapo, tapti; kviesdavo, nes kviesti; kopdavo, nes kopė, kopti; lesdavo, nes lesa, lesti.

- <i>pratimai pasitikrinti, kaip išmoko kaityti ir rašyti veiksmažodžius.</i>	Likę šios temos pratimai skirti mokiniams pasitikrinti, kaip išmoko kaityti ir rašyti veiksmažodžius. Todėl tegul juos mokiniai atlieka savarankiškai. Be to, puslapyje yra pagalba – 6 pratime rašybos „atmintukės“, sąsiuvinio gale – „Veiksmažodžių asmenavimo atmintinė“. Jeigu kuris mokinys nežino, kokią veiksmažodžio galūnę rašyti, gali pasižiūrėti, tik reikia mokėti taikyti tas taisykles. Septintame pratime įrašomos esamojo laiko veiksmažodžių galūnės: <i>krečia, beldžiasi, beria, žegnojasi, kvailioja, kviečia</i>. Kai tikrinsime, kaip mokiniams pasisekė, atkreipkime dėmesį į veiksmažodžius su dalelytėmis <i>si</i> – jos veiksmažodžio rašybos nekeičia. Dar galime paaiškinti vaikams, iš kur tas smėlis: senovėje ant namo lubų pildavo smėlį (arba spalius), kad šilčiau būtų. Kiti, 8 ir 9 pratimas, parodys, ar visi mokiniai geba kaityti veiksmažodžius: reikia parašyti septinto pratimo nurodytus sakinius būtuojų kartiniu ir būtuojų dažniniu laiku. Naktimis <i>beldėsi, šoko</i> ant aukšto velniškus šokius, <i>bėrė</i> žemyn smėlį, <i>laužė</i> senus baldus, <i>džerškino</i> visokius skydus ir kalavijus. Nužiūrėdavo kipšas kokį dvarą, įlįsdavo ir visokias velniavas krėsdavo. Naktimis <i>belsdavosi, šokdavo</i> ant aukšto velniškus šokius, <i>berdavo</i> žemyn smėlį, <i>laužydavo</i> senus baldus, <i>džerškindavo</i> visokius skydus ir kalavijus. Kai mokiniai atliks užduotis, visi pasitikrinkime, aptarkime rašybą.

4 tema. KĄ DARYTI?

Tikslas – skaityti ir kalbėtis apie lietuviškas stebuklų pasakas, kuriuose daug stebuklų; susipažinti su veiksmažodžio bendratimi, jos klausimu ir kada ji vartojama, mokyti rašyti bendraties veiksmažodžius:

- skaitys straipsnį „**Stebuklų pasakų burtai**“, aptars jį;
- susipažins su veiksmažodžio bendratimi, jos klausimu *ką daryti?*;
- mokysis atpažinti bendraties veiksmažodžius;
- mokysis vartoti veiksmažodžių bendraties, jas rašyti.

Priemonės: Vad. P. 114–115. Pr. 2. P. 40–41.

<i>Mokytojui.</i>	Ankstesnėse JAV lietuviškų šeštadieninių mokyklų programų gairėse su veiksmažodžio bendratimi supažindinama V klasėje. Tačiau ši veiksmažodžio forma gana dažnai vartojama literatūros kūriniuose, kalboje. Ją vartoja ir vaikai. Lietuvos mokyklų programose su veiksmažodžio bendratimi supažindinama IV klasėje. Todėl išdrįsime į šį vadovėlį įdėti dvi temas, susijusias su šia veiksmažodžio forma. Jeigu mokytojas mano, kad jo mokiniams nereikia mokytis veiksmažodžių bendraties, jos vartojimo ir rašybos, gali X skyriaus „Kad veikiame, tai veikim veikiai!“ 4-ą ir 5-ą temą praleisti.

I <i>Straipsnio skaitymas. Darbai, kuriuos turi atlikti pasakų veikėjai.</i> II <i>Gramatinė užduotis.</i> III <i>Straipsnio apie veiksmažodžio bendratį skaitymas ir supratimas.</i>	Jeigu paieškotume, kokiuose tekstuose vartojamos veiksmažodžio bendraties formos, pamatytume, kad tokie veiksmažodžiai skamba duodant įvairias priesaikas (<i>prisiekiu gerbti...</i>, planuojant dieną (ką reikės padaryti), įvardijant įvairius darbus. Kokius darbus turi atlikti herojai, ypač daug pavyzdžių randame stebuklų pasakose. Todėl vadovėlyje ir atsirado straipsnis apie lietuviškų stebuklų pasakų burtus. Straipsnį „Stebuklų pasakų burtai“ galima skaityti po pastraipą ir visiems kartu aiškintis, kad mokiniai geriau suprastų ir šių pasakų ypatumus, ir bendraties veiksmažodžius. I pastraipa mokiniams gerai suprantama, galima paprašyti jų, kad pasakytų, apie kokius burtus skaitė J. K. Rowling romanų serijoje apie Hari Poterį (tikriausiai ketvirtokai jau bus perskaitę šias knygas anglų kalba). Tegul mokiniai atsako į pirmą klausimą, pateiktą po tekstu. II ir III teksto pastraipoje susipažįstame su nepaprastais darbais, kuriuos privalo nudirbti lietuviškos pasakos veikėjas Mykolas („Pasaka apie žvejį“). Paskaitykime ir įsivaizduokime tuos darbus. Atsakykime į antrą klausimą po tekstu. Ar įmanoma tuos darbus realybėje atlikti? Pasakoje „Saulės duktė“ išvardijami stebuklingi daiktai, kurie padeda veikėjams nugalėti raganą ir išsigelbėti. Pakalbėkime apie tuos nepaprastus daiktus. Atsakykime į trečią teksto klausimą. Paskutinis klausimas ir užduotis užbaigia straipsnio temą: visi prisiminkime, kokių stebuklų pasakų mokiniai žino, o gal ir stebuklų pasakų knygų turi. Būtų įdomi jų paroda! Skaitytame straipsnyje yra nemažai veiksmažodžių, kurie atsako į mokiniams dar galbūt naują klausimą ką daryti? Visi paieškokime jų (galima pasiskirstyti į grupes, radus tokį veiksmažodį užrašyti lentoje ar dideliame popieriaus lape) : <i>Įveikti, ginčytis, išrauti, sudeginti, išarti, išakėti, pasėti, užaugti, prinokti, nukirsti, iškulti, sumalti, iškepti, pažiūrėti, valgyti, nudirbti, perplaukti, perlėkti, lakti, išryti, sudaryti.</i> Antras šios temos tekstas – kalbos teorijos straipsnis „Veiksmažodžio bendratis“. Jis parašytas panašiu principu kaip ir kiti panašūs straipsniai, kuriuose aiškinamas kuris nors kalbos reiškinys (vienetas). Principas toks: skaitydami sakinį po sakinio ir analizuodami pateiktus pavyzdžius išsiaiškiname tą elementarią gramatikos teoriją, patys mokiniai bando suformuluoti apibrėžimą ar taisyklę. Ir šiame straipsnyje pateikto bendraties apibrėžimo nereikia mokyti atmintinai – svarbiausia, kad mokiniai atpažintų bendraties veiksmažodžius, suprastų, kada jie vartojami ir patys tinkamai juos vartotų. Taigi sakinį po sakinio straipsnį skaito mokytojas arba gerai skaitantys mokiniai ir aiškinasi. Pabaigoje ypač atidžiai išanalizuojame pateiktą

IV Pratybų sąsiuvinio užduotys: - <i>stebuklų pasakų užduotys;</i> - <i>randame veiksmažodžių bendratis;</i> - <i>veiksmažodžio bendratis rašyba.</i> V Namų darbai.	veiksmažodžio bendračių rašybą (jai dar bus skirta užduočių ir pratybų sąsiuvinyje). Norėtume atkreipti ir mokytojo, ir mokinių dėmesį į plakatėlį „Įdomu!“. Reikėtų įsidėmėti, kad kalbininkai bendratis -ti, (-tīs, -t) nevadina galūne, nes ji nekinta! Tai priesaga. Visi kartu atlikime gramatikos užduotį – iš pateiktų veiksmažodžių padarykime veiksmažodžių bendratis: <i>Duodu – duoti, turi – turėti, ateisiu – ateiti, išgirdo – išgirsti, suprato – suprasti, numetė – numesti, išpampo (labai išsipūtė) – išpampti, išsipūtė – išsipūsti, teliko – telikti, norėjo – norėti, vejasi – vytis, darosi – darytis.</i> Pratybų sąsiuvinyje pateikiame dar daugiau lietuviškose pasakose sutinkamų neįprastų užduočių – mokiniams turėtų būti įdomu su jomis susipažinti ir pasvarstyti, kurias iš tų užduočių šiandien galėtų atlikti žmogus. Perskaitykime pirmo pratimo tekstus ir pasikalbėkime apie šiandienos galimybes (kiekvieną užduotį gali skaityti vis kitas mokinys). Tiesiog įdomu, kurie darbai mokiniams atrodoys šiandien įveikiami. Gal nutiesti per jūrą tiltą (juk JAV yra per įlankas nutiestų tiltų, tiltas Europoje jungia Švediją ir Daniją)? Gal per naktį atnešti žiūroną, kuris yra už trijų šimtų mylių (visai įveikiama su šiuolaikinėmis transporto priemonėmis)? Gal šimtą zuikučių ganyti ir nė vieno nepraganyti (o jeigu su dronu)? Kalbos užduotis – iš skaitytų pirmo pratimo tekstų išrinkti veiksmažodžių bendratis (2 pratimas): <i>Iškasti, privežti (nes priveža), išmūryti, išlieti, ganyti, nepraganyti, rasti, parnešti, aptverti, padirbti (nes padirba), prisodinti, prileisti, pasėti, užakėti, išrinkti, nukalti, atnešti, nugalėti, išvaduoti, nutiesti (2 k.), apšodinti, užauginti, suavėti, užmaišyti, iškepti.</i> Ir dar pasimokykime rašyti bendratis veiksmažodžius, kuriuose prieš -ti vienaip tariame, o kitaip rašome (3 pratimas): <i>Laužti, nes laužia; gerbti, nes gerbia; rėžti, nes rėžia; sirgti, nes serga; bėgti, nes bėga.</i> Skiriant namų darbus reikėtų paaiškinti, kad veiksmažodžio bendratis dažnai yra ne tik priesaga -ti, bet prieš ją būna dar ir kitų priesagų (jos surašytos antro pratimo lentelėje). Pirmas pratimas – linksmi poeto Mariaus Marcinkevičiaus eilėraščio posmai. Juos tik reikia perskaityti ir pažymėti labiausiai patinkantį atsakymą (renkasi kiekvienas vaikas). Ši eilėraščių tikriausiai bus smagu išgirsti ir mokinių tėvams). Kartu vaikas galėtų paklausti tėvelių, ką jis mėgo veikti, kai buvo mažas, ir parašyti (3 pratimas). Pagalba – lapelyje šone.

Sunkiausias jau minėtas antras pratimas: nurašyti eilėraščio bendratis suskirstant į lentelę ir nuspalvinti priesagas, kurios ryškiai matomos toje lentelėje.				
-yti	-ėti	-oti	-uoti	-iuoti
sudaužyti palaižyti išpaišyti	šokinėti strikinėti šmirinėti pasėdėti pažiūrėti patylėti pašnekėti mylėti	pasikloti	padainuoti surimuoti susapnuoti	paniūniuoti
Po truputį mokiniai pratinsis vartoti šias ir kitas veiksmažodžių bendratis: skaitydami tekstus, kalbėdami ar rašydami. Iš karto tikrai neišmoks, darys klaidų, bet jos neturėtų stabdyti mokinių kalbos ugdymosi.				

5 tema. PRIESAİKOS SENIAU IR DABAR

Tikslas – skaityti apie riterius senovėje ir šiandieninius skautus, suprasti priesaikos reikšmę; toliau mokytis atpažinti veiksmažodžio bendratį, ją rašyti, sudaryti sakinius su veiksmažodžių bendratimis:

- skaitys ištrauką iš V. Misevičiaus knygos „Karaliūnas Gargaliūnas“;
- aptars reikalavimus senovės riteriams, atsakys į teksto klausimus;
- skaitys informacinį tekstą apie skautus, aptars skautų veiklos tikslus;
- mokysis kelti veiksmažodžiams klausimą *ką daryti?*, atpažinti veiksmažodžio bendratį;
- mokysis vartoti veiksmažodžių bendratis, jas rašyti.

Priemonės: Vad. P. 116–117. Pr. 2. P. 42–43.

<i>Mokytojui.</i>	Tai antroji bendraties mokymui(si) skirta tema. Kaip jau buvo minėta, jeigu mokytojas nusprendė nesupažindinti savo mokinius su veiksmažodžio bendratimi, šią temą gali praleisti. Mokiniam savarankiškai skaityti siūloma ištrauka iš jau žinomo rašytojo V. Misevičiaus knygos „Karaliūnas Gargaliūnas“. Knyga parašyta su humoru, šmaikšti, nesudėtinga kalba. Pateikiama ištrauka trumpa, todėl mokiniai netruks ją perskaityti. Ištraukoje rašoma apie veikėjo riterystės mokslus, kad karaliūnas Gargaliūnas įgytų visus septynis pavyzdingo riterio sugebėjimus. O antrame tekste jau skaitysite apie skautus, skautų organizaciją. Kaip šie tekstai susiję? Skautų nuostatuose taip pat kalbama apie riteriškumą. Taigi pradėję humoristiniu kūriniu pereiname prie rimto informacinio straipsnio. Apie skautus mokytojas gali rasti medžiagos internete, įvairiuose

	leidiniuose. Šiek tiek pateikiame jos ir čia, jeigu neturės galimybių ieškoti. Skautu galima tapti nuo 6 metų ir juo būti visą gyvenimą. 6 – 10 m. – jaunasis skautas, 10 – 14 m. – skautas, 14 – 18 m. patyręs skautas, nuo 18 m. – vyresnysis brolis, sesuo, vytis. Prieš šimtą metų Lietuvoje susibūrė pirmieji berniukai ir mergaitės, kurie savo laisvalaikį ėmė leisti miške stovyklaudami. Šiandien po sovietmečio skautai vėl gyvi ir tarnauja Dievui, Tėvynei bei artimajam. 2018-uosius Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė paskelbė Skautų metais. Šiai nevyriausybinei organizacijai šiandien priklauso ne vienas žinomas asmuo. Skautu save drąsiai vadina dainininkas Merūnas Vitulskis, pramogų pasaulio atstovas Giedrius Masalskis ir net pats prezidentas Valdas Adamkus, priesaiką organizacijai davęs išeivių stovykloje Bavarijoje, Vokietijoje dar 1946-aisiais, kai jam buvo devyniolika. Lietuvoje tuo metu skautų banga buvo jau nuslopinta II pasaulinio karo. Tačiau prieškario skautai buvo viena aktyviausių Lietuvos organizacijų. Į Lietuvą skautai atėjo 1918 metų lapkričio 1 d. Šią idėją čia atnešė karininkas Petras Jurgėla-Jurgelevičius. Po metų Lietuvoje jau buvo 40 skaučių mergaičių ir 80 skautų berniukų. Pasaulyje skautų era prasidėjo dar 1857 metais, kai organizacijos pradininkas Robertas Baden-Pauelas, stebėdamas gatvėse be naudos lakstančius vaikus, nusprendė jiems pasiūlyti įdomų laisvalaikį miške susipažįstant su gamta. Skautybės misija - prisidėti prie jaunų žmonių ugdymo per vertybių sistemą, pagrįstą skautų įžodžiu ir priesakais, padėti kurti geresnį pasaulį, kuriame žmonės yra pilnaverčiai ir vaidina konstruktyvų vaidmenį visuomenėje. Tikslas – ugdyti jaunus žmones, siekiant jų, kaip individų, kaip atsakingų piliečių, kaip vietinės, nacionalinės ir tarptautinės bendruomenės narių, visapusiškos fizinio, intelektualinio, socialinio ir dvasinio potencialo išraiškos. Ugdyti jos narius dorus, kilnios dvasios, tvirto būdo, sveikus, sąmoningus žmones ir savo Tėvynei, ir pasaulio bendruomenei naudingus piliečius. Kiekvienas LS narys privalo laikytis skautų (skaučių) priesakų: Skautų priesakai: 1) skautas tiesus ir laikosi savo žodžio, 2) skautas ištikimas Dievui ir Tėvynei, 3) skautas naudingas ir padeda artimui, 4) skautas – draugas savo artimui ir brolis kitam skautui, 5) skautas mandagus ir riteriškas, 6) skautas – gamtos draugas, 7) skautas klusnus savo tėvams ir vyresnybei, 8) skautas linksmas, susivaldo ir nenustoja vilties, 9) skautas taupus, 10) skautas blaivus ir skaistus savo mintyse, žodžiuose ir veiksmuose. Skausių priesakai: 1) skautė tiesi ir laikosi savo žodžio,

- 2) skautė ištikima Dievui ir Tėvynei,
- 3) skautė naudinga ir padeda artimui,
- 4) skautė – draugė savo artimui ir sesė kitai skautei,
- 5) skautė mandagi ir kukli,
- 6) skautė – gamtos draugė,
- 7) skautė klusni savo tėvams ir vyresnybei,
- 8) skautė linksma, susivaldo ir nenustoja vilties,
- 9) skautė taupi,
- 10) skautė blaivi ir skaisti savo mintyse, žodžiuose ir veiksmuose.

Geležinis skautų (-čių) priesakas:

Skautas (-ė) sąžiningai atlieka visas savo pareigas.

Lietuvos skautijos (LS) veiklos principai:

- Šūkis: „Dievui, Tėvynei, Artimui!“
- Pošūkis: „Budėk!“
- LSS nariai privalo laikytis skautų priesakų.

Lietuvos skautijos tikslai ir pagrindinės veiklos sritys yra:

- auklėti Lietuvos jaunimą dorais, kilnios dvasios, tvirto būdo, sveikais, sąmoningais žmonėmis ir naudingais piliečiais, nepriklausomai nuo jų tautybės, religijos, lyties ir visuomeninės padėties vadovaujantis Roberto Baden – Powell’io skautybės sistema;
- steigti skautų ir skaučių vienetus, rengti žygius, iškylas, stovyklas, varžybas, šventes, kursus, mokymus, sąskrydžius, suvažiavimus ir kt.

Jaunesniojo skauto įžodžio tekstas: "Aš pasižadu stengtis mylėti Dievą, Tėvynę, vykdyti jaunesniųjų skautų priesakus ir kasdien padaryti gerą darbėlį". Jaunesniojo skauto įžodis duodamas nuo 6 iki 10 metų amžiaus. Kandidatas turi būti susipažinęs su skautišku judėjimu ir įžodžio tekstu. Įžodis duodamas dalyvaujant visai draugovei, pakviečiant tėvus, globėjus. Aplinka turi būti draugiška, maloni, tokia, kad duodantysis įžodį pajustų tikrai ateinąs į skautišką šeimą. Patartina įžodį duoti gamtoje, vietovėje, susijusioje su kokiu nors istoriniu įvykiu, prie laužo ar vandens telkinio.

Skauto įžodžio tekstas: "Brangindamas (-a) savo garbę, aš pasižadu stengtis tarnauti Dievui ir Tėvynei, padėti Artimui ir vykdyti skautų (-čių) priesakus." Skauto įžodis duodamas nuo 10 iki 14 metų amžiaus. Įžodį gali duoti skautas, išėjęs jaunesnės amžiaus grupės I patyrimo laipsnio arba atitinkamos amžiaus grupės kandidato programą. (<https://mano.skautai.lt/uploads/media/2312/ls-jaunimo-programa-gaires-vadovui.pdf>)

Susitarkime, kiek laiko skaitysime **V. Misevičiaus** tekstą (be pavadinimo),

<i>Pirmo teksto skaitymas.</i>	ir perskaitykime kiekvienas savarankiškai. Mokytojas turėtų stebėti mokinius, ir jeigu kam kas nors neaišku, paaiškinti. Tada aptarkime tekstą pagal klausimus. Trečias klausimas pats svarbiausias, nes jis susišaukia su antruoju temos tekstu. Aptarkime tuos šiuolaikinio berniuko riteriškumo bruožus (o gal jie neaktualūs Amerikos vaikams – mokytojas geriau žino). Sugalvokime teksto pavadinimą.
II <i>Ištraukoje pavartotos veiksmožodžio bendratys.</i>	Skirkime kelias minutes laiko veiksmožodžio bendratims, kurių yra daug skaitytame tekste. Galime jas rasti ir tik perskaityti, galime visi kartu ar kiekvienas individualiai nurašyti. Veiksmožodžio bendratys: <i>mokytis, dirbti, arti, sėti, pjauti, kepti, išmokti, užsėsti, nušokti, joti, apsisukti, pakelti, mokėti, plaukti, nardyti, šaudyti, užlipti, mankštintis, durti, imtis, fechtuotis, šokti, groti, skaityti, rašyti, patarnauti.</i> Prisiminkime, ką praeitoje temoje sužinojome apie šią veiksmožodžio formą: veiksmožodžio bendratis tik pavadina veiksmą arba būseną. Taigi čia ir radome pavadintus, išvardytus tuos veiksmus, kuriuos privalo gebėti atlikti riteris. Kiekvienas mokinys pasirenka po tris veiksmožodžio bendratys ir su kiekviena sugalvoja po sakinį.
III <i>Antro teksto skaitymas, pokalbis apie skautus.</i>	Pirmiausia pakalbėkime su mokiniais, ką jie žino apie skautų organizaciją, gal yra jai priklausančių, gal šeimose yra šios organizacijos narių. Tada pastraipa po pastraipos skaitykime straipsnį „Dievui, Tėvynei, Artimui!“. Pirmoje pastraipoje ir rasime mintį apie riteriškumą, kuris niekada nesensta. Kai kuriuos antrosios pastraipos žodžius gal reikės aptarti, pasiaiškinti, kaip mokiniai juos supranta (<i>pilietiškumas, patriotiškumas</i>). Trečioje pastraipoje išvardijami veiksmai, kuriuos turi gebėti atlikti skautas. Pabaigoje perskaitykime skautų įžodį. Jeigu mokytojas mano esant reikalinga ir jo mokiniams jau suprantama bei svarbu, gali papasakoti daugiau apie skautus arba skirti namie patiems rasti informacijos apie šią organizaciją (kaip minėjome aukščiau, internete jos labai daug).
IV <i>Skautų daina.</i>	Po straipsniu pateikta skautų dainos „Ten, kur ošia“ pradžia. Visa daina netilpo, todėl jos tęsinį pateikiame čia, mokytojo knygoje). Žiežirbos aukštyn pakyla, Prie laužų veidai linksmi, Tenai dainos nenutyla Pušynėlio pakrašty. Žvaigždės į šakas pabyra, Linkime saldžių sapnų... Jau pušų ošimas tylą, Pridengia naktis sparnu.
V	

<i>Straipsnyje pavartotos veiksmažodžio bendratys.</i> VI <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - <i>humoristinis pasakojimas;</i> - <i>kūrybinis darbas;</i> - <i>ką sužinojo apie skautus;</i> - <i>veiksmažodžio bendračių rašyba.</i>	Straipsnyje apie skautus daug veiksmažodžio bendračių – raskime jas ir pakalbėkime, kokius veiksmus jos pavadina (aptarkime jų reikšmę): <i>Ugdyti, tobulėti, ugdytis, <u>dirbti</u> (dirba), bendrauti, bendradarbiauti, padėti, užjausti, mokytis, išgyventi, susirasti, užsikurti, išsivirti, valgyti, pasistatyti, <u>įsirengti</u> (įsirengia), saugoti, globoti, nepalikti, sutvarkyti, mokėti, <u>stengtis</u> (stengiasi), tarnauti, vykdyti.</i> Pasiaiškinkime tų trijų pabrauktų veiksmažodžio bendračių rašybą – kaip pasitikrinti, kai vienaip tariama, kitaip rašoma. Pratybų sąsiuvinyje mokiniai skaito dar vieną ištrauką iš minėtos V. Misevičiaus knygos. Pasakojimas ne tik humoristinis, bet gal net groteskiškas (<i>groteskas</i> – vaizdavimo būdas, pagrįstas netikėtais grožio ir bjaurumo, juoko ir baisumo, tikrovės ir pramano deriniais. „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“.), primenantis buvusią sovietinę tikrovę (nežinia, ar autorius ją norėjo pašiepti). Mokiniai tegul supranta šią ištrauką kaip geba, sugalvoja jos pavadinimą, pabraukia veiksmažodžių bendratis: <i>skursti, atitraukti, auginti, užsėti, vaikščioti, kirpti gaudyti.</i> Kūrybinis darbas (2 pratimas) gali būti kolektyvinis arba grupinis: parašyti įsakymus Olbijos karalystės gyventojams, kad jie išsigelbėtų nuo skurdo ir bado. Rašant būtina pavartoti veiksmažodžio bendračių, pavyzdžiui: <i>Įsakome:</i> - <i>dirvas apsėti rugiais,</i> - <i>rinkti uogas ir grybus,</i> - <i>mokytis amatų,</i> - ... Trečias pratimas – pasitikrinti, ką mokiniai įsiminė apie skautų gebėjimus. Galima nurašyti keletą pavyzdžių iš vadovėlio arba iš atminties. Labai svarbus ketvirtas pratimas. Pirmiausia tegul kiekvienas mokinys perskaito pirmos ir trečios skilties žodžius, pasibraukia nežinomus. Tada visi tuos žodžius išsiaiškiname. Po to seka pratybos žodžiu: skaitome, kaip žodį rašome ir kaip tą žodį tariame. Iš Lietuvių kalbos žodyno išrinktos dažniausiai vartojamos veiksmažodžių bendratys, kurios vienaip rašomos, o kitaip tariamos. Tai lyg atmintinė mokiniui. Jeigu mokytojas nepraleido bendračiai skirtų temų, po kurio laiko gali mokiniams padiktuoti šiuos veiksmažodžius kaip žodžių diktantą (diktuodami turime tarti taisyklingai – su priebalsių supanašėjimu, o ne taip, kaip rašoma). Galima šį sąrašą padovanoti penktos klasės mokytojui. Perskaitykime veiksmažodžio bendraties rašybos taisyklę plakatėlyje

	„Mokomės!“ – ji lyg ir apibendrina, ką vaikai jau sužinojo analizuodami dvi pastarąsias vadovėlio temas. Įtvirtinkime ją atlikdami penktą pratimą: <i>Apgraužti – apgraužia, apdengti – apdengia, dingti – dingo, dygti – dygo, dužti – dužo, griebti – griebia, įlūžti – įlūžo, išaugti – išauga, segti – sega, siurbti – siurbia, skalbti – skalbia, snigti – snigo, šliuožti – šliuožia, teigti – teigia, vengti – vengia, zirzti – zirzia, žiebtį – žiebia.</i> Ir paskutinis temos pratimas atskleis, kaip kiekvienas mokinys išmoko vartoti veiksmažodžių bendratis: tegul parašo, ką norėtų veikti sekmadienį, ir pavartoja nors kelias bendratis, t. y. įvardija tuos veiksmus, veiklas, kurias norėtų atlikti.

6 tema. AŠ PASAKOJU

Tikslas – skaityti rašytojų pasakojimus, parašytus veikėjo vardu (I asmeniu), ir bendraamžių pasakojimus apie save; įtvirtinti I asmens veiksmažodžių vartojimą:

- skaitys V. Misevičiaus pasakojimą „Nepaprasta dovana“, išsakys savo nuomonę apie kūrinįje aprašytą įvykį;
- skaitys pasakojimą, parašytą gyvūno vardu;
- atpasakos teksto dalį pavartodami veiksmažodžių;
- kalbės apie gyvūnų globą, elgesį su jais;
- skaitys bendraamžio **Viliaus pasakojimą** apie jo šeimos augintinę, vertins rašinį;
- prisimins veiksmažodžio I asmens klausimus: *ką veikiu? ką veikiame? ką veikiau? ką veikėme?* ir kt.;
- toliau mokysis vartoti I asmens veiksmažodžius (pvz.: *aš rašau, rašiau* ir t. t.);
- turtins žodyną skaitytų kūrinių žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 118–119. Pr. sąs. 2. P. 44–45.

<i>Mokytojui.</i>	Suprasti ir kurti pasakojimą ketvirtokai jau išsamiai mokėsi šio vadovėlio V skyriujje. Tema „Aš pasakoju“ skirta pasakojimui I asmeniu, t. y. dar kartą pasimokyti pasakoti savo vardu, apie save ir pačiam nutikusius įvykius. Kurdami tokį pasakojimą (žodžiu arba raštu) mokiniai vartos veiksmažodžius, kurie atsako į klausimus <i>ką veikiu? ką veikiame? ką veikiau? ką veikėme?</i> ir kt. Žmogus pasakodamas apie kokį nors įvykį, kuriame pats dalyvavo, dažniausiai vartoja būtąjį kartinį veiksmažodžių laiką, kartais – esamąjį, labai retai – būtąjį dažninį ir tik kalbėdamas apie ateitį – būsimąjį. Todėl daugiausia dėmesio skirsime pasakojimams būtuju kartinio laiku. Vadovėlyje yra V. Misevičiaus humoristinis pasakojimas „Nepaprasta dovana“ iš vaikų pamėgtos knygos „Danuko Dunduliuko nuotyčiai“. Jeigu rašytojo sukurtą istoriją laikytume tikroviška, galėtume priekaištauti dėl elgesio su gyvūnais. Tačiau tai be abejo išgalvota istorija, kurią atskleidžia tos pačios veikėjos-

I <i>Pirmo teksto skaitymas.</i>	beždžionytės pasakojimas pratybų sąsiuvinyje (būtinai jį perskaitykite). Be to, kūrinys teikia progos su mokiniais ir vėl pasikalbėti apie gamtosaugos problemas, kurios yra labai jautrios ir Lietuvoje, ir JAV. Kitas tekstas – tikroviškas vienos Vilniaus mokyklos ketvirtoko Viliaus rašinys apie šeimos augintinę kalytę-pudeliukę. Rašinyje atsiskleidžia vaiko ir visos šeimos meilė šiai globotinei. Tai geras pavyzdys visiems vaikams.
II <i>Netikėtas beždžionėlės pasakojimas.</i>	Perskaitykite V. Misevičiaus pasakojimą „Nepaprasta dovana“ ir išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius ir, ar visi mokiniai suprato skaitinio turinį. Tam padės klausimai po tekstu. Atsakdami į antrą ir trečią klausimą mokiniai gali atsakymus skaityti iš teksto. Tik po to bando atpasakoti paskutinę teksto pastraipą, kurioje pasakojama, kaip beždžionėlė elgėsi. Jeigu pasakoti nesiseks, galime tik dar kartą perskaityti. Susiskirstykime į grupes, ir tegul kiekviena grupė sugalvoja pasakojimo tęsinį (žodžiu). Pasakoti reikės savo vardu, pavyzdžiui: <i>Aš paėmiau narvelį su padūkusia dovana ir išskubėjau pas savo draugą Algį...</i> O kas toliau? Tegul būna daug tęsinių.
III <i>Gramatinės užduotys.</i>	Po V. Misevičiaus kūrinio iš karto perskaitykite beždžionėlės pasakojimą pratybų sąsiuvinyje (1 pratimas). Kas jus nudžiugino? Kas buvo netikėta? Sužinojote, kaip gimė rašytojo pasakojimas – ar jus nustebino ši istorija? Padiskutuokite apie gyvūnų padėtį zoologijos soduose. Ką žinote? Kam reikalingi zoologijos sodai? Kaip jie padeda išsaugoti retas gyvūnų rūšis? Vadovėlio tekste daug I asmens veiksmažodžių, nes pasakojama I asmeniu, t. y. veikėjo vardu. Raskime tuos veiksmažodžius (kad mokiniams būtų lengviau, keliamė klausimus): Ką aš veikiu? <i>atidariau, atsakiau, paklausiau, grįžau, nutraukiau, sucypiau, pamačiau, nusijuokiau, pravėriau, pamačiau, ėmiau, nusiplūkiu, priverčiau, sukau,</i> Ką aš veikiu? (Kas darosi?) <i>esu, važiuoju, skubu.</i> Ką aš veiksiu? <i>dėsiu, atiduosiu.</i>
IV <i>Mokinio rašinio skaitymas.</i>	Kaip matome, pasakotojas, kalbėdamas apie savo veiksmus, daugiausia vartoja būtojo kartinio laiko veiksmažodžių, nes paprastai jie ir vartojami pasakojant savo vardu. Viliaus rašinį „Mūsų Šarka“ mokiniai perskaito individualiai ir apmąsto po tekstu esančius klausimus. Paskui visi kartu atsakome į juos. Mokiniai turėtų nesunkiai atsakyti į antrą klausimą, nes moka anglų kalbą ir žino, kaip žodis <i>šarka</i> skamba anglų kalba ir žino, ką jis reiškia. Paskutinio klausimo atsakymas labai aiškus, nes Viliaus rašinio pabaigoje yra žodžiai „atleidžiame, nes jau pasiilgome“.
V <i>Pasakojimo veiksmažodžiai.</i>	Mokinio rašinyje jau kalbama ne vieno žmogaus (ne „aš“), o visų šeimos narių – „mes“ vardu. Taigi vartojami daugiskaitos I asmens veiksmažodžiai, kurie atsako į klausimus <i>ką veikiamo? ką veikėme? ką veiksime?</i> Raskime juos tekste:

	Ką aš veiksiu? <i>sakysiu, dainuosiu, lauksiu, valgysiu, norėsiu.</i> Ką mes veiksime? <i>sakysime, dainuosime, lauksime, valgysime, norėsime.</i> Ar mokinys išmoko vartoti I asmens veiksmažodžius, pasitikrins į tekstą įrašydamas tinkamus žodžius (3 pratimas): Mūsų Šarka – tikra smaližė. Kartą <i>susitepiu</i> sumuštinį ir <i>atsinešiau</i> į kambarį. Bet <i>pamiršau</i> kakavą. Todėl sumuštinį <i>padėjau</i> ant stalo ir <i>nuėjau</i> į virtuvę. Kai <i>grįžau</i>, lėkštė buvo tuščia. Aš <i>apsidairiau</i>, bet Šarkos <i>nepamačiau</i>. Ji buvo pasislėpusi.

7 tema. LINKSMI POKALBIAI

Tikslas – skaityti humoristinį pasakojimą, juokavimus, susipažinti su vaikų daina; įtvirtinti II asmens veiksmažodžių vartojimą:

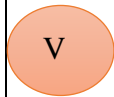
- skaitys K. Borutos pasakojimą „**Kaip Pūstapėdžių kaime saulę į trobas ir dūmus iš trobų nešė**“;

- aptars skaitytą pasakojimą;
- klausysis lietuvių **vaikų dainos** „**Kur buvai, oželi?**“, išmoks ją dainuoti;
- skaitys senolių juokavimus, rinks labiausiai patikusius;
- prisimins veiksmažodžių klausimus *ką veiki? ką veikiame? ką veikei? ką veikėme?* ir kt.;
- toliau mokysis vartoti II asmens veiksmažodžius (pvz.: *tu skaitai, skaitei* ir t. t.);
- turtins žodyną skaitytų kūrinių žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 120–121. Pr. sąs. 2. P. 46–47.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Kūrinio skaitymas. Nusikeliame į praeitį.</i>	Antrasis veiksmažodžių asmuo paprastai vartojamas dialoguose, pasakojimų pasitaiko labai mažai, nebent rašytojas panaudoja kaip meninę priemonę („Atsiminei, kad... Niekada nežinai, kada tave užklups... Važiuoji, o čia...“). Todėl II asmens veiksmažodžių vartojimui įtvirtinti parinkti tekstai su dialogais arba tautosakos kūriniai, kurie sudaryti tik iš dialogo. Apibendrinami šių veiksmažodžių vartojimą, priminkime mokiniams visų veiksmažodžio laikų klausimus, skirtus veiksmažodžio II asmeniui: <i>ką veiki? ką veikiate? ką veikei? ką veikėte? ką veikdavai? ką veikdavote? ką veiksi? ką veiksite?</i> Kazio Borutos kūrinys „Kaip Pūstapėdžių kaime saulę į trobas ir dūmus iš trobų nešė“ yra vienas iš daugybės jo pasakojimų, pagrįstų liaudies humoru, iš knygos „Jurgio Paketurio klajonės“. Rašytojas pasakoja veikėjo Paketurio vardu – I asmeniu, į pasakojimą įterpia daug dialogų, kuriuose vartojami ir II asmens veiksmažodžiai. Kūrinyje yra nemažai senąjį Lietuvos kaimą apibūdinančių žodžių, todėl skaitykime ir aiškinimės tuos žodžius, kad mokiniai suprastų tą gražų rašytojo humorą. Atkreipkime dėmesį į vaizdingus pasakymus (K. Borutos

II <i>Veiksmazodžių radimas tekste.</i>	kūrinių kalba ypač vaizdinga, gyva, joje daug liaudies posakių – tarsi į skaitytoją prakalba mūsų senoliai, nestokoję humoro, šmaikštumo.) Pasiaiškinkime šiuos pasakymus (frazologizmus): <i>visi, kas gyvas</i> (visi visi), <i>laksto kaip be galvų</i> (kaip išprotėję), <i>galvoj negerai</i> (nesveiki), <i>ar jūs pablūdot</i> (dabartinėje kalboje jau nevertotinas žodis, čia vartojamas reikšme „sukvailėjote“). Aptarkime pasakojimą pagal klausimus po tekstu, akcentuokime rašytojo humorą, šmaikštumą. Aišku, kad jis nepiktai pasijuokia iš kvailai besielgiančių žmonių, bet savo herojaus Paketurio dėka jiems ir padeda, juos moko. Tegul mokiniai trumpai papasakoja tas juokingas situacijas, kurių nei šiandien, nei anksčiau realiaame gyvenime tikrai nebuvo, bet jos buvo sugalvotos liaudies anekdotuose, juokų pasakose pašmaikštauti, linksmi laikui praleisti susirinkus ilgais ir tamsiais žiemos vakarais į būrį. Deja, šiandien turbūt jau niekas nemoka taip šmaikščiai pasakoti.
III <i>Vaikų daina.</i>	Atlikime gramatikos užduotį – tegul mokiniai dar kartą skaito tekstą ir randa II asmens veiksmazodžius, kurie atako į klausimus: Ką veiki? <i>matai, sakai.</i> Ką veikiate? <i>negalite, darot.</i> Ką veikei? ----- Ką veikėte? <i>prinešėte, pablūdot, išnešėte.</i> Tekste nėra kai kurių mums reikalingų veiksmazodžio formų – padarykime jas su mokiniais: Ką veikei? <i>matei, sakei, prinešei.</i> Ką veiksi? <i>matysi, sakysi, prineši.</i> Ką veiksite? <i>matysite, sakysite, prinešite.</i>
IV <i>Dainos veiksmazodžiai.</i>	Būtų puiku, jeigu mokytojas turėtų dainos „Kur buvai, oželi?“ įrašą arba pats ją mokiniams padainuotų. Mokiniais tikrai būtų malonu pasiklausyti. Aptarkime pirmuosius įspūdžius – kokia ši daina. Tada skaitykime dainos žodžius ir atsakykime į antrą ir trečią klausimą. Dainoje kalbasi ponas (gal oželio šeimininkas) ir oželis. Iliustracijoje nupieštas ir jis, ir senovinės girmos. Tegul mokiniai išvardija, ką oželis veikė malūne: malė rugius, kviečius, juos seikėjo (matavo jų kiekį), šlavinėjo, ėdė duonos pluteles, gėrė vandens lašelį (dainoje yra ir daugiau veiksmų, tačiau jos tęsinio nedėjome į vadovėlį bijodami gyvūnų globėjų išpuolių; bet mūsų proseneliai dar klausia oželio, ar jo nemušė malūne, kas mušė, ar jis nebliovė, kaip bliovė). Dainos kalba labai tinka II asmens veiksmazodžių vartojimui įtvirtinti: tegul mokiniai paaiškina šių veiksmazodžių galūnių rašybą: <i>malei</i>, nes <i>malė</i>; <i>seikėjai</i>, nes <i>seikėjo</i>; <i>šlavinėjai</i>, nes <i>šlavinėjo</i>; <i>ėdei</i>, nes <i>ėdė</i>; <i>gėrei</i>, nes <i>gėrė</i>. Atlikę šią užduotį pakaitykime veiksmazodžius laikais (jeigu reikia, galime pažiūrėti į „Veiksmazodžių asmenavimo atmintinę“):

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- juokavimai, veiksmožodžio asmenys;
- veiksmožodžių klausimai, asmenavimas;

Tu buvai, būdava, esi, būsi; malei, maldava, mali, malsi; seikėjai, seikėdava, seikėji, seikėsi; šlavinėjai, šlavinėdava, šlavinėji, šlavinėsi; ėdei, ėdi, ėsi; gėrei, geri, gersi.

Kaip matome, reikia įsidėmėti būtojo kartinio laiko II asmens (tu; ką veikei?) veiksmožodžių rašybą.

Dialoguose paprastai vartojamas II asmuo (kurio klausama – *ką veiki? ką veikei? ...*) ir I asmuo (kas atsako – *ką veikiu? ką veikiu? ...*). Pasitikrinkime, ar skiriame šiuos asmenis (1 pratimas). Perskaitykime mūsų senolių juokavimus, pasikalbėkime apie juos, paskui panagrinėkime veiksmožodžius.

Veiksmožodžius su asmenimis nurodančiais žodžiais reikia sujungti taip:

aš: *giriu, peikiu, pavalgiau, pastovėsiu, augsiu, mačiau, girdėjau;*

tu: *veiki, pavalgei, duok* (liepiamoji nuosaka, kurios dar nesimokė), *nematei, matei, girdėjai* (2 k.);

mes: *prašome, gyvenam, kūrenam;*

jūs: *valgysit, nekepėt.*

Antras pratimas gana sunkus, nes čia nemažai būsenos veiksmožodžių, todėl mokiniams gali būti neaišku, kokį klausimą kelti. Galime rasti dialogo veiksmožodžius ir parašyti įprastus veiksmožodžių klausimus, arba mėginti kelti sudėtingesnius:

nepadėkėjai (ką veikei? ko nepadarei?), suvalgiau (ką veikiu?), nebeturiu (ką veikiu? kas man yra?), mokiau (ką veikiu?), neprisimenu (kas man darosi?, ką veikiu?), mokei (ką veikei?), nebūdavo (kas atsitikdavo?), ateina (ką veikia?), pasidaro (ką veikia?), noriu (kas man atsitinka? ką veikiu?), praryju (ką veikiu?).

Dar kartą priminkime mokiniams būtojo kartinio laiko veiksmožodžių galūnių rašybą – tegul perskaito plakatėlio „**Prisimename!**“ pavyzdžius.

Prisiminkime II asmens veiksmožodžius (3 pratimas), palyginkime vienaskaitos ir daugiskaitos klausimus, pakaitykime veiksmožodžius (galime pasinaudoti „Veiksmožodžių asmenavimo atmintine“):

Ką tu veiki? *skaitai, važiuoji, šeri, plauni*

Ką jūs veikiate? *skaitote, važiuojate, šeriate, plaunate*

Ką tu veikei? *skaitei, važiavai, šėrei, plovei*

Ką jūs veikėte? *skaitėte, važiavote, šėrėte, plovėte*

Ką tu veiksi? *skaitysi, važiuosi, šersi, plausi*

Ką jūs veiksitate? *skaitysite, važiuosite, šersite, plausite*

Mokiniams sunku išmokti asmenuoti tuos lietuvių kalbos veiksmožodžius, kurių kinta šaknies balsis, todėl nereikėtų to reikalauti iš ketvirtokų – prie asmenavimo dar ne kartą grįš vidurinėje mokykloje.

- <i>būtojo dažninio laiko veiksmažodžiai;</i>	Nors būtojo dažninio laiko veiksmažodžius mokiniai vartoja retai, prisiminkime ir juos – atlikime 4 pratimą. Reikės pabraukti šiuos veiksmažodžius: <i>išdykaudavai, neklausydavai, meluodavai, fantazuodavau, prisigalvodavau, pasakodavau.</i> Veiklos pakeitimui gali ir mokiniai pafantazuoti (5 pratimas).
- <i>pasitikriname, kaip išmokome rašyti veiksmažodžių galūnes.</i>	Temą baigiame rašybos pratimu: mokiniai gali savarankiškai įrašyti veiksmažodžių galūnes, o paskui pasitikrinti ir įsivertinti, kaip kiekvienas išmoko rašyti veiksmažodžius (6 pratimas): <i>veikei, skaičiau, žaidžiau, žaidei, žaidėme, laimėjai, laimėjau, nelaimėjai, džiaugiausi, laimėjau, galėjai, nesusipratau.</i>

8 tema. KAIP NETIKĖTA, NUOSTABU!

Tikslas – skaityti pasakojimus apie įdomius, netikėtus įvykius, mokytis pasakoti įdomiai; įtvirtinti III asmens veiksmažodžių vartojimą:

- skaitys **R. Sadausko** pasakojimą „Susitikimas“ ir **V. Račicko** „Muzika, agurkai ir bitės“;
- aptars skaitytus pasakojimus – kuo jie įdomūs;
- mokysis žodžiu atpasakoti skaitytą tekstą;
- rašys atpasakojimą;
- prisimins veiksmažodžių klausimus *ką veikia? ką veikė? ką veiks?*;
- toliau mokysis vartoti III asmens veiksmažodžius (pvz.: *jis, ji mato, eina, ...*)
- turtins žodyną skaitytų kūrinių žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 122–123. Pr. sąs. 2. P. 48–49.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Pirmo kūrinio skaitymas. Kas netikėta, įdomu?</i>	Su ketvirtokais aptarėme veiksmažodžio I ir II asmens vartojimą pasakojime, beliko aptarti III asmenį. Būtent trečiuoju asmeniu kuriama daugiausia pasakojimų – rašytojas viską tarsi stebi iš šalies ir pasakoja: <i>jis atėjo..., ji piešė... jie kalbėjo..., jos žinojo...</i> Ir mokiniai skaitė tokių pasakojimų daugiausia. Dar kartą stabtelėkime prie jų ir įtvirtinkime III asmens veiksmažodžių vartojimą. Kad ketvirtokams būtų įdomiau, stengėmės vadovėlyje pateikti du pasakojimus, kuriuose yra netikėtumo, nuostabos, tačiau jie gana tikroviški. Rašytojas R. Sadauskas apsakyme „Brydė“ pasakoja apie berniuko Sauliaus susitikimą su briedžiu ankstyvą, ūkanotą vasaros rytą. Vadovėlyje mokiniai skaitys kūrinio ištrauką „Susitikimas“, kurioje vaizduojama, kaip berniukas aptiko kažkieno pėdsakus, išbraidžiotas daržo lysves, kaip augo vaiko nuostaba, kaip susitiko briedį ir kaip tada jautėsi. Skaitydami pasakojimą turime pajauti tą vis augančią įtampą – berniukas mato žvėries pėdsakus, jį girdi, bet jo paties per tirštą rūką negali pamatyti. Ir staiga – čia pat baisūs mentėti ragai, snukis, akys... Kiekvienas apstulbtų ir išsigąstų... Mokytojas ar gerai skaitantys mokiniai pirmą

II	kartą perskaito ištrauką visai klasei. Išklausykime pirmųjų įspūdžių: juk nuostabu, bet ir baisu prie pat savęs išvysti girios galiūną briedį. Dar nuostabiau, kad žvėris taip arti priėjo prie žmogaus. Saulių krėtė drebulys tikriausiai iš nuostabos, jaudulio. Detaliau išnagrinėkime pasakojimą pagal vadovėlio klausimus. Paraginkime mokinius atsakant vis grįžti į tekstą, cituoti. Atidžiau perskaitykime briedžio aprašymo sakinį (Baisūs mentėti ragai...) ir berniuko susitikimą su žvėrimi (Žvėris nustojo briedęs...). Kad mokiniai iš rašytojo pasimokytų pasakoti, tegul kiekvienas (ar visi kartu) pasirenka kurią nors neilgą teksto dalį ir išmoksta atpasakoti žodžiu. Kartu ir žodžių naujų įsidėmės.
<i>Pasakojimo veiksmožodžiai, jų klausimai.</i>	Rašytojas pasakoja III asmeniu – stebi Saulių tarsi iš šalies. Kaip minėjome, taip pasakojama dažniausiai. Ir mokiniai taip pasakoja, kai kalba apie matytą įvykį. Tokiame pasakojime vartojami III asmens veiksmožodžiai. Sąmoningai parinktas tekstas, kuriame rašoma apie jį, t. y. vyriškosios giminės asmenį. Raskime tekste veiksmožodžių, kurie atsako į šiuos klausimus: Ką jis veikė? (vienaskaita): <i>leidosi, stryktelėjo, sustojo, stovėjo, sprendė</i> (jis – Saulius). Ką jie veikė? (daugiskaita): <i>aprovėjo, palaistė</i> (jie su senele). Pakaitykime veiksmožodžius: Ką jis veikia? <i>leidžiasi, stryktelėja, sustoja, stovi, sprendžia.</i> Ką jie veikia? <i>apravi, palaisto.</i> Ką jis veiks? <i>leisis, stryktelės, sustos, stovės, spręs.</i> Ką jie veiks? <i>aprovės, palaistys.</i>
III <i>Antro pasakojimo skaitymas (klasėje arba namie).</i>	Taigi dar kartą įsitikiname, kad visų laikų veiksmožodžių III asmens vienaskaita ir daugiskaita vienoda, turi tas pačias galūnes. V. Račicko pasakojimas „Muzika, agurkai ir bitės“ paimtas iš rašytojo knygų serijos apie mergaitę Nippę (tokį vardą jai davė tėtis, kuris staiga mirė). Ji su mama gyvena sodo namelyje, augina agurkus, kad galėtų juos parduoti turguje. Ištraukoje yra taip pat netikėtas, dukrą ir mamą nustebinęs atsitikimas. Perskaitykime tyliai pasakojimą, paklauskime mokytojo neaiškių žodžių, o tada visi aptarkime – atsakykime į klausimus po tekstu. Jeigu šį tekstą mokiniai skaitys namie, tegul apgalvoja klausimus, kad kitą savaitgalį galėtų trumpai pasidalyti įspūdžiais. Šiame pasakojime nuostabu tai, kad mergaitės grojimas fleita priviliojo daugybę bičių, o agurkus paskatino pražysti. Todėl du paskutiniai sakiniai labai svarbūs. Galima išmokti atpasakoti pažymėtą teksto dalį (puikiai tiktų namų darbams).
IV <i>Pasakojimo veiksmožodžiai, jų klausimai.</i>	Šiame pasakojime veikia mergaitė, bitės, todėl sakoma ji, jos. Raskime veiksmožodžių, kurie atsako į klausimus: Ką ji veikė? (vienaskaita): <i>padarė, įsigudrino, išvydo, apsidžiaugė, grojo, ...</i> (ji – Nippė).

V Pratybų sąsiuvinio užduotys: - <i>teksto skaitymas, supratimas;</i> - <i>atsakymai į teksto klausimus;</i> - <i>veiksmažodžių</i>	Ką jos veikė? (daugiskaita): <i>skraidė, buvo</i> (jos – bitės), <i>sugrižo</i> (jos – mama ir Nippė). Ką ji veikia? <i>padaro, išigudrina, išvysta, apsidžiaugia, groja, ...</i> Ką jos veikia? <i>skraido, yra, sugrižta.</i> Ką ji veiks? <i>padarys, išigudrins, išvys, apsidžiaugs, gros, ...</i> Ką jos veiks? <i>skraidys, bus, sugriš</i> (galime paaiškinti, kad būsimajame laike įvyksta priebalsių susilieėjimas: <i>sugrižti + s = sugriš</i>). Taigi ir čia matome, kad III asmens vienaskaitos ir daugiskaitos formos sutampa. Sutampa ir vyriškosios bei moteriškosios giminės asmenų formos: <i>ji skraido, jis skraido, jie skraido, jos skraido</i> ir t. t. Taip detaliam išnagrinėjome su mokiniais tam, kad jie įsitikintų šia lietuvių kalbos veiksmažodžių ypatybe. Norime pastebėti, jeigu kuris žodis mokiniams asmenuoti per sunkus, galime jo atsisakyti, pakeisti paprastesniu. Be to, nepamirškime pasinaudoti „Veiksmažodžių asmenavimo atmintine“. Pratybų sąsiuvinyje mokiniai perskaitys dar vieną įdomų pasakojimą, kuriame taip pat atsitinka nenumatytas įvykis, – ištrauką iš gamtininko V. Nedzinsko knygos „Paukštulis – ežero vaikas“ (1 pratimas). Šioje knygoje autorius pasakoja apie mokinių bendraamžį, kuris labai mylėjo paukščius, vasarodavo Žuvinto rezervate ir kartu su jo darbuotojais stebėdavo sparnuočius, žvėris. Ištraukoje vaizduojams įvykis, apie kurį ir perskaitysime. Kai mokiniai, mokytojo padedami, išsiaiškins nežinomus žodžius, turinį, tegul sugalvoja ir parašo pasakojimo pavadinimą (pavyzdžiui: „Paukštulio nelaimė“, „Paukštulis ir žiūronai“, „Sudie, žiūronai!“ ir kt.). Kitos užduotys taip pat susijusios su skaitytu tekstu. Antro pratimo užduotis prašo atsakyti į klausimus – taip mokiniai pasitikrins, ar suprato tekstą. Galime dirbti kolektyviai. Kas skrenda stebėti rezervato žvėrių ir paukščių? <i>Paukštulis, Jonys, kiti rezervato darbuotojai.</i> Ką pamato Paukštulis? <i>Vilką.</i> Kaip berniukas vos neiškrenta iš malūnsparnio? <i>Nori atidaryti malūnsparnio langą, bet staiga atsidaro durys.</i> Kas netikėtai iškrenta iš malūnsparnio? <i>Žiūronai.</i> Kur eina Jonys ir Paukštulis, kai malūnsparnis nusileidžia? <i>Į palias eškoti žiūronų.</i> Ką reiškia pasakymas <i>ieškoti adatos šieno kupetoje? Kad rasti beveik neįmanoma.</i> Kaip manote, ar rado Jonys ir Paukštulis paliose žiūronus? <i>Rado</i> (arba <i>nerado</i>). Dar kartą grįžkime prie skaityto teksto veiksmažodžių – raskime III asmens veiksmažodžius (tuos, kurie derinami prie žodžių <i>jis, ji, jie, jos</i>) ir pabraukime.

<i>radimas tekste.</i> VI <i>Namų darbai.</i>	Reikės pabraukti šiuos veiksmažodžius: <i>Skrenda, prigula, pamato, stovi, pristabdo, pradedą, pamatė, atidarė, persisvėrė, nori, jaučiasi, nori, atsidaro, neiškrenta, sugriebia, suspaudžia, slysteli, bus, atsipeikėja, nusileidžia, išlipa, nuskrenda, sako, krito.</i> Namuose mokiniai tęs darbą su klasėje pratybų sąsiuvinyje skaitytu tekstu. Tikriausiai visiems įdomu sužinoti, ar Paukštulis ir Jonys rado tuos brangius žiūronus. Mokinys perskaitys trumpą pirmo pratimo tekstą ir sužinos. Tada atliks gramatikos užduotį – ras veiksmažodžius ir viršuje parašys jų klausimus: Sustoja, dairoši, sako – <i>ką veikia?</i>; krito, stengėsi, norėjo, suko, iškedenų, ėjo, rado, išdavė – <i>ką veikė?</i>; guli – <i>ką veikia?</i> Namų darbui skirta ir sakytinės kalbos ugdymosi užduotis: pagal antro pratimo planą išmokti žodžiu atpasakoti klasėje ir namie skaitytus V. Nedzinsko tekstus. O tuomet, žiūrint į planą, parašyti visos tos istorijos apie Paukštulį ir žiūronus atpasakojimą. Taip mokinys pasitikrintų, ar jis geba pasakoti III asmeniu, vartoti III asmens veiksmažodžius. Bet tie, kuriems ši užduotis per sunki, gali jos atsisakyti.

9 tema. KALBA, PRIKALBA, APKALBA, UŽKALBA, ĮKALBA...

Tikslas – skaityti autorinę melų pasaką, senolių juokavimus apie melą; susipažinti su veiksmažodžių priešdėliais, mokyti suprasti, kaip priešdėlis keičia veiksmažodžio reikšmę, kalbant vartoti veiksmažodžius su priešdėliais:

- skaitys L. Gutausko pasakos „Kipšo dūda“ ištrauką „Melagėlio vaisės“;
- aptars pasakos melus, kuo jie įdomūs;
- prisimins lietuvių melų pasakų;
- susipažins su šmaikščiais senolių pasakymais apie melą;
- susipažins su *veiksmažodžių priešdėliais*;
- mokysis rašyti veiksmažodžius su priešdėliais;
- mokysis savo kalboje vartoti veiksmažodžius su priešdėliais .

Priemonės: Vad. P. 124–125. Pr. sąs. 2. P. 50–51.

<i>Mokytojui.</i>	Nors lituanistinių mokyklų programos gairės su žodžio sudėties teorija numato supažindinti mokinius tik penktoje klasėje, praktiškai kalboje neįmanoma apsieiti be priešdėlinių veiksmažodžių. Todėl baigiant veiksmažodžio skyrių labai elementariu lygiu ketvirtokai supažindinami su veiksmažodžiais, kurie turi priešdėlius. Kas yra veiksmažodžių priešdėliai, kam jie reikalingi kalboje, išsiaiškina analizuojant pavyzdžius. Apibrėžimo tikrai nereikia mokyti atmintinai. Žinoma, ši tema neprivaloma, tačiau jos atsisakę

I <i>Autorinės melų pasakos skaitymas. Kokie tie melai?</i> II <i>Mūsų senoliai apie melą.</i> III <i>Susipažįstame su veiksmažodžių priešdėliais.</i>	sumenkinsime vaiko kalbos ugdymosi galimybes. Temai pasirinkta rašytojo ir dailininko L. Gutausko knygos „Kipšo dūda“ ištrauka „Melagėlio vaisės“. Tikrų tikriausias melų rinkinys! Šio kūrinio atsiradimui, be abejo, turėjo įtakos melų pasakos. Mokiniai jau yra pažįstami su lietuvių melų pasakomis, žino, kad jų paskirtis – žaidimas susitarus. Visi žino arba susitaria, kad bus meluojama, lenktyniaujama, kas labiau prajuokins klausytoją, kas šmaikščiau, įdomiau pasakys. Tačiau tai nereiškia, kad melų pasakos moko meluoti – liaudis išjuokia melagius kaip ir tinginius ar neteisingus žmones. Tų išjuokimų mokiniai taip pat ras vadovėlyje. L. Gutausko kūrinyje labai daug veiksmažodžių su priešdėliais, nes vaizduojami įvairūs veiksmai, pavyzdžiui: <i>atvykti, prisirinkti, susikrauti, nuvežti</i> ir t. t. Pamokos pradžioje galime sudominti mokinius pranešdami, kad skaitysime „olimpinę“ melų pasaką, nes joje yra tiek melų, kad ji galėtų tapti melų pasakų olimpine čempione. Šią autorinę L. Gutausko melų pasaką „Melagėlio vaisės“ pirmą kartą raiškiai gali skaityti mokytojas, o vaikai pasiklausyti. Pakui išklauskime mokinių įspūdžius, išsiaiškinkime, ko jie nesuprato. Toliau galima dirbti grupelėse: skaitykime ir suskaičiuokime rašytojo sugalvotus melus – kuri grupė jų ras daugiausia. Žinoma, skaičiai nesutaps, nes galima labai smulkiai vardyti tuos melus, o galima kelis apjungti į vieną, pavyzdžiui, visa, kas pasakyta apie akmenis ir miltus, skaičiuoti kaip vieną melą apie miltus, o galima skaičiuoti atskirai visus veiksmus: prisirinkau akmenų, susikroviau, nuvežiau į malūną... Tų melų šioje ištraukoje yra apie 20. Ne taip svarbu, kiek bus rasta melų, svarbu pats kūrinio skaitymas, ieškojimas, tų melų absurdiškumo supratimas. O kuris melas „didžiausias“, nuomonės irgi gali skirtis. Paskaitykime mūsų senolių pasakymus „Apie melą“ (P. 125). Aptarkime juos pagal klausimus. Vieną kitą vaikai tikriausiai yra girdėję. Pakalbėkime apie patarles (išskirtos šriftu): liaudis aiškiai smerkia meluojančiuosius: „Meluosi – netoli važiuosi.“ (Gal pasiseks pameluoti vieną, kitą sykį, bet žmonės supras ir daugiau netikės.) „Melagiui platus kelias nueiti, bet siauras sugrįžti.“ „Melagis pasaulį pereis, bet nesugrįš.“ (Gali daug primeluoti, prisigirti, bet tiesa vis tiek išaiškės. Kaip tada galėsi tiems žmonėms, kuriems pamelavai, į akis pažiūrėti? Su jais jau negalėsi bendrauti, nes su melagiu niekas nenorės prasidėti.) Paklauskime mokinių, gal jų seneliai ar tėveliai irgi pasako panašių patarlių. Sakinį po sakinio skaitykime trumpą kalbos straipsnį „Veiksmažodžių priešdėliai“ ir aiškinkimės pavyzdžius. Galima atlikti vadovėlio užduotį: sugalvoti sakinius su veiksmažodžiais <i>rinkau – pririnkau</i> (Sode rinkau obuolius. Sode pririnkau pintinę obuolių.); <i>vežiau – nuvežiau</i> (Ūkininkas vežė grūdus į malūną. Jis nuvežė penkis maišus grūdų.); <i>kepiau – iškepiau</i> (Vakar kepiau pyragą. Vakar iškepiau pyragą.) Svarbiausias straipsnio teiginys – priešdėlis keičia veiksmažodžio

IV <i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i> - <i>atpažįstame veiksmažodžius su priešdėliais;</i> - <i>padarome veiksmažodžius su priešdėliais;</i> - <i>mokomės rašyti priešdėlius;</i> - <i>skiriame priešdėlius ir prielinksnius;</i> - <i>įsivertiname, kaip išmokome vartoti veiksmažo-</i>	reikšmę. Visi aptarkime pateiktų sakinių veiksmažodžių reikšmes. Perskaitykite plakatėlius „Mokomės!“. Taisyklė labai paprasta: priešdėliai visada rašomi vienodai, įsidėmėkime: į-, ap-, at-, iš-, už-. Tyliai perskaitykite pirmo pratimo tekstą, išsiaiškinkime, ko nesupratome, pasikalbėkime apie autoriaus išsakytas mintis (Jos tikrai gražios, kelia nostalgiją. Labai gražiai rašytojas kalba apie mūsų pasakas, jų veikėjus. Visi suprantame, kad pasaka yra išgalvotas dalykas, bet vis tiek smagu jos klausytis.) Lengva antro pratimo užduotis – nurašyti pabrauktus veiksmažodžius, nuspalvinti jų priešdėlius: <i>nugrimzdo (nuskendo), iškirsti, nusausinti, neužtiksi, išnyko, nušvilpė, pavirto, išsidangino, nebereikalingos.</i> Trečias pratimas kviečia mokinius lenktyniauti. Tikrai labai daug su kvadratėliuose pateiktais priešdėliais galima padaryti veiksmažodžių: <i>neaiškčioti, paaikčioti, užarti, nearti, perarti, aparti, užauti, apauti, įauti, nuauti, nebadauti, pabadauti, atbėgti, perbėgti, įbėgti, nubėgti, uždegti, perdegti, įdegti, nudegti, peržiūrėti, prižiūrėti...</i> Su dažniausiai pavartotu priešdėliu sudarome po du tris sakinius. Kiti pratimai skirti veiksmažodžių su priešdėliais rašybai. Juos mokiniai gali atlikti savarankiškai, o paskui pasitikrinti, o galima skaityti, aiškintis ir rašyti visiems kartu. Vaikai išbėgo (<i>ižbėgo</i>) į sodą. Senelis išgėrė (<i>ižgėrė</i>) vaistus. Drožėjas išdrožė (<i>iždrožė</i>) kryžių. Keramikas išžiedė (<i>ižiedė</i>) puodynę. Mano draugas atbėgo (<i>adbėgo</i>) greičiausiai. Keleivis atgavo (<i>adgavo</i>) savo lagaminą. Lapė visada apgauna (<i>abgauna</i>) vilką. Darželio lysves mergaitės apdėjo (<i>abdėjo</i>) akmenukais. Šuo užkasė (<i>uškasė</i>) kaulą. Takas užžėlė (<i>užėlė</i>) žole. Iš krūmų iššoko (<i>išoko</i>) kiškis. Seniau kelius išgrįsdavo (<i>ižgrįzdavo</i>) akmenimis. (Skliaustuose rašome taip, kaip reikia tarti tuos veiksmažodžius.) Pamokykime ketvirtokus skirti veiksmažodžius su priešdėliais ir daiktavardžius su prielinksniais – atlikime šeštą pratimą: <i>Įeinu į kambarį. Užmečiau kamuolį už spintos. ...</i> Septintas pratimas skirtas įsivertinti, kaip mokiniai išmoko vartoti veiksmažodžius su priešdėliais. <i>Išplėčiau akis – ant kupsto stovi už mane aukštesnė senė. Tai įkliuvau, juk čia tikra Čepkelių raisto ragana. Ragana išsišiepė, parodė du juodus dantis, atrėmė šluotą į pušį. Tada atsisėdo ant kelmo ir paklausė:</i>

<i>džius su priešdėliais.</i>	– Ar <i>išsigandai</i>, Alvydai? – O ko man <i>išsigąsti</i>. Aš seniai žinojau, kad toks didelis raistas, kaip mūsų Čepkeliai, <i>negali be</i> savo raganėlės <i>išsiversti</i>. Ragana <i>pagyrė</i> mane <i>už</i> drąsą ir <i>paklausė</i>, ar daug ešerių <i>sugavau</i>. <i>Įkišau</i> ranką į terbikę, <i>išėmiau</i> visus tris ešeriukus, <i>ištraukiau</i> ir <i>parodžiau</i>. Kadangi kitą savaitę bus skaitoma ir kalbama apie Žalgirio mūšį, paprašykime mokinių, kad jie paieškotų apie jį medžiagos internete, enciklopedijose, istorijos vadovėliuose.

10 tema. GRAŽŪS, ĮDOMŪS PASAKOJIMAI

Tikslas – skaityti istorinį pasakojimą apie Lietuvos praeitį, įsivertinti, kaip jį suprato; apibendrinti savo žinias apie veiksmažodį, įsivertinti, kaip geba vartoti veiksmažodžius:

- skaitys D. Dilytės kūrinį „Pasaka apie Žalgirio mūšį“;
- aptars pasakojimo turinį, atsakys į klausimus;
- prisimins, ką žino apie Žalgirio mūšį;
- susipažins su žodžiais, kurie atsako į klausimą *ką veikęs, ką veikusi? ką veikė?*;
- pasitiks, ar tekste skiria veiksmažodžio laikus;
- pakartos veiksmažodžio bendratį;
- įsivertins, kaip moka asmenuoti veiksmažodžius .

Priemonės: Vad. P. 126–127. Pr. sąs. 2. P. 52–53.

<i>Mokytojui.</i>	Veiksmažodžio skyriuje dominavo įvairūs pasakojimai: paprastai vadovėlyje mokiniai skaitė neilgus vieno puslapio pasakojimus, pratybų sąsiuvinyje – dar trumpesnius. Temoje „Gražūs, įdomūs pasakojimai“ pateikiamas kiek ilgesnis dviejų dalių pasakojimas apie Žalgirio mūšį, nes kas lietuviui gali būti gražiau ir įdomiau už šią istorinę pergalę. Mokiniai jau ne kartą yra girdėję ir kalbėję apie ją. Dabar perskaitys menišką istorinį pasakojimą, galės įsivaizduoti, kaip mūsų protėviai ruošėsi kovai, kaip vyko garsusis viduramžių mūšis, dar daugiau sužinos apie Vytautą Didįjį. Nors šį kūrinį, mūsų manymu, reikia priskirti gožinei literatūrai, jis paremtas tikrais istoriniais įvykiais. Analizuodami D. Dilytės pasakojimo kalbą mokiniai dar kartą įtvirtina žinias apie veiksmažodį, atlieka praktines užduotis: randa įvairių laikų veiksmažodžių tekste, juos apibūdina, asmenuoja, galima sakyti, pasirengia vertinamajam testui. Vdovėlyje atkreipiamas dėmesys į išvestinę veiksmažodžio formą – dalyvį. Mokiniai nesupažindinami su šia sąvoka, nemokomi dalyvių darybos. Tiesiog parodome ketvirtokams, kad tekste yra žodžių, labai panašių į veiksmažodžius (iš jų padarytų); jie atsako į klausimus <i>ką veikęs, ką veikusi? ką veikė?</i>. Mokiniai

I <i>Pirmos kūrinio dalies skaitymas. Atsakymai į klausimus.</i>	irgi vartoja šiuos žodžius. Todėl ir užsiminėme apie juos, atkreipėme akis į jų rašybą. Mokytojas, gerai pažindamas savo mokinius, jų lietuvių kalbos gebėjimų lygį, pats sprendžia, kaip skaitys vieną iš paskutinių vadovėlio pasakojimų – D. Dilytės „Pasaka apie Žalgirio mūšį“. Siūlome skirti laiko kiekvienam paskaityti tyliai, o paskui skaityti po keletą sakinių garsiai. Skaitymas paeiliui po keletą sakinių gal kiek pažeis teksto vientisumą, bet pedagogas turės progos įvertinti kiekvieno mokinio skaitymo pažangą, techniką, kas bus ypač aktualu mokiniui V klasėje. Kai mokinys skaito, mokytojas pasižymi savo užrašuose ar vertinimo lentelėje (žr. šios knygos priedus). Taigi perskaitykime pirmą kūrinio dalį (P. 126) ir atlikime užduotis po tekstu. Jeigu mokytojas jaučia, kad jo mokiniai dar mažai žino apie Žalgirio mūšį, gali iš anksto pasiūlyti jiems paieškoti medžiagos, kurios tikrai yra gausu (apie tai užsiminėme praeitos temos namų darbų užduotyse). Tegul vaikai papasakoja, ką jie žino apie Žalgirio mūšį, ką skaitė, sužinojo iš namiškių. Apžiūrėkime paminklo nuotrauką vadovėlyje. Paraginkime ketvirtokus dar kartą perskaityti, kaip lietuviai ruošėsi mūšiui. Autorė aprašo labai vaizdžiai, gyvai, tarsi matome, kaip dega kalvėse ugnis, kaip mankštinami žirgai, kaip mokosi vakdyti kardus ar ietis jaunieji kariai. Paskutinė I dalies pastraipa – jau vazdas Žalgirio mūšio lauke: aptarkime, ką veikia lietuviai, jų sąjungininkai, o ką kryžiuočiai, kur atvyksta jų pasiuntiniai.
II <i>Antros kūrinio dalies skaitymas. Atsakymai į klausimus.</i>	Skaitykime antrą kūrinio dalį. Įsivaizduokime, kaip Vytautas sustatė savo karius, ką jis pasakė savo kariuomenei prieš mūšį. Perskaitykime Vytauto žodžius. Paskutinėje pastraipoje autorė tarsi paaiškina, kodėl lietuviai ir jų sąjungininkai lenkai, čekai, kitų tautų kariai laimėjo Žalgirio mūšį. Baikime sakinį: <i>Lietuviai su sąjungininkais laimėjo Žalgirio mūšį, nes</i> (o toliau gali mokiniai formuluoti įvairiai) <i>Vytautas protingai jiems vadovavo; Vytautas buvo talentingas karvedys; buvo labai vieningi, narsūs</i> ir t. t. Lieka išsiaiškinti su mokiniais, kodėl šį kūrinį D. Dilytė pavadino pasaka, juk įvykis tikras. Įdomu, ką pasakys mokiniai. Mūsų manymu, pasaka todėl, kad labai graži ši istorija apie Vytautą Didįjį ir Žalgirio mūšį. Kaip pasaka, kaip stebuklas!
III <i>Žodžiai, kurie atsako į klausimus ką veikęs, ką veikusi? ką veikę?</i>	Vadovėlio 127 puslapyje yra plakatas „Įdomu!“. Perskaitykime jį. Kiekvienas pagalvokime, ar vartojame panašius žodžius. Raskime tokių žodžių skaitytame tekste: <i>atsibastę, patyrę, sumanęs, pastovėję, apgalvojęs, pasakęs, apsidžiaugę, pasiviję</i>. Išžiūrėkime, kaip jie rašomi.
IV <i>Veiksmažodžiai pasakojime.</i>	Skaitytame pasakojime daug veiksmažodžių, nes kalbama apie įvairiausių veiksmus. Raskime visų laikų veiksmažodžių – dar kartą prisiminkime jų kaitymą laikais, tų laikų reikšmę – kada kuris veiksmažodžio laikas vartojamas. Esm. I.: <i>kenčia, turime, manome, trūksta, delsia, dovanojame, stovi, žvilga, ...</i> (šis veiksmažodžio laikas vartojamas tada, kai veiksmas vyksta tuo momentu,

V Pratybų sąsiuvinio užduotys: - kaip suprantame tekstą; - atpažįstame veiksmą-žodžius; - atpažįstame veiksmą-žodžių bendratį. VI	kai kalbama apie jį; esm. l. veiksmąžodžiai vartojami pasakojant ir apie praeities įvykius taip gražiau, įtaigiau pasakoma) Būt. k. l.: <i>pasakė, užė, žioravo, dundėjo, mankštino, mokė, lankė</i> (šis veiksmąžodžio laikas vartojamas tada, kai kalbama apie jau įvykusius įvykius, praeityje vykusį veiksmą) Būt. d. l.: <i>laukdavo, supustydavo, poškėdavo, atsikvėpdavo, pailsėdavo, ...</i> (šis veiksmąžodžio laikas vartojamas tada, kai veiksmas kartodavosi, vykdavo ne vieną kartą) Būs. l.: <i>darys, pasistengsime</i> (šis veiksmąžodžio laikas vartojamas tada, kai norima pasakyti, kad veiksmas vyks ateityje). Pratybų sąsiuvinyje ketvirtokai skaito dar vieną neilgą pasakojimą apie senovę, kai kryžiuočiai puldinėjo Lietuvą. Ištrauką apie berniuką Skaudą ir jo senelį mokiniai skaitė I klasėje: senelis vedė vaikaitį pažiūrėti didžiausios Lietuvos upės Nemuno. Ketvirtos klasės pratybų tekste pasakojama, kaip jie grįžta iš tos kelionės namo ir kelyje vos nesusiduria su kryžiuočių būriu. Skaudas turi suspėti parbėgti pas saviškius ir visus perspėti, kad artėja kryžiuočiai. Perskaitykime tekstą „Pavojus“, išsiaiškinkime nežinomus žodžius, trumpai atpasakokime. Paskui atlikime antrą pratimą – įsitikinsime, kad tekstą mokiniai suprato: Skaudas išgirdo neįprastą garsą. Senelis pasiuntė berniuką pažiūrėti, kas ten (arba: apsižvalgyti, į žvalgybą ir pan.). Skaudas pamatė vyrus baltais apsiaustais su juodais kryžiais ir jų žirgus. Senelis ir berniukas skubėjo pas saviškius pranešti apie kryžiuočius. Jiems svarbiausia buvo suspėti pranešti saviškiams apie kryžiuočius. Trečią vadovėlio užduotį atlikime kiekvienas savarankiškai: rasti visų laikų veiksmąžodžių pavyzdžių pirmo pratimo tekste: Esm. l.: <i>girdžiu, užkuria, artinasi, ...</i> Būt. k. l.: <i>išgirdo, sustojo, pagriebė, girdėjai, sušnibždėjo, slinko, matei, mačiau, ...</i> Būt. d. l.: <i>panirdavo, pasidurdavo.</i> Būs. l.: <i>lauksiu, perspėsime.</i> Pirmo pratimo tekste yra šios veiksmąžodžių bendratys: <i>šnibždėti, suskaičiuoti, suspėti</i> (4 pratimas). Taigi prisiminėme ir pakartojome svarbius veiksmąžodžio požymius. Namų užduotis – prisiminti veiksmąžodžių asmenavimą ir išsmenuoti nurodytus veiksmąžodžius. Visi šie veiksmąžodžiai buvo rasti skaitytame tekste

<i>Namų darbai.</i>	apie Žalgirio mūšį. Mokinys turėtų užduotį atlikti sąmoningai: išsmenuoti savarankiškai, o paskui pasitikrinti „Veiksmažodžių asmenavimo atmintinėje“. Veiksmažodis <i>delsia</i> asmenuojamas kaip <i>kelia, stovi kaip tyli; mokė kaip malė, sustojo kaip tylėjo; laukdavo, tūnodavo kaip tylėdavo; darys kaip mals, pasistengsime kaip tylės</i> Veiklos pajavairinimui siūloma mokiniui sukurti gražų plakatą Žalgirio mūšiui atminti. Jį nebūtinai turi piešti sąsiuvinyje – gali paimti didelį popieriaus lapą.

11 tema. IŠ SENOLIŲ PASAKOJIMŲ

Tikslas – skaityti pasakojimą apie piliakalnį, sukurtą pagal padavimą, daugiau sužinoti apie Lietuvos piliakalnių; apibendrinti savo žinias apie veiksmažodį, įsivertinti, kaip geba vartoti veiksmažodžius:

- skaitys P. Tarasenos pasakojimą „Kernavės piliakalnyje“;
- aptars pasakojimo turinį, atsakys į klausimus;
- vykdys projektą „Virtuali kelionė po Lietuvos piliakalnių“;
- apibendrins, ko mokėsi skyriuje „Kad veikiam, tai veikim veikiai“:
  - kaip geba pasakoti, atpasakoti,
  - ką žino apie veiksmažodį,
  - kaip moka vartoti veiksmažodžius (jei norės, atliks testą).

Priemonės: Vad. P. 128–129. Pr. sąs. 2. P. 54–55, 56.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Pasakojimo</i>	Paskutinė X skyriaus tema yra skirta įgytų žinių ir gebėjimų apibendrinimui bei įsivertinimui: pasakojimo supratimui, kūrimui, veiksmažodžio kaitymui laikais, asmenimis, jo vartojimui. Šį darbą mokiniai jau pradėjo atlikdami dešimtos temos užduotis, dabar tęsiame ir užbaigiame. Pasirinktas labai paprastas, bet turintis netikėtumų tekstas apie nutikimą Kernavės piliakalnyje – mokiniams bus nesunku jį atpasakoti. Piliakalnių tema pratęsiama pratybų sąsiuvinyje: siūlomas projektas „Virtuali kelionė po Lietuvos piliakalnių“. Jeigu mokiniai jį atliks, turės progos susieti Lietuvos praeitį ir dabartį, pasakodami vartoti įvairių laikų veiksmažodžius bei senesnius žodžius, kurių I – IV klasės lietuvių kalbos vadovėliuose buvo ne kartą pavartota, nes tokie žodžiai yra mūsų kalbos turtas. Be to, domėdamiesi mūsų piliakalniais tarsi apžvelgs visą Lietuvą, galės prisiminti, ką apie ją sužinojo per lietuvių kalbos (o gal ir per kitas) pamokas. Baigiant X skyrių siūloma atlikti nedidelį, bet apimantį pagrindinius X skyriuje ugdytus gebėjimus testą. Jis gali būti atliekamas klasėje arba namie – kaip nuspręs mokytojas kartu su mokiniais. Atsižvelgdamas į savo klasės galimybes, mokytojas sprendžia, kaip bus

skaitymas. Atsakymai į klausimus. II	skaitomas P. Tarasenkos pasakojimas „Kernavės piliakalnyje“, kaip jis bus panaudotas mokinių skaitymo gebėjimams įvertinti ir įsivertinti. Galime tęsti ankstesnėje temoje pradėtą darbą, jeigu jo neužbaigėme praėjusią savaitę. Perskaičius tekstą jis aptariamas pagal klausimus puslapio apačioje. <u>Pastaba.</u> Lietuvių kalbos žodynas pateikia tokį žodžio <i>piliakalnis</i> kirčiavimą: piliakalnis (1 kirčiuotė) – kirčiuotas trumpas skiemuo pi-, pastovus kirtis visose žodžio formose – ant i kairinis kirčio ženklas. Tačiau galimas ir antras variantas: piliakalnis – kirčiuotas skiemuo -lia-, riestinis kirčio ženklas ant a, kirtis visose formose taip pat pastovus.
Atpasakojimas. III Veiksmažodžio požymių apibendrinimas:	Svarbi užduotis – pagal pateiktą planą atpasakoti piemenuko nuotyki. Šį darbą mokytojas gali diferencijuoti: stipresnieji mokiniai gali atpasakojimą parašyti, silpnesnieji – atpasakoti žodžiu (reikėtų rasti vietą individualiai apklausai), o mokytojas kiekvieną įvertinti – kaip geba pasakoti, vartoti veiksmažodžius. Veiksmažodžio požymiams apibendrinti skirtos užduotys pateikiamos vadovėlio 129-ame puslapyje. Jas atlikime visi kartu: skaitykime po vieną spalvotą lapelį ir papildykime sakinius, raskime veiksmažodžius, atlikime kitus nurodymus. (Atsakymus formulavome kuo paprastesne kalba, vengėme dalyvių, kitų sudėtingesnių formų.)
- reikšmė, radimas sakinyje;	I. Veiksmažodžius atpažįstame tekste ir patys juos vartojame. Veiksmažodis nusako veiksma, pvz.: <i>kirsti, eina, moja, kalbame, važiavo, karpydavo, ...</i> ir būseną, pvz.: <i>augti, juoduoja, myli, sirgdavo, turėjo, ...</i> Raskite veiksmažodžius. <i>Ir aš ten <u>valgiau</u> ir <u>gėriau</u>, per barzdą <u>varvėjo</u>, burnoj <u>neturėjau</u>. Tose vestuvėse ir aš <u>buvau</u>: kuodelyje <u>sėdėjau</u> ir į vestuvininkus <u>žiūrėjau</u>, o ką <u>girdėjau</u> ir <u>mačiau</u>, žodis žodin <u>užrašiau</u>. Svečiai devynias dienas <u>ūžė</u> ir <u>šoko</u>, net stiklo kalnas <u>dundėjo</u>.</i>
- veiksmožodžio laikai;	Nepraleiskime progos pasidžiaugti gražiomis lietuviškų pasakų pabaigos formuluotėmis. II. Veiksmažodžiai kaitomi laikais. Pasakykite veiksmažodžio laikus: 1) <i>Esamasis laikas</i> 2) <i>Būtasis kartinis laikas</i> 3) <i>Būtasis dažninis laikas</i> 4) <i>Būsimasis laikas</i>. Raskite veiksmažodžius, pasakykite jų laiką. <i>Aukštai <u>žydi</u> (esm. l.), žemai vaisių <u>veda</u> (esm. l.) – bulvė. Kai jauna <u>buvau</u> (būt. k. l.), rože <u>žydėjau</u> (būt. k. l.), kai <u>pasenau</u> (būt. k. l.), akis <u>įgijau</u> (būt. k. l.), pro tas akis pati <u>išlindau</u> (būt. k. l.) – aguona. Blogo neišgirs (būs. l.),</i>

	<i>gero neišpeiks (būs. l.). Eina (esm. l.) per mišką ir medžių nemato (esm. l.). Kas ardavo (būt. d. l.), tas ir turėdavo (būt. d. l.). Moki (esm. l.) žodį – žinai (esm. l.) kelią.</i> Veiksmažodžiai asmenuojami – pritaikomi žodžiams <i>aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos.</i> Įminkime mįsles, pasiaiškinkime patarlių reikšmę. III. Kada vartojame esamojo laiko veiksmažodžius? – kai kalbame apie veiksmą, kuris vyksta dabar, šiuo metu. Išsmenuokite: aš kalbu, dainuoju, tyliu, rašau; mes kalbame, dainuojame, tylime, rašome; tu kalbi, dainuoji, tyli, rašai; jūs kalbate, dainuojate, tylite, rašote; jis, ji kalba, dainuoja, tyli, rašo; jie, jos kalba, dainuoja, tyli, rašo Paaiškinkite šių veiksmažodžių rašybą: <i>kelia, verkia, dainuoja, važiuoja</i>. Jie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> (arba – veiksmažodžių III asmuo). IV Kada vartojame būtojo kartinio ir būtojo dažninio laiko veiksmažodžius? Būtojo kartinio laiko – kai kalbame apie veiksmą, kuris vyko praeityje, anksčiau (vieną kartą). Būtojo dažninio laiko – kai kalbame apie veiksmą, kuris vyko praeityje daug kartų, kartodavosi. Išsmenuokite: aš kalbėjau, rašiau, kalbėdavau, rašydavau; tu kalbėjai, rašei, kalbėdavai, rašydavai; jis, ji kalbėjo, rašė, kalbėdavo, rašydavo; mes kalbėjome, rašėme, kalbėdavome, rašydavome; jūs kalbėjote, rašėte, kalbėdavote, rašydavote; jie, jos kalbėjo, rašė, kalbėdavo, rašydavo. Paaiškinkite šių veiksmažodžių rašybą: <i>kėlei, skubėjai, pirkdavo, šviesdavo</i>. <i>Kėlei</i>, nes <i>kėlė</i>; <i>skubėjai</i>, nes <i>skubėjo</i>; <i>pirkdavo</i>, nes <i>pirko</i>, <i>šviesdavo</i>, nes <i>švies</i>ti.

- <i>būsimojo laiko veiksmažodžių vartojimas, asmenavimas;</i>	V Kada vartojame būsimąjį laiko veiksmažodžius? – kai kalbame apie veiksmą, kuris vyks ateityje. Išsmenuokite: aš kalbėsiu, dainuosiu, tylėsiu, rašysiu; mes kalbėsime, dainuosime, tylėsime, rašysime; tu kalbėsi, dainuosi, tylėsi, rašysi; jūs kalbėsite, dainuosite, tylėsite, rašysite; jis, ji kalbės, dainuos, tylės, rašys; jie, jos kalbės, dainuos, tylės, rašys.
- <i>veiksmažodžių bendratis, priešdėliai.</i>	VI Pasakykite daugiau veiksmažodžių bendratis pavyzdžių: <i>gyventi, keltis, dalyvauti, juoktis, ošti, banguoti, žiūrėti, turėti, skaityti, didžiutis</i>. Pasakykite daugiau veiksmažodžių su priešdėliais: <i>įmetė, atnešė, nuvedė, parneša, suskaičiuoja, atrašyti, užmiršdavo, apibėgdavo, aprišti</i>.
IV <i>Pasakojimų kūrimas (žodžiu) vartojant pasirinktą veiksmažodžio laiką ir asmenį.</i>	Paskutinė veiksmažodžio apibendrinimo užduotis – papasakoti sugalvotą įvykį. Mokiniai susiskirsto į keturias grupes, pasiskirsto, kuriuo veiksmažodžio laiku pasakos. Visi grupės nariai tyliai tariasi: sugalvoja kokį nors įvykį (realų arba fantastinį), pasiruošia (gali ant lapelio parašyti planą, užsirašyti reikalingų žodžių), paskui tyliai paeiliui pasakoja savo grupėje. Kai pasiruošia, savo pasakojimą pristato visai klasei. Išklaušę visų pasakojimų, aptariame juos: kas buvo įdomu, kaip draugams sekėsi pasakoti, pasidžiaugiame. Mokytojas gali pasižymėti pastabas, kad galėtų individualiai aptarti su kiekvienu mokiniu jo pasiekimus ir ką dar reikėtų tobulinti.
V <i>Projekto aptarimas.</i>	Pratybų sąsiuvinyje pateiktas projektas „Virtuali kelionė po Lietuvos piliakalnių“. Jeigu jį vykdysime, perskaitykime su mokiniais L. Gutausko eilėraštį „Piliakalnis“, išsiaiškinkime jo prasmę. Kodėl tiek daug žalios spalvos? Matyt, susiję su laiko tėkme, senove. Per ilgą laiką varis pažalioja. Be to, ir piliakalnis žalias – apaugęs žole. Ir viskas užmigę: ir durys neatsiveria, ir kardas miega, ir žirgų jau nėra. Štai tokį nutilusio (o gal ir užmiršto) piliakalnio vaizdą piešia poetas. Bet jeigu pakeliautume po Lietuvos piliakalnių, įsitikintume, kad daugelis jų neužmiršti, saugomi, tvarkomi. Perskaitykime kelionės planą ir atlikime visus žingsnius. Geriausia būtų pasiskirstyti piliakalnių – kas apie kurį ieškos medžiagos (mokiniai gali dirbti po du ar grupelėmis), o paskui ją pristatys draugams. Šiai virtualiai kelionei galime skirti savaitę ar dvi (priklausomai nuo to, kiek dar liko mokslo metų savaitė). Kai mokiniai pasirengia, pristato savo surinktą informaciją visiems klasei draugams. Galima ir stendą sukurti – kiekviena klasė daro savaip.

	Kad būtų lengviau iš anksto pasiskirstyti medžiagą, pateikiame gražiausių 20 Lietuvos piliakalnių sąrašą: 2. Kernavės piliakalniai 3. Šatrijos kalnas 4. Merkinės piliakalnis 5. Medvėgalio piliakalnis 6. Rambyno kalnas 7. Seredžiaus piliakalnis 8. Bakainių piliakalnis 9. Žvelgaičio piliakalnis 10. Punios piliakalnis 11. Kartenos piliakalnis 12. Bubių piliakalnis 13. Indijos piliakalnis 14. Ginučių piliakalnis 15. Sprūdės piliakalnis 16. Dubingių piliavietės pažintinis takas 17. Šeimyniškių (Vorutos) piliakalnis 18. Liškiavos piliakalnis 19. Gyvolių piliakalnis 20. Lepelionių piliakalnis 21. Kačeniškės piliakalnis Šaltinis: www.pamatyklietuvoje.lt/keliones/topai/top30-lietuvos-piliakalniu/126

V TESTAS – baigus X vadovėlio skyrių „KAD VEIKIAM, TAI VEIKIM VEIKIAI“

Tikslas – įsivertinti, kaip geba suprasti dalykinį tekstą, jį papildyti; kaip geba vartoti įvairių laikų veiksmažodžius:

- įsivertins, kaip supranta tekstą, kaip geba vertinti jo autorių;
- pasitikrins, ar geba papildyti skaitytą tekstą;
- įsivertins, kaip moka vartoti įvairių laikų ir asmenų veiksmažodžius;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 108–129, Pr. sąs. P. 34–54, **55**, 56.

<i>Mokytojui.</i>	Šis testas atliekamas baigus vadovėlio X skyrių. Jis skirtas pačiam mokiniui pasitikrinti savo žinias apie veiksmažodį ir gali būti atliekamas namie vietoj namų darbų. Bet galbūt mokytojas nuspręs kitaip – testui laiko skirs klasėje. Testo apimtis nedidelė, bet jis sudarytas taip, išryškėtų, kaip mokinys supranta labai kasdienišką, jam artimą tekstą, parašytą jo vartojama lietuvių kalba, kaip geba

I <i>Teksto skaitymas ir supratimas.</i> II <i>Teksto papildymas.</i> III <i>Nurodyto laiko ir asmens veiksmažodžių rašymas.</i> IV <i>Pasitikrinimas ir įsivertinimas.</i>	svarbiausią dalyką – paprastose frazėse vartoti veiksmažodžio laikus, asmenis. Pirma užduotis – savarankiškai perskaityti tekstą „Mano vasaros atostogų dienotvarkė“. Mokinys turi atidžiai įsiskaityti ir įvertinti dienotvarkės autoriaus (savo bendraamžio) veiklą: darbus, žaidimus, pareigas ir kt., rasti, už ką mokiniui norėtusi pagirti tą autorių. Atsakymas gali būti trumpas, bet atsakyta pilnu sakiniu, rišliai (žr. V testo 1 atsakymą). Dienotvarkėje yra įsipareigojimas – 14 val.–16 val. daryti gerus darbus. Reikia papildyti: sugalvoti tris gerus darbus ir parašyti (2 atsakymas). Antras testo pratimas – kiekvienam paros metui parašyti nurodyto laiko ir asmens veiksmažodžių. Šio darbo rezultatas būtų mokinio susikurta dienotvarkė, tik suskirstyta ne valandomis, o paros tarpniais: rytas, diena, vakaras, naktis. Mokinys gali įvardyti labai daug savo veiklų ir kartu parašyti daugybę veiksmažodžių. Svarbu, kad jie tiktų pagal prasmę ir būtų parašyti taisyklingai. Atlikęs visas užduotis mokinys pasitikrina atsakymus (P. 56) ir susiskaičiuoja teisingus. Tegul jis pats sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su mokytoju, ko dar jam reikėtų pasimokyti.

XI skyrius. KO IŠMOKOME I – IV KLASĖJE

Tikslas – apibendrinti lietuvių klabos ugdymąsi pradinėse klasėse: kiek skaito lietuvių autorių knygu, kaip stengiasi taisyklingai tarti lietuvių kalbos garsus ir žodžius, kaip supranta tekstą, kaip jį patys geba kurti, rašyti be klaidų, kaip nori ir stengiasi kalbėti lietuviškai.

1 tema. KIEK DAUG PERSKAITĖME!

Tikslas – prisiminti, kokių lietuvių autorių kūrinių yra skaitę, kokius lietuvių rašytojus įsiminė, koks kūrinys labiausiai patiko:

- prisimins lietuvių vaikų rašytojus, jų kūrinius (arba apie ką skaitė);
- skaitys bendraamžių mintis apie skaitytus kūrinius, apie rašytojus;
- išsakys savo mintis apie juos, jei norės, parašys;
- prisimins atmintinai išmokus eilėraščius, deklamuos labiausiai patikusius.

Priemonės: Vad. P. 130–131;

mokinių atsineštos arba iš mokyklos bibliotekos paimtos lietuvių rašytojų knygos; jeigu yra galimybių, vadovėliai „Aš – pirmokas“, „Aš – antrokas“, „Aš – trečiokas“.

<i>Mokytojui.</i>	Baigdami ketvirtuosius mokslo metus pirmiausia aptariame, įsivertiname, kaip

I <i>Prisimename lietuvių rašytojus, kurių kūrinių esame skaitę vadovėliuose.</i>	esame susipažinę su lietuvių autorių kūryba, su lietuvių tautosaka: kokių autorių kūrinių ar jų ištraukų, liaudies pasakų ir kitų žanrų tekstų skaitėme, kurie patiko labiausiai, ką įsiminėme, supratome, sužinojome. Todėl pravartu būtų pavartyti ne tik IV klasės, bet ir kitų klasių vadovėlius, surengti lietuviškų knygų parodą. Prisiminkime, kokius eilėraščius mokėmės atmintinai, surenkime jų deklamavimo valandėlę. Nebūtina viską aprėpti. Pagal klasės pomėgius galima daugiau aptarti kurią nors vieną sritį, į ką buvo daugiau gilintasi, pavyzdžiui, tik šiuolaikinių lietuvių rašytojų kūrinius arba tik skaitytus poetus ir pan. Pasirinkime! Labai norėtusi, kad ši paskutinė skaitymui skirta pamoka būtų vaikams džiaugsminga, kad jie niekada neprarastų noro skaityti lietuviškas knygas, domėtusi lietuvių autoriais. Jeigu norime, kad mokiniai prisimintų lietuvių rašytojų (prozininkų ir poetų) pavardes, pasiūlykime jas pirmiausia prisiminti ir užrašyti lentoje ar dideliame popieriaus lape. Žinoma, mokiniai visų neprisimins, todėl paraginkime pavartyti vadovėlį, o jeigu turime visus, pasiskirstykime į keturias grupes, ir tegul kiekviena grupė peržiūri ir užrašo autorius. Paskui galime visi patyrinėti, kurio autoriaus tekstų skaitėmse daugiausia, prisiminti jo kūrinius, apie ką jis rašė. Alfabeto tvarka pateikiame lietuvių autorius, kurie yra mūsų I – IV klasių vadovėlių komplektuose:

I klasė	II klasė	III klasė	IV klasė
Birutė Baltrušaitytė	Sigutė Ach	Sigutė Ach	Gintarė Adomaitytė
Kazys Boruta	Gintarė Adomaitytė	Gintarė Adomaitytė	Dovilė Bajoraitė
Vladas Braziūnas	Aleksas Baltrūnas	Vainius Bakas	Vilius Baltrėnas
Rimantas Černiauskas	Kazys Binkis	Jurga Baltrukonytė	Birutė Baltrušaitytė
Liutauras Degėsys	Rimantas Budrys	Antanas Baranauskas	Kazys Boruta
Janina Degutytė	Bronė Buivydaitė	Gintaras Beresnevičius	Bernardas Brazdžionis
Liudas Dovydėnas	Rimantas Černiauskas	Kazys Binkis	Vladas Braziūnas
Zita Gaižauskaitė	Lina Darbutaitė	Kazys Boruta	Bronė Buivydaitė
Sigitas Geda	Janina Degutytė	Bronė Buivydaitė	Daiva Čepauskaitė
Matas Grigonis	Dalia Dilytė	Daiva Čepauskaitė	Aurelija Čeredėjavitė
Kristina Gudonytė	Juozas Erlickas	Rimantas Černiauskas	Rimantas Černiauskas
Leonardas Gutauskas	Leonardas Grudzinskas	Liutauras Degėsys	Simonas Daukantas
Kazys Jakubėnas	Leonardas Gutauskas	Janina Degutytė	Liutauras Degėsys
Alma Karosaitė	Kazys Jakubėnas	Dalia Dilytė	Janina Degutytė
Kazys Jakubėnas	Aidas Jurašius	Tomas Dirgėla	Dalia Dilytė
Ona Jautakė	Alma Karosaitė	Gaja G. Eklė	Tomas Dirgėla
Kęstutis Kasparavičius	Ona Jautakė	Juozas Erlickas	Juozas Erlickas
Meilė M. Kudarauskaitė	Danguolė Kandrotienė	Zita Gaižauskaitė	Dainius Gintalas
Valdemaras Kukulas	Kęstutis Kasparavičius	Antanina Garmutė	Leonardas Gutauskas
Vytautas V. Landsbergis	Nijolė Kepenienė	Sigitas Geda	Gediminas Isokas
Jonas Lapašinskas	Valdemaras Kukulas	Leonardas Gutauskas	Lina Itagaki
Jonas Liniauskas	Jonas Lapašinskas	Nijolė Jankutė	Jurga Ivanauskaitė
Aldona Liobytė	Jonas Liniauskas	Ona Jautakė	Nijolė Jankutė
Maironis	Justinas Marcinkevičius	Vytautas Kandrotas	Ona Jautakė
Justinas Marcinkevičius	Pranas Mašiotas	Danguolė Kandrotienė	Alma Karosaitė

Pranas Mašiotas Anzelmas Matutis Eduardas Mieželaitis Viktoras Miliūnas Jonas Minelga Vytautas Misevičius Česlovas Navakauskas Violeta Palčinskaitė Sigitas Poškus Vytautas Račickas Vygandas Račkaitis Ramutė Skučaitė Balys Sruoga Julija Švabaitė-Gyliene Judita Vaičiūnaitė Martynas Vainilaitis Vytė Nemunėlis Birutė Vytienė Algimantas Zurba Danutė J. Žilaitytė Vytautė Žilinskaitė	Anzelmas Matutis Eduardas Mieželaitis Viktoras Miliūnas Jonas Minelga Vytautas Misevičius Gendrutis Morkūnas Česlovas Navakauskas Violeta Palčinskaitė Selemonas Paltanavičius Sigitas Poškus Vytautas Račickas Romas Sadauskas Kazys Saja Ramutė Skučaitė Mykolas Sluckis Juozas Sokas Julija Švabaitė-Gyliene Urtė Uliūnė Martynas Vainilaitis Vaižgantas Norbertas Vėlius Vytė Nemunėlis Algimantas Zurba Albinas Žukauskas	Kęstutis Kasparavičius Nijolė Kepenienė Dalia Kudžmaitė Vytautas V. Landsbergis Jonas Liniauskas Aldona Liobytė Justinas Marcinkevičius Marius Marcinkevičius Marcelijus Martinaitis Anzelmas Matutis Eduardas Mieželaitis Vincas Mykolaitis- Putinas Viktoras Miliūnas Jonas Minelga Danielius Mušinskas Gendrutis Morkūnas Raimondas J. Nabus Česlovas Navakauskas Gytis Norvilas Violeta Palčinskaitė Selemonas Paltanavičius Sigitas Poškus Vytautas Račickas Vygandas Račkaitis Antanas Ramonas Romas Sadauskas Kazys Saja Ramunė Savickytė Ramutė Skučaitė Renata Šerelytė Virgina Šukytė Julija Švabaitė-Gyliene Vytautas Tamulaitis Urtė Uliūnė Rebeka Una Antanas Vaičiulaitis Judita Vaičiūnaitė Martynas Vainilaitis Neringa Vaitkutė Algimantas Zurba Vytautė Žilinskaitė	Danguolė Kandrotienė Kęstutis Kasparavičius Kazimiera Kazijevaitė Jurgis Kunčinas Vytautas V. Landsbergis Emilija Liegutė Maironis Marius Marcinkevičius Marcelijus Martinaitis Pranas Mašiotas Anzelmas Matutis Živilė Mikailienė Viktoras Miliūnas Jonas Minelga Vytautas Misevičius Gendrutis Morkūnas Danielius Mušinskas Česlovas Navakauskas Vytautas Nedzinskas Juozas Nekrošius Violeta Palčinskaitė Selemonas Paltanavičius Sigitas Poškus Vytautas Račickas Antanas Ramonas Romas Sadauskas Kazys Saja Ramunė Savickytė Juozas Sokas Julija Švabaitė-Gyliene Vytautas Tamulaitis Petras Tarasenka Rebeka Una Petras Vaičiūnas Martynas Vainilaitis Joris Vaivoras Jurga Vilė Povilas Villuveit Vytė Nemunėlis Ignė Zarambaitė Algimantas Zurba Vytautė Žilinskaitė Leonardas Žitkevičius

Kaip matome, dalis autorių kartojasi visose klasėse – tai patys populiariausi vaikų literatūros atstovai. Nebūtinai juos visus rašyti į sąrašą – gali mokiniai grupėse

II <i>Mūsų bendraamžių ir mūsų pačių mintys apie rašytojus, jų kūrybą.</i>	nuspręsti, kurie, jų manymu, yra žymiausi, kurių kūrinių daugiausia skaitė, kurie labiausiai kiekvienam patiko. Tegul ketvirtokai perskaito savo bendraamžių atsiliepimus, mintis apie skaitytus kūrinius, autorius. Vadovėlyje išskirta poetė Violeta Palčinskaitė ir prozininkas Vytautas Račickas. Jie abu yra lankęsi Čikagos lituanistinėje mokykloje, bendravę su vaikais. Gal mokiniai buvo su jais susitikę, turi jų autografus. Prisiminkime šių rašytojų kūrinių. Paraginkime mokinius, kad jie irgi išsakytų savo mintis apie pasirinktą rašytoją, jo kūrinių. Jeigu mokiniams sunku prisiminti, gali pavartyti vadovėlį. O gal klasėje yra knygų parodėlė, tuomet gali pasižvalgyti po ją. Išklauskime vieni kitus. Būtų puiku, jeigu ir mokytojas pasakytų, kuris rašytojas, jo kūrinys labiausiai patinka. Užbaikime temą eilėraščiais: kas kokį prisimename, tokį ir padeklamuokime. Galima deklamuoti ir choru.

2 tema. DAR GERIAU IŠMOKOME LIETUVIŲ KALBĄ!

Tikslas – įsivertinti, kaip išmoko tarti lietuvių kalbos garsus, žodžius, kaip geba atpažinti daiktavardžius, būdvardžius, veiksmažodžius, pasakoti:

- klausysis lietuvių Joninių **dainos „Eina saulelė aplinkui dangų“**, jeigu norės, išmoks ją dainuoti;
- aptars dainą, kodėl ji tokia skambi;
- prisimins lietuvių kalbos garsų skirstymą;
- įsiklausys, kaip kiekvienas mokinys taria lietuvių kalbos garsus, įvertins draugų ir savo tarimą;
- skaitys lietuvių **sakmę „Nusaugotas paparčio žiedas“**, aptars jos turinį;
- aiškinsis, kokia sakmės kalba;
- pasitikrins, ar tekste atpažįsta daiktavardžius, būdvardžius, veiksmažodžius;
- išmoks pasekti sakmę, įsivertins savo kalbinius gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 132–133

<i>Mokytojui.</i> I	Šia tema tarsi apibendriname lietuvių kalbos ugdymosi siaurąją prasme pasiekimus. Nesiekiamo, kad mokiniai atsakinėtų visas gramatikos temas, įsivertintų, kaip jie taria ir skiria lietuvių kalbos garsus, vartoja ir atpažįsta daiktavardžius, būdvardžius, veiksmažodžius. Ir garsų, ir žodžių (kalbos dalių) schemas vaikai jau matė, analizavo, aptarė. Galima į jas dar kartą žvilgtelėti (yra mokytojo knygos prieduose), o galima ir nežiūrėti. Svarbiau aptarti, ar ketvirtokai taria ilguosius balsius ilgai, o trumpuosius – trumpai, kietuosius priebalsius – kietai, o minkštuosius – minkštai, ar taisyklingai tariau dvibalsius uo, ie. Kita temos dalis – supratimas apie žodžių reikšmę: ar daiktams įvardyti savo žodyne turi pakankamai daiktavardžių, požymių – būdvardžių, veiksams – veiksmažodžių, kaip visus šiuos žodžius sujungia į sakinį. Svarbiausias temos tikslas – pasidžiaugti gražia lietuvių kalba, kad mokame ją, kad stengiamės ja kalbėti ir norime toliau jos mokytis.

<i>Dainos klausymas. Garsų aptarimas.</i>	Pirmiausia perskaitykime gražius žymaus lietuvių veikėjo Vydūno žodžius apie dainą. Štai kodėl lietuvių kalbos garsų grožiui aptarti pasirinkome dainą. Jeigu turime dainos „Eina saulelė aplinkui dangų“ įrašą, pakvieskime mokinius jos pasiklausyti arba patys padainuokime. Galime iš karto visi kartu ir pasimokyti dainuoti. Išsiaiškinkime, kas mokiniams neaišku. Pasakykime, kad tai labai sena lietuvių daina, ją dainuodavo per Jonines, kada trumpiausia naktis, ilgiausia diena, t. y saulė labai anksti pateka ir, kaip sakoma dainoje, nušviečia visą svietą (pasaulį) ir visus žmones. Perskaitykime ketvirtokų pokalbį. Visi kartu mėginkime įsitikinti, kad vaikai teisūs: lietuvių kalba labai skambi, ja galime didžiuotis. O ji skambi ir ypatinga todėl, kad nuo senų senovės išlaikė ilguosius ir trumpuosius balsius, kad turi labai skambius dvibalsius ie, uo, daug pusbalsių... Pamėginkime kiekvienas įvertinti, kaip kiekvienam sekasi tarti lietuvių kalbos garsus kalbant (ne pavienius), ko dar reikia pasimokyti.
II <i>Sakmės skaitymas. Kalbos aptarimas.</i>	Paskaitykime žymaus lietuvių tautosakininko, motologo Norberto Vėliaus žodžius apie sakmes. Sakmėse tarsi išsaugotas ir mūsų kalbos turtingumas, grožis, ir paprastumas. Perskaitykime sakmę „Nusaugotas paparčio žiedas“. Aptarkime ją – kaip mokiniai mano, kodėl mūsų proseneliai sukūrė tokią sakmę. Kodėl eidavo ieškoti paparčio žiedo? (Tikriausiai todėl, kad visais laikais žmogus troško daug žinoti, pažinti pasaulį, jam labai rūpėjo nuspėti ateitį.) Aptarkime sakmės kalbą. Paanalizuokime, kokių daiktavardžių, veiksmažodžių pavartota sakmėje. O kurie žodžiai yra būdvardžiai? Paklauskime vaikų, kurie žodžiai jiems patys gražiausi, vaizdingiausi (yra nemažai vaizdingų posakių su veiksmažodžiais: <i>kad pradėjo skambėti, šnypšti, sušniokštė vėjas, nuskambėjo ant drobulės pilkas žiedelis</i>). Tiesą sako ketvirtokai: <i>Gražios lietuvių kalbos galime mokytis iš...</i> Baikime šį sakinį. Mokykimos pasekti šią sakmę: tegul mokiniai patys įsivertina, kaip kiekvienam sekasi. Gali prisiminti ir kitų sakmių ir jas pasekti. Galima pasekti pasaką, kurią anksčiau skaitė klasėje ar namie. Svarbu, kad mokiniai kalbėtų, pasakotų, kad galėtų didžiuotis: „Aš kalbu, pasakoju lietuviškai“. Mokytojas, draugai taip pat turėtų pasidžiaugti kiekvieno pastangomis, pasiekimais.
III <i>Tikrinamasis darbas</i>	Jeigu mokytojas nuspręs, kad reikia įvertinti mokinių lietuvių kalbos gramatikos žinias, rašybos gebėjimus, gali skirti tikrinamąjį diktantą su gramatinėmis užduotimis (kontrolinių testų, kurie dabar madingi, tikrai nesiūlome). DIKTANTAS Liepos Vilniuje daug liepų. Ošia gatvėse, parkuose. Jaunos liepos puošia Gedimino prospektą. Šie medžiai auga aukšti, šakoti. Vasarą liepos žydi gelsvais kvapniais žiedais. Ar matei jų žiedus? Ar jautei jų kvapą? Ar girdėjai bičių dūzgimą? Žieduose daug nektaro. Jį renka bitės ir neša į avilius. Liepų žiedų arbata susirgus mažina karštį. Todėl mūsų močiutės

visada pririnkdavo liepų žiedų ir juos sudžiovindavo. Tik negalima žiedų rinkti gatvėje. Juk ten važiuoja automobiliai, daug dūmų ir dulkių.

Gražus Vilnius, kai žydi liepos.

Atlikti papildomas užduotis:

1. Pabraukti pirmo ir antro sakinio raides: a) žyminčias trumpuosius balsius vienu brūkšneliu, b) žyminčias ilguosius balsius – dviem brūkšneliais, c) dvibalsių raides nuspalvinti žaliai, mišriųjų dvigarsių – mėlynai.
2. Pabraukti trečio sakinio žodžius: daiktavardžius viena linija, veiksmažodžius – dviem, būdvardžius vingiuota linija.
3. Rasti tekste ir parašyti po du veiksmažodžių pavyzdžius: a) esamojo laiko, b) būtojo kartinio, c) būtojo dažninio.
4. Penkto sakinio veiksnių pabraukti viena linija, tarinį – dviem linijomis.

Tikrinama:

fonetinė rašyba:

- ar nepraleidžia, nesukeičia raidžių;
- balsių rašyba;
- *ie, uo* rašyba;
- žodžių su minkštumo ženklu *i*;
- mišriųjų dvigarsių su *i, u*;

morfologinė rašyba:

- esamojo l. veiksmažodžių;
- būtojo k. l. II asm. veiksmažodžių;
- būtojo d. l. veiksmažodžių su supanašėjusiais priebalsiais prieš priesagą - *dav-*;
- vns. daiktavardžių, kurie atsako į klausimą *ką? kada?*;
- dgs. daiktavardžių, kurie atsako į klausimą *ko?*;
- daiktavardžių, kurie atsako į klausimą *kur? kame?*;
- kitų daiktavardžių, kurių rašyba tikrinama keliant klausimus *kas? ko?*;
- būdvardžių;
- tikrinių daiktavardžių;

sakinio skyryba:

- didžioji raidė sakinio pradžioje, taškas sakinio gale;
- sakinio, kuriuo klausiama
- vienasrūšių sakinio dalių skyryba.

3 tema. MES JAU MOKAME KURTI!

Tikslas – skaityti bendraamžių pasakojimus, juos suprasti ir vertinti, patiems rašyti pasakojimą:

- skaitys bendraamžių pasakojimus;
- išsakys savo mintis apie juos, vertins;
- pakartos pasakojimo, aprašymo sandarą, kas svarbu rašant pasakojimą ar aprašymą;
- sukurs pasakojimą arba aprašymą;
- sudarys klasės rašinių rinkinį.

Priemonės: Vad. P. 134–135, klasės mokinių kūryba.

<i>Mokytojui.</i>	Ši tema skirta apibendrinti klasės mokinių kūrybą, gebėjimą rašyti tekstą. Mokytojas pats sprendžia, ar skirs mokiniams dar vieną kūrybinį darbą, ar paprašys atsinešti per mokslo metus rašytus rašinius, ir juos visi kartu sudės į klasės knygą. Jeigu bus rašomas pasakojimas arba aprašymas (tuomet leiskime kiekvienam mokiniui pasirinkti), pasiūlykime perskaityti vadovėlio paraštėse plakatus „Prisimename!“, kad mokiniai išties dar kartą prisimintų labai svarbius pasakojimo ir aprašymo elementus, kad tekstus parašytų turiningesnius, nuoseklesnius. Vadovėlyje pateikti du autentiški ketvirtokų rašiniai (šiek tiek pamedaguota tik jų kalba). Jie – lyg pavyzdžiai, kaip geba rašyti mokinių bendraamžiai. Tačiau nereikia norėti, kad visi mokiniai rašytų panašiai, pasiektų tokį pat lygį. Vieni galbūt parašys dar geriau, gražiau, kiti – paprasčiau, trumpiau. Džiaukimės kiekvienu mokinio kūrinium!
I <i>Pasakojimo skaitymas. Jo aptarimas.</i>	Jūratės pasakojimą „Jūros dovana“ mokiniai tegul perskaito tyliai savarankiškai, nes jo turinys paprastas, ne kartą ta tema aptarinėta. Mokinės kalba taip pat paprasta, tačiau gana vaizdinga, gyva. Perskaitę aptarkime rašinį: kaip patiko, kodėl patiko (o gal nepatiko). Kodėl Jūratė labai norėjo rasti gintarą? Tegul pasako, ką mano mokiniai. (Tikriausiai todėl, kad turėtų prisiminimą iš Lietuvos, kad jai patinka gintaras, kad Baltijos gintarai labai gražūs...). Simboliška, kad IV klasės viena iš paskutinių temų yra susijusi su Baltijos jūra, gintaru. Pirmoje klasėje pokalbius apie Lietuvą irgi pradėjome panašia tema, Baltijos jūros nuotrauka.
II <i>Aprašymo skaitymas. Jo aptarimas.</i>	Perskaitykime antrą tekstą „Ažuolas“. Jo autoriaus vardas taip pat Ažuolas. Šis tekstas šiek tiek sudėtingesnis, nes jame yra ir pasakojimas, ir aprašymas. Pasakojimas: kaip mokinio namų kieme atsirado ažuolas. Aprašymas: kaip atrodo tas ažuolas. Raskime ir dar kartą perskaitykime ažuolo aprašymą. Paanalizuokime jį: ką berniukas pirmiausia aprašo, ką paskui, kokius metų laikus pamini, kokie ažuolo lapai, gilės, į ką jos panašios, ką su jomis veikia.
III	

<i>Kūrybinis darbas – pasakojimas arba aprašymas.</i>	Nuspręskime su mokiniais, ar rašysime rašinį, kur ir kiek laiko jam skirsime. Galime rašyti klasėje arba namie. Kiekvienas mokinys tegul pats pasirenka, apie ką norėtų rašyti. Jeigu kurs namie, mokytojas kitą savaitgalį turėtų perskaityti mokinių darbus, ištaisyti klaidas. Paskui visi perrašytų į vienodus lapus ir sudarytų klasės knygą. Jeigu bus nuspręsta rašinio nerašyti (gal neliko laiko), susirinkime visus per mokslo metus rašytus darbus, juos dar kartą perskaitykime, pataisykime, perrašykime ir sudėkime į vieną knygą (kad kiekvieno mokinio būtų nors po vieną du rašinėlius).

4 tema. ŠVENČIAME KALBOS ŠVENTĘ!

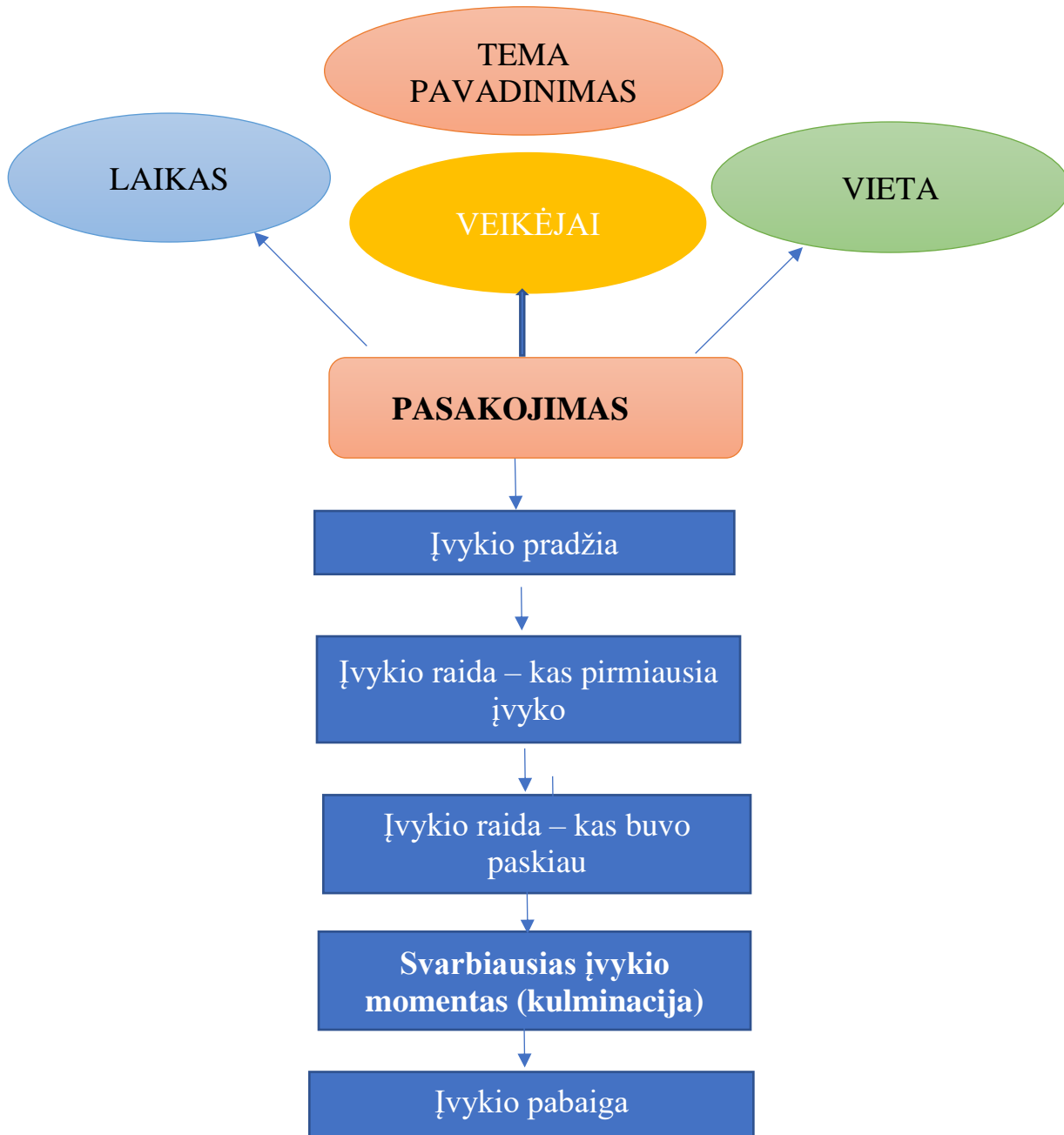
Tikslas – pasidžiaugti kiekvieno mokinio lietuvių kalbos gebėjimais, šventiškai užbaigti mokslo metus:

- perskaitys žymaus lietuvių istoriko, kultūros veikėjo **S. Daukanto mintis apie lietuvių kalbą**, išsiaiškins, ką reiškia tie žodžiai;
- skaitys mokytojos **J. Baniėnės mintis apie lietuvių kalbos mokymąsi lituanistinėje mokykloje**;
- išsakys savo mintis apie lietuvių kalbos mokymąsi, ką jam davė lietuvių kalbos pamokos;
- klausys eilėraščio (eilėraščių) apie Lietuvą, lietuvių kalbą, išsakys savo jausmus;
- jei norės, išmoks pasirinktą eilėraščių atmintinai.
- jei mokykloje bus surengta kalbos šventė, dalyvaus joje.

Priemonės: Vad. P. 136, mokytojo, mokinių parinkti eilėraščiai apie Lietuvą, lietuvių kalbą.

<i>Mokytojui.</i> I <i>Pokalbis apie Gegužės 7-ąją – spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną.</i> II <i>S. Daukanto žodžių skaitymas.</i>	Kiekviena mokykla esti susikūrusi mokslo metų pabaigos, lietuvių kalbos ar žodžio šventę. Todėl ši vadovėlio tema turėtų būti siejama su ta švente, padėtų jai pasiruošti. Galime pateikti tik vieną kitą idėją, mintį, bet jokių būdu nesiūlyti savo varianto, nes neteko gerai susipažinti su lituanistinių mokyklų tradicijomis. Mūsų manymu, svarbiausia, kad tokioje šventėje skambėtų graži lietuvių kalba, kad visi džiaugtųsi. Pakalbėkime su mokiniais, ką jie žino apie lietuviškos spaudos draudimą. (1863 m. lietuviai sukilo prieš Rusijos caro valdžią. Ji žiauriai numalšino sukilėlius. 1984 m. buvo uždrausta lietuvių kalba mokyklose, įstaigose, draudžiamas raštas lietuviškais rašmenimis, visur buvo brukama rusų kalba. Šviesiausi Lietuvos žmonės visai kovoję su šiuo draudimu, lietuviškas knygas spausdino Prūsijoje, jas slapta gabeno ir platino knygnešiai. Tik 1904 m. buvo panaikintas lietuviškos spaudos draudimas. Gegužės 7-ąją ir minime šią visiems mums svarbią datą. Plačiau galime pasiskaityti įvairiuose šaltiniuose (istorijos vadovėliuose, enciklopedijose, internete (https://lt.wikipedia.org/wiki/Spaudos_atgavimo_kalbos_ir_knygos_diena)) Su S. Daukantu mokiniai susipažins aukštesnėse klasėse. Dabar galime tik paminėti, kad jis gyveno prieš du šimtus metų, mokėsi Vilniaus universitete, labai daug rašė apie Lietuvos istoriją, jos kalbą. Perskaitykime jo mintis apie lietuvių

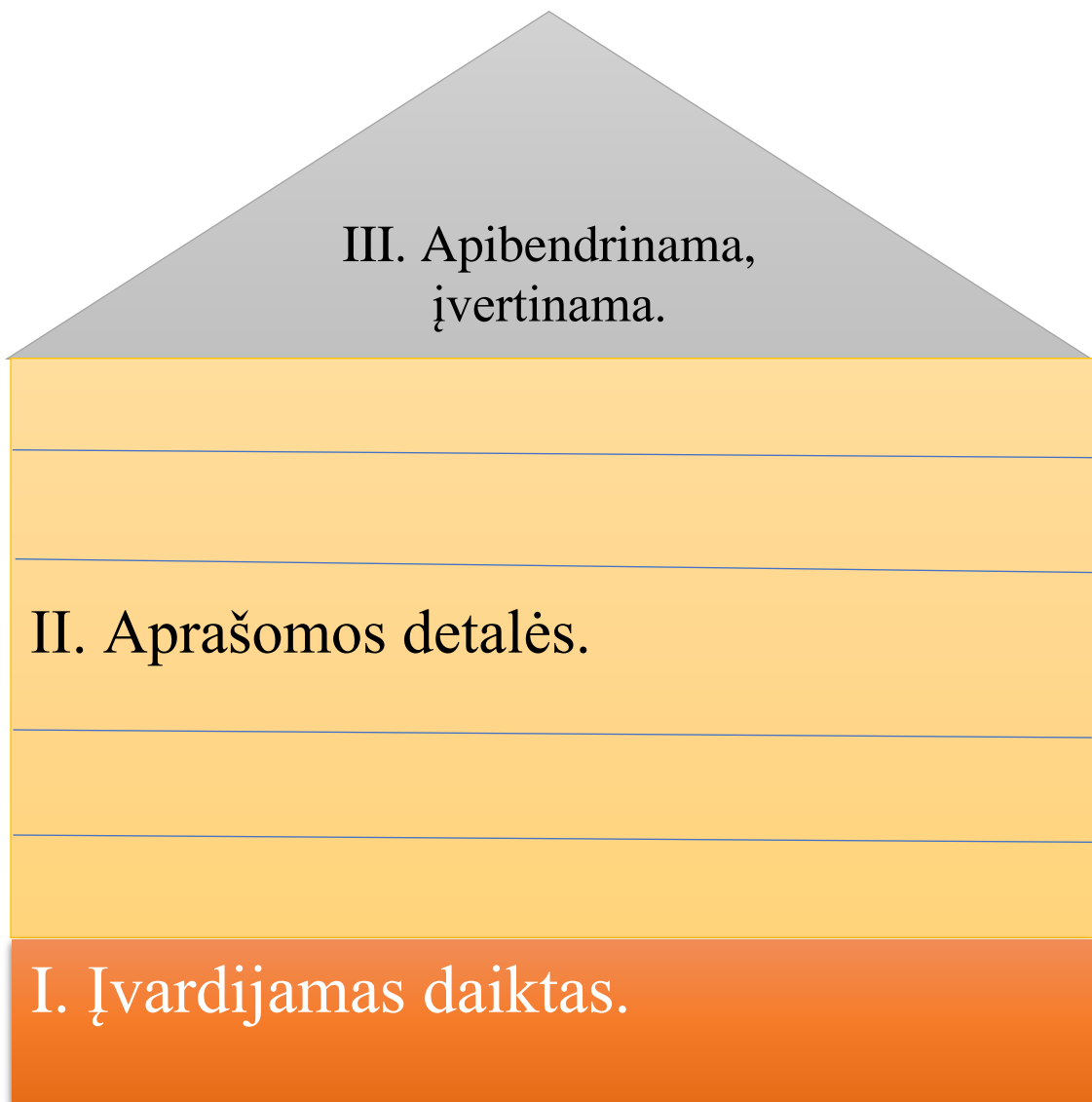
III <i>Pokalbis apie lietuvių kalbą išeivijoje.</i>	kalbą, išsiaiškinkime retesnius žodžius. Padėkime mokiniams suprasti pagrindinę citatos mintį: pasaulyje viskas keičiasi, tik kalba išlieka, ir lietuvių kalba išliko per tūkstančius metų. Galime paskatinti vaikus pamąstyti, ko reikia, kad kalba gyvuotų, neišnyktų. Ar lietuvių kalba neišnyks čia, Amerikoje? Kaip ją gali išlaikyti lietuviai išeivijoje? Perskaitykime mokytojos J. Banienės žodžius. Ką svarbaus ji mums pasakė? Kodėl mums, lietuviams, tokios svarbios jos mintys? O ką mes patys galime pasakyti apie savo šeštadieninę mokyklą, apie lietuvių klabos pamokas? Kaip mums padėjo vadovėlis „Mes – ketvirtokai“ ir kiti šios serijos vadovėliai? Ko mums linki vadovėlis? Mums be galo graži, brangi ir svarbi lietuvių kalba! Švęskime jos šventę. Šventinėje programoje tegul skamba gražiausios poetų eilės, kompozitorių dainos apie Lietuvą, apie lietuvių kalbą, pavyzdžiui: Maironio, Just. Marcinkevičiaus, J. Degutytės, M. Martinaičio, R. Skučaitės, L. Degėsio ir kt. poetų kūriniai (dėl autorinių teisių šioje mokytojo knygoje jų tekstų pateikti negalime).

I priedas.**PASAKOJIMAS**

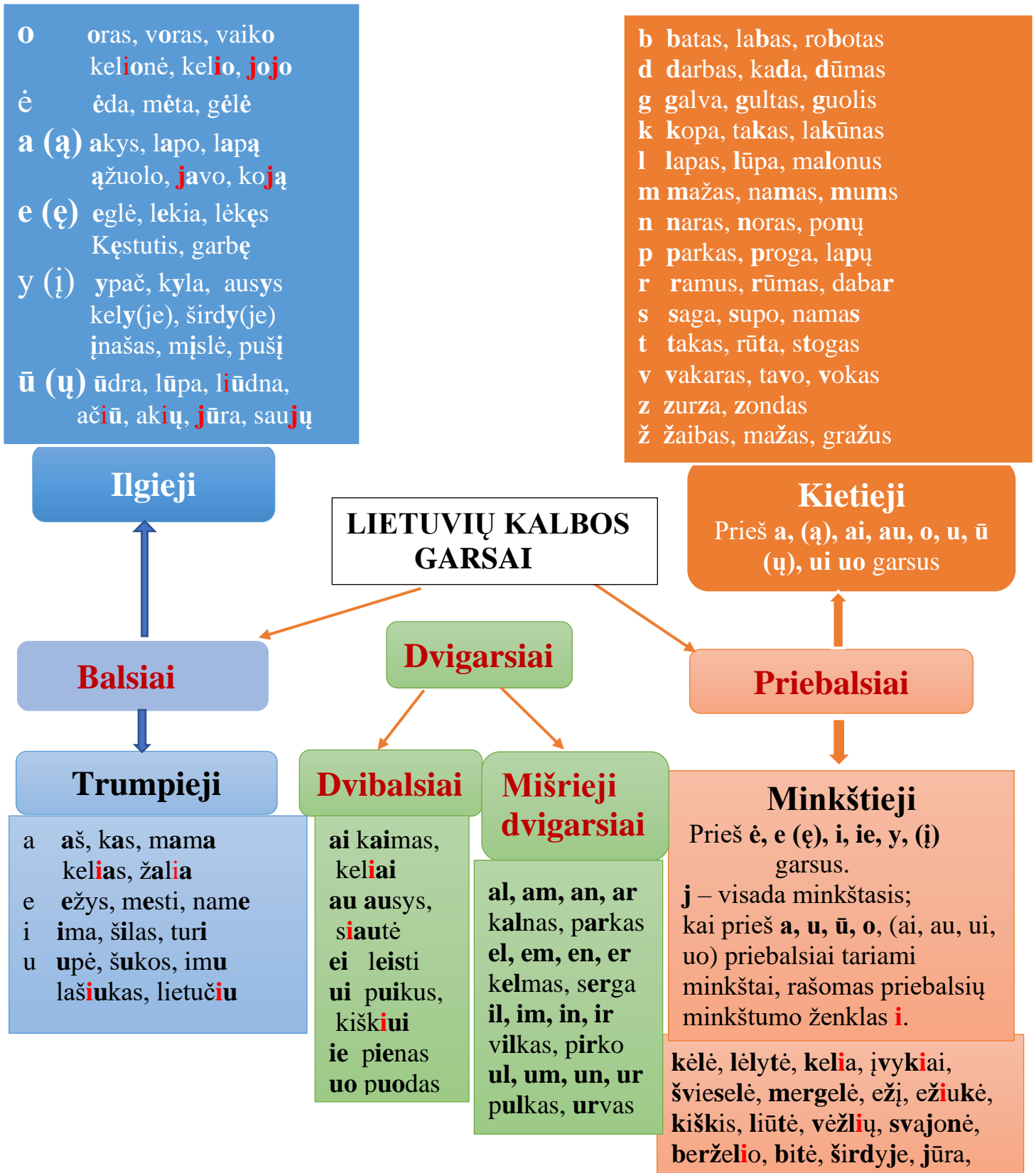

II priedas. Aprašymo namelis: pirmiausia dedame pamatus – pasakome, ką aprašysime;
paskui statome sienas – aprašome detales;
pabaigoje uždengiame stogą – įvertiname, apibendriname.

APRAŠYMAS

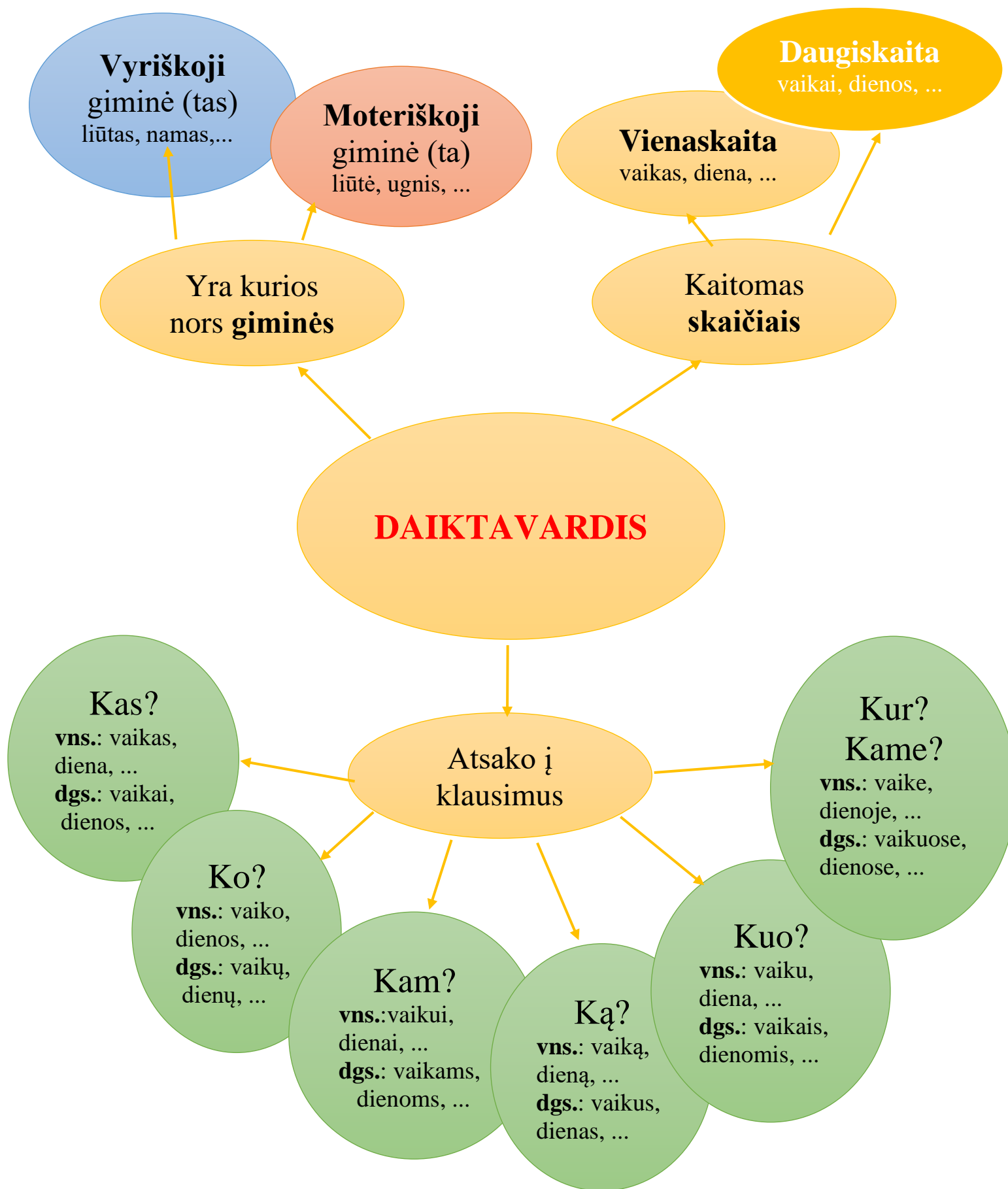

III priedas. Lietuvių kalbos garsai

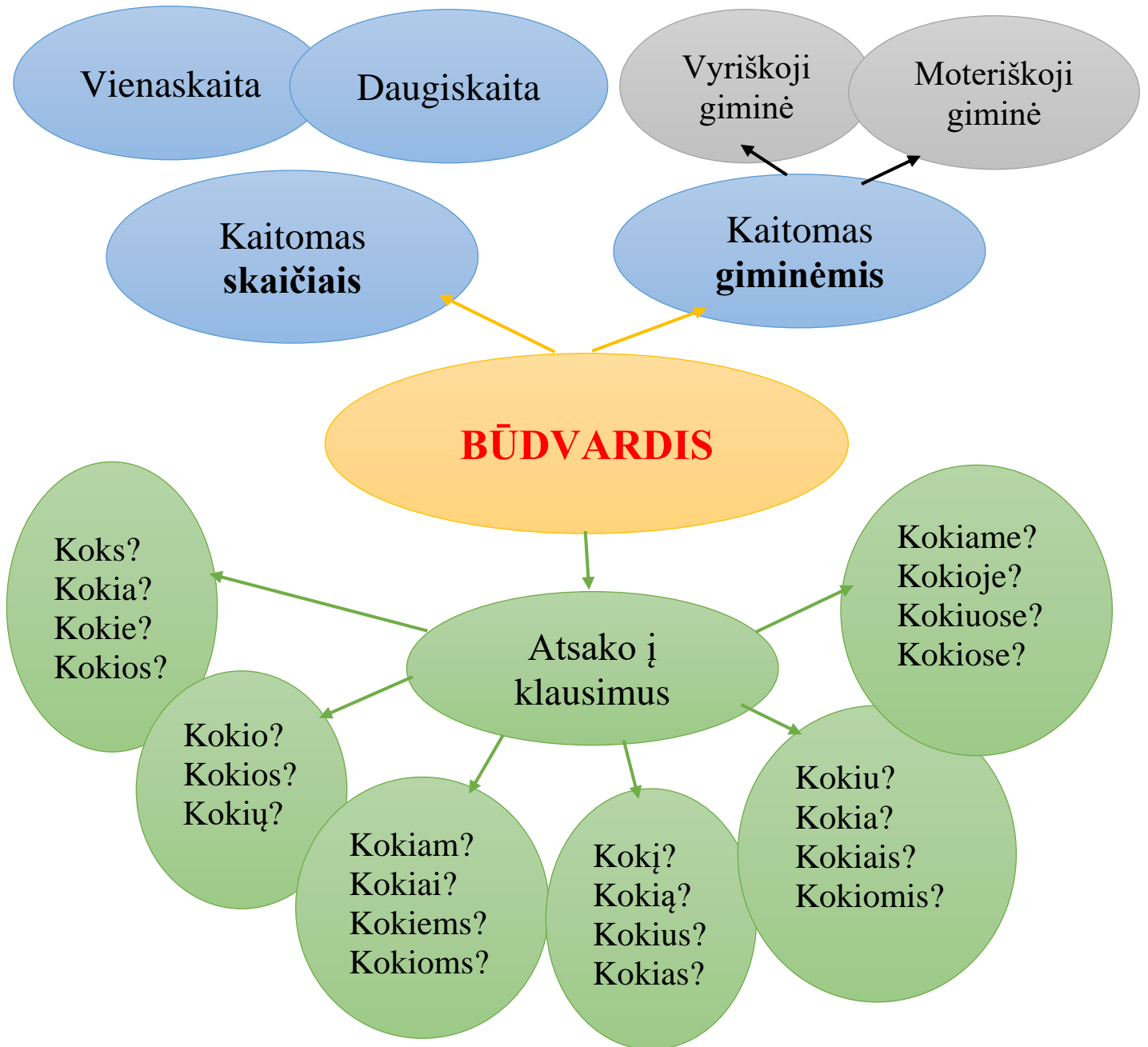

IV priedas. Daiktavardis

V priedas. Būdvardis

VI priedas. Veiksmāžodis

VII priedas. Mokinio pasiekimų lentelės
1 lentelė. Kalbėjimo ir skaitymo pasiekimai

Mokinio vardas	Žodynas	Sakytinė kalba	Skaitymas	Teksto supratimas	Kitos pastabos

2 lentelė. **Žodžių rašybos, sakinio, teksto sudarymo pasiekimai**

Mokinio vardas	Balsių, dvibalsių, mišriųjų dvigarsių rašymas	Prie balsių, minkšt. ženklų <i>i</i> rašymas	Daiktavardžių rašyba	Būdvardžių rašyba	Veiksmažodžių rašyba	Sakinio sudarymas ir skyryba	Teksto sudarymas	Kitos pastabos

Vadovėlio kūrinių šaltiniai

- P. 5.** Erlickas J. Aš moku augti. V.: Tyto alba, 2003. P. 363; Matutis A. Dvylikos svečių lauktuvės. V.: Vaga, 1984. P. 100; Vainilaitis Martynas. Žydras povas povinėja. V.: LRSL, 1995. P. 73.
- P. 6.** Mušinskas D. Dovilė ir džentelmenas. V.: Gimtasis žodis, 2009. P. 41–42.
- P. 8.** Vainilaitis M. Žydras povas povinėja. P. 141.
- P. 9.** Adomaitytė G. Karuselė. V.: Gimtasis žodis, 2007. P. 31.
- P. 12.** Lietuvių tautosaka. T. 5. V.: Mintis, 1968. P. 449, 459, 480, 485, 488, 497, 514, 653, 662.
- P. 13.** Čepauskaitė D. Baisiai gražūs eilėraščiai. Kaunas: Žalias kalnas, 2017. P. 15.
- P. 15.** Navakauskas Č. Vėtrungė šen, vėtrungė ten. Kaunas: Šviesa, 2009. P. 22.
- P. 16.** Viluveit P. Spinčius. V.: „Švieskime vaikus“, 2020. P. 14–17.
- P. 18.** Palčinskaitė V. Sapnų taškuota sraigė. V.: Vaga, 1997. P. 106.
- P. 19.** Račickas V. Šlepetė. V.: Genys, 1999. P. 54–56.
- P. 20.** Kas vakarą po pasaką. Sudarė Vitalija Gražienė. Kaunas: Šviesa, 1998. P. 142–143.
- P. 22.** Boruta K. Dangus griūva. V.: Vaga, 1965. P. 223–225.
- P. 26.** Vaivoras J. Labai labas, nelabai sudie. V.: Homo liber, 2014. P. 64 – 65.
- P. 28.** Vaikų anekdotai/ Vytautas Račickas. V.: V Račickas, 2017. P. 32, 64, 113, 165, 169.
- P. 29.** Liegutė E. Dramblienė. V.: „ABCEDA“, 2013. P. 110–114.
- P. 32.** <https://www.delfi.lt/padekos-diena-lietuvoje-prisimenama-bet-masiskai-dar-nesvenciamad?id=79654773>.
- P. 33.** <https://lietuve.lt/padekos-diena-nuo-seno-svesdavo-ir-lietuviai/> .
- P. 33.** Martinaitis M. Mes gyvenome. Biografiniai užrašai. V.: LRSL, 2010. P. 183.
- P. 34.** Stebuklingas žodis. Kaunas: Šviesa, 1985. P. 145–149.
- P. 35.** Račickas V. Kita šlepetės istorija. V.: LRSL, 1998. P. 62–63.
- P. 37.** Misevičius V. Danuko Dunduliuko nuotyčiai. V.: Alma Littera, 2008. P. 78–81.
- P. 38.** Kunčinas J. Labas, sraige, kur eini? V.: Vyturys, 1989. P. 20; Baltrėnas V. Po šermukšnio stogeliu. V.: Petro ofsetas, 2017. P. 32.
- P. 40.** Černiauskas R. Slieko pasaka. V.: Versus aureus, 2007. P. 75 – 76.
- P. 41.** Račickas V. Mikė ir Juozapėis. V.: Vytautas Račickas, 2002. P. 43–45.
- P. 42.** Palčinskaitė V. Skersgatvio palangės. V.: Alma littera, 2003. P. 174.
- P. 44.** Morkūnas G. Velniškai karštos atostogos. V.: Nieko rimto, 2009. P. 29–31.
- P. 48.** Bajoraitė D. Vėžlys, kuris pametė vardą. V.: Švieskime vaikus, 2020. P. 5–10.
- P. 49.** Ten pat, P. 36–40.
- P. 52.** Vainilaitis M. Bruknelė. Mitologinė pasaka. V.: Margi raštai, 1996. P. 8–11.
- P. 53.** Morkūnas G. Vasara su Katšuniu. V.: Tyto alba, 2005. P. 119–120.
- P. 54.** Una R. Pijus ir Nikolas. Visų laikų istorija. V.: 2016. P. 59–60, 154, 157 – 158; Švabaitė-Gylienė J. Gabriuko užrašai. V.: Lietus, 1993. P. 47.
- P. 55.** Sibiro haiku. Rašė Jurga Vilė, piešė Lina Itagaki. V.: Aukso žuvis, 2017.
- P. 56.** Čepauskaitė D. Baisiai gražūs eilėraščiai. P. 27.
- P. 58.** Tamulaitis V. Skruzdėlytės Greitutės nuotyčiai. V.: Vyturys, 1992. P. 5.
- P. 59.** Ten pat. P. 28–30.
- P. 60.** Degėsys L. Žvėrynas. Vilnius: Kronta, 2008. P. 66; <https://www.raudonajiknyga.lt/gyvunai/>. Sokas J. Stumbrai grįžo namo. V.: Vaga, 1973. P. 85, 87.
- P. 62.** Sruoga B. Lietuvių liaudies dainų rinktinė. V.: VGLL, 1949. P. 227; Lietuvių tautosaka.

- T. 5. P. 463.
- P. 64.** Brazdžionis B. Poezijos pilnatis. V.: Lietuvos kultūros fondas, „Sietynas“, 1989. P. 348;
- P. 66.** Maironis. Lyrika. V.: Vaga, 1988. P. 111.
- P. 67.** https://lt.wikipedia.org/wiki/Lietuvos_gyventoj%C5%B3_tr%C4%97mimai_1940%E2%80%93931953_m
- P. 68.** Navakauskas Č. Linksmažodžiai išdykauja. Kaunas: Šviesa, 2004. P. 14–15.
- P. 69.** Jankutė Nijolė. Kelionė į Septintą stotį. V.: Gimtasis žodis, 2007. P. 39–40.
- P. 71** Sigutė. Lietuvių liaudies pasakos. V.: Vyturys, 1999. P. 8–9.
- P. 72.** Miliūnas V. Evalduko metai. V.: Versus aureus, 2007. P. 100–106.
- P. 73.** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 547 – 548, 542 – 544, 545, 549.
- P. 74.** Sabaliauskas A. Iš kur jie? V.: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 1993. P. 328, 308, 345; Dabartinės lietuvių kalbos gramatika. V.:Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006. P. 68 – 82.
- P. 75.** Gulbė karaliaus pati. Lietuvių liaudies pasakos. V.: Vyturys, 1986. P. 37.
- P. 76.** Morkūnas G. Blusyno pasakojimai. V.: Nieko rimto, 2008. P. 5–7.
- P. 78.** Vaikų dainos. Sudarė Živilė Ramoškaitė. V.: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. P. 135.
- P. 81.** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 826–827; Matutis A. Tai margumai genelio. V.: Vaga, 1983. P. 7–8; Gintalas D. Duokit kelią Begemotui! Kaunas: Žalias kalnas, 2019. P. 21, 32.
- P. 82.** Sužeistas vėjas. Lietuvių liaudies mitologinės sakmės. Sudarė Norbertas Vėlius. V.: Versus aureus, 2012. P. 18–19.
- P. 83.** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 158, 240, 247, 251, 252, 259, 277, 281, 304, 350, 370, 383.
- P. 85.** Paulauskas J. Sisteminis lietuvių kalbos žodynas. V.: Mokslas, 1987. P. 177–180.
- P. 87.** Degutytė. Pelėdžiuko sapnas. V.: Vaga, 1969. P. 43; Vainilaitis M. Žydras povas povinėja. P. 129.
- P. 88.** Ivanauskaitė J. Stebuklinga spanguolė. V.: Vyturys, 1991. P. 6–7.
- P. 89.** Zurba A. Raganaitė Džilda. V.: LRSL, 2007. P. 5, 8–10.
- P. 91.** Poškus S. Amalgama. V.: www.skaityk.lt, 2007. P. 65, 67.
- P. 92.** Račickas V. Gėlytė ir Bučkis. V.: V. Račickas, 2020. P. 11–19.
- P. 93.** Račickas V. Mikė ir Juozapėlis. P. 58–60.
- P. 94.** Žilinskaitė V. Gaidžio kalnas. V.: Vaga, 1981. P. 11–14.
- P. 96.** Ramonas A. Vilniaus padavimai. V.: Nieko rimto, 2013. P. 49–54.
- P. 98.** Palčinskaitė V. Skersgatvio palangės. V.: Alma littera, 2003. P. 85–86.
- P. 99.** Lietuvių tautosaka T. 5. P. 565.
- P. 100.** <https://www.lrytas.lt/it/visata/2021/02/18/news/artėja-7-baimes-minutes-marse-netrukus-leisis-marsaeigis-perseverance--18339967/> .
- P. 102.** Navakauskas Č. Burbulų lietus. V.: Alma littera, 2012. P. 25.
- P. 105.** https://ciurlionis.licejus.lt/T_Pavasaris.htm; Naujosios poezijos antologija „Antrieji vainikai“ Parengė Kazys Binkis. Kaunas: Spaudos fondas, 1936.
- P. 106.** Liegutė E. Dramblinė. P. 22–24.
- P. 107.** Kandrotienė D. Spintos istorijos. K.: Terra Publica, 2013. P. 89 – 92.
- P. 109.** Dirgėla T. Lukas Šiaudelis deda iš viršaus. V.: Tyto alba, 2018. P. 7–12.
- P. 110.** Račickas. Gėlytė ir Bučkis. P. 253–254.
- P. 111.** Jautakė O. Gimtadienis su Žvirbliu. V.: Nieko rimto, 2009. P. 7–8
- P. 112.** Žilinskaitė V. Nebijokė. V.: Vaga, 2000. P. 89 – 90.
- P. 113.** Jankutė N. Kelionė į septintą stotį. P. 43.
- P. 114.** Lietuviškos pasakos. V.: Vaga, 1977. P. 223–224; Gulbė karaliaus pati. V.: Vyturys, 1986.

- P. 128.
- P. 116.** Misevičius V. Karaliūnas Gargaliūnas. V.: Vyturys, 1987. P. 99–1001.
- P. 117.** <https://mano.skautai.lt/uploads/media/2312/ls-jaunimo-programa-gaires-vadovui.pdf>; Dainuojame... LLS SKAUČIŲ SESERIJA. Cleveland, Ohio, 1989. P.131.
- P. 118.** Misevičius V. Danuko Dunduliuko nuotykių. P. 86 – 89.
- P. 120.** Boruta K. Jurgio Paketurio klajonės. V.: Vaga, 1984. P. 59 – 60.
- P. 121.** Vaikų dainos. Parengė P. Jokimaitienė, Z. Puteikienė V.: Vaga, 1980 P. 212, 583.
- P. 122.** Sadauskas R. Šarangė varangė. V.: Versus aureus, 2008. P. 69–70.
- P. 123.** Račickas V. Jos vardas Nippė. V.: Vytautas Račickas, 2002. P. 24 – 36.
- P. 124.** Gutauskas L. Kipšo dūda. V.: Žara, 2003. P. 3 – 4.
- P. 125.** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 282, 840, 856; Čir vir vir pavasaris. V.: Vaga, 1971. P. 23, 82.
- P. 126–127.** Dilytė D. Pasakos apie Lietuvos istoriją. V.: Metodika, 2012. P. 22–25.
- P. 128.** Tarasenko P. Perkūno šventykloje. V.: Pradai, 1994. P. 45–46.
- P. 129.** Lietuviškos pasakos. V.: Vaga, 1977. P. 115, 140, 144; Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 480, 489, 275, 322, 310, 332.
- P. 132.** Velička E. Mačiau mačiau kukutį. V.: Kronta, 2005. P. 93 , 41; **P. 133.** Sužeistas vėjas. P. 83 – 84.
- P. 136.** Daukantas S. Raštai. T.I. V.: Vaga, 1976. P. 403, 408 – 409.

Pirmojo pratybų sąsiuvinio kūrinių šaltiniai

- P. 1.** Vytautas Tamulaitis. Vytuko užrašai V.: Gimtasis žodis, 2004. P. 82–83.
- P. 2.** Nekrošius J. Keturi žodžiai. V.: Vaga, 1982. P. 26.
- P. 3.** Morkūnas G. Velniskai karštos atostogos. V.: Nieko rimto, 2009. P. 8.
- P. 4.** Vainilaitis M. Žydras povas povinėja. V.: LRSL, 1995. P. 85.
- P. 6.** Sruoga. B. Lietuvių liaudies dainų rinktinė. Kaunas: VGLL, 1949. P. 107.
- P. 7.** Gulbė karaliaus pati. Lietuvių liaudies pasakos. Sudarė Aldona Liobytė. V.: Vyturys, 1986. P. 128.
- P. 7.** Lietuvių tautosaka. T. 4. V.: Mintis, 1967. P. 410.
- P. 11.** Sužeistas vėjas. Lietuvių mitologinės sakmės. Sudarė Norbertas Vėlius. V.: Vyturys, 1987. P. 14.
- P. 12.** Villuveit P. Spinčius. V.: „Švieskime vaikus“, 2020. P. 77–79.
- P. 15.** Lietuvių tautosaka. T 5. V.: Mintis, 1967. P. 971.
- P. 15.** Matutis A. Tai margumai genelio. V.: Vaga, 1983. P.10.
- P. 15.** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 434.
- P. 16.** Zarambaitė I. Stebuklingi senelio batai. V.: Švieskime vaikus, 2019. P. 60–61.
- P. 17.** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 241, 237, 240, 238, 237, 243; 683, 663, 680, 664, 682, 677, 662.
- P. 18.** Lietuvių tautosaka. T 4. P. 578.
- P. 20.** Boruta K. Dangus griūva. V.: Vaga, 1965. P. 221.
- P. 21.** Poškus S. Varškėčių skaitiniai. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2017. P. 43.
- P. 24.** Paltanavičius S. Ir aš turiu saulutę. V.: Vyturys, 1987. P. 7.
- P. 28.** Lietuvių tautosaka T. 5. P. 1008.
- P. 28.** Boruta K. Boruta K. Dangus griūva. P. 276–277.
- P. 29.** Savickytė R. Adelės dienoraštis. Ruduo. V.: Švieskime vaikus“, 2016. P. 7–8.
- P. 31.** Vytė Nemunėlis. Šimtą metų aš gyvensiu. V.: Gimtasis žodis, 2006. P. 8, 4, 16, 22, 27, 28.
- P. 31.** Villuveit P. Spinčius. P. 29.
- P. 32.** Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. 11. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007. P. 89.
- P. 32.** <https://www.delfi.lt/gyvenimas/psichologija/kaip-teisingai-parasyti-elektronini-laiska.d?id=62273851>
- P. 34.** Gutauskas L. Geležinė varlė. V.: Vyturys, 1988. P. 45.

- P. 38. Saja K. Noras, kuris dar išsipildys. V.: Alma littera, 2017. P. 19–20.
- P. 39. Jautakė O. Kai aš buvau Kleo. V.: Gimtasis žodis, 2009. P. 53–54.
- P. 42. Landsbergis V. V. Arklio Dominyko kelionė į žvaigždes. V.: Dominicus lituanus, 2007. P. 27–28, 79. Landsbergis V. V. Stebuklingas Dominyko brangakmenis. V.: Dominicus lituanus, 2011. P. 96, 102.
- P. 45. Landsbergis V. V. Obuolių pasakos: Vaga, . P. 1999. P. 27–28, 29.
- P. 46. Vainilaitis M. Bruknelė. Mitologinė pasaka. V.: Margi raštai, 1996. P. 12.
- P. 47. Lietuvių tautosaka T. 5. P. 77, 112, 115, 124, 228.
- P. 48. Isokas G. Pavasario žibintai. V.: Vaga, 1978. P. 33–34.
- P. 49. Isokas G. Pavasario žibintai. P. 41–42.
- P. 50. Zurba A. Daktaras Mauricijus. V.: Gimtasis žodis, 2009. P. 16–17.
- P. 45. Landsbergis V. V. Obuolių pasakos. P. 27–28, 29.
- P. 47. Lietuvių tautosaka T. 5. P. 77, 112, 115, 124, 228.
- P. 48. Isokas G. Pavasario žibintai. V.: Vaga, 1978. P. 33–34.
- P. 49. Isokas G. Pavasario žibintai. P. 41–42.
- P. 50. Zurba A. Daktaras Mauricijus. P. 16–17.
- P. 55. Kviklys. B. Mūsų Lietuva. T. 4. V.: Mintis, 1991. P. 310–314.
- P. 55. Lazaraitis B, Skėraitytė L. Zoonimai (gyvulių vardai). Valstiečių laikraštis. 2000 m. kovo 28 d. , nr. 25 (7905).
- P. 56. Mikailienė Ž. Lietuvos mūšiai ir kariai. V.: Tikra knyga, 2016.
- P. 58. Černiauskas R. Vaikai ir vaiduokliai. V.: Versus aureus, 2008. P. 5–11.
- P. 59. L. Gutauskas. Kam katinui ūsai? V. : Tyto alba, 1996. P. 23.

Antrojo pratybų sąsiuvinio kūrinų šaltiniai

- P. 1. Žitkevičius L. Aš nelauksiu, kol užaugsiu. Chicago: JAV LB Švietimo taryba, 1985. P. 21.
Minelga J. Pabūk, varnėne, svečiuose. V.: Džiugas, 1995. P. 22.
Degėsys L. Žvėrynas. V.: Kronta, 2006. P.18.
- P. 4. Karosaitė A. Asilėlis. V.: Vyturys, 1999. P. 14.
- P. 5. Patarlės ir priežodžiai. V.: VGLL, 1958. P. 130, 27, 88, 98, 105, 213, 171, 378, 383, 399, 409.
- P. 6. Šukys J. Gramatikos šalyje. Kaunas: Šviesa, 1984. P. 25–26.
- P. 7. Lietuvių liaudies padavimai. Sudarytojas Norbertas Vėlius. V.: Mintis, 2010. P. 66.
- P. 8. Lietuvių tautosaka. T. 1. Dainos. V.: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1962. P. 533.
- P. 9. Kazijevaitė K. Mano sesė ir aš. V.: Tyto alba, 2018. P. 35–39.
- P.10. Lietuviškos pasakos. V.: Vaga, 1977. P. 27.
- P.11. Švabaitė-Gylienė J. Gabriuko užrašai. V.: Lietus, 1993. P. 28.
- P.12. Žilinskaitė V. Gaidžio kalnas. V.:Vaga, 1981. P. 9–10.
- P. 14. Sužeistas vėjas. Lietuvių mitologinės sakmės. Sudarė Norbertas Vėlius. V.: Vyturys, 1987. P. 19.
- P. 15. Sabaliauskas A. Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę. V.: Lietuvių kalbos instituto leidykla. 1994. P. 5.
- P. 16. Paltanavičius S. Kas nudažo pasaulį. V.: Nieko rimto, 2021. P. 3–5.
Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija. V.: VGLL, 1957. P. 492.
- P. 19. Kasparavičius K. Braškių diena. V.: Nieko rimto, 2006. P. 10–11.
- P. 18. <https://lt.wikipedia.org/wiki/Pudelis>.
- P. 19. Matutis A. Milžinų šaukštas. V.: Šviesa, 1982. P. 53.
Degutytė J. Saulėtos dainelės. V.: Vaga, 1972. P. 14.
Kasparavičius K. Braškių diena. P. 12.
- P. 20. Buivydaitė B. Aukšinis batelis. V.: Vaga, 1984. P. 10–11.
- P. 21. Kasparavičius K. Braškių diena. P. 30–34.
- P. 26. Palčinskaitė V. Namai namučiai. V.: Vaga, 1984. P. 15.
Vaikų enciklopedija. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994. P. 224.

- P. 30.** Mašiotas P. Senio pasakos. V.: Vaga, 1970. P.158.
- P. 31.** Lietuvių tautosaka. T. 5. V.: Mintis, 1967. P. 237, 275, 383, 355.
- P. 32.** Ivanauskaitė J. Kaip Marsis Žemėje laimės ieškojo. V.: Tyto alba, 2004. P. 5–6.
- P. 33.** Ivanauskaitė J. Kaip Marsis Žemėje laimės ieškojo. P. 6.
- P. 34.** Erlickas J. Bilietas iš dangaus. V.: Vyturys, 1990. P. 21; Miliūnas V. Evalduko metai. V.: Versus aureus, 2007. P. 86–87.
- P. 37.** Adomaitytė G. Karuselė. V.: Gimtasis žodis, 2007. P. 19–21, 37.
- P. 38.** Braziūnas V. Uosio kuosas. V.: Vaga, 2007. P. 23.
Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 604, 599, 571, 558.
Miliūnas V. Evalduko metai. P. 211.
- P. 39.** Gulbė karaliaus pati. Lietuvių liaudies pasakos. Sudarė Aldona Liobytė. V.: Vyturys, 1986. P.198.
- P. 40.** Lietuviškos pasakos. P. 21, 75, 85, 86, 117, 177, 192, 199, 207, 223, 224.
- P. 41.** Marcinkevičius M. Voro koja. V.: Švieskime vaikus, 2016. P. 20–21.
- P. 42.** Misevičius V. Karaliūnas Gargaliūnas. V.: Vyturys, 1987. P. 146.
- P. 46.** Čir vir vir pavasaris. Smulkioji lietuvių tautosaka. Paruošė K. Grigas. V.: Vaga, 1971. P. 84, 85, 86, 92, 99, 104, 107.
Čeredėjevaitė A. V.: Kronta, 2004. P. 8.
- P. 47.** Vytautas V. Landsbergis. Kiškis Pranciškus be abejo. V. : Dominicus Lituanus, 2011. P. 49–50.
- P. 48.** Nedzinskas V. Paukštulis – ežero vaikas. V.: Vyturys, 1987. P. 28.
- P. 49.** Nedzinskas V. Paukštulis – ežero vaikas. P. 30.
- P. 50.** Gutauskas L. Paskutinė Čepkelių ragana. V.: Mažasis VYTURYS, 2002. P. 3–4.
- P. 51.** Gutauskas L. Paskutinė Čepkelių ragana. P. 5–6.
- P. 52.** Baltrušaitytė B. Po Žalgirio kautynių. V.: LRSL, 1993. P. 30–31.
- P. 54.** Gutauskas L. Kur nakvoja vėjai. V.: Vaga, 1983. P. 85.